

การบริหารเวลา กรณีศึกษาสุเราะฮ์อัลอัศร
Time Management: A Case Study of Surat al-‘Asri

มุฮัมมัด เหลี่ยมกุล
Muhammad Lemkul

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาอิสลามศึกษา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of

Master of Arts in Islamic Studies

Prince of Songkla University

2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การบริหารเวลา กรณีศึกษาสุเราะฮ์อัลอัศร
Time Management: A Case Study of Surat al-‘Asri

มุฮัมมัด เหล็มกุล
Muhammad Lemkul

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาอิสลามศึกษา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Arts in Islamic Studies

Prince of Songkla University

2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ การบริหารเวลา กรณีศึกษาสุเราะฮ์อัลอัศร
 ผู้เขียน นายมุฮัมมัด เหลี่ยมกุล
 สาขาวิชา อิสลามศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....

(ดร.ซาฟีอี อาดำ)

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต)

.....กรรมการ

(ดร.ซาฟีอี อาดำ)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อับดุลเลาะ การีนา)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลอนิง สือแต)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลกาเร็ม สาแมง)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ดำรงศักดิ์ ฟ้ารุ่งแสง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มี
ส่วนช่วยแล้ว

ลงชื่อ.....

(ดร.ชาฟีอี อาดำ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ.....

(นายมุฮัมมัด เหลี่ยมกุล)

นักศึกษา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยฉบับนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน
และไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นายมุฮัมมัด เหลี่ยมกุล)

นักศึกษา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ชื่อวิทยานิพนธ์	การบริหารเวลา กรณีศึกษาสุเราะฮ์อัลอัศร
ผู้เขียน	นายมูฮำหมัด เหลี่ยมกุล
สาขาวิชา	อิสลามศึกษา
ปีการศึกษา	2560

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารเวลา กรณีศึกษาสุเราะฮ์อัลอัศร มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความหมายและความสำคัญของเวลา 2) เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสัมพันธ์ของสุเราะฮ์อัลอัศรกับเวลา 3) เพื่ออธิบายวิธีการบริหารเวลาที่ปรากฏในสุเราะฮ์อัลอัศร วิจัยนี้เป็นวิจัยเอกสารโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และตติยภูมิ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักการอุปสรรคตัสรีร หลักการอุลุมอัลหะดีษ หลักการวิพากษ์วิจารณ์ หลักการตรึงหุ และทัศนะปวงปราชญ์อรรถาธิบายอัลกุรอานในยุคต้น ปลาย และร่วมสมัย สำหรับหนังสืออรรถาธิบายอัลกุรอานที่ใช้ในการวิจัยนี้คือตัสรีรบัลมะอะฮ์ชูรและบิรเราะฮ์อัยเท่านั้น

จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า 1) เวลามีความสำคัญต่อมิติชีวิตต่างๆ การบริหารเวลาคือการจัดการในแต่ละมิติของช่วงเวลาเพื่อเป้าหมายในการแสวงหาความดีงามแก่ชีวิตและขจัดความขาดทุนออกจากวิถีการดำเนินชีวิต พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยกาลเวลาเพื่อย้ำเตือนให้มนุษย์ตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญของเวลาในมิติต่างๆ และเหตุการณ์ในช่วงเวลาต่างๆ ที่เป็นอุทาหรณ์อันมหัศจรรย์และทรงคุณค่าแก่มนุษย์ 2) สุเราะฮ์อัลอัศรประทานที่ ณ นครมักกะฮ์ก่อนอิญเราะฮ์ศักราช เป็นลำดับที่ 13 และมี 3 โองการ ซึ่งมีความโดดเด่นทางด้านสัมพันธ์ภาพระหว่างศาสตร์และศิลป์ มีนัยเนื้อหาที่อธิบายถึงวิธีการบริหารเวลาเพื่อดำรงหลักการศรัทธา หลักศาสนบัญญัติ และหลักคุณธรรมจริยธรรมและ 3) การบริหารเวลาคือการใช้เวลาเสริมสร้างและบริหารความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าผู้ทรงสร้างเพื่อผลของการศรัทธาในพระองค์ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับการขับเคลื่อนมิติของชีวิตในช่วงเวลาต่างๆ จนนำไปสู่การปฏิบัติตนตามแนวทางที่รองรับแรงศรัทธา และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันในมิติทางสังคมภายใต้บทบัญญัติอิสลามที่พระองค์ทรงบังคับใช้เพื่อเป้าหมายที่แท้จริงของการดำเนินชีวิตที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งระดับปัจเจกชนและสังคมทุกระดับ

Thesis Title Time Management: A Case Study of Surat al-‘Asri
Author Mr. Muhammad Lemkul
Major Program Islamic Studies
Academic Year 2017

ABSTRACT

The research entitled “ Time Management : A Case Study of Surat al-‘Asri” aims; 1) to study the meaning and importance of time, 2) to study the origin and relationship of Surat al-‘Asri with time, 3) to explain how the time management should be as appears in Surat al-‘Asri. The research is documentary relying on data from primary, secondary and tertiary sources, and analyzes them using ’Uṣūl al-Tafsīr Principles, ‘Ulūm al- Ḥadīth Principles, Criticizing Principles, Tarjīḥ Principles, and views of Muslim commentators of early, middle and contemporary ages. The only Qu’ānic interpretation books used in this research are Tafsir bil-M’athūr and bil-R’ayi.

The research found that 1) time is so important to various dimensions of human life. Time management is the management of each dimension of time for the purpose of seeking goodness for the life and eliminating its loss. Allah ﷻ has sworn by time for reminding people of the importance of time in different dimensions and of the events which took place in various periods of time as miraculous and valuable lessons for human beings, 2) Surat al-‘Asri was the 13th chapter chronologically revealed in Makkah prior to Hijrah and has 3 verses. The Surat has distinctive relationship between science and art. Its implied content deals with how to manage time to live up to religious faith, practice and moral-ethical principles, and 3) time management is consuming time for creating and managing relationship between man and God, the Creator, to achieve belief in Him, relationship between man and the driving force of his life dimensions at various times which leads to the implementation of the faith, and relationship between human beings in social dimension under the Islamic law which God, Almighty, has enforced on them for the true purpose of maintaining their life that benefits human beings at both individual and all social levels.

موضوع البحث	إدارة الوقت : دراسة حالة سورة العصر
الباحث	السيد محمد ليمكول
التخصص	الدراسات الإسلامية
العام الدراسي	1439 هجرية

مستخلص البحث

يهدف هذا البحث (1) لدراسة معنى وأهمية الوقت، (2) لدراسة أصل وعلاقات سورة العصر بالوقت، و (3) لبيان كيفية إدارة الوقت كما وردت في سورة العصر. واعتمد الباحث في الدراسة على جمع المعلومات الوثائقية من المصادر الأصلية والمراجع الثانوية والأخرى. واستخدم الباحث منهج أصول التفسير وعلوم الحديث والنقد الداخلي والترجيح لتحليل المعلومات المعنوية وكذا استخدم الباحث آراء العلماء المفسرين المتقدمين والمتأخرين والمعاصرين لتحليل المعلومات المعنوية و قد اختار في بحثه تفاسير القرآن بالمأثور وبالرأي على وجه التحديد.

وقد توصل البحث إلى النتائج التالية؛ (1) الوقت هو عنصر هام للحياة البشرية في كل أبعادها و إدارة الوقت هي تدبير كل أبعاد الزمن من أجل الوصول إلى الخير للحياة البشرية والتخلص من الخسارة في مزاولة الحياة. أقسم الله ﷻ بالوقت لتذكير الناس لأهمية الوقت في سائر أبعاده والحوادث الماضية للفترات الزمنية المختلفة عبرة عجيبة ونافعة للبشرية، و (2) سورة العصر مكية نزلت قبل الهجرة وهي السورة الثالثة عشر على ترتيب زمن النزول ولها ثلاث آيات. تميزت سورة العصر بعرض العلاقة بين العلم والفن وتبيان كيفية إدارة الوقت لتحقيق غاية العقيدة وأركان الدين ومبادئ الإحسان، و (3) إدارة الوقت هي الاستفادة منه لإيجاد وتنفيذ عمل إدارة العلاقة بين الإنسان و خالقه لتحقيق الإيمان به، و إدارة العلاقة بين الإنسان وتيسير أبعاد الحياة في مختلف أوقاتها مما يؤدي في النهاية إلى الإمتثال بالعقيدة الصحيحة، و إدارة العلاقة بين الإنسان وأخيه في البعد الإجتماعي على أساس الشريعة الإسلامية التي فرضها الله ﷻ للوصول إلى أفضل مصالح وأهداف الإنسان الحقيقية على المستوى الفردي والجماعي.

กิตติกรรมประกาศ

การสรรเสริญทั้งหมดเป็นเอกสิทธิ์ของอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงอภิบาลแห่งสากลโลก การประสพพรและความสันติจึงมีแด่ผู้ประเสริฐสุดแห่งบรรดาเราะสุล ﷺ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงสำเร็จลุล่วงได้ด้วยการอนุมัติและความเมตตาจากอัลลอฮ์ ﷻ และผู้ที่ให้ความกรุณาดูแลช่วยเหลืออย่างดียิ่ง อันได้แก่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดร.ชาฟีอี อาดำ ซึ่งได้สละเวลาอันมีค่าในการอ่าน ตรวจสอบ และให้คำแนะนำอย่างดียิ่งแก่ผู้วิจัย

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. अबดุลเลาะ การ์รีนา ที่ได้สละเวลาอันมีค่าในการอ่านวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบ และให้คำแนะนำตลอดมาตั้งแต่ต้น และขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ พิเชษฐ์ กาลามเกษตร ที่ได้ให้เกียรติเป็นกรรมการสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ฝ่ายบัณฑิตศึกษาของวิทยาลัยอิสลามศึกษาที่ได้ให้คำแนะนำ อำนวยความสะดวก ในการติดต่อประสานงานเป็นอย่างดี ผู้วิจัยจักขอขอบคุณทุกท่านด้วยความเคารพ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต รองศาสตราจารย์ ดร. अबดุลเลาะ การ์รีนา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. अबดุลรอฮิม สือแต และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. अबดุลการ์ริม สาแมง ได้ให้เกียรติเป็นกรรมการสอบ ได้สละเวลาอันมีค่าในการอ่าน ตรวจสอบ และให้คำแนะนำอย่างดียิ่ง ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณบรรดาอูสตาทะฮ์ บาบอ โต๊ะครู และคณาจารย์ทุกท่านทั้งในอดีตและปัจจุบันที่ได้ประสิทธิ์ประสาทองค์ความรู้ต่างๆ รวมถึงประสบการณ์อันมากมายซึ่งถือเป็นวิทยาทานอันทรงค่า ผู้วิจัยถือเป็นบุญกุศลอันยิ่งใหญ่ที่พวกเขาควรได้รับทั้งในโลกนี้และโลกหน้าตลอดไป

สำหรับคุณค่าและความดีที่ปรากฏอยู่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยขอให้เอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ มอบแด่ผู้เป็นบิดาและผู้เป็นมารดาที่ล่วงลับ และบุคคลสำคัญที่ผู้วิจัยลืมไม่ได้ก็คือนางทิพย์ลาวัลย์ เหล็มกุล ภรรยาผู้เป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนในทุกๆ ด้าน รวมทั้งลูกชายและลูกสาวสุดที่รักเด็กชายวาริช เหล็มกุล เด็กหญิงอารีฟา เหล็มกุลและเด็กหญิงนัจญวา เหล็มกุล รวมถึงพี่สาวนางฟาตีเมาะฮ์ อมวัง ที่คอยให้ความช่วยเหลือทุนทรัพย์ และทีมงานบริษัทอัลอาดา มี สตุล ตลอดจนผู้มีส่วนร่วมที่มีได้กล่าวนามมา ณ ที่นี้ทุกท่าน

สุดท้ายผู้วิจัยขอน้อมถวายมวลการสรรเสริญแด่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงประทาน พลังกาย พลังใจ และพลังสติปัญญา ทำให้วิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ทุกคุณค่าและประโยชน์ทางวิชาการที่มีอยู่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอให้เอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานผลตอบแทนที่ดียิ่งแก่ผู้วิจัยและบุคคลเหล่านี้ด้วยเทอญ (ﷻ)

นุฮ้าหมัด เหล็มกุล

ตารางเปรียบเทียบพยัญชนะอาหรับ-ไทย
วิทยาลัยอิสลามศึกษา ฉบับปรับปรุง 2558

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะไทย
ء , ا	อะลีฟ/ ฮัมซะฮฺ	อ ในกรณีเป็นพยัญชนะ และ ฮ ในกรณีเป็นตัวสะกดสุดท้าย
ب	บ่า	บ
ت	ต่า	ต
ث	ซ่า	ซ
ج	ญีม	ญ (จญ์ ในกรณีเป็นตัวสะกด)
ح	ฮ่า	ฮ
خ	ค่อ	ค
د	ดาล	ด
ذ	ซาล	ซ
ر	ร่อ	ร
ز	ซัย	ซ
س	ซีน	ส มีข้อยกเว้น เช่น มุซา อีซา ยาซีน เป็นต้น
ش	ชีน	ช
ص	ศอด	ศ
ض	ฎอด	ฎ
ط	ฏอห์	ฏ
ظ	ศอห์	ศ
ع	อัยน	อ
غ	ฮัยน	ฮ
ف	ฟาห์	ฟ
ق	กอฟ	ก
ك	กาฟ	ก
ل	ลาม	ล

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะไทย
م	มีม	ม
ن	นูน	น
هـ	ฮ่า	ฮ ในกรณีเป็นพยัญชนะ และ ฮ ในกรณีเป็นตัวสะกดสุดท้าย
و	วาว	ว
ي	ยาอ์	ย
الفتحة	อัลฟัตฮะฮฺ อ่านสระข้างบน	ั (ในกรณีมีตัวสะกด เช่น มัรวาน อาดัม ฯ) ะ, -าะ อี ในกรณีมีตัวสะกด) ละสระในบาง กรณี เช่น อะลี บะนี ฯ)
الكسرة	อัลกัศเราะฮฺ อ่านสระข้างล่าง	ِ
الضمة	อัลฎุมมะฮฺ อ่านสระข้างหน้า	ُ
الفتحة الممدودة	อัลฟัตฮะฮฺ อัลมัมดูตะฮฺ	า (อ ในกรณีมีตัวสะกด เช่น อัลฟา ร็อบ ฯ)
الكسرة الممدودة	อัลกัศเราะฮฺ อัลมัมดูตะฮฺ	ะ
الضمة الممدودة	อัลฎุมมะฮฺ อัลมัมดูตะฮฺ	ุ
ال-الشمسية	อลีฟ ลาม อัจซัมชียะฮฺ	อั-ตามด้วยพยัญชนะตัวแรกของคำต่อไป เช่น อัตดีน อัจญ์นั ฯ
ال-القمرية	อะลีฟ ลาม อัลเกาะมะรียะฮฺ	อัล ตามด้วยคำต่อไปโดยไม่ต้องเว้นวรรค เช่น อัลกุรอาน อัลลอฮฺ อัลอิสลาม ฯ
ة	ต่ามัรบูฎะฮฺ	ฮ เป็นเสียงเดียวกับ ฮ กรณีอ่านหยุดเป็นเสียง ฮ กรณีอ่านต่อเนื่องเป็นเสียง ต
ي	ยาอ์ มุค็อฟพะพะฮฺ	อ่านและสะกดตามการเขียน เช่น ฟิ
ي	ยาอ์ นิสบะฮฺ หรือ ยาอ์ มุซัดตะตะฮฺ	สะกดยาอ์สองตัว เช่น ยยะ อัชฮาฟีอียะฮฺ

ตารางเปรียบเทียบอักษรอาหรับ-อังกฤษ
ของห้องสมุดรัฐสภาอเมริกา

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะอังกฤษ
ا	อลีฟ	a
ب	บ่า	b
ء	ฮัมซะฮฺ	'a, 'i, 'u
ت	ต่า	t
ث	ซ่า	th
ج	ญีม	j
ح	हाँ	ḥ
خ	ค่อ	kh
د	ดาด	d
ذ	ซาด	dh
ر	ร่อ	r
ز	ซาย	z
س	ซีน	s
ش	ชีน	sh
ص	ศอด	ṣ
ض	ฎอด	ḍ
ط	ฏอห์	ṭ
ظ	ซอห์	ẓ
ع	อัยน	'a, 'i, 'u
غ	ฆอยน	gh
ف	ฟ่า	f
ق	กอฟ	q
ك	กาฟ	k
ل	ลาม	l

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะอังกฤษ
م	มีม	m
ن	นูน	n
هـ	ฮ่าฮ์	h
و	วาว	w
ي	ย๊าฮ์	y
ة، ة	ตาฮ์	h,t
(الفتحة)	اَ , اِ , اُ	a ,ay, aw
(الفتحة الممدودة)	اَ	ā
(الكسرة)	اِ	i
(الكسرة الممدودة)	اِ	ī
(الضمة)	اُ	u
(الضمة الممدودة)	اُ	ū
ال-الشمسية		al-_ (al-Tirmidhiy)
ال-القمرية		al-_ (al-'Islāmiyah)
الكسرة المشددة		iyy
الضمة المشددة		uww

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	(5)
ABSTRACT.....	(6)
مستخلص البحث	(7)
กิตติกรรมประกาศ.....	(8)
ตารางเทียบพยัญชนะไทยอาหรับและภาษาอังกฤษ.....	(9)
สารบัญ.....	(13)
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา.....	1
1.2 อัลกุรอาน อัลหะดีษ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	3
1.2.1 อัลกุรอาน.....	3
1.2.2 อัลหะดีษ.....	17
1.2.3 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	23
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	24
1.4 ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย.....	24
1.5 ขอบเขตของการวิจัย.....	24
1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	25
1.7 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย.....	26
1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	27
1.9 วิธีดำเนินการวิจัย.....	27
1.9.1 แบบแผนการวิจัย.....	27
1.9.2 แหล่งข้อมูล.....	28
1.9.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	28
1.9.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	28
1.9.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	29
บทที่ 2 ความหมายและความสำคัญของเวลา	
2.1 ความหมายของเวลา.....	30
2.1.1 ความหมายตามรากศัพท์ภาษาไทย.....	30
2.1.2 ความหมายตามรากศัพท์ภาษาอังกฤษ.....	30
2.1.3 ความหมายตามรากศัพท์ภาษาอาหรับ.....	30

สารบัญ (ต่อ)

2.2 ความหมายของการบริหารเวลา.....	35
2.2.1 ความหมายตามรากศัพท์ภาษาไทย.....	35
2.2.2 ความหมายตามรากศัพท์ภาษาอังกฤษ.....	36
2.2.3 ความหมายตามรากศัพท์ภาษาอาหรับ.....	38
2.3 ความสำคัญของเวลา.....	39
2.3.1 ความเป็นอยู่ของมนุษย์กับการใช้เวลาในโลกนี้.....	40
2.3.2 ความเป็นอยู่ของมนุษย์กับการใช้เวลาในโลกหน้า.....	44
2.3.3 ความประเสริฐของมนุษย์ที่รู้คุณค่าของเวลา.....	48
2.3.4 ผลตอบแทนของมนุษย์ที่รู้คุณค่าของเวลา.....	52
บทที่ 3 ความเป็นมาและความสัมพันธ์ของสุเราะฮ์อัลอัศรกับเวลา	
3.1 ความเป็นมาของสุเราะฮ์อัลอัศร.....	60
3.1.1 การตั้งชื่อสุเราะฮ์อัลอัศร.....	60
3.1.2 ความสำคัญของสุเราะฮ์อัลอัศร.....	61
3.1.3 ความประเสริฐของสุเราะฮ์อัลอัศร.....	65
3.1.4 สาเหตุในการประทานสุเราะฮ์อัลอัศร.....	67
3.1.5 หลักการใช้ภาษาในสุเราะฮ์อัลอัศร.....	68
3.2 เนื้อหาของสุเราะฮ์อัลอัศร.....	73
3.2.1 ทศนะปราชญ์มุสลิมเกี่ยวกับการอธิบายสุเราะฮ์อัลอัศร.....	74
3.2.1.1 ทศนะปราชญ์มุสลิมในยุคต้น.....	75
3.2.1.2 ทศนะปราชญ์มุสลิมในยุคปลาย.....	78
3.2.1.3 ทศนะปราชญ์มุสลิมในยุคร่วมสมัย.....	94
3.3 ความสัมพันธ์ของสุเราะฮ์อัลอัศร.....	111
3.3.1 ความสัมพันธ์ของโองการแต่ละโองการของสุเราะฮ์อัลอัศร.....	112
3.3.2 ความสัมพันธ์ของสุเราะฮ์อัลอัศรกับสุเราะฮ์อื่น.....	114
บทที่ 4 วิธีการบริหารเวลาที่ปรากฏในสุเราะฮ์อัลอัศร	
4.1 วิเคราะห์วิธีการบริหารเวลา.....	122
4.1.1 การบริหารเวลาในด้านหลักการศรัทธา.....	122
4.1.2 การบริหารเวลาในด้านหลักศาสนบัญญัติ.....	129
4.1.3 การบริหารเวลาในด้านหลักคุณธรรมจริยธรรม.....	135
4.2 คุณลักษณะของเวลา.....	141
4.2.1 เป็นสิ่งมีค่าที่สุดที่มนุษย์มี.....	141
4.2.2 ผ่านไปอย่างรวดเร็วและไม่ถูกทดแทน.....	144

สารบัญ (ต่อ)

4.3	หน้าที่ของมุสลิมกับการบริหารเวลา.....	146
4.3.1	เก็บบทเรียนและรู้เท่าทันถึงภัยที่ทำลายเวลา.....	146
4.3.2	บริหารเวลาเพื่อประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม.....	148
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ		
5.1	สรุปผลการวิจัย.....	150
5.2	อภิปรายผล.....	151
5.3	ข้อเสนอแนะ.....	153
บรรณานุกรม.....		154
ภาคผนวก.....		160
ประวัติผู้เขียน.....		167

Prince of Songkla University
Pattani Campus

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

อิสลามเป็นระบอบการดำเนินชีวิตที่ต้องดำเนินไปตามกรอบที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกำหนดไว้ภายใต้บทบัญญัติต่างๆ โดยหลักการพื้นฐานที่สำคัญที่สุด คือ หลักการศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้า ﷻ ผู้ทรงสร้างสรรพสิ่ง พระองค์ ﷻ ทรงเป็นผู้มีมาแต่เดิม เป็นผู้ดำรงคงอยู่ตลอดไปโดยไม่มีเงื่อนไขแห่งกาลเวลาจำกัดพระองค์ ﷻ และทุกๆ ช่วงเวลาอยู่ในการบริหารจัดการแห่งพระองค์ ﷻ

คัมภีร์อัลกุรอานได้สาธยายหลากหลายเหตุการณ์ที่ได้อุบัติขึ้น ระบบการขับเคลื่อนจักรวาลได้ถูกจัดอย่างเป็นระเบียบ มิติช่วงเวลาที่ต่างๆ เป็นปรากฏการณ์ที่น่าอัศจรรย์ เพราะเวลาคือชีวิตที่ดำเนินอยู่และยังคงดำเนินต่อไป มนุษย์เป็นสิ่งถูกสร้างที่มีขีดจำกัดในช่วงเวลา การค้นหาสัจธรรมถือเป็นมาตรฐานเพื่อเพิ่มพูนผลกำไรให้แก่ชีวิต การให้ความสำคัญและรู้จักการบริหารเวลาที่เหมาะสมจะนำไปสู่ความเป็นเลิศในการดำเนินชีวิต พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ยืนยันและชี้ให้เห็นความสำคัญของเวลาว่า

﴿وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿٢﴾﴾

(سورة العصر: 1-2)

ความว่า “ขอสาบานด้วยกาลเวลา แท้จริงมนุษย์อยู่ในการขาดทุน”

(สุเราะฮ์อัลอัศร: 1-2)

อัญญาอะบะรีย์ (al-Tabarīy, 2002-1423: 24/589) ได้อธิบายว่า: “พระองค์ได้สาบานด้วยกาลเวลาว่าแท้จริงมนุษย์นั้นจะประสบความหายนะและความบกพร่องในชีวิต”

อัลบะฆะวะวีย์ (al-Baghāwīy, 1997-1417: 8/525-526) ได้อธิบายว่า: “การขาดทุน คือ การสูญเสียต้นทุนของมนุษย์ในความหายนะต่อตนเองและอายุของเขา”

อิบนุ กะษีร์ (Ibn Kathīr, 2005-1426: 8/480) ได้อธิบายว่า: “พระองค์ได้สาบานกับเวลาว่าแท้จริงมนุษย์นั้นจะอยู่ในการขาดทุน คือเสียหายและหายนะ”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นแสดงให้เห็นว่า พระองค์ได้สาบานกับกาลเวลาเพื่อย้ำเตือนมนุษย์ให้รู้ถึงความสำคัญ และเล็งเห็นถึงคุณค่าในมิติแห่งเวลา เพราะความสำเร็จหรือล้มเหลวในชีวิตขึ้นอยู่กับการบริหารเวลาอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล จาก al-Tafsīr al-Kabīr (1992-1412: 32/625) พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้เน้นหนักถึงสภาพมนุษย์อยู่ในความขาดทุน กล่าวคือ แท้จริงมนุษย์จะอยู่ในความขาดทุนอยู่เรื่อยไป เพราะความขาดทุนคือการสูญเสียต้นทุน และต้นทุนคืออายุที่มนุษย์ได้ใช้จ่ายหมดไปตามกาลเวลา (al-Rāzīy, 1992-1412: 32/625)

และในสุเราะฮ์ดังกล่าวพระองค์ ﷺ ดำรัสอีกว่า

﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ﴾

(سورة العصر: 3)

ความว่า “นอกจากบรรดาผู้ศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลายและ
ตักเตือนกันและกันในเรื่องที่เป็นสัจธรรมและตักเตือนกันและกันให้มี
ความอดทน”

(สุเราะฮ์อัลอัสร: 3)

อิบน์ กะษีร (‘Ibn Kathīr, 2005-1426: 8/480) ได้อธิบายว่า: “มนุษย์ที่ถูกยกเว้น
จากการขาดทุนคือผู้ที่จิตใจเขามีศรัทธามั่นและด้วยอวัยวะส่วนต่างๆ ที่ใช้ประกอบคุณงามความดี
การตักเตือนกันและกันในเรื่องที่เป็นสัจธรรม คือการแสดงออกซึ่งความจงรักภักดีและละทิ้งสิ่งต้องห้าม
และตักเตือนกันและกันให้มีความอดทน คือบนการทดสอบ การกำหนดสถานะ และการสร้างความ
เดือดร้อนจากผู้คนในเรื่องการชกชวนสู่ความดีและการห้ามปรามจากความชั่ว”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นแสดงให้เห็นว่า มนุษย์สามารถใช้เวลาให้คุ้มค่าแก่
ชีวิตเพื่อสร้างสมกำไรความดีงามซึ่งประกอบด้วยการสร้างศรัทธาในจิตใจ การปฏิบัติคุณความดี และ
การรู้จักตักเตือนต่อกันทั้งในเรื่องสัจธรรมและการใช้ความอดทนในมิติต่างๆ

การบริหารเวลาในแต่ละช่วงชีวิตถือเป็นส่วนสำคัญที่จะขับเคลื่อนความสำเร็จให้
บรรลุไปสู่เป้าหมาย ดังเช่นการเผยแผ่อิสลามของศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ ณ นครมักกะฮ์และมาดีนะฮ์
ภายในกรอบเวลาเพียง 23 ปี ท่านใช้เวลาอย่างคุ้มค่าในการเผยแผ่และปกป้องอิสลามด้วยการอุทิศ
และร่วมมือของบรรดาอัครสาวก¹ ร่วมสมัย และประชาชาติมุสลิมในยุคต่างๆ จนทำให้อิสลามกระจาย
ไปทั่วโลกมาจนถึงปัจจุบัน เป็นการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและความสัมพันธ์ของเวลากับการประทาน
อิสลามจากพระเจ้า และความฉลาดอันล้ำเลิศของศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ ที่ใช้ทักษะ² การบริหาร³ เวลา
อย่างเหมาะสมและสร้างคุณค่าแก่ประชาชาติอิสลาม กล่าวได้ว่า มิติช่วงเวลาแต่ละเหตุการณ์ต่างๆ ที่
ปรากฏในอดีตถือเป็นอุทาหรณ์แก่ประชาชาติอิสลามได้รู้จักใคร่ครวญและนำมาศึกษาเพื่อเป็น
ครรลองการดำเนินชีวิตสำหรับมนุษยชาติทุกยุคทุกสมัย

สุเราะฮ์อัลอัสร แม้มีเพียงสามโองการ แต่มีความพิเศษทางด้านสัมพันธ์ศาสตร์
กล่าวคือ สัมพันธ์ภาพระหว่างมนุษย์กับการบริหารเวลาที่มีต่อพระผู้เป็นเจ้าของตน รวมถึงวิธีการในการ
เสริมสร้างทักษะทางด้านหลักศรัทธา ศาสนบัญญัติ และคุณธรรมจริยธรรม เพื่อยกระดับความเป็น
เลิศในการดำเนินชีวิต มีความจำเริญ และใช้เวลาเหมาะสมในการประกอบกิจกรรมหรือกิจการต่างๆ
โดยการนำศาสตร์องค์ความรู้ที่ปรากฏอยู่ในสุเราะฮ์ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้บริหารจัดการเวลาอย่างรู้
ค่า และเพิ่มพูนผลกำไรความดีแห่งชีวิต อิมามอัซฮาฟีอีย์ ขออัลลอลฮ์ ﷺ ทรงเมตตาท่าน กล่าวถึง

¹ ในภาษาอาหรับเรียกว่าเศาะหาบะฮ์ คือบุคคลที่อยู่ร่วมสมัยกับท่านศาสนทูต ﷺ พบกับท่าน มีศรัทธาและได้ตายในอิสลาม.

² หมายถึง ความชำนาญ (Skill) (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน: 2542).

³ หมายถึง ดำเนินการ,จัดการ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน: 2542).

ความสำคัญสุเราะฮ์อัลอัศรว่า “หากมนุษย์ได้ใช้ความคิดวิเคราะห์ถึงสุเราะฮ์อันนี้อย่างลึกซึ้ง พวกเขาจะได้รับประโยชน์ตลอดชีวิต”⁴ (Shanqīṭī, 1415: 9/96)

หน้าที่ประการแรกของมุสลิมต่อเวลา คือ การที่เขาต้องรักษาเวลาเหมือนกับการที่เขารักษาทรัพย์ ทว่าจะต้องให้มากกว่านั้น ต้องรักและหวงแหนที่จะใช้เวลาทั้งหมดของเขาให้เป็นประโยชน์ ทั้งในเรื่องศาสนา กิจการทางโลก และสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชาติอิสลาม ในด้านความดีงาม ความผาสุก การขัดเกลากายภาพและจิตวิญญาณ เหล่าบรรพชนผู้ทรงคุณธรรม เป็นผู้ที่รักและหวงแหน และมีทักษะการบริหารจัดการเวลาอย่างเข้มงวด เพราะพวกเขาารู้ซึ่งถึงคุณค่าของเวลา ท่านหะซัน อัลบัศรีย⁵ กล่าวว่า “ฉันได้พบกับหมู่ชนที่รักและหวงแหนเวลาของพวกเขามากกว่าที่พวกเขาจะรักและหวงแหนดิรัฮ์และดินารของพวกเขา” (Yūsuf al-Qāradāwī, 1992: 16)

ฉะนั้น การบริหารเวลาจึงมีความจำเป็นและสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสถานการณ์สังคมโลกปัจจุบัน ซึ่งประกอบไปด้วยพัฒนาการต่างๆ แห่งยุคสมัย มีเทคโนโลยีมาเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุกๆ กระบวนท่า จนบางครั้งมันนำไปสู่ความขาดระเบียบในการดำเนินชีวิต และยิ่งไปกว่านั้น มันทำให้มนุษย์หลงทาง หลงใหล เพลิดเพลิน จนละเลยหน้าที่กับพระผู้เป็นเจ้าของตนในด้านการศรัทธา เช่น ให้ความสนใจ หลงเชื่อในเรื่องโหราศาสตร์ ทำนายดวงชะตาชีวิต ให้ความสำคัญกับการใช้ชีวิตแห่งโลกนี้มากกว่าโลกหน้า หรือในด้านบทบัญญัติ เช่น ขาดละหมาด ทำตรงเวลาบ้างไม่ตรงเวลาบ้าง ใช้จ่ายเพื่ออารมณ์ดีกว่าการบริหารจัดการ ไม่ให้ความสำคัญในการใช้จ่ายเพื่อประกอบพิธีหัจญ์ หรือทางด้านจรรยาบรรณ เช่น แพ้ชั้นการแต่งกายที่ขัดกับบทบัญญัติอิสลาม การกินการดื่มที่ฟุ่มเฟือย สนใจในการใช้เวลาของชีวิตแบบหุรหุรา อันเนื่องจากการที่มองไม่เห็นถึงคุณค่าแห่งเวลาและขาดทักษะการบริหารจัดการเวลาในชีวิตของแต่ละบุคคล

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า เวลามีความสำคัญต่อมนุษย์ เพราะความสำเร็จและความจำเริญของชีวิต ส่วนสำคัญมาจากการรู้จักคุณค่า และวิธีการใช้เวลาอย่างถูกต้อง การตัดสินใจเลือกศึกษาวิจัยหัวข้อ “การบริหารเวลา กรณีศึกษาสุเราะฮ์อัลอัศร” จึงเป็นเจตนารมณ์ของผู้วิจัยที่จะบรรลุถึงองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการเวลาตามแบบอย่างอิสลาม โดยมุ่งหวังว่า ผลการศึกษานี้จะช่วยพัฒนาช่วงเวลาชีวิตของผู้วิจัย ครอบครัว และสังคมทุกระดับ

1.2 อัลกุรอาน อัลหะดีษ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้ามิติของเวลาที่ปรากฏจากโองการอัลกุรอาน ตั�บทหะดีษ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้

1.2.1 อัลกุรอานที่เกี่ยวข้อง

1.2.1.1 โองการอัลกุรอานที่เกี่ยวกับเรื่องเวลาในมิติด้านต่างๆ

⁴ ในด้านการตกเตือน ปลุกจิตสำนึกต่อมนุษย์ ไม่ใช่ในแง่ของบทบัญญัติทั้งหมด.

⁵ คือ หะสัน บิน ยะสาร อัลบัศรีย หรือชานานามว่า อะบิสะอิด เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 21 เป็นอุลาม่าตาบิอินอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ฮุนใหญ่ สามารถท่องจำอัลกุรอานได้เมื่ออายุ 10 ขวบ เล่าเรียนกับอิมามมอลิก رضي الله عنه และเสียชีวิตในปีศักราชที่ 110.

ก. ด้านหลักการศรัทธา

(1) ช่วงเวลาและระยะเวลาในการสร้างชั้นฟ้าและแผ่นดิน

พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสว่า

﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ مَا لَكُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا شَفِيعٍ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ﴾
(سورة السجدة: 4)

ความว่า “อัลลอฮ์คือผู้ทรงสร้างชั้นฟ้าทั้งหลายและแผ่นดินและสิ่งทั้งที่อยู่ระหว่างทั้งสองในเวลา 6 วัน⁶ แล้วพระองค์ทรงประทับเหนือบัลลังก์⁷ สำหรับพวกเจ้านั้น ไม่มีผู้คุ้มครองและผู้ช่วยเหลืออื่นจากพระองค์ แล้วพวกเจ้ามิได้ใคร่ครวญบ้างดอกหรือ ?”

(สุเราะฮ์อัลสัจญะฮ์: 4)

อัญญาอะบะรีย์ (al-Ṭabarī, 2002-1423: 32 / 166) ได้อธิบายว่า: “ไม่มีผู้ใดคุ้มครองแก่การกราบไหว้เว้นแต่เพียงพระองค์ ﷻ เท่านั้น ผู้ทรงสร้างชั้นฟ้า แผ่นดิน และสิ่งที่อยู่ระหว่างทั้งสองนั้นในเวลา 6 วัน และได้ประทับอยู่บัลลังก์ในวันที่ 7 หลังจากทรงสร้างทุกสิ่งทุกอย่างเสร็จ และไม่มีผู้ใดให้คุณและให้โทษได้ นอกเหนือจากพระองค์ ﷻ และหากพระองค์ ﷻ ทรงประสงค์สิ่งใด ก็ไม่มีผู้ใดสามารถยับยั้งพระองค์ ﷻ”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า พระองค์ ﷻ ได้ทรงสร้างสรรพสิ่งต่างๆ ภายในกรอบระยะเวลาของพระองค์ ﷻ เพราะพระองค์ ﷻ คือผู้ปรีชาชาญในด้านทักษะการบริหารจัดการเวลาแห่งสากลโลก

(2) ช่วงเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ของบรรดามะลาอิกะฮ์⁸

พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสว่า

﴿وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ ﴿١٠٠﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُّونَ ﴿١٠١﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ﴾

⁶ คือวันเวลาของโลกดุนยา หากพระองค์ ﷻ ทรงประสงค์ก็จะสร้างมันในระยะเวลาเพียงพริบตาเดียว แต่พระองค์ ﷻ ทรงต้องการสอนปวงบ่าวของพระองค์มิให้รีบร้อน.

⁷ การ استوى ที่เหมาะสมกับพระองค์ ﷻ โดยไม่ต้องเปรียบเทียบกับหรือยกตัวอย่าง หรือบิดเบือน หรือตั้งข้อสังเกต นี่คือการศรัทธาของชาวสะลัฟ อิมามมาลิก rahimahullah กล่าวว่า استوى (อัตสถิต)เป็นที่รู้จัก ส่วนอย่างอื่นนั้นไม่มีใครรู้ การศรัทธาในเรื่องนี้เป็นวาญิบ และการถามขอกแซกเป็นเรื่องบิออะฮ์ จากตัฟซีร์ al-Baghāwī เล่ม1หน้า78 กล่าวว่า“ท่านอิบนุอับบาส และส่วนใหญ่ของบรรดาอิมามยุคสะลัฟได้อธิบาย استوى ว่า ارتفاع ซึ่งให้นัยอธิบายว่า“สูงส่ง” และจากตัฟซีร์ al-Ṭabarī เล่ม1หน้า430 กล่าวว่า “คำว่า استوى นั้นให้นัยอธิบายว่า สูงส่งแบบการสูงส่งของการปกครองและอำนาจ ไม่ใช่อยู่สูงแบบมีสถานที่และไม่ใช่สูงแบบเคลื่อนย้ายและก็หายไป” ส่วนการศรัทธาของชาวเคาะลัฟในเรื่องนี้ ก็ใช้การตีความ(جواب) โดยอิงนัยอธิบายข้างต้นมายึดถือเช่นเดียวกัน ซึ่งหากนำมาวิเคราะห์ในเชิงลึกแล้ว ทั้งปราชญ์สะลัฟและเคาะลัฟ ต่างกันเพียงยุคสมัยและสำนวนที่ใช้ เพื่อมอบความบริสุทธิ์ต่อคุณลักษณะอันสมบูรณ์แก่พระองค์ ﷻ ด้วยกันทั้งสิ้น.

⁸ คือ เทวทูต หมายถึง สิ่งที่ถูกสร้างจากรัศมี มีความละเอียดอ่อน มีรูปร่างที่หลากหลาย และจงรักภักดีต่อพระองค์ ﷻ ตลอดเวลา.

(سورة الصافات: 164-166)

ความว่า “และไม่มีผู้ใดในหมู่พวกเรา เว้นแต่เขาได้มีตำแหน่งที่ได้กำหนดไว้แล้ว และแท้จริงเรานั้นเป็นผู้ที่ยืนเข้าแถวอยู่แล้ว และแท้จริง เรานั้นเป็นผู้แช่ซ่องสดุดีอัลลอฮ์”⁹

(สุเราะฮ์อัศศ็อฟฟาต: 164-166)

อิบน์ กะษีรฺ (*Ibn Kathīr, 2005-1426: 3/157) ได้อธิบายว่า: “บรรดามะลาอิกะฮ์นั้นพำนักอยู่ในชั้นฟ้า และมีตำแหน่งหน้าที่เฉพาะในการสักการะทุกช่วงเวลา ทุกขณะ เเงาะฮากกล่าวในตัฟซีรว่า มัสรูคได้รายงานจากท่านหญิงอาอ์ชะฮฺ رضي الله عنها ท่านศาสนทูต صلى الله عليه وسلم กล่าวว่า “ไม่มีสถานที่ใดในชั้นฟ้าดูนยาเว้นแต่ในสถานที่นั้นจะต้องมีมะลาอิกะฮ์สถิตย์อยู่ หรือไม่ก็ยืนอยู่”¹⁰

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ทุกช่วงเวลา และทุกๆอิริยาบถนั้นจะมีมะลาอิกะฮ์คอยรับหน้าที่เฉพาะในการสักการะต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ

(3) ช่วงเวลาแห่งการประทานคัมภีร์อัลกุรอาน

พระองค์ ﷻ ดำรัสว่า

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ

وَالْقُرْآنِ...﴾

(سورة البقرة: بعض من آية 185)

ความว่า “เดือนรอมฎอนนั้นเป็นเดือนที่อัลกุรอานได้ถูกประทานลงมาในฐานะเป็นข้อแนะนำสำหรับมนุษย์และเป็นหลักฐานอันชัดเจนเกี่ยวกับข้อแนะนำนั้น¹¹ และเกี่ยวกับสิ่งที่จำแนกกระหว่างความจริงกับความเท็จ”¹²

(สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์: ส่วนหนึ่งของโองการ 185)

อิบน์ กะษีรฺ (*Ibn Kathīr, 2005-1426: 1/220) ได้อธิบายว่า: “อัลลอฮ์ ﷻ ได้สรรเสริญยกย่องเดือนรอมฎอนเป็นพิเศษมากกว่าเดือนอื่นๆ เพราะเป็นเดือนแห่งเวลาที่พระองค์ ﷻ ได้ประทานคัมภีร์อัลกุรอานลงมาไปยังชั้นฟ้าของโลกนี้อย่างครบถ้วนในคำคืนลัยละตุลกีอ์ดร์ ซึ่งเป็นคืนแห่งความจำเริญอีกด้วย แล้วหลังจากนั้นค่อยๆทยอยลงมาไปยังศาสนทูตมุฮัมมัด صلى الله عليه وسلم ตามวาระหรือช่วงเวลาต่างๆ และคัมภีร์อื่นๆ เช่น ศุหุฟศาสนทูตอิบรอฮีม عليه السلام ชะบูร์ศาสนทูตดาอูด عليه السلام เตาร็อดศาสนทูตมูซา عليه السلام และอินญิลศาสนทูตอีซา عليه السلام ก็ถูกประทานลงมาในเดือนรอมฎอนเช่นกัน”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า อัลลอฮ์ ﷻ ได้ประทานคัมภีร์อัลกุรอานและคัมภีร์อื่นๆนั้นตามวาระ เวลา และสถานที่ที่พระองค์ ﷻ ทรงประสงค์ และทรงคัตสรรไว้แล้ว

⁹ เป็นการกล่าวสรรภาพของมะลาอิกะฮ์ต่อการเป็นบ่าวว่า ทุกๆมะลักในหมู่พวกเรานั้นมีตำแหน่งและหน้าที่ จะไม่ล่วงเกินต่อกัน บ้างก็ในเรื่องปัจจัยยังชีพ ปลิดชีวิตมนุษย์ นำวิวรรณ์ ยืนแถวเพื่อสักการะ และแช่ซ่องสดุดีต่อพระองค์ ﷻ ทุกเวลา.

¹⁰ เพื่อสักการะอัลลอฮ์ ﷻ.

¹¹ เกี่ยวกับข้อแนะนำให้มนุษย์มีหลักการศรัทธาอันถูกต้องและข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของพวกเขา.

¹² เกี่ยวกับหลักการที่จำแนกให้มนุษย์ทราบว่า อะไรคือความเท็จ และอะไรคือความจริง.

(4) ช่วงเวลาแห่งการแต่งตั้งศาสนทูต ﷺ

พระองค์ ﷺ ดำรัสว่า

﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ
وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾

(سورة الجمعة: 2)

ความว่า “พระองค์ทรงเป็นผู้แต่งตั้งศาสนทูตขึ้นคนหนึ่งในหมู่ผู้ไม่รู้
จักหนังสือจากพวกเขาเอง เพื่อสาธยายโองการต่างๆ ของพระองค์
แก่พวกเขา และทรงขัดเกลาจิตใจของพวกเขา และทรงสอนคัมภีร์
และวิทย์ปัญญาแก่พวกเขา และแม้ว่าแต่ก่อนนี้พวกเขาอยู่ในการ
หลงผิดอย่างชัดแจ้งก็ตาม”

(สุเราะฮ์อัลญุมอะฮ์: 2)

อิบน์ กะษีรฺ (‘Ibn Kathīr, 2005-1426: 3/516) ได้อธิบายว่า: “กลุ่มชนอาหรับใน
ช่วงเวลานั้น¹³ ได้ยึดถือศาสนาของศาสนทูตอิบรอฮีม عليه السلام โดยมี การเปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยน จน
ขัดแย้งกับบทบัญญัติเดิมในเรื่องความเป็นเอกะของพระเจ้า รวมทั้งอุตริกรรมอีกมากมายที่ขัดแย้งกับ
แนวทางศาสนทูตอิบรอฮีม عليه السلام ดังนั้นอัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงแต่งตั้งศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ เพื่อฟื้นฟูและ
จรรโลงศาสนาของศาสนทูตอิบรอฮีม عليه السلام ด้วยบทบัญญัติใหม่ที่สมบูรณ์ เพื่อนำพามนุษย์ไปสู่
ความสำเร็จและความจำเริญทั้งในโลกนี้และโลกหน้า”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ในช่วงเวลา ก่อนที่มุฮัมมัด ﷺ ถูกแต่งตั้ง
เป็นศาสนทูตนั้น กลุ่มชนอาหรับในขณะนั้นยังจมปรักอยู่กับความเชื่อผิดๆ ซึ่งถือเป็นยุคมืดแห่งอารย
ธรรม แต่หลังจากที่ท่านได้ถูกแต่งตั้งเป็นศาสนทูต เพื่อพันธกิจแห่งการเผยแผ่อิสลาม ภายใน
ระยะเวลาเพียง 23 ปี ท่านได้ทำให้คาบสมุทรอาระเบียบรรลุทางนำ ความจำเริญ และความรุ่งเรือง
เหนือประชาชาติทั้งปวง

(5) ช่วงเวลาแห่งวันกียามะฮ์¹⁴

พระองค์ ﷺ ดำรัสว่า

﴿إِنَّ يَوْمَ الْقِيَامِ كَانَ مِيقَاتًا ﴿٧﴾ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا﴾

(سورة النبأ: 17-18)

ความว่า “แท้จริงวันแห่งการตัดสินนั้นเป็นเวลาที่ถูกกำหนดไว้¹⁵ วัน
ที่แตรจะถูกเป่า แล้วพวกเจ้าก็จะมากันเป็นหมู่ๆ¹⁶”

¹³ ก่อนท่านศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ ได้ถูกแต่งตั้ง.

¹⁴ คือวันสิ้นสุดของโลกนี้และจักรวาลในทัศนะของอิสลาม และมนุษย์จะถูกพิพากษาและได้รับการตอบแทนตามความเชื่อ พฤติกรรม
ของตนในช่วงที่ใช้ชีวิตอยู่ในโลกนี้.

¹⁵ คือวันแห่งการสอบสวน ตอบแทน วันแห่งการตัดสินนั้นเป็นเวลาที่ได้ถูกกำหนดไว้แล้ว จะไม่ถูกร่นมาและจะไม่ล่าช้าออกไป.

¹⁶ คือวันที่อัสรอฟิลาเป่าสังข์ พวกเจ้าจะออกมาเป็นหมู่ๆยังทุ่งกว้างเพื่อการตัดสิน ชั้นฟ้าทั้งหลายจะถูกเปิดออกเพื่อให้มะลาอิกะฮ์ลงมา
เทอิกเขาจะถูกเคลื่อนออกไปจากสถานที่ของมัน แล้วกระจายเป็นผุยผง จนเป็นภาพลวงตา ซึ่งผู้พบเห็นจะคิดว่าเป็นแหล่งน้ำ.

(สุเราะฮ์อันนะบะฮ์: 17-18)

อิบน์ กะษีรฺ ('Ibn Kathīr, 2005-1426: 3/628) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงดำรัสให้รู้ถึง “เยามัลฟิศล” คือวันอวสานของโลกและจักรวาล แท้จริงมันเป็นช่วงเวลาที่ยัลลอฮ์ ﷻ ได้กำหนดไว้แล้ว จะไม่เกิดขึ้นก่อนหรือหลังจากกำหนดการณ์ และไม่มีผู้ใดรู้กำหนดเวลาดังกล่าวนอกจากพระองค์ ﷻ อิบน์ญะรียร์ได้ปรารภว่า ในวันที่แตรถูกเป่าขึ้นนั้น ทุกๆ ประชาชาติจะมารับฟังคำตัดสินพร้อมกับศาสนทูตของพวกเขา”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า เป็นข้อบังคับสำหรับมุสลิมทุกคนต้องศรัทธาว่าวันกิยามะฮ์นั้นเป็นช่วงเวลาที่จะต้องปรากฏขึ้นตามการกำหนดสถานะของพระองค์ ﷻ แต่วันไหน เวลาใดนั้น พระองค์ ﷻ เท่านั้นที่รอบรู้

(6) ช่วงเวลาแห่งการกำหนดสถานะ (เกาะฎอฮ์และเกาะดัร)

พระองค์ ﷻ ดำรัสว่า

﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾

(سورة الحديد: 22)

ความว่า “ไม่มีเคราะห์กรรมอันใดเกิดขึ้นในแผ่นดินนี้และไม่มีแม่แต่ในตัวของพวกเขาเอง เว้นแต่ได้มีไว้ในบันทึกก่อนที่เราจะบังเกิดมันขึ้นมา แท้จริงนั่นมันเป็นการง่ายสำหรับอัลลอฮ์¹⁷”

(สุเราะฮ์อัลฮะดีด: 22)

อิบน์ กะษีรฺ ('Ibn Kathīr, 2005-1426: 3/460) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกำหนดสถานะ ช่วงเวลาเหตุการณ์ต่างๆ ไว้แล้วก่อนที่มนุษย์ที่ถูกให้บังเกิด ดังมีรายงานจากอิมามอะหมัด จาก अबดุลลอฮ์ บิน อุมร์ บิน อาศ ﷺ กล่าวว่า ฉันได้ยินท่านศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกำหนดสถานะ ปรากฏการณ์ล่วงหน้า ก่อนที่จะสร้างขึ้นฟ้าและแผ่นดินถึง 50000 ปี”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า การศรัทธาต่อการกำหนดสถานะต่างๆ เช่น โชคดีหรือโชคร้าย ความดีหรือความชั่ว ความทุกข์หรือความสุข สูงศักดิ์หรือด้อยศักดิ์ ล้วนแล้วแต่ช่วงเวลาเหล่านั้น พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงกำหนดการณ์ไว้แล้วทั้งสิ้น

(7) ช่วงเวลาและพัฒนาการในการสร้างมนุษย์

พระองค์ ﷻ ดำรัสว่า

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْقَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَعَجْرٍ مُخَلَّقَةٍ لِنَبِّئَنَّ لَكُمْ

¹⁷ สิ่งที่เกิดขึ้นในแผ่นดินนี้ เช่นเคราะห์กรรมต่างๆเป็นต้นว่าความแห้งแล้ง แผ่นดินไหว การสูญเสียพืชผล การเจ็บไข้ได้ป่วย ความยากจน และการสูญเสียลูกหลานญาติพี่น้อง ทั้งหมดนี้ถูกจารึกไว้ในกระดานบันทึกแล้วพร้อมด้วยจำนวน ขนาด วิธีการ วันเวลาและสถานที่ของมัน ทั้งนี้ก่อนที่พระองค์จะทรงให้เกิดขึ้น.

﴿وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا...﴾

(سورة الحج: بعض من آية 5)

ความว่า “โอ้มนุษย์เอ๋ย! หากพวกเจ้าอยู่ในการสงสัยแคลงใจเกี่ยวกับการฟื้นคืนชีพแล้วไซ้ แท้จริงเราได้บังเกิดพวกเจ้าจากดิน แล้วจากเชื้ออสุจิ แล้วจากก้อนเนื้อทั้งที่เป็นรูปร่างที่สมบูรณ์และไม่เป็นรูปร่างที่สมบูรณ์เพื่อเราจะได้ชี้แจงเคล็ดลับแห่งเดชานุภาพแก่พวกเจ้าและเราให้การตั้งครุภเป็นทีที่แน่นอนอยู่ในมดลูกตามที่ประสงค์ จนถึงเวลาที่กำหนดไว้แล้วเราให้พวกเจ้าคลอดออกมาเป็นทารก...”

(สุเราะฮอัลหัจญ: ส่วนหนึ่งของโองการ 5)

อิบนุ กะษีรฺ (’Ibn Kathīr, 2005-1426: 2/579) ได้อธิบายไว้ว่า: “มนุษย์จะถูกฟื้นคืนชีพอีกครั้งหนึ่งในวันกิยามะฮ์ และพระองค์ทรงสร้างมนุษย์จากดินนั้น คือศาสนทูตอาดัม عليه السلام แล้วหลังจากนั้น ก็ถูกบังเกิดผ่านเชื้อน้ำอสุจิจากไขสันหลังเพศชายไปผสมกับเชื้อน้ำอสุจิในรังไข่มดลูกเพศหญิง จาก 40 วันกลายเป็นก้อนเลือด อีก 40 วันกลายเป็นก้อนเนื้อ¹⁸ และเริ่มพัฒนาการรูปร่าง มีศีรษะ ลำตัว แขนขา หน้าตา ประสาทสัมผัสต่างๆ จนครบสมบูรณ์ภายใน 40 วัน หลังจากนั้นพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้พระบัญชามะลาอิกะฮ์เป่าวิญญาณแก่ทารกในครรภ์นั้น”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ คือพระเจ้าผู้ทรงสร้างมนุษย์ซึ่งเป็นความมหัศจรรย์อย่างยิ่ง พระองค์ ﷻ ทรงสร้างโดยผ่านช่วงเวลาของกระบวนการต่างๆ การปฏิสนธิ การก่อเนื้อก่อตัว พัฒนาการจนนำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ

(8) ช่วงเวลาแห่งการบริหารภารกิจ

พระองค์ดำรัสไว้ว่า

﴿يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾

(سورة الرحمن: 29)

ความว่า “ผู้ที่อยู่ในชั้นฟ้าทั้งหลายและแผ่นดินจะขอต่อพระองค์ทุกวัน¹⁹ พระองค์ทรงมีภารกิจ²⁰”

(สุเราะฮอัลเราะหฺมาน: 29)

อัญญาอะบะรียฺ (al-Ṭabarī, 2002-1423: 23/38-39) ได้อธิบายว่า: “มวลมนุษย์มะลาอิกะฮ์ ญินและสรรพสิ่งต่างๆทั้งในโลกนี้และจักรวาลต่างวิงวอนขอความช่วยเหลือต่อพระองค์ ﷻ ทุกเวลา ไม่มีสิ่งใดรอดพ้นจากความรอบรู้ของพระองค์ ﷻ ทรงบริหารกิจการทั้งหมด ทรง

¹⁸ ศัพท์เทคนิคทางวิทยาศาสตร์การแพทย์เรียกว่า “Embryo”

¹⁹ ทุกๆสิ่งที่มีชีวิตในชั้น ฟ้าทั้งหลาย และแผ่นดินมีความต้องการจากพระองค์ เพื่อขอความช่วยเหลือ และขอปัจจัยยังชีพ ด้วยการเปล่งวาจาออกมา หรือด้วยสภาพที่เป็นอยู่.

²⁰ ทุกเวลา และทุกขณะพระองค์ทรงมีภารกิจ เช่น ทรงอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด ทรงปลดปล่อยผู้ได้รับความทุกข์ยาก ทรงให้เกียรติแก่หมู่ชนหนึ่ง และทรงให้ความต่ำต้อยแก่อีกหมู่ชนหนึ่ง นักตฟซีรกล่าวว่า เป็นภารกิจที่ทรงเปิดเผยให้เห็นมิใช่ทรงเริ่มใหม่.

บรรเทาความโศกเศร้าแก่ผู้ที่โศกเศร้า ทรงเทิดเกียรติแก่กลุ่มชนหนึ่ง และทรงลดเกียรติแก่อีกกลุ่มชนหนึ่ง และบริหารจัดการปรากฏการณ์อื่นๆของสรรพสิ่งที่พระองค์ ﷻ ทรงสร้างทั้งหมด”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ช่วงเวลาทุกขณะมีความสำคัญยิ่งต่อความเป็นอยู่ของบรรดามักลูก²¹ เพราะมันเป็นสิ่งกำหนดสถานะของแต่ละสรรพสิ่งที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสร้างไว้ และพระองค์ ﷻ คือพระเจ้าผู้ทรงปรีชาในการบริหารภารกิจทั้งหลาย

(9) ช่วงเวลาของกลางวันและกลางคืน

พระองค์ ﷻ ดำรัสไว้ว่า

﴿وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾

(سورة المؤمنون: 80)

ความว่า “และพระองค์ผู้ทรงให้เป็นและทรงให้ตาย และพระองค์ทรงสิทธิในการสับเปลี่ยนหมุนเวียนกลางคืนและกลางวัน²² พวกเจ้ามิได้ใช้สติปัญญาพิจารณาตอกหรือ²³?”

(สุเราะฮ์อัลมูมินูน: 80)

อิบน์ กะษีร (‘Ibn Kathīr, 2005-1426: 2/626) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงให้เป็น อีกครั้งจากกระดูกที่ผุเปื่อย และทรงให้ตายกับประชาชาติทั้งหลาย และพระองค์ ﷻ ทรงสับเปลี่ยนกลางคืนกลางวัน เวลาทั้งสองจะเอื้ออำนวยส่งเสริมกันในการสับเปลี่ยน คล้อยตามกัน ไม่ห่างจากกัน และแตกแยกกัน”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกำหนดเวลากลางวันและกลางคืน มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปอย่างเป็นระบบ พร้อมกับมีความสัมพันธ์กับมนุษย์ในเรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆ ความเป็น ความตาย และการฟื้นคืนชีพในวันกิยามะฮ์

(10) ช่วงเวลาแห่งความตายและการฟื้นคืนชีพ

พระองค์ ﷻ ดำรัสไว้ว่า

﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ مُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾

(سورة البقرة: 28)

ความว่า “สุเจ้าปฏิเสธการศรัทธาอัลลอฮ์ได้อย่างไร ทั้งๆ ที่สุเจ้าไม่เคยมีชีวิตมาก่อน²⁴ แล้วพระองค์ได้ทรงให้ชีวิตแก่สุเจ้า หลังจากนั้นพระองค์จะทรงทำให้สุเจ้าตาย แล้วทำให้สุเจ้ามีชีวิตอีก²⁵ แล้วสุเจ้า

²¹ หมายถึง สรรพสิ่งที่ถูกสร้าง.

²² โดยให้กลางวันและกลางคืน ยาวและสั้นตามฤดูกาล เพื่อเป็นหลักฐานชี้แนะถึงการมีของพระองค์ และเดชานุภาพของพระองค์.

²³ เพื่อพวกเจ้าได้รู้ว่า ผู้ที่สามารถให้บังเกิดแต่เริ่มแรก ย่อมสามารถจะให้เกิดขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่งหลังจากตายไปแล้ว.

²⁴ คือยังอยู่ในสภาพเป็นดิน อันหมายถึงท่านศาสนทูตอาดัม عليه السلام ผู้เป็นบิดาแห่งมนุษยชาติทั้งหมด.

²⁵ คือฟื้นชีวิตใหม่จากกุบูรในวันกิยามะฮ์.

จะถูกนำกลับไปยังพระองค์”

(สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์: 28)

อิบนุ กะษีรฺ (‘Ibn Kathīr, 2005-1426: 1/98) ได้อธิบายว่า: “อัลลอฮ์ ﷻ ทรงยืนยันบนการมีอยู่และการมีอำนาจของพระองค์ ﷻ ผู้ทรงสร้าง ทรงแปรสภาพกับบรรดาบ่าวของพระองค์ ﷻ จึงไม่เป็นการบังควรในการปฏิเสธการมีอยู่ของพระองค์ ﷻ และนมัสการเคียงคู่ด้วยสิ่งอื่นกับพระองค์ ﷻ เพราะแท้จริงแล้วสุเจ้า (ตาย) ไม่เคยมีมาก่อน แล้วพระองค์ ﷻ ทรงให้มีชีวิตขึ้นมาจากเชื้อสุจิตที่อยู่ในกระดูกสันหลังบรรดาพ่อของสุเจ้า แล้วหลังจากนั้นก็ทรงทำให้ตายอีกครั้ง และหลังจากนั้นพระองค์ ﷻ ก็ทรงให้ฟื้นชีวิตขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งในวันกิยามะฮ์”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ช่วงเวลาแห่งการกำเนิด การตาย และการฟื้นคืนชีพนั้น อยู่ในกำหนดการณ์ของพระองค์ ﷻ มาแต่เดิมแล้ว และเป็นการชี้ให้เห็นถึงความเป็นพระเจ้า ผู้ทรงปรีชาสามารถที่ไม่มีผู้ใดสามารถจะกระทำได้ดังเช่นพระองค์ ﷻ

(11) ช่วงเวลาแห่งการตอบแทน

พระองค์ ﷻ ดำรัสไว้ว่า

﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى الَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾

(سورة القصص : 84)

ความว่า “ผู้ใดนำเอาความดีมาเขาก็จะได้รับความดียิ่งกว่าและผู้ใดนำความชั่วมา บรรดาผู้กระทำความชั่วทั้งหลายนั้นจะไม่ถูกตอบแทน นอกจากที่พวกเขาได้กระทำไว้²⁶”

(สุเราะฮ์อัลเกาะศ็อศ: 84)

อัญญาอะบะรียฺ (al-Ṭabarī, 2002-1423: 28/638) ได้อธิบายว่า: “ผู้ใดกลับมายังอัลลอฮ์ ﷻ ในวันกิยามะฮ์ด้วยความบริสุทธิ์ใจในการยึดมั่นต่อเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ สำหรับเขาผู้นั้นคือความดียิ่งกว่า เพิ่มทวีคูณ และความดีอันนั้นก็คือสรรเสริญพร้อมกับบรรดาความโปรดปรานต่างๆที่ยั่งยืน และผู้ใดกลับมายังอัลลอฮ์ ﷻ ในวันกิยามะฮ์โดยการนำความชั่วมา นั่นคือการตั้งภาคีต่อพระองค์ ﷻ เขาผู้นั้นจะไม่ถูกตอบแทนสิ่งใดเว้นแต่สิ่งที่เขาได้กระทำไว้”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ในวันกิยามะฮ์ คือ ช่วงเวลาแห่งการตอบแทนความดี และความชั่วของมนุษย์แต่ละคนเมื่อตอนที่พวกเขาได้ใช้ชีวิตอยู่บนโลกมนุษย์

ข. ด้านหลักศาสนบัญญัติ

(1) ช่วงเวลาของการละหมาดฟัรฎู

พระองค์ ﷻ ดำรัสไว้ว่า

﴿...إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾

(سورة النساء: بعض من آية 103)

²⁶ และนี่คือความโปรดปรานของอัลลอฮ์ที่มีต่อปวงบ่าวของพระองค์ คือพระองค์ทรงเพิ่มพูนความดีหลายเท่าให้แก่ผู้กระทำความดี ส่วนผู้กระทำความชั่วนั้นจะถูกตอบแทนเท่าที่เขาได้กระทำไว้.

ความว่า “แท้จริงการละหมาดนั้นเป็นบัญญัติที่ถูกกำหนดเวลา²⁷ ไว้แก่ผู้ศรัทธาทั้งหลาย”

(สุเราะฮ์อันนิซาอ: ส่วนหนึ่งของโองการ 103)

อิบน์ กะษีร (‘Ibn Kathīr, 2005-1426: 1/569) ได้อธิบายว่า: “การละหมาดนั้นต้องปฏิบัติตามเวลาที่ถูกกำหนดไว้ อิบน์อับบาส رضي الله عنه ได้กล่าวว่า โองการดังกล่าวนี้หมายถึงละหมาดฟัรฎู และอิบน์มุสอูด رضي الله عنه ก็ได้กล่าวว่า แท้จริงการละหมาดนั้นมีเวลาที่แน่นอนเหมือนกับการประกอบพิธีหัจญ์”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ช่วงเวลาของการละหมาดฟัรฎูนั้นมีกำหนดเวลาที่แน่นอน ไม่นอนุญาตให้สับเปลี่ยนหรือรวมกันในเวลาหนึ่งเวลาใดเป็นการเฉพาะ

(2) ช่วงเวลาของการถือศีลอดในเดือนรอมฎอน

พระองค์ ﷺ ดำรัสไว้ว่า

﴿...فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

(سورة البقرة: بعض من آية 185)

ความว่า “ดังนั้นผู้ใดในหมู่พวกเจ้าเข้าอยู่ในเดือนนั้นแล้วก็จงถือศีลอดในเดือนนั้นและผู้ใดป่วยหรืออยู่ในการเดินทางจงถือใช้ในวันอื่นแทน อัลลอฮ์ทรงประสงค์ให้ความสะดวกแก่พวกเจ้าและไม่ทรงให้มีความลำบากแก่พวกเจ้าและเพื่อพวกเจ้าได้ให้ครบถ้วนซึ่งจำนวนวัน(ของเดือนรอมฎอน)และเพื่อพวกเจ้าจะได้ให้ความเกรียงไกรแก่อัลลอฮ์ในสิ่งที่พระองค์ทรงแนะนำแก่พวกเจ้า และเพื่อพวกเจ้าจะชอบคุณ”

(สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ: ส่วนหนึ่งของโองการ 185)

อิบน์ กะษีร (‘Ibn Kathīr, 2005-1426: 1/221,223) ได้อธิบายว่า: “กำหนดการณ์ที่จำเป็นเหนือบุคคลที่อาศัยอยู่ในเมืองๆ หนึ่งขณะที่เข้าสู่เดือนรอมฎอนอย่างแน่ชัด ต้องถือศีลอดทันทีโดยไม่มีข้อสงสัยใดๆ และอนุญาตให้ละศีลอดสำหรับผู้ป่วย หรือผู้ที่อยู่ในการเดินทาง โดยมีเงื่อนไขให้ชดใช้ในวันอื่นแทน²⁸ ดังนั้นเมื่อพวกเจ้าได้ยื่นหยัดเชือกฟางในคำสั่งของอัลลอฮ์ ﷻ โดยการปฏิบัติในสิ่งที่เป็นฟัรฎู ละทิ้งสิ่งต้องห้าม รักษาไว้ซึ่งกรอบแห่งบทบัญญัติเหล่านั้น หวังว่าพวกเจ้าจะเป็นผู้ที่ชอบคุณ”

²⁷ ถูกกำหนดไว้ในวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง 5 เวลา ดังที่ทราบกันแล้ว.

²⁸ หมายถึงวาญิบต้องชดใช้การถือศีลอดเท่ากับจำนวนเวลาที่ขาดไปสำหรับผู้เดินทางและผู้ป่วยที่มีหวังหาย ส่วนผู้ป่วยที่ไม่มีหวังหายที่มีอุปสรรคในการถือศีลอดหรือคนชราที่ไม่สามารถถือศีลอดได้ตลอดวัน ให้จ่ายฟิดยะฮ์วันละ 1 ลิตร ให้กับคนอนาถาหรือยากจน จากอาหารหลักของเมืองนั้นๆ โดยไม่ต้องถือศีลอดชดใช้แทนในวันอื่น.

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า เวลาของการถือศีลอดนั้นคือเมื่อเข้าสู่เดือนรอมฎอนอย่างแน่ชัด ถือเป็นฟิรฎุฮ์ยัฮ์สำหรับมุสลิมทุกคนที่บรรลุนิติภาวะ มีสติปัญญาที่สมบูรณ์ จำเป็นต้องถือศีลอดทุกคน นอกจากบุคคลที่ศาสนบัญญัติอนุโลมให้ละศีลอดได้แต่ต้องชดใช้หรือบุคคลที่ศาสนบัญญัติอนุญาตให้ไม่ต้องถือศีลอด แต่ต้องจ่ายฟิเดยะฮ์เท่านั้น

(3) ช่วงเวลาของการจ่ายชะกาต

พระองค์ ﷺ ดำรัสไว้ว่า

﴿...وَأَتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ...﴾

(سورة الأنعام: بعض من آية 141)

ความว่า“และจงจ่ายสิทธิของมันในวันที่เก็บเกี่ยวมัน”

(สุเราะฮ์อัลอันอาม: ส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ 141)

อัญญาอะบะรีย์ (al-Ṭabarī, 2002-1423: 32 / 166) ได้อธิบายว่า :“จากอิบนุอับบาส رضي الله عنه กล่าวว่า สิทธิของมันคือชะกาตที่ได้ถูกบัญญัติไว้ และวันที่เก็บเกี่ยวมันคือวันที่ถูกขังตวงหรือรู้ได้จากการขังตวง”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ช่วงเวลาของการจ่ายชะกาตที่ขมผลที่เก็บเกี่ยวคือวันที่ได้ขังตวงถึงจำนวนฟีกัด 400 กันดังและครบเงื่อนไข²⁹ จ่ายตามอัตราร้อยละ 10 ทันที

(4) ช่วงเวลาของการประกอบพิธีฮัจญ์

พระองค์ ﷺ ดำรัสไว้ว่า

﴿الْحُجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحُجَّ فَلَا رَفْثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحُجِّ وَمَا تَعَلَّوْا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الرِّادِ التَّقْوَى وَاتَّقُونِ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ﴾

(سورة البقرة: 197)

ความว่า“(เวลา) การทำฮัจญ์นั้นมีหลายเดือน อันเป็นที่ทราบกันอยู่แล้ว ดังนั้นผู้ใดที่ได้ให้การทำฮัจญ์ จำเป็นแก่เขาในเดือนเหล่านั้น³⁰ แล้ว ก็ต้องไม่มีการสมสู่และไม่มีการละเมิด และไม่มีการวิวาทใดๆ ใน(เวลา)การทำฮัจญ์ และความดีใดๆที่พวกเขากระทำนั้น อัลลอฮ์ทรงรู้ดีและพวกเขาจงเตรียมเสบียงเถิด³¹ แท้จริงเสบียงที่ดีที่สุดนั้นคือความยำเกรงและพวกเขาจงยำเกรงเข้าเถิดโอ้ผู้มีปัญญาทั้งหลาย!”

(สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์: 197)

อัญญาอะบะรีย์ (al-Ṭabarī, 2000-1420: 4/115) ได้อธิบายว่า: “อิบนุอับบาส رضي الله عنه ได้บรรยายว่า (เวลา) การทำฮัจญ์นั้นมีหลายเดือนอันเป็นที่ทราบกันอยู่แล้ว นั่นคือ เขาवाल ซุลเกาะฮ์

²⁹ ดูบัญญัติว่าด้วยการจ่ายชะกาตที่ขมผลตามหลักนิติศาสตร์อิสลาม.

³⁰ หลังจากทำการอิหฺรอมแล้ว.

³¹ หมายถึงเสบียงในการเดินทางไปทำฮัจญ์.

ตะย และอีก 10 วันของซุลหิจญะฮ์ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงให้มีเดือนเหล่านี้เพื่อการทำฮัจญ์ และช่วงเวลาของเดือนที่เหลือนี้เพื่อการทำอุมเราะฮ์ ดังนั้นผู้หนึ่งผู้ใดไม่สมควรอิห์รอมฮัจญ์เว้นแต่จะต้องอิห์รอมในเดือนฮัจญ์เพียงเท่านั้น ส่วนการอิห์รอมอุมเราะฮ์นั้นสามารถกระทำได้ทุกเดือน”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า การอิห์รอมฮัจญ์ มีช่วงเวลาที่แน่นอน ไม่นอนุญาตให้อิห์รอมฮัจญ์ในช่วงเวลาที่ไม่ได้กำหนดไว้ และในโองการข้างต้นได้ย้ำถึงข้อห้ามต่างๆในช่วงเวลาของการอิห์รอมฮัจญ์ รวมถึงคุณค่าแห่งช่วงเวลาที่ได้ก่อให้เกิดความยำเกรงนั้น คือเสปียงที่ดีเยี่ยมสำหรับผู้ศรัทธาที่จะเดินทางไปสู่โลกหน้า

(5) ช่วงเวลาของการทำตะยัมมูม³²

พระองค์ ﷻ ดำรัสไว้ว่า

﴿...وَأَنَّ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ يَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُورًا غَفُورًا﴾

(سورة النساء: بعض من آية 43)

ความว่า “และหากพวกเจ้าป่วยหรืออยู่ในการเดินทางหรือคนหนึ่งคนใดในพวกเจ้ามาจากที่ถ่ายทุกข์ หรือพวกเจ้าสัมผัสผู้หญิงแล้ว พวกเจ้าไม่พบน้ำ ก็จงมุ่งสู่น้ำที่³³ แล้วจงลูบใบหน้าของพวกเจ้า และมือของพวกเจ้าแท้จริงอัลลอฮ์คือผู้ทรงอภัยผู้ทรงยกโทษเสมอ”

(สุเราะฮ์อันนิสาฮ์: ส่วนหนึ่งของโองการ 43)

อิบนุ กะษีรฺ (*Ibn Kathīr, 1999-1420: 2/318) ได้อธิบายว่า: “กลุ่มนักวิชาการนิติศาสตร์อิสลามส่วนใหญ่ได้วินิจฉัยว่า แท้จริงไม่อนุญาตให้ทำตะยัมมูมสำหรับบุคคลที่ไม่มีน้ำ เว้นแต่เขาผู้นั้นได้ทำการเสาะหาน้ำเสียก่อน ดังนั้นเมื่อหนึ่งเมื่อใดได้เสาะหาแล้วแต่ไม่เจอ ในช่วงเวลานั้นก็อนุญาตให้เขาทำตะยัมมูมได้ และวิธีการในประเด็นการเสาะหาน้ำจากหนังสือนิติศาสตร์อิสลามต่างๆ ในบทที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ มีรายงานจากหะดีษ³⁴ อิมรอน บิน หุศัยนฺ ว่า

((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَجُلًا مُعْتَرِلًا لَمْ يُصَلِّ فِي الْقَوْمِ، فَقَالَ: «يَا فُلَانُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تُصَلِّيَ فِي الْقَوْمِ؟» فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ: أَصَابَتْنِي جَنَابَةٌ وَلَا مَاءَ، قَالَ: «عَلَيْكَ بِالصَّعِيدِ فَإِنَّهُ يَكْفِيكَ»))

(أخرجه البخاري، 1419 : 348)

ความว่า “แท้จริงท่านศาสนทูต ﷺ ได้มองเห็นผู้ชายคนหนึ่งที่ยก

³² คือ การใช้ฝ่ามือทั้งสองทาบบนดินให้ฝุ่นติดและลูบหน้า และมือทั้งสอง เป็นการทำความสะอาดแทนน้ำ ทั้งนี้เพื่อต้องการทำละหมาด การกระทำดังกล่าวนี้ เรียกทับศัพท์ว่า ทำตะยัมมูม.

³³ ดินที่แห้งสะอาด เพื่อทำตะยัมมูม.

³⁴ เศาะฮ์ฮุมสลิม เลขที่ 682.

ตัวจากกลุ่มไม่ได้ร่วมละหมาดพร้อมกับกลุ่มของตน ดังนั้นท่าน ศาสนทูต ﷺ ก็เลยถามว่า โอ้ชายผู้หนึ่ง มีสิ่งใดที่ยับยั้งท่านไม่ให้ร่วมละหมาดกับกลุ่มของท่าน? ชายผู้นั้นก็ตอบว่า ฉันมีหะดัซใหญ่ อยู่และไม่มีน้ำ³⁵ ท่านศาสนทูต ﷺ ก็กล่าวความว่าท่านจำเป็นต้องใช้ดิน เพราะแท้ที่จริงมันเป็นการเพียงพอ³⁶ สำหรับท่าน”

(บันทึกโดย al-Bukhārī, 1419: 348)

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ในช่วงเวลาภาวะคับขันไม่มีน้ำเพื่ออาบน้ำละหมาดหรือยกหะดัซใหญ่ ก็อนุญาตให้เอาดินมาทำตะยัมมูมแทนได้ตามบัญญัติว่าด้วยหลักนิติศาสตร์อิสลาม และไม่ต้องชดใช้ละหมาดดังกล่าวนั้นในภาวะปกติอีกด้วย

(6) ช่วงเวลาของการอพยพ (อิจเราะฮฺ)

พระองค์ ﷺ ดำรัสไว้ว่า

﴿وَمَنْ يَهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاعِمًا كَثِيرًا وَسَعَةً وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكُهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾

(سورة النساء: 100)

ความว่า “และผู้ใดที่อพยพไปในทางของอัลลอฮ์ เขาก็จะพบในผืนแผ่นดินซึ่งสถานที่อพยพไปอันมากมาย และความมั่งคั่งด้วย³⁷ และผู้ที่ออกจากบ้านของเขาไปในฐานะผู้อพยพไปยังอัลลอฮ์และรอซูลของพระองค์³⁸ แล้วความตายก็มาถึงเขา แน่นอนรางวัลของเขานั้นย่อมปรากฏอยู่แล้ว ณ อัลลอฮ์³⁹ และอัลลอฮ์นั้นคือผู้ทรงอภัยโทษผู้ทรงเมตตาเสมอ”

(สุเราะฮฺอันนิสาอ์: 100)

อัลบะฆะวะวีย์ (al-Baghawī, 1997-1417: 2/274) ได้อธิบายว่า: “อะลี ยิบิน อะบิฏออลหะฮฺ จากอิบนิอับบาส رضي الله عنه คำว่า (مُرَاعِمًا) หมายถึง สถานที่ที่ได้ลี้ภัยไปยังที่นั้น และมูญาฮิด ได้กล่าวไว้ว่า คือการโยกย้ายหรือเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่ไม่ชอบด้วยหลักศาสนบัญญัติ”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ช่วงเวลาของการอพยพนั้น สามารถกระทำได้ทุกที่และทุกเวลา เพราะการอพยพหรือการเปลี่ยนแปลงเพื่ออัลลอฮ์ ﷻ และศาสนทูต ﷺ นั้นมีผลตอบแทนที่ดีงามทั้งโลกนี้และโลกหน้า

³⁵ เพื่อชำระร่างกายให้สะอาด(อาบน้ำละหมาด).

³⁶ ใช้ได้ในการยกหะดัซใหญ่และเล็ก.

³⁷ ผู้ที่อพยพไปในหนทางของอัลลอฮ์ ﷻ อย่าได้กลัวว่าไม่มีที่พักอาศัย ตรงกันข้ามเขาจะพบที่พักอันมากมายและยิ่งกว่านั้นเขาจะได้พบกับความมั่งคั่งอีกด้วย.

³⁸ อพยพไปเพื่อปฏิบัติในสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้และที่รอซูลของพระองค์แนะนำ.

³⁹ แม้ว่าเขายังมิได้ถึงเป้าหมายในการอพยพก็ตาม เขาก็จะได้รับรางวัลในการอพยพนั้น.

(7) ช่วงเวลาของการแสวงหาปัจจัยยังชีพ
 พระองค์ ﷺ ดำรัสไว้ว่า
 ﴿فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا
 اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾

(سورة الجمعة: 10)

ความว่า “ต่อเมื่อการละหมาดได้สิ้นสุดลง ก็จงแยกย้ายกันไปตาม
 แผ่นดินและจงแสวงหาความโปรดปรานของอัลลอฮ์และจงรำลึกถึง
 อัลลอฮ์ให้มากๆ เพื่อว่าพวกเขาจะได้รับชัยชนะ⁴⁰”

(สุเราะฮ์อัลญุมอะฮ์: 10)

อัลบะฆะวะวีย์ (al-Baghawī, 1997-1417: 8/123) ได้อธิบายว่า: “เมื่อใดเสร็จสิ้น
 จากการละหมาด ดังนั้นจงแยกย้ายกันไปตามแผ่นดินเพื่อการค้าขายและกิจการงานต่างๆที่มีความ
 จำเป็น และแสวงหาความโปรดปรานของอัลลอฮ์ ﷻ นั่นคือแสวงหาปัจจัยยังชีพต่างๆ”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ช่วงเวลาของการแสวงหาปัจจัยยังชีพที่
 เป็นวิถีแห่งอิสลามนั้นจะต้องมีการละหมาดเมื่อถึงเวลา เสร็จจากการละหมาดแล้วค่อยดำเนินการ
 แสวงหาปัจจัยยังชีพต่อไปและพร้อมกันนั้นต้องรำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ อยู่ตลอดเวลา

ค. ด้านหลักจริยธรรม

(1) ช่วงเวลาของการรำลึกถึงพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ

พระองค์ ﷻ ดำรัสไว้ว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤١﴾ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا﴾

(سورة الأحزاب: 41-42)

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงรำลึกถึงอัลลอฮ์ โดยการรำลึก
 อย่างมากมาย⁴¹ และซ้องสวดติพระองค์ทั้งยามเช้าและยามเย็น”

(สุเราะฮ์อัลอะฮزاب: 41-42)

อัลบะฆะวะวีย์ (al-Baghawī, 1997-1417: 3/360) ได้อธิบายว่า: “การรำลึก
 ถึงอัลลอฮ์ ﷻ โดยการรำลึกอย่างมากมาย คือทั้งกลางคืนและกลางวัน ทั้งบนบกและในทะเล ทั้งยาม
 สุขสบายและเจ็บป่วย ทั้งที่เร้นลับและเปิดเผย ส่วนการซ้องสวดติพระองค์ ﷻ ทั้งยามเช้าและยาม
 เย็นนั้นคือละหมาดศุบฮ์และซุฮรี ส่วนกัลบีย์กล่าวว่า “ยามเย็น” คือทั้งซุฮรี อัซรี มัฆริบ และอิชาอ์”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า การรำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ นั้นต้องเกิดขึ้น
 ทุกสถานที่ ทุกช่วงเวลาของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพราะพระองค์ ﷻ คือผู้ทรงดีย์ในการรำลึก

⁴⁰ คือหลังจากพวกเขาได้เสร็จสิ้นการละหมาดวันศุกร์แล้ว ก็จงแยกย้ายกันออกไปทำธุรกิจและกิจการต่างๆของพวกเขา เพื่อแสวงหา
 ความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ﷻ ขณะที่พวกเขาแยกย้ายกันออกไปนั้นก็จงรำลึกนึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ อย่าลืมพระองค์เป็นอันขาด เพื่อ
 พวกเขาจะได้รับชัยชนะและประสบความสำเร็จ.

⁴¹ รำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ ด้วยการกล่าว “ลาอิลาฮะอิลลัลลอฮ์” และ “อัลฮัมดุลิลลาฮ์” การให้เกียรติและการให้ความบริสุทธิ์อย่าง
 มากมาย ทั้งในเวลากลางคืน กลางวัน ยามเดินทาง และยามพำนัก.

(2) ช่วงเวลาของการแข่งขันในการสร้างความดี

พระองค์ ﷺ ดำรัสไว้ว่า

﴿وَلِكُلِّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيَهَا فَاسْتَبِقُوا الْحَيْرَاتِ أَيْنَ مَا كُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

(سورة البقرة: 148)

ความว่า “และสำหรับแต่ละประชาชาตินั้น ต่างก็มีทิศทางหนึ่งซึ่งประชาชาตินั้นผินไปสู่⁴² ดังนั้นพวกเจ้าจึงแข่งขันกันในความดีทั้งหลายเถิด ที่ได้ก็ตามที่พวกเจ้าปรากฏอยู่ อัลลอฮ์ก็จะทรงนำพวกเจ้ามาทั้งหมด แท้จริงอัลลอฮ์ทรงเดชานุภาพเหนือทุกสิ่ง”

(สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮฺ: 148)

อัญญาอะบะรียฺ (al-Ṭabarī, 2000-1420: 3/197) ได้อธิบายว่า: “ในวันกียามะฮ์ อัลลอฮ์ ﷻ ทรงรวบรวมท่านทั้งหลายและสรรพสิ่งอื่นๆ ที่พระองค์ ﷻ ทรงประสงค์ให้กลับไปยังพระองค์ ﷻ หลังจากที่ตายและฟื้นจากหลุมสุสาน ดังนั้นพวกท่านจึงรีบเร่งแข่งขันกันปฏิบัติศาสนกิจต่างๆที่ต้งามก่อนที่ท่านจะตายลง เมื่อวันฟื้นคืนชีพและไล่ต้อนสู่ทุ่งมะหะษฺร⁴³ จะปรากฏขึ้น”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ช่วงเวลาของการปฏิบัติศาสนกิจนั้นยังคงมีอยู่ตราบไต่ที่ยังมีลมหายใจและวันสิ้นโลกยังไม่เกิดขึ้น ดังนั้นการเร่งรีบแข่งขันในการปฏิบัติศาสนกิจที่ต้งามในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ จึงเป็นโอกาสที่ดีที่สุดแห่งความสำเร็จทั้งโลกนี้และโลกหน้า

(3) ช่วงเวลาของการไกล่เกลี่ยประนีประนอม

พระองค์ ﷺ ดำรัสไว้ว่า

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾

(سورة الحجرات: 10)

ความว่า “แท้จริงบรรดาผู้ศรัทธาเป็นพี่น้องกัน⁴⁴ ดังนั้นพวกเจ้าจงไกล่เกลี่ยประนีประนอมกันระหว่างพี่น้องทั้งสองฝ่ายของพวกเจ้า⁴⁵ และจงยำเกรงอัลลอฮ์เถิด เพื่อว่าพวกเจ้าจะได้รับความเมตตา”

(สุเราะฮ์อัลหุญรอต: 10)

อัญญาอะบะรียฺ (al-Ṭabarī, 2000-1420: 22/297) ได้อธิบายว่า: “ผู้ศรัทธานั้นเป็นพี่น้องกันในทางศาสนา และเมื่อใดมีการต่อสู้หรือทะเลาะระหว่างพี่น้องทั้งสองฝ่าย ก็ให้ผู้นำมามุสลิมเกลี้ยกล่อมโดยชักนำไปสู่บัญญัติของอัลลอฮ์ ﷻ และศาสนทูต ﷺ และจงเกรงกลัวต่ออัลลอฮ์ ﷻ

⁴² คือศาสนทูตอิบรอฮีม عليه السلام และศาสนทูตอิสมาอิล عليه السلام ผินไปทางอัลกะบะฮ์ ส่วนชาวยิวผินไปทางอัค-คือคเระฮ์แห่งบัยตุลมักดิส และชาวคริสต์ผินไปทางทิศตะวันออก.

⁴³ เป็นสถานที่หนึ่งที่มนุษย์ชาติไปรวมตัวกันในโลกหน้าตามทัศนะอิสลามเพื่อรอรับการตัดสินพิพากษาในวันนั้น.

⁴⁴ ความเป็นพี่น้องกันในหมู่ผู้ศรัทธานั้นผลที่จะติดตามมาก็คือ ความรักใคร่ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การให้ความช่วยเหลือ และความร่วมมือกัน คือจุดมุ่งหมายหลักของผู้ศรัทธา การเป็นพี่น้องกันในอิสลามนั้นเข้มขันกว่าการเป็นพี่น้องทางสายเลือดหรือวงศ์ตระกูล.

⁴⁵ คืออย่าให้การแตกแยกเข้ามามีบทบาท และอย่าให้การเกลียดชังระหว่างกันเข้ามาสิงอยู่ในหมู่คณะ.

ด้วยการปฏิบัติในสิ่งที่เป็นข้อบังคับต่างๆ ในการประนีประนอมระหว่างพี่น้องที่ทะเลาะกัน และห่างไกลจากสิ่งที่เป็นความชั่วทั้งหลาย เพื่อว่าจะได้รับความเมตตาจากพระองค์ ﷺ”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ในเวลาที่พี่น้องมุสลิมทะเลาะกัน จะต้องนำบัญญัติของอัลลอฮ์ ﷻ และศาสนทูต ﷺ มาไกล่เกลี่ยประนีประนอม เพื่อก่อให้เกิดความรักความเข้าใจ การรู้จักให้อภัยซึ่งกันและกัน ซึ่งนำมาสู่ความเมตตาจากพระองค์ ﷻ

(4) ช่วงเวลาการบริจาต ความอดทนและการรู้จักให้อภัย

พระองค์ ﷻ ดำรัสไว้ว่า

﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾

(سورة آل عمران: 134)

ความว่า “คือบรรดาผู้ที่บริจาตทั้งในยามสุขสบาย และในยามเดือดร้อน⁴⁶ และบรรดาผู้ข่มโทษและบรรดาผู้ให้อภัยแก่เพื่อนมนุษย์และอัลลอฮ์นั้นทรงรักผู้กระทำดีทั้งหลาย”

(สุเราะฮออะอิมรอน: 134)

อิบน์ กะษีร (‘Ibn Kathīr, 1999-1420: 2/119) ได้อธิบายว่า: พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้โองการถึงคุณลักษณะของชาวสวรรค์ นั่นคือผู้ที่บริจาตทั้งในยามเคราะห์ร้ายหรือสะดวกสบาย ในยามที่เข้มแข็งหรืออ่อนแอ ทั้งในยามสุขภาพดีหรือเจ็บป่วย และในทุกๆสภาวะการณ์

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ทุกช่วงเวลาสำหรับผู้มีศรัทธานั้นเปี่ยมด้วยคุณค่ายิ่ง ถ้าหากว่ารู้จักการบริหารเวลาให้เกิดประโยชน์ด้วยการบริจาตในหนทางของอัลลอฮ์ ﷻ และในโองการนี้ยังกล่าวถึงช่วงเวลาที่มีคุณค่าในการอดทนและการรู้จักให้อภัยซึ่งกันและกันด้วย

1.2.2 อัลหะดีษที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาอัลหะดีษที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเวลาในช่วงต่างๆ จำแนกได้ดังนี้

1.2.2.1 ช่วงเวลาแห่งการถือกำเนิดมนุษย์และการกำหนดสภาวะ

จากอิบน์มุสอูด رضي الله عنه กล่าวว่า ศาสนทูต ﷺ (ผู้เที่ยงตรง ผู้ได้รับรองว่าเป็นผู้เที่ยงตรง) ได้กล่าวกับพวกเราว่า

((إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا ثُمَّ يَكُونُ فِي ذَلِكَ عَاقِبَةً مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ يَكُونُ فِي ذَلِكَ مُضَعَّةً مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ يُرْسَلُ الْمَلَكُ فَيَنْفُخُ فِيهِ الرُّوحَ وَيُؤَمَّرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ بَكَّتَبِ رِزْقِهِ وَأَجَلِهِ وَعَمَلِهِ وَشَقِيئِهِ أَوْ سَعِيدِهِ فَوَالَّذِي لَا إِلَهَ غَيْرُهُ إِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ حَتَّىٰ مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ

⁴⁶ คือในยามมั่งมี และในยามพืดเคือง.

بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ فَيَذُخُهَا وَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ حَتَّى
مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ
الْجَنَّةِ فَيَذُخُهَا))

(أُخْرِجَهُ مُسْلِمٌ، د.ت.: 2643)

ความว่า “แท้จริงทุกๆ คนในหมู่พวกท่านได้ถูกรวบรวมในการสร้างเขาในครุภมารดาเป็นเวลา 40 วันในรูปของนุญพะยี่ (น้ำขุ่น) หลังจากนั้น มันก็กลายเป็นก้อนเลือดหนึ่งภายในระยะเวลาเดียวกันและหลังจากนั้นก็เปลี่ยนเป็นเนื้อก้อนหนึ่งภายในระยะเวลาเช่นเดียวกันและแล้วมะลาอิกะฮ์ถูกส่งมายังเขาเพื่อเป่าวิญญาณ (รูห์) และถูกบัญชาให้บันทึก 4 ประการด้วยกันนั้นคือบันทึกปัจจัยยังชีพของเขา อายุของเขา กิจการงานของเขา และทุกข์หรือสุขของเขา ดังนั้น โอ้อัลลอฮ์ ﷻ พระผู้ซึ่งไม่มีพระเจ้าอื่นอีกนอกจากพระองค์ แท้จริงผู้หนึ่งผู้ใดในหมู่พวกท่านกระทำกิจการงานของชาวสวรรค์ จนไม่มีอะไรเหลืออยู่ในระหว่างเขากับสวรรค์ นอกจากห่างกันแค่หนึ่งศอกเท่านั้น แต่เขาได้ถูกกำหนด(ลิขิต)ให้ตกนรก และในที่สุดเขาก็ตกนรกและแท้จริงผู้หนึ่งผู้ใดในหมู่พวกท่านกระทำกิจการงานของชาวนรกจนไม่มีอะไรเหลืออยู่ในระหว่างเขากับนรก นอกจากห่างกันแค่หนึ่งศอกเท่านั้น แต่เขาได้ถูกกำหนด(ลิขิต)ให้เป็นชาวสวรรค์ ดังนั้น (ก่อนที่เขาจะสิ้นชีวิต)เขาจึงได้กระทำกิจการงานของชาวสวรรค์ ในที่สุดเขาก็ได้เข้าสวรรค์”

(บันทึกโดย Muslim, n.d.: 2643)

อันนวะเวีย (al-Nawawīy, 1392: 8/489) ได้อธิบายว่า: “บรรดาปราชญ์มุสลิมมีความเห็นพ้องต้องกันว่า แท้จริงการเป่าวิญญาณจะไม่เกิดขึ้นเว้นแต่ต้องครบกำหนด 4 เดือนก่อนและเป้าหมายของคำว่า (عُرْوَةٌ) ที่แปลว่า เพียงศอกเดียว คือ เป็นการเปรียบเทียบถึงความใกล้กับความตายและเข้าสู่บั้นปลายของความตาย”

จากหะดีษและคำอธิบายข้างต้น บ่งชี้ให้เห็นถึงช่วงชีวิตของบุคคลที่ได้ถูกสร้างขึ้นมาผ่านพัฒนาการตามระยะเวลาที่พระองค์ทรงประสงค์ เมื่อมาใช้ชีวิตอยู่โลกนี้ในการประกอบกิจกรรมหรือกิจการต่างๆ ที่มีทั้งดีและชั่ว สุดท้ายชีวิตก็จากโลกนี้ไป จะนำความสุขหรือความทุกข์ในโลกหน้าขึ้นอยู่กับวิถีปฏิบัติที่ได้ประกอบและประสงค์ของพระองค์ที่ได้กำหนดไว้ จากหนังสือ al-Wakt fi Hayāt al-Muslim ได้กล่าวถึงคุณลักษณะเฉพาะของเวลาว่า “มันผ่านไปเหมือนก้อนเมฆที่ลอยผ่านพื้น วิ่งไปเหมือนกระแสมลม ไม่ว่าจะเป็นเวลาแห่งความสุขและยินดีหรือเวลาแห่งความโศกเศร้าเสียใจก็ตาม แม้ว่าวันเวลาแห่งความสุขจะผ่านไปเร็วกว่าและวันเวลาแห่งความทุกข์โศกจะดำเนินไปอย่างช้าๆ และหนักหน่วง นั้นเป็นเพียงในความรู้สึกของผู้ประสบเท่านั้นไม่ใช่เป็นความจริง กวีท่านหนึ่งร้อยเรียงว่า...

مَرَّتْ سِنِينَ بِالْوَصَالِ وَبِأَهْلِنَا
فَكَأَنَّهَا مِنْ قَصْرِهَا أَيَّامًا
ثُمَّ انْتَهَتْ أَيَّامٌ هَجْرٌ بَعْدَهَا
فَكَأَنَّهَا مِنْ طُولِهَا أَعْوَامٌ
ثُمَّ انْقَضَتْ تِلْكَ السُّنُونُ وَأَهْلَهَا
فَكَأَنَّهَا وَكَأَنَّهُمْ أَحْلَامٌ

มีใจความว่า “หลายปีแห่งความจำพรากและรำพึงได้ผ่านพ้น ดุจตั้งวันวานเพิ่งผ่านมา แล้วดวงจิตคิดถึงคะเนิงหา ดุจผ่านกาลเวลามานานปี สิ้นชีวีและสิ้นกาล ดุจตั้งความฝันแห่งรัตติกาลที่ผ่านไป”

(Yūsuf al-Qārādāwīy, 1992: 9)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงกล่าวได้ว่า การใช้ชีวิตอยู่ในโลกนี้จำเป็นต้องรู้จักคุณค่าและทักษะการบริหารเวลา เพื่อสร้างสมคุณความดีให้เกิดประโยชน์สูงสุดในโลกหน้า โลกนี้จึงเป็นสถานที่เก็บเกี่ยวผลกุศลต่างๆ ซึ่งอาศัยช่วงเวลาที่ยังมีสุขภาพดีและเวลาว่างที่อำนวย โดยการบริหารจัดการเวลาแห่งชีวิตให้เป็นเลิศและคุ้มค่าที่สุด ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กำชับเรื่องนี้ ซึ่งมีสายรายงานจากอิบนิอับบาส رضي الله عنه ว่า

((نِعْمَتَانِ مَعْبُونٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ الصِّحَّةُ وَالْفَرَاغُ))

(أخرجه البخاري، 1419: 6412)

ความว่า “มีความโปรดปรานอัลลอฮ์ 2 ประการ ที่มนุษย์มากมาย ปล่อยให้มันสูญเปล่าไปนั่นคือ การมีสุขภาพดี และการมีเวลาว่าง”

(บันทึกโดย al-Bukhārīy, 1419: 6412)

อิบนุ หะญูร อัลดัสเกาะลานีย์ (‘Ibn Hajr al-‘Asqālānīy, n.d.: 18/219) ได้อธิบายว่า “บุคคลหนึ่งจะเป็นผู้มีเวลาว่างได้ต้องมีสุขภาพดีด้วย ดังนั้นเมื่อเขามีความพร้อมดังกล่าวก็จงป้องกันอย่าปล่อยให้เกิดความว่างเปล่าโดยไม่ได้ขอบคุณในความโปรดปรานที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงมอบให้ด้วยการปฏิบัติในคำสั่งใช้และห่างไกลจากคำสั่งห้าม ผู้ที่เพิกเฉยในเรื่องดังกล่าวคือผู้ที่ปล่อยให้มันสูญเปล่า และประโยคที่ว่า “كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ” เป็นการบ่งชี้ว่าผู้ที่ป้องกันได้นั้นส่วนน้อย อิบนุ อัลญะอียี กล่าวหาว่า ผู้ที่ได้ใช้เวลาว่างและสุขภาพดีของเขาเพื่อการภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ คือผู้ที่ได้รับความผาสุก และผู้ที่ได้ใช้มันทั้งสองเพื่อความชั่วต่ออัลลอฮ์ ﷻ คือผู้ที่สูญเปล่า”

จากหะดีษและคำอธิบายดังกล่าวข้างต้น บ่งชี้ให้เห็นถึงความโปรดปราน 2 ประการ ที่มนุษย์มากมายเพิกเฉย ไม่รู้ถึงความสำคัญของมันและไม่ได้ขอบคุณอัลลอฮ์ ﷻ อย่างแท้จริงต่อความโปรดปรานทั้ง 2 ประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีเวลาว่างซึ่งบางครั้งได้ถูกปล่อยให้ชีวิตผ่านมันไปทั้งที่ไม่มีคุณค่าใดๆ เกิดขึ้นเลย และมีการนิยามคำว่า الفَرَاغُ (อัล-ฟะรอฮ/การมีเวลาว่าง) คือการว่างจากการงานและปัญหาอุปสรรคต่างๆ ทางโลกที่ขัดขวางบุคคลจากการเข้าไปข้องเกี่ยวกับกิจการที่สร้างสรรค์เขาในโลก⁴⁷ (Yūsuf al-Qārādāwīy, 1992: 10)

⁴⁷ คือ โลกหน้าหรือโลกอาคีเราะฮ์.

1.2.2.2 การใช้เวลาแสวงหาความรู้และสัญญาณวันสิ้นโลก

จากอะบูฮุร็อยเราะฮฺ رضي الله عنه ท่านศาสนทูต ﷺ กล่าวว่าไว้ว่า

((مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ بِهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ))

(أخرجه الترمذي، د.ت.: 2646)

ความว่า “บุคคลใดเดินไปสู่หนทางหนึ่งซึ่งมุ่งแสวงหาความรู้กับมัน พระองค์อัลลอฮฺทรงให้ง่ายแก่เขาหนทางสู่สวรรค์”

(บันทึกโดย al-Tirmizīy, n.d.: 2646)⁴⁸

จากนัยความหมายหะดีษข้างต้น เล็งให้เห็นถึงช่วงเวลาในการฝึกฝนแสวงหาความรู้ การใช้ความมุมานะอดทนเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ แม้หนทางในการอุตสาหกรรมจะยากลำบากแค่ไหน แต่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ จะให้ความง่ายแก่เขาหนทางสู่สวรรค์ ถือเป็นรางวัลอันคุ้มค่า เพราะเขาได้สละเวลา ทรัพย์สินและจิตวิญญาณที่ตั้งมั่นในการแสวงหาความรู้เหล่านั้น ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวถึงความประเสริฐการแสวงหาความรู้ดีกว่า จากท่านอะนะัส บิน มาลิก رضي الله عنه

((مَنْ خَرَجَ فِي طَلَبِ الْعِلْمِ كَانَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَتَّى يَرْجِعَ))

(أخرجه الترمذي، د.ت.: 2647)

ความว่า “บุคคลใดออกไปแสวงหาความรู้ เท่ากับเขาอยู่ในสงคราม ศาสนาจนกระทั่งเขาได้กลับมา”

(บันทึกโดย al-Tirmizīy, n.d.: 2647)⁴⁹

การแสวงหาความรู้เป็นวิธีการบริหารเวลาให้เกิดประโยชน์อย่างมหาศาล ซึ่งได้รับผลานิสงค์เทียบเท่าการสู้รบในสงครามศาสนา เพราะการแสวงหาความรู้เป็นการปกป้องฟื้นฟูศาสนา เป็นการเหยียดหยามมารร้าย เป็นการข่มอาวมณิไฟต์ต่ำ เฉกเช่นการสู้รบในสงครามศาสนาจนกระทั่งเขาได้กลับบ้าน เขาได้รับเกียรติตำแหน่งที่สูงส่ง เพราะเป็นผู้รับมรดกจากบรรดาศาสนทูตในการสร้างความสมบูรณ์ต่อส่วนที่บกพร่องในเรื่องศาสนา (al-Qāriy⁵⁰, 1422: 1/302) และเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์และเสริมสร้างทักษะให้แก่ผู้แสวงหา อิสลามได้วางกรอบบทบัญญัติว่าจำเป็นเหนือมุสลิมทุกคนต้องศึกษาแสวงหาความรู้ โดยมีมิติต่างๆ แห่งชีวิตต้องสัมผัสกับการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา จากหนังสือ al-Wakt fī Hayāt al-Muslim การปล่อยให้เวลาวันหนึ่งผ่านไปโดยไม่ได้ใช้มันทำประโยชน์เพื่อตัวเองและเพื่อชีวิตที่อยู่รอบข้างพวกเขา อย่างก้าวหน้าในทางความรู้ การศรัทธาและการประกอบกิจการงานที่ดีทั้งหลาย อิบนุมัสอูด رضي الله عنه กล่าวว่า “ไม่มีอะไรที่ฉันรู้สึกเสียใจในวันหนึ่งที่หมดไปมากเท่ากับการที่อายุของฉันได้ลดลง โดยที่การทำงานของฉันไม่ได้เพิ่มขึ้น” ปราชญ์⁵¹ หนึ่งกล่าวว่า “ผู้ใดปล่อยให้วันหนึ่งในอายุของเขาผ่านไปในเรื่องอันมิชอบ หรือหน้าที่ หรือเกียรติยศ หรือการ

⁴⁸ อัลติรมิซีย์หุกุมหะดีษนี้ว่าหะสัน ส่วนอัลบานีย์หุกุมหะดีษนี้ว่าเศาะฮีห.

⁴⁹ อัลติรมิซีย์หุกุมหะดีษนี้ว่าหะสันเศาะรีบ ส่วนอัลบานีย์หุกุมหะดีษนี้ว่าญะอะอิฟ.

⁵⁰ คือ ‘Alīy Sultān bin Muḥammad.

⁵¹ ในเชิงภาษาอาหรับเรียกว่าหะกีม.

สรรเสริญ หรือความดี หรือความรู้” ดังนั้นแน่แท้เขาได้เนรคุณต่อวันของเขา และอธรรมต่อตัวเขาเอง” (Yūsuf al-Qāradāwī, 1992: 13)

ดังนั้นการศึกษาเรียนรู้ตามระบอบอิสลามเป็นบทบัญญัติที่มุสลิมต้องยึดถือปฏิบัติ โดยอาศัยการบริหารจัดการเวลาเป็นส่วนสำคัญ ที่มีความเหมาะสมในการเรียนรู้และใช้เวลาอย่างคุ้มค่าเพื่อสร้างความจำเริญให้แก่ชีวิต เพื่อปกป้องสถานภาพความเป็นมุสลิมให้มีความมั่นคงและยั่งยืนจนกระทั่งถึงวันสิ้นลมหายใจหรือเผชิญกับวันสิ้นโลก ตั้งคำถามใจที่ว่า “แท้จริงช่วงเวลาต่างๆ คืออายุขัยของท่าน ดังนั้นอย่าใช้เวลาให้หมดไปวันแต่ในสิ่งที่สร้างความสำเร็จแก่ท่าน” (Ibrahim al-Fakī, 2009: 35)

วันสิ้นโลกถือเป็นช่วงเวลาสิ้นสุดแห่งจักรวาล เป็นปรากฏการณ์ทำลายสรรพสิ่งที่ขับเคลื่อนและโคจรอยู่บนโลกนี้จนพังพินาศสิ้น ชีวิตมนุษย์จะถูกก่อเกิดขึ้นอีกครั้งในโลกหน้า เป็นโลกแห่งอมตะ ทุกกิจการและกิจกรรมต่างๆ ที่ถูกสรรสร้างไว้จะถูกนำมาสอบสวนพิพากษาในวันนั้นตามวัน เวลา และสถานที่ที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประสงค์และกำหนดไว้ ในเรื่องนี้ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวถึงส่วนหนึ่งของสัญญาวันสิ้นโลกไว้ในหะดีษบางตอน ท่าน ﷺ กล่าวว่า

((أَنَّ تِلْدَا أُمَّةٍ رَبَّتْهَا وَأَنَّ تَرَى الْخِفَاءَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوُلُونَ

فِي الْبُنْيَانِ))

(أخرجه مسلم، د.ت.: بعض من رقم الحديث 114)

ความว่า “ทาสหญิงคลอดลูกเป็นนายของนาง ท่านจะได้เห็นผู้เคย ยากไร้สวมเสื้อผ้าขาดๆ เดินเท้าเปล่าเป็นผู้เลี้ยงแกะ พวกเขาแข่งขันกันสร้างตึก”

(บันทึกโดย Muslim, n.d.: ส่วนหนึ่งจากหะดีษเลขที่ 114)

วณะอันสังสรรค์ที่ท่านศาสนทูต ﷺ กล่าวไว้ 1439 ปีแล้วเป็นปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นในยุคใกล้วันกิยามะฮ์ ‘Aṣḥbīrān Ya’qūb (1929: 13-14)⁵² ได้อธิบายว่า “ทาสหรือลูกกลายเป็นนายเพราะทรัพย์สินทั้งหมดถูกมอบเป็นมรดกให้แก่พวกเขา หรือแม่คลอดลูกเป็นกษัตริย์ แม่กลายเป็นราชกุมารี หรือลูกจะเนรคุณต่อพ่อแม่ และคนยากจนจะมีฐานะร่ำรวย เรื่องอำนาจและสร้างตึกบ้านใหญ่โต”

จากหะดีษและคำอธิบายข้างต้นจะเห็นได้ว่า ยุคสมัยปัจจุบันที่อุดมไปด้วยเทคโนโลยีที่สร้างความมั่งคั่งให้กับชีวิตผู้คน ความทันสมัยได้กลายเป็นตัวแปรสำคัญ มิติช่วงเวลาต่างๆ กลายเป็นเงินเป็นทองที่ทำให้ผู้คนแย่งชิงผลประโยชน์ต่อกัน อำนาจและบารมีถูกกระตุ้นความยากในจิตใจให้ใฝ่หา ลูกจะให้ความสำคัญกับเพื่อนฝูง เชื่อฟังเพื่อนฝูงมากกว่าพ่อแม่ หลงใหลเพลิดเพลินกับเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ การดื่มหรือเสพยาเสพติดกลายเป็นแฟชั่นแห่งยุคในกลุ่มหนุ่มสาว แต่สร้างความหายนะให้กับพ่อแม่และสังคม การมั่วสุมในเรื่องเพศและการพนันถือเป็นการผ่อนคลายความเครียดในหน้าที่การงาน ทุกอย่างเป็นสังสรรค์ที่ท่านศาสนทูต ﷺ กล่าวไว้ ทั้งนี้เนื่องจากขาด

⁵² อ้างจาก Ḥadīdh ‘Ampat Puluh Bahāsa Malāyū.

ทักษะในการเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่ถูกต้องและมีความเหมาะสม รวมถึงประมาทในการบริหารจัดการเวลา
อย่างถูกวิธีในการดำเนินชีวิต ดังท่านศาสนทูต ﷺ ได้ยืนยันถึงสัญญาณใกล้วันสิ้นโลกอีกว่า

((إِنَّ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ يُرْفَعَ الْعِلْمُ وَيَنْبُتُ الْجَهْلُ وَ يُشْرَبَ الْخَمْرُ
وَيُظْهَرَ الزُّنَا))

⁵³(أخرجه البخاري، 1419 : 80)

ความว่า “แท้จริงส่วนหนึ่งจากสัญญาณวันสิ้นโลก คือ ความรู้ถูกยก⁵⁴
ความไม่รู้จะชัดเจนและมากมาย มีการดื่มสุราและมีการสำส่อนทาง
เพศอย่างเปิดเผย”

(บันทึกโดย al-Bukhārī, 1419: 80)

1.2.2.3 ช่วงเวลาในการใช้ชีวิตอยู่โลกดุนยา

ท่านอิบนุอุมร์ رضي الله عنه ได้เล่าว่า ท่านศาสนทูต ﷺ จับไหล่ฉัน แล้วกล่าวว่า

((كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ أَوْ غَابِرٌ سَبِيلٍ وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَقُولُ إِذَا
أَمْسَيْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الصَّبَاحَ وَإِذَا أَصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الْمَسَاءَ وَخُذْ مِنْ
صِحَّتِكَ لِمَرْضِكَ وَمِنْ حَيَاتِكَ لِمَوْتِكَ))

(أخرجه البخاري، 1419 : 6416)

ความว่า “จงทำตัวดังคนแปลกหน้าในโลกนี้ หรือเป็นเสมือนผู้เดิน
ทาง (พเนจร) ท่านอิบนุอุมร์ رضي الله عنه กล่าว⁵⁵ แก่ผู้ฟังว่า ถ้าท่านอยู่ใน
ช่วงเวลาค้างงออย่าได้รื้อถึงรุ่งเช้า ถ้าท่านอยู่ในช่วงเช้างก็อย่าได้รื้อ
จนถึงเวลาเย็น จงใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ด้วยศาสนกิจในขณะที่
ท่านมีสุขภาพแข็งแรงก่อนที่ท่านจะเจ็บป่วย และจงใช้เวลาให้เป็น
ประโยชน์ด้วยศาสนกิจในชีวิตของท่านก่อนที่ท่านจะสิ้นลมหายใจ”

(บันทึกโดย al-Bukhārī, 1419: 6416)

อิบนุ หะญูร์ อัลดัสเกาะลานีย์ (‘Ibn Hajr al-‘Asqalānīy, n.d.: 18/224) ได้
อธิบายไว้เกี่ยวกับประโยคเปรียบเทียบ (كلام التشبيه) ซึ่งได้มีการจำแนกดังต่อไปนี้ : “อัสตีบีย อธิบาย
ประโยคแรก (إِذَا أَمْسَيْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الصَّبَاحَ وَإِذَا أَصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الْمَسَاءَ) หมายถึง ท่านจงเดินต่อไปอย่า
ท้อถอย ดังนั้นแท้จริง ถ้าหากท่านยุติไม่เดินต่อ เท่ากับท่านได้ปล่อยเวลาให้หมดไปโดยเปล่าประโยชน์
และท่านจะพบหายนะ หรืออันตรายในหุบเขาดังกล่าว(นั่นคือเป็นการเปรียบเทียบหุบเขากับดุนยาที่
ท่านกำลังเผชิญอยู่) และสายรายงานของลัยษ رضي الله عنه อธิบายประโยคที่สอง (وَخُذْ مِنْ صِحَّتِكَ لِمَرْضِكَ)

⁵³ สายรายงานจากอะนัส رضي الله عنه .

⁵⁴ โดยเหล่าผู้รู้ได้ตายจากไปและเหลือจำนวนน้อย.

⁵⁵ เป็นการอรรถาธิบายหะดีษจากคำกล่าวของท่านศาสนทูต ﷺ ที่ผ่านมา.

เป็น (وخذ من صحتك لسقمك) หมายถึง การสละวณในขณะที่มีสุขภาพแข็งแรงคืนนี้ด้วยกับการ ฎกดี⁵⁶ โดยพิจารณาว่า หากแม้มีความบกพร่องในขณะที่เจ็บป่วย ไม่สามารถทดแทนความบกพร่อง นั้นได้ ส่วนประโยคสุดท้าย (ومن حياتك لموتك) ลัยษ์⁵⁷ เพิ่มเติมว่า “ما يا عبد الله لا فانك لا تدري يا عبد الله ما” (ดังนั้นแท้จริง ท่านจะไม่พบตัวท่าน โอ้อาวของอัลลอฮ์⁵⁸ อะไรคือชื่อของท่านในวัน พรุ่งนี้) นั่นคือท่านจะถูกเรียกว่าผู้โชคร้ายหรือผู้โชคดี? ทั้งๆ ที่ว่าไม่มีโอกาสเลือกสถานะหนึ่งใดเป็น การเฉพาะ และมันไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด(เพราะท่านได้ตายจากคุณยาไปเสียแล้ว)”

ดังนั้น จากหะดีษและคำอธิบายข้างต้นนั้น สามารถนำมาวิเคราะห์และจำแนกทักษะ ในด้านต่างๆได้ดังต่อไปนี้

1. ประโยคที่หนึ่ง เป็นตัวกระตุ้นให้ช่วยเสริมสร้างทักษะให้กับวิถีชีวิตของแต่ละ บุคคลให้รู้จักการสร้างขวัญกำลังใจ อย่าท้อถอย ต่อสู้กับอารมณ์ใฝ่ต่ำ อุปสรรคในการดำเนินชีวิต เพื่อ ใช้เวลาบนโลกนี้ให้คุ้มค่าด้วยการส่งสมความดีเพื่อโลกหน้า

2. ประโยคที่สอง ทำให้รู้จักการใช้ทักษะในการบริหารเวลาให้ตรง และเหมาะสม ตามสภาพของแต่ละบุคคล สังคม และบริบทที่มีความเป็นเทคโนโลยีหรือสื่อไฮเทคต่างๆที่มีความ หลากหลายในวิถีชีวิตมนุษย์ที่กำลังเผชิญอยู่ในภาวะสังคมโลกปัจจุบัน

3. ประโยคที่สาม สามารถสร้างทักษะพลังทางความคิด รู้จักใช้ปัญญาไตร่ตรองถึง เป้าหมายของชีวิตที่แท้จริงว่า โลกหน้าคือความสำเร็จที่ยั่งยืน ส่วนโลกนี้เป็นแค่เพียงทางผ่าน ต้อง พยายามสะสมเสบียงความดีให้มากที่สุดโดยนำมาปฏิบัติใช้อย่างถูกต้องและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ฉะนั้น บริบทและมิติในด้านต่างๆ จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และ สังคมที่จะนำพาชีวิตไปสู่ความเป็นเลิศ ทั้งนี้ต้องอาศัยทักษะการเรียนรู้นำมาปฏิบัติอย่างถูกต้อง รู้ คุณค่าและให้ความสำคัญกับมิติต่างๆ แห่งชีวิต โดยการบริหารจัดการเวลาอย่างถูกวิธีและมีความ เหมาะสม ซึ่งจะประสบความสำเร็จ มีความจำเริญในโลกนี้ และเป็นเสบียงอันทรงค่าในโลกหน้าที่ ให้ผลผลิตอันสูงค่ามหาศาลด้วยสถานะความเป็นมนุษย์ที่มีศักยภาพอย่างสมบูรณ์

1.2.3 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยขอจำแนกดังต่อไปนี้

1.2.3.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรง ผู้วิจัยไม่พบหัวข้อที่ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้

1.2.3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยอ้อม ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างดังนี้

ก) นายก่อหรี บุตรหล้า (2549: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาหัวข้อ (An Analytical Study of Believers' Characteristics In Surat al-Mu'minin Ayat 1-11) การศึกษา วิเคราะห์คุณลักษณะของผู้ศรัทธาในสุเราะฮ์อัลมูมินูน โองการที่1-11 จากการศึกษาพบว่า ในสุ เราะฮ์ดังกล่าวได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้ศรัทธา เช่น การมีสมาธิในการละหมาด ถือเป็นมิติ ความสัมพันธ์ทางใจที่มีต่อพระองค์อัลลอฮ์⁵⁹ และเป็นการใช้ทักษะทางจิตในการใคร่ครวญอย่าง

⁵⁶ ปฏิบัติตาม เชื้อฟังก์อัลลอฮ์⁶⁰ ในสิ่งที่ใช้และสิ่งต้องห้าม.

นอบน้อมและบริสุทธิ์ใจจริงพร้อมกับการรู้จักบริหารเวลาอย่างรู้ค่าในขณะละหมาด หากผู้ศรัทธาได้นำทักษะดังกล่าวไปใช้ ย่อมก่อให้เกิดผลพวงความดีอันมากมายในการรำลึกถึงพระองค์ ﷻ

ข) นายมุฮัมมัด สันหมาน (2549: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาหัวข้อ (An Analyzing Studies of Ethical Principles in Surat al-Hujurat) การศึกษาวิเคราะห์หลักจริยธรรมในสุเราะฮ์อัลฮุจรูต จากการศึกษาพบว่า หลักจริยธรรมที่มีกล่าวอยู่ในสุเราะฮ์อัลฮุจรูตนั้นมีเนื้อหาที่กล่าวถึงทักษะต่างๆในการดำเนินชีวิต และการบริหารวิถีชีวิตให้เน้นหนักในการสร้างสังคมให้มีคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งวิธีการปฏิบัติเหล่านั้นจะนำพามนุษย์ให้มีชีวิตที่ดีในโลกนี้ และเป็นที่พอพระทัยสำหรับพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ในโลกหน้า

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1.3.1 เพื่อศึกษาความหมายและความสำคัญของเวลา
- 1.3.2 เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสัมพันธ์ของสุเราะฮ์อัลอัศรกับเวลา
- 1.3.3 เพื่อศึกษาและอธิบายวิธีการบริหารเวลาที่ปรากฏในสุเราะฮ์อัลอัศร

1.4 ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

- 1.4.1 ได้รับความรู้และทราบถึงความหมายและความสำคัญของเวลา
- 1.4.2 ได้รับความรู้และทราบถึงความเป็นมาและความสัมพันธ์ของสุเราะฮ์อัลอัศรกับเวลา
- 1.4.3 ได้รับความรู้และทราบถึงวิธีการบริหารเวลาที่ปรากฏในสุเราะฮ์อัลอัศร
- 1.4.4 ได้ทราบถึงแนวคิดบรรดาปราชญ์มุสลิมต่อแนวทางการอธิบายสุเราะฮ์อัลอัศร
- 1.4.5 ได้เพิ่มพูนประสบการณ์ด้านการวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยเอง ครอบครัว และสังคมทุกระดับ

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับการบริหารเวลา กรณีศึกษาสุเราะฮ์อัลอัศรครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเป็นการวิจัยที่ยึดการบรรยายเป็นสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

- 1.5.1 สุเราะฮ์อัลอัศรมีจำนวนทั้งหมด 3 โองการ
- 1.5.2 จำนวน 3 โองการ ทั้งหมดที่ได้กล่าวถึงเวลา และมนุษย์ที่รู้จักการบริหารเวลา ซึ่งดำรงไว้ด้วยศรัทธา ปฏิบัติกิจกรรมหรือกิจการที่ดีงาม ตักเตือนกันในสัจธรรมและความอดทน
- 1.5.3 เนื้อหาที่จะศึกษา
 - 1.5.3.1 ศึกษาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับความหมาย และความสำคัญของเวลาซึ่งประกอบด้วย ความหมายของคำว่าเวลา ความหมายของคำว่าการบริหารเวลา ความเป็นอยู่ของ

มนุษย์กับการใช้เวลาในโลกดุนยา ความเป็นอยู่ของมนุษย์กับการใช้เวลาในโลกหน้า ความประเสริฐของมนุษย์ที่รู้คุณค่าของเวลา ผลตอบแทนของมนุษย์ที่รู้คุณค่าของเวลาโลกหน้า

1.5.3.2 ศึกษาเกี่ยวกับสุเราะฮ์อัลลอฮ์ โดยวิธีศึกษาความเป็นมาของสุเราะฮ์อัลลอฮ์ซึ่งประกอบด้วย การตั้งชื่อสุเราะฮ์อัลลอฮ์ ความสำคัญของสุเราะฮ์อัลลอฮ์ และความประเสริฐของสุเราะฮ์อัลลอฮ์ สาเหตุในการประทานสุเราะฮ์อัลลอฮ์ หลักการใช้ภาษาในสุเราะฮ์อัลลอฮ์ และความสัมพันธ์ของสุเราะฮ์อัลลอฮ์กับเวลา ความสัมพันธ์ของโองการแต่ละโองการของสุเราะฮ์อัลลอฮ์กับสุเราะฮ์อื่น เนื้อหาโดยสรุปของสุเราะฮ์อัลลอฮ์

1.5.3.3 ศึกษาและอธิบายเกี่ยวกับการบริหารเวลาที่ปรากฏในสุเราะฮ์อัลลอฮ์จากหนังสืออรรถาธิบายอัลกุรอาน 30 เล่มที่ประพันธ์โดยปราชญ์มุสลิม ตำราหะดีษต่างๆ และหนังสือที่เกี่ยวข้องกับโองการที่ได้ทำการค้นคว้าที่มาจากนักวิชาการศาสนา หรือหนังสือทางอิสลามต่างๆ ที่ผู้วิจัยสามารถสืบค้นได้

1.5.4 กรอบแนวคิด ศึกษาและบรรยายถึงมนุษย์ที่มีวิธีการบริหารเวลาอย่างรู้ค่าเพื่อก่อให้เกิดความดีงาม ความจำเริญทั้งโลกนี้และโลกหน้า

1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น

ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดข้อตกลงเบื้องต้นไว้ดังนี้

1.6.1 ในการแปลความหมายโองการอัลกุรอานเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยจะยึดคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมคำแปลเป็นภาษาไทยของสมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ ซึ่งจัดพิมพ์โดยศูนย์กษัตริย์พะฮัดเพื่อการพิมพ์คัมภีร์อัลกุรอาน นครมะดีนะฮ์มุนาวะเราะฮ์ ฮ.ศ. 1419

1.6.2 การอ้างอิงตัวบทอัลกุรอานจะใช้มาตรฐานการอ้างอิง โดยระบุชื่อสุเราะฮ์และลำดับโองการไว้ด้านล่างทุกๆ ตัวบทของเนื้อหา เช่น (อัลสะญะดะฮ์: 4) และหากโองการใดผู้วิจัยนำมากล่าวเพียงส่วนหนึ่งก็จะระบุไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นส่วนหนึ่งจากโองการ เช่น (อัลมาอิดะฮ์: ส่วนหนึ่งของโองการที่ 3)

1.6.3 การอ้างอิงหะดีษนั้น ผู้วิจัยจะอ้างอิงตัวบทหะดีษ และคำแปลพร้อมระบุชื่อผู้บันทึกหะดีษ ปีที่พิมพ์ เล่มที่ และหมายเลขหะดีษ หากหะดีษบันทึกโดยอิมามอัลบุคอรีย์และมุสลิม ผู้วิจัยจะไม่ระบุระดับของหะดีษ แต่ถ้าหากบันทึกโดยอิมามอื่น เช่น (บันทึกโดย al-Tirmidhīy, 1999: 2516) โดยใช้การเขียนอ้างอิงล่างตัวบทพร้อมระบุระดับหะดีษไว้ในเชิงอรรถ และหากหะดีษใดผู้วิจัยนำมากล่าวเพียงส่วนหนึ่งก็จะระบุไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นส่วนหนึ่งจากหะดีษ เช่น (บันทึกโดย Muslim, n.d.: ส่วนหนึ่งหะดีษเลขที่ 114)

1.6.4 อะษัรหรือวาหะของบรรดานักปราชญ์ที่ได้อ้างอิงในงานวิจัย ผู้วิจัยจะระบุแหล่งที่มาเหมือนกับการอ้างหะดีษ

1.6.5 การกล่าวนามบุคคลในงานวิจัย ผู้วิจัยจะใช้นามที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย

1.6.6 การอธิบายคำศัพท์ที่ผู้วิจัยเห็นว่าสำคัญและเข้าใจยาก ผู้วิจัยจะอธิบายไว้ในเชิงอรรถ

1.6.7 ข้อมูลที่ได้จากหนังสือหรือเอกสารต่างๆ ผู้วิจัยจะอ้างถึงด้วยการเขียนนามปี โดยมีชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าที่ใช้ในการอ้างอิงในเครื่องหมายวงเล็บ

1.6.8 การเขียนประวัติของบุคคลต่างๆ ที่ปรากฏในงานวิจัยผู้วิจัยจะเขียนประวัติมาพอสังเขป

1.6.9 การเทียบอักษรภาษาอาหรับและคำศัพท์ด้านอิสลามศึกษา อ้างอิงจากตารางเทียบพยัญชนะอาหรับ-ไทย ของวิทยาลัยอิสลามศึกษาปีพุทธศักราช ฉบับปรับปรุง 2558

1.6.10 การปริวรรตอักษรอาหรับ-อังกฤษ ผู้วิจัยอ้างจากตำราเทียบของห้องสมุดแห่งรัฐสภาอเมริกา

1.6.11 การแปลตำราหนังสือ และเอกสารต่างๆที่เป็นภาษาต่างประเทศ มาเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยแปลความหมายโดยตรงคงรักษาความหมายของข้อความเดิมไว้อย่างสมบูรณ์ที่สุด

1.7 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้สัญลักษณ์บางอย่างดังต่อไปนี้

1.7.1 อ่านว่า สุบหานะฮฺวะตะอาลา เป็นคำสรรเสริญต่อเอกองค์อัลลอฮ์ หมายถึง อัลลอฮ์ ผู้ทรงมหาบริสุทธิ์

1.7.2 อ่านว่า ค็อลลัลลอฮฺอะลียะฮฺสลัม เป็นคำสรรเสริญและดุอาร์แต่ท่านศาสนทูตมุฮัมมัด หมายถึง ขอความสันติสภาพจงประสบแต่ท่าน

1.7.3 อ่านว่า อะลียะฮฺสะลาม เป็นคำสรรเสริญและดุอาร์แก่ศาสนทูตอื่นจากท่านศาสนทูตมุฮัมมัด หมายถึง ขอความสันติสภาพจงประสบแต่ท่าน

1.7.4 อ่านว่า เราะฎียัลลอฮฺอันฮุ เป็นคำดุอาร์แต่อัครสาวกชาย หมายถึง ขออัลลอฮ์ ทรงยอมรับในตัวของเขาด้วยเถิด

1.7.5 อ่านว่า เราะฎียัลลอฮฺอันฮะ เป็นคำภาษาอาหรับเรียกต่อท้ายชื่ออัครสาวกท่านศาสนทูตมุฮัมมัด ที่เป็นผู้หญิง (ในที่นี้หมายถึงท่านหญิงอาอิชะฮ์) หมายถึง ขอเอกองค์อัลลอฮ์ ทรงพอพระทัยในตัวท่านหญิงด้วยเถิด หรือเขียนต่อท้ายอัครสาวกหญิงท่านอื่นทุกครั้งหลังจากที่มีการกล่าวถึง

1.7.6 อ่านว่า เราะฎียัลลอฮฺอันฮุมา เป็นคำดุอาร์แต่อัครสาวกชายทั้งสองหรืออัครสาวกหญิงทั้งสอง หมายถึง ขออัลลอฮ์ ทรงยอมรับในตัวของเขาทั้งสองด้วยเถิด

1.7.7 อ่านว่า เราะฮิมะฮฺลลอฮ์ เป็นคำดุอาร์แต่ปราชญ์มุสลิมอาวุโส หมายถึง ขออัลลอฮ์ ทรงเมตตาในตัวของเขาด้วยเถิด

1.7.8   วงเล็บดอกไม้ใช้สำหรับโองการอัลกุรอาน

1.7.9 เครื่องหมายสำหรับคั่นวรรคโองการอัลกุรอาน

1.7.10 ... วงเล็บดอกไม้มีจุดฝั่งซ้ายใช้กับโองการอัลกุรอานส่วนหน้า

1.7.11 ... วงเล็บดอกไม้มีจุดฝั่งขวาใช้กับโองการอัลกุรอานส่วนหลัง

- 1.7.12 (()) วงเล็บคู๋ใช้สำหรับตัวบของหะดีษ
- 1.7.13 () วงเล็บเดี่ยวใช้สำหรับชื่อสุเราะฮ ล่าดับโองการ และเลขหะดีษ
- 1.7.14 “...” อัญประกาศใช้คร่อมอักษร คำ หรือกลุ่มคำและเนื้อความพิเศษ

1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.8.1 บริหาร หมายถึง ศิลปะในการจัดการให้สิ่งต่างๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ

1.8.2 การศึกษา หมายถึง การสร้างคนให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็น มีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงาม การศึกษาช่วยให้คนเจริญงอกงามทั้งทางปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม

1.8.3 วิเคราะห์ หมายถึง การแยกแยะสิ่งที่จะพิจารณาออกเป็นส่วนย่อย ที่มีความสัมพันธ์กันเพื่อทำความเข้าใจแต่ละส่วนให้แจ่มแจ้ง รวมทั้งการสืบค้นความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ เพื่อดูว่าส่วนประกอบปลีกย่อยนั้นสามารถเข้ากันได้หรือไม่ สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอย่างไร ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างแท้จริง

1.8.4 อัลกุรอาน หมายถึง คัมภีร์เล่มสุดท้ายซึ่งเป็นกะลามุลลอฮฺ (พระดำรัสของอัลลอฮฺ ﷻ) เป็นหลักคำสอนสูงสุดของอิสลามได้ประทานให้แก่ศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ เพื่อนำมาเผยแผ่แก่มนุษย์ทั้งหลาย

1.8.5 สุเราะฮ หมายถึง บทต่างๆ ในคัมภีร์อัลกุรอานซึ่งมีทั้งสิ้น 114 บท และสุเราะฮอัลอัศรเป็นสุเราะฮที่ 103 จากจำนวนสุเราะฮทั้งหมดของอัลกุรอาน

1.8.6 โองการ หมายถึง โองการต่างๆของอัลกุรอานที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ประทานลงมาแก่ท่านศาสนทูตของพระองค์ ﷺ คือ ศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งมีทั้งหมด 6666 โองการ หรือ 6236 โองการตามทัศนะของอิบนุอับบาส رضي الله عنه

1.8.7 อัลอัศร หมายถึง กาลเวลา หรือยามสุดท้ายของกลางวัน

1.8.8 อัลฮักก์ หมายถึง สัจธรรม และการปฏิบัติตามหน้าที่

1.8.9 อัลค็อบร์ หมายถึง ความมีชั้นดีธรรม หรืออดทนอดกลั้น

1.9 วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1.9.1 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) นำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับการบริหาร

เวลา กรณีศึกษาสุเราะฮ์อัลอัศร โดยเก็บข้อมูลจากเอกสาร และวิเคราะห์ข้อมูลพร้อมกันในเวลาเดียวกัน

1.9.2 แหล่งข้อมูล

ข้อมูลวิจัยเอามาจากการศึกษาวิจัยเอกสาร ได้แก่ เอกสาร 3 แหล่งที่สำคัญ

1.9.2.1 เอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources)

- (1) ศึกษาจากคัมภีร์อัลกุรอาน โองการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารเวลาของผู้ศรัทธา ปฏิบัติกิจกรรมหรือกิจการที่ต้งาม ตักเตือนกันในสังคมและความอดทน
- (2) ศึกษาจากหนังสืออธิบายอัลกุรอานที่มีการอธิบายซึ่งเกี่ยวข้องกับโองการที่ทำการค้นคว้า
- (3) ศึกษาจากหนังสืออัลหะดีษ และหนังสืออธิบายอัลหะดีษที่เกี่ยวข้องกับโองการที่ทำการค้นคว้า

1.9.2.2 เอกสารทุติยภูมิ (secondary Sources)

- (1) หนังสืออธิบายอัลกุรอาน ที่ขยายความโองการอัลกุรอานที่มีอยู่ในสุเราะฮ์อัลอัศร หรือโองการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
- (2) หนังสืออธิบายหะดีษ ที่อธิบายเกี่ยวกับการบริหารเวลาของผู้ศรัทธา ปฏิบัติกิจกรรมหรือกิจการที่ต้งาม ตักเตือนกันในสังคมและความอดทน

1.9.2.3 เอกสารตติยภูมิ (Tertiary Sources)

- (1) หนังสือพจนานุกรมอธิบายศัพท์ภาษาอาหรับ ทั้งที่เป็นภาษาอาหรับ ภาษามลายู และภาษาไทย
- (2) หนังสือการใช้ศัพท์เทคนิคต่างๆ ทางวิชาการ เช่น ศัพท์ทางศัพท์และศัพท์ทางหะดีษ

1.9.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบบันทึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมา ได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนบันทึกข้อมูลหรือเอกสาร เช่น ชื่อหนังสือ, ชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์, ครั้งที่พิมพ์, สถานที่พิมพ์และโรงพิมพ์ ส่วนบันทึกเนื้อหาแต่ละหัวข้อ เช่น เนื้อหาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับหัวข้อเรื่องที่ศึกษา และส่วนบันทึกข้อมูล เช่น หมายเลขหะดีษ, เล่มที่และเลขหน้าหนังสือ

1.9.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยปฏิบัติตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- (1) รวบรวมโองการทั้งหมดของสุเราะฮ์อัลอัศร และโองการอื่นที่เกี่ยวข้อง
- (2) รวบรวมอัลกุรอานจากฉบับที่มีการตีพิมพ์ภาษาอาหรับ และความหมายภาษาไทย โดยคัดเลือกส่วนโองการจากสุเราะฮ์อัลอัศร และโองการอื่นที่เกี่ยวข้อง

(3) รวบรวมหะดีษที่ขยายความ หรืออธิบายयोगการ โดยยึดหนังสือหะดีษ 9 เล่ม (กุดุบติสอะฮ) ได้แก่ เศาะฮีหุบคูรี เศาะฮีหุมุสลิม สุนันอบิดาวัตุต สุนันอัตติรมีซีฮ์ สุนันอันนะสาอีย์ สุนันอิบนุมาญะฮ์ มุสนัดอะหมัด อัลมุวัฏฏะฮ์ และสุนันอัตติรมีซีฮ์

(4) รวบรวมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่อง จากหนังสือที่เป็นผลงานของอุลามาอ์มูตะบะรีน(ปราชญ์มุสลิมผ่านการยอมรับ) สายอะฮลิซสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ ทั้งมูตะก้อดดีมูน (ปราชญ์มุสลิมที่มีชีวิตอยู่ในช่วง 300 ปีแรกแห่งฮิจญเราะฮ์ศักราช) อุลามาอ์มูตะอัคคีรูน (ปราชญ์มุสลิมที่มีชีวิตอยู่หลังจาก 300 ปีแรกแห่งฮิจญเราะฮ์ศักราช) ตลอดจนปราชญ์มุสลิมปัจจุบัน

(5) รวบรวมข้อมูลตามลำดับของแต่ละหัวข้อตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.9.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.9.5.1 การจัดกระทำกับข้อมูล

หลังจากได้รวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจะกระทำกับข้อมูลมีดังนี้

(1) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและความสอดคล้องกับหัวข้อเรื่อง

(2) แยกแยะข้อมูลตามประเด็นของแต่ละหัวข้อ เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นเนื้อหาเฉพาะในแต่ละประเด็น

1.9.5.2 หลักการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลของแต่ละประเด็น ผู้วิจัยจะใช้หลักการในการวิเคราะห์มีดังนี้

(1) หลักการอุศูลตัฟสีร เช่น มัันฎุกและมัฟฮูม อุมุมและคุศุศ มุฎลัก และมุก็อยยัต เป็นต้น

(2) หลักการอุลุมอัลหะดีษเช่น หลักการมุศฎาะละฮ์อัลหะดีษ และ หลักการอัลญูรหุ วะ อัตตะฮะดีล ยกเว้นหะดีษที่บันทึกโดยบุคอรีย์และมุสลิม

(3) หลักการวิพากษ์วิจารณ์ โดยวิพากษ์ภายในและวิพากษ์ภายนอก ตั้ง การปฏิบัติของอุลามาอ์ตัฟสีร(ปราชญ์มุสลิมอธิบายอัลกุรอาน)และอุลามาอ์หะดีษ(ปราชญ์มุสลิม อธิบายอัลหะดีษ)

(4) หลักการตรูฎีหุ โดยยึดทัศนะอุลามาอ์ที่ได้อธิบายयोगการอัลกุรอาน โดยการเปรียบเทียบระหว่างทัศนะ หากมีหลายทัศนะ ผู้วิจัยจะยึดการตรูฎีหุของอิมามชาฟีอีย์คือยึด ทัศนะที่มีเหตุผลที่สอดคล้องกับนศ(หลักฐานจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ) แต่ถ้าหากมีเพียงทัศนะ เดียว ผู้วิจัยจะพิจารณาความเชี่ยวชาญของอุลามาอ์ในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการตัฟสีรมาเป็นที่ตั้ง.

บทที่ 2

ความหมายและความสำคัญของเวลา

2.1 ความหมายของเวลา

2.1.1 ความหมายตามรากศัพท์ภาษาไทย

คำว่า เวลา เป็นคำประสมสองพยางค์จากคำว่า เว กับคำว่า ลา เป็นคำนาม ซึ่งมีความหมายว่า ช่วงระยะเวลาที่ยาวนานที่มีอยู่หรือเป็นอยู่ โดยนิยามกำหนดขึ้นเป็นครุ คราว วัน เดือน ปี เป็นต้น เช่น เวลาเป็นเงินเป็นทอง ขอเวลาสักครู่ (ประธานกรรมการชำระพยานุกรมและคณะกรรมการ. 2544: 1086) และในยุคต้นของประเทศสยามยังมีสำนวนเรียกค่าๆ นี้ว่า เพลา ด้วยเช่นกัน และตามรากศัพท์ภาษาไทย มีศัพท์อยู่หลายคำที่สามารถใช้สลับกันได้ระหว่างอักษร ว.แหวน กับ พ.พาน ดังเช่น วัฒนา กับ พัฒนา วิสุทธ์ กับ พิสุทธ์ วิหค กับ พิหค วิมาน กับ พิมาน วินาศ กับ พินาจ และวิหาร กับ พิหาร ซึ่งจะให้ความหมายเดียวกันนั่นเอง และในที่นี้ คำว่า เพลา อ่านว่า [เพ-ลา] เป็นคำนาม หมายถึง กาล, คราว (ประธานกรรมการชำระพยานุกรมและคณะกรรมการ. 2544: 800)⁵⁷

2.1.2 ความหมายตามรากศัพท์ภาษาอังกฤษ

คำว่า Time (ไทม) n. (ย่อมาจาก Noun แปลว่า คำนาม) มีความหมายว่า เวลา, ช่วงเวลา, ระยะเวลา, โอกาส, สมัย, ยุค, กาล, ฤดูกาล, ครั้ง, ช่วง, อายุ, วันตาย, เท่า, จังหวะ, อัตราความเร็ว, เวลาพักผ่อน, อัตราค่าจ้างตามช่วงเวลา, สิทธิ, ระยะเวลาการตั้งครุ, หรือให้ความหมายในรูป adj. (ย่อมาจาก Adjective แปลว่า คุณศัพท์) คือเกี่ยวกับเวลา, เกี่ยวกับระเบิดเวลา, ตั้งเวลา, หรือให้ความหมายในรูป vt.,vi. (ย่อมาจาก Transitive verb, Intransitive verb แปลว่า สกรรมกริยา, อกรรมกริยา) คือจับเวลา, ตั้งเวลา, ควบคุมเวลา (<https://dict.longdo.com> อ้างจาก English-Thai, HOPE Dictionary: สืบค้นเมื่อวันที่ 27/5/59)

2.1.3 ความหมายตามรากศัพท์ภาษาอาหรับ

ในเชิงภาษา คำว่า เวลา เป็นคำนามที่เป็นเอกพจน์มาจากภาษาอาหรับว่า “عَصْرٌ” (อัสรูน) ซึ่งแปลว่า กาลสมัย, ยุค, กาลเวลา, ยุคสมัย ซึ่งมาจากรากศัพท์ของคำกริยา (فعل) นั้นคือ عَصَرَ (อะเศาะเราะ) แปลว่า คั้นน้ำ, บีบรัด, ระวัง หรือ عَصَرَ (อัสเศาะเราะ) แปลว่า ปล่อยตัว, อยู่ในสมัย, (ลม) พัดเอาเมฆฝนมา หรือ عَاصَرَ (อาเศาะเราะ) แปลว่า อยู่ในกาลสมัย, รุ่นเดียวกัน, รุ่นราวคราวเดียวกัน และสามารถผันคำเป็นนามพหูพจน์ได้หลายคำ คือ أَعْصُرُ (อะอัสรูน), أَعْصَارُ (อะอ

⁵⁷ จากพยานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542.

ศอรุน), عُصْرٌ (อฺศุรฺน), عُصْرٌ (อฺศุรฺน), และคำนี้เมื่อนำไปเรียบเรียงกับคำว่า صَلَاة (เศาะลาตุณ) นั้น คือ صَلَاةُ الْعَصْرِ (เศาะลาตุลอะศฺร) แปลว่า การละหมาดอฺศฺร ตามความหมายในเชิงวิชาการ หมายถึง การละหมาดในเวลาเย็น ซึ่งเป็นช่วงเวลาสุดท้ายของกลางวัน (มานพ วงศ์เสงี่ยม. 2551: 320)⁵⁸

ในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานได้กล่าวถึงสำนวนคำต่างๆ ที่มาจากรากศัพท์ของคำว่า นี้ ไว้ 5 สถานที่ด้วยกันซึ่งจะมีรูปคำและความหมายที่ต่างกันออกไปซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงความหลากหลายที่มีความเป็นธรรมชาติในเชิงภาษาและมีความเป็นศาสตร์ที่กว้างขวางในเชิงวิชาการ เป็นการยืนยันถึงความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านสำนวนภาษาและเป็นอัตลักษณ์เฉพาะในแต่ละแขนงวิชาการต่างๆ เพื่อนำมาศึกษาและทำความเข้าใจซึ่งในที่นี่จะขอนำเสนอรายละเอียดเป็นลำดับชั้น ความหมายดังต่อไปนี้

พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ คำว่า

﴿... فَأَصَابَهَا إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ
لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾

(سورة البقرة: بعض من آية 266)

ความว่า “ครั้งต่อมาก็มีลมพายุโหมกระหน่ำสวนนั้น โดยมีไฟในนั้น แล้วมันก็เกิดเพลิงไหม้(หมดทั้งสวน) เช่นนั้นแหละอัลลอฮ์ทรงชี้แจง กับบรรดาโองการต่างๆ เพื่อเจ้าทั้งหลายจะได้ใคร่ครวญ”

(สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์: ส่วนหนึ่งของโองการ 266)

อัญญาบะรียฺ (al-Tabarī, 2000-1420: 5/554) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงชี้แจง และสั่งใช้ให้ใช้จ่ายในหนทางของพระองค์ ซึ่งจะชี้แจงวิธีการใช้จ่ายนั้นอย่างไร?”⁵⁹ เพื่อเป็นการชี้แจงถึงบัญญัติ การอนุมัติ และการห้ามในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ต้องการชี้แจงในพวกเจ้าทั้งหลายจะได้ใคร่ครวญ”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้น สามารถสังเกตได้ชัดเจนถึงนัยความหมายของคำว่า إِعْصَارٌ (อิฮฺศอรฺน) ที่ให้ความหมายว่า “ลมพายุ” ที่มาจากรากศัพท์ของคำว่า عَصَرَ (อะเศาะเราะ) ซึ่งถ้าหากพิจารณาถึงปรากฏการณ์ลมพายุที่เกิดขึ้น ก็ย่อมเกี่ยวโยงและมีความสัมพันธ์กันกับช่วงระยะเวลาด้วย และเป็นการสร้างความกลมกลืนระหว่างปรากฏการณ์กับช่วงระยะเวลาที่ไม่สามารถแยกจากกันได้ ซึ่งก็มาจากพระประสงค์พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่ต้องการให้มนุษย์นั้นรู้จักการใคร่ครวญ และวิเคราะห์ถึงปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อนำมาศึกษาเรียนรู้และทำความเข้าใจในแต่ละบริบทของชีวิต และยังมีกล่าวในสุเราะฮ์ยูสุฟเกี่ยวกับรากศัพท์ของคำว่า عَصَرَ (อะเศาะเราะ) อีกว่า

พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ คำว่า

﴿وَدَخَلَ مَعَهُ السَّجْنَ فَتَيَانٍ قَالَ أَحَدُهُمَا إِنِّي أَرَانِي أَعْصِرُ خَمْرًا وَقَالَ

⁵⁸ จากพจนานุกรมอาหรับ-ไทย.

⁵⁹ โดยการบริจาดทานจากสิ่งที่ดีๆ ที่ได้แสวงหาไว้.

الْآخِرُ إِلَيَّ أَرْبِنِي أَحْمَلُ فَوْقَ رَأْسِي حُبْرًا تَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ نَبْنَأُ بِتَأْوِيلِهِ
إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٦﴾

(سورة يوسف: 36)

ความว่า “และชายหนุ่มสองคน (มหาดเล็ก) ได้เข้าคุกพร้อมกับเขา หนึ่งในสองคนกล่าวว่า แท้จริงฉันฝันเห็นว่าฉันคั้นเหล้า และอีกคนหนึ่งกล่าวว่า แท้จริงฉันฝันเห็นว่าฉันแบกขนมปังไว้บนศีรษะของฉัน แล้วนกได้มากินมัน จึงบอกเราด้วยการทำนายฝัน แท้จริงเราเห็นท่านอยู่ในหมู่ผู้ทำความดี”

(สุเราะฮ์ยูซุฟ: 36)

อัญญาอะบะรียัย (al-Ṭabarīy, 2000-1420: 16/94) ได้อธิบายว่า: “ศาสนทูตยูซุฟ عليه السلام ได้ถูกจำคุก⁶⁰ พร้อมกับชายหนุ่ม (มหาดเล็ก) สองคน ซึ่งทั้งสองเป็นบ่าวรับใช้ของคหบดีคนหนึ่ง เป็นคนทำเครื่องตีและอีกคนหนึ่งเป็นคนทำอาหาร”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้น สามารถสังเกตเห็นได้ชัดเจนถึงนัยความหมายของคำว่า أَعْصِرُ (อะฮ์ศิรฺ) ที่ให้ความหมายว่า “คั้น” ที่มาจากรากศัพท์ของคำว่า عَصَرَ (อะเศาะเราะ) เช่นกัน ซึ่งหากพิจารณาถึงคำว่า أَعْصِرُ (อะฮ์ศิรฺ) นั้น มีความสัมพันธ์อยู่กับช่วงเวลาของความฝัน และในสถานการณ์ช่วงเวลานั้น ท่านศาสนทูตยูซุฟ عليه السلام ถูกกล่าวหา และตัดสินจำคุก เป็นช่วงเวลาที่ยะฮ์ยา อิลลอลฮฺ عليه السلام ทดสอบท่าน และในขณะเดียวพระองค์ก็ทรงประทาน عِلْمَ الْعَبِيَّةِ (ความรู้อันเร้นลับอันได้แก่การทำนายฝันที่แม่นยำ) ที่มาจากพระองค์อัลลอลฮฺ عليه السلام โดยตรง) ให้แก่ท่าน และเป็นผลสืบเนื่องทำให้ท่านได้รับการนิรโทษกรรมความผิด และกลายเป็นผู้มีอำนาจบริหารการคลังในเวลาต่อมา

พระองค์อัลลอลฮฺ عليه السلام คำว่า

﴿لَمْ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَامٌ فِيهِ يُعَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ يَعْرِضُونَ﴾

(سورة يوسف: 49)

ความว่า “หลังจากนั้นปีที่มวลชนจะได้รับฝนติดตามมาและในปีนั้นพวกเขาจะได้ค้ำองุ่น”

(สุเราะฮ์ยูซุฟ: 49)

อัญญาอะบะรียัย (al-Ṭabarīy, 2000-1420: 16/128) ได้อธิบายว่า: “โองการนี้เป็นการแจ้งข่าวเล่าถึงศาสนทูตยูซุฟ عليه السلام ต่อกลุ่มชนของท่านจากสิ่งที่ไม่ได้อยู่ในมุมมองวิสัยทัศน์ของท่าน แต่มันคือสิ่งที่มาจากความรู้อันเร้นลับที่พระองค์อัลลอลฮฺ عليه السلام ทรงประทานให้แก่ท่าน เพื่อเป็นการบ่งบอกถึงสถานภาพการเป็นศาสนทูตของท่านและเป็นหลักฐานยืนยันบนความสัจจริง”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้น สามารถสังเกตเห็นได้ชัดเจนถึงนัยความหมายของคำว่า يَعْرِضُونَ (ยะฮ์ศิรฺูน) ที่ให้ความหมายว่า “คั้น” เหมือนกับคำว่า أَعْصِرُ (อะฮ์ศิรฺ) เช่นกันที่มาจากราก

⁶⁰ จากรายงานของอักริมะฮฺ กล่าวว่า เป็นเวลาเจ็ดปี (al-Ṭabarīy, 2000-1420 : 16/94 เลขที่ 19265)

ศัพท์ของคำว่า عَصَرَ (อะเศาะเราะะ) และคำว่า يَعْصِرُونَ (ยะอ์ศิรูน) นั้น มีความสัมพันธ์กันกับช่วงเวลา 7 ปีที่ประชาชาติในเมืองจะมีความอุดมสมบูรณ์ ตามที่ท่านศาสนทูตยูสุฟ عليه السلام ได้ทำนายฝันไว้

ในการหยิบยกโองการที่ผ่านมาข้างต้น สามารถชี้ให้เห็นถึงความหลากหลายของสำนวนและภาษาที่เกี่ยวข้องกับรากศัพท์ของคำว่า عَصَرَ (อะเศาะเราะะ) ซึ่งถ้าหากเราได้พิจารณาถึงคำศัพท์ต่างๆ เหล่านั้นแล้ว ยิ่งทำให้orroรสแห่งสำนวนอัลกุรอานมีความเข้มข้นขึ้นไปอีก พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสไว้อีกว่า

﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا﴾

(سورة النبأ: 14)

ความว่า “และเราได้หลั่งน้ำลงมามากมายจากเมฆฝน”

(สุเราะฮ์อันนะบะอ: 14)

อิบน์ กะษีรฺ ('Ibn Kathīr, 1999-1420: 8/303) ได้อธิบายว่า: “อิบน์ อับบาส رضي الله عنه ได้กล่าวว่า คำว่า الْمُعْصِرَاتِ (อัลมุอ์ศิรอต) นั้นคือลม الْكُرِّيَا (อ์รริยาห) และอัคริมะฮฺ มุญาฮิด เกาะตา ตะฮฺ มะกอติล กัลบียฺ ซัยด์ เบ็น อัสมั และลูกของท่าน คืออับดุลเราะหฺมาน ก็กล่าวเช่นเดียวกันกับอิบน์อับบาส رضي الله عنه ว่าแท้จริงคำว่า الْمُعْصِرَاتِ (อัลมุอ์ศิรอต) ก็คือลม الْكُرِّيَا (อ์รริยาห) และความหมายของประโยคนี้คือแท้จริงลมนั้นได้ผ่น (ทำปฏิกริยา) ให้เกิดฝนจากก้อนเมฆนั้น”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้น สามารถชี้ชัดได้ชัดเจนถึงนัยความหมายที่แตกต่างกันอีกของคำว่า الْمُعْصِرَاتِ (อัลมุอ์ศิรอต) ที่ให้ความหมายว่าลม الْكُرِّيَا (อ์รริยาห) ซึ่งในขณะที่จะเกิดฝนตกนั้น ลมถือเป็นตัวแปรสำคัญที่สร้างปฏิกริยาทางธรรมชาติกับก้อนเมฆจนทำให้เกิดฝนตกได้⁶¹

และยังมีอีกสำนวนหนึ่งที่มาจากรากศัพท์ของคำว่า عَصَرَ (อะเศาะเราะะ) เช่นกันที่เป็นเป้าหมายหลักในการทำวิจัยครั้งนี้ ซึ่งจะมาในรูปคำที่เรียกว่าอาการนาม (مَصْدَرٌ)

ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสว่า

﴿وَالْعَصْرِ ۝ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾

(سورة العصر: 1-2)

ความว่า “ขอสาบานด้วยกาลเวลา แท้จริงมนุษย์อยู่ในการขาดทุน”

(สุเราะฮ์อัลอัศร: 1-2)

อิบน์ กะษีรฺ ('Ibn Kathīr, 1999-1420: 8/480) ได้อธิบายว่า: “จากคำว่า (العَصْرِ) หมายถึง ช่วงเวลาที่บังเกิดการเคลื่อนไหวของศาสนทูตอาดัม عليه السلام จากความดีและความชั่วที่ปรากฏขึ้นในขณะนั้น”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นบ่งบอกและแสดงให้รู้ว่ำนัยความหมายของคำว่า (العَصْرِ) คือช่วงเวลาหรือกาลเวลาปฐมฤกษ์ที่ท่านศาสนทูตอาดัม عليه السلام เริ่มเคลื่อนไหวรับรู้สิ่งต่างๆ ไม่

⁶¹ เป็นไปตามพระประสงค์ของอัลลอฮ์ ﷻ

ว่าจะเป็นที่ดีหรือความชั่วที่เกี่ยวกับมนุษย์ทุกคน ซึ่งในขณะนั้นการฝ่าฝืนของอิบลิสและการ
ภักดีของมวลมะลาอิกะฮ์ที่มีต่อท่านศาสนทูตอาดัม عليه السلام ถือเป็นปรากฏการณ์ทั้งความดีและความชั่วที่
มีความสัมพันธ์กับมนุษย์ตั้งแต่นั้นมา นับเป็นปรากฏการณ์ที่ยิ่งใหญ่แห่งมวลมนุษย์ทั้งหลายได้รำลึก
ไตร่ตรอง และใคร่ครวญถึงภารกิจและเรื่องราวต่างๆที่เกี่ยวข้องกับช่วงเวลา ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นและ
จุดสุดท้ายที่มนุษย์ทุกคนต้องเผชิญกับมัน

และยังมีคำว่า (دَهْرٌ) ที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “عَصْرٌ” ซึ่งแปลว่า กาล,
เวลา, ยุค, สมัย เช่นกัน ดังพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสว่า

﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْكُورًا﴾

(سورة الإنسان: 1)

ความว่า “แน่นอนกาลเวลาที่ยาวนานได้เกิดขึ้นแก่มนุษย์ เมื่อเขามิ
ได้เป็นสิ่งที่ถูกกล่าวถึงเลย”

(สุเราะฮ์อัลอินसान: 1)

อิบน์ กะษีร์ (Ibn Kathīr, 1999-1420: 8/285) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์
ﷻ ทรงแจ้งข่าวถึงสถานภาพของมนุษย์ว่าแท้จริงก่อนหน้านี้พวกเขาได้ถูกกล่าวถึงเลยเนื่องจากพวก
เขาคือสิ่งถูกสร้างที่ไร้เกียรติและมีสภาพที่อ่อนแอ”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นบ่งชี้ให้เห็นถึงคำว่า (دَهْرٌ) คือกาลเวลาที่ไร้
ขีดจำกัดไม่สามารถคำนวณได้ซึ่งพระองค์ทรงสร้างสรรพสิ่งอื่นมาก่อนจากมนุษย์จะถูกสร้าง เป็น
ช่วงเวลาที่ยาวนานไม่สามารถล่วงรู้ได้เว้นแต่พระองค์ เป็นความน่าอัศจรรย์ใจแก่ผู้ที่ใคร่ครวญถึง
โองการดังกล่าวที่ย้ำเตือนให้รู้ซึ่งถึงแก่นแท้ของมนุษย์ที่มีสถานภาพไร้เกียรติและอ่อนแอกว่าสิ่งถูก
สร้างอื่นๆ เพราะมนุษย์บางกลุ่มเป็นผู้กตัญญูรู้คุณและอีกบางกลุ่มเป็นผู้เนรคุณฝ่าฝืนทั้งที่พระองค์
ทรงได้ชี้แนะแนวทางให้แก่พวกเขาแล้ว และในขณะเดียวกันคำว่า (دَهْرٌ) ยังให้นัยความหมายถึง
ช่วงเวลาที่ขีดจำกัดสามารถคำนวณได้ นั่นคือหนึ่งปี ดังที่ศาสนทูต ﷺ กล่าวว่า

((مَنْ صَامَ رَمَضَانَ ثُمَّ أَتْبَعَهُ سِتًّا مِنْ شَوَّالٍ كَانَ كَصِيَامِ الدَّهْرِ))

(أخرجه مسلم، د.ت.: 2815)

ความว่า “บุคคลใดถือศีลอดรอมฎอนแล้วจากนั้นได้ถือศีลอดต่ออีก
หกวันในเดือนเซอ์วาอัล เท่ากับเขาได้ถือศีลอดตลอดปี”

(บันทึกโดย Muslim, n.d.: 2815)

จะเห็นได้ว่าในบางบริบทของสำนวนคำว่า (دَهْرٌ) ให้นัยอธิบายถึงช่วงเวลาหนึ่งปีซึ่ง
หากย้อนกลับไปพิจารณาถึงคำว่า “عَصْرٌ” ในบางบริบทของสำนวนที่ใช้ก็ให้นัยอธิบายหนึ่งปีเช่นกัน
ดังที่อิมามมาลิก (ขอพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงเมตตาท่าน) กล่าวว่า “บุคคลใดสาบานว่าจะไม่พูดกับ
ชายคนหนึ่งในระยะหนึ่งอัสร์ เท่ากับว่าเขาต้องไม่พูดกับชายผู้นั้นหนึ่งปี” อิบน์อะเราะบะบีเย่ให้ทัศนะ
ว่า แท้จริงการตีความของอิมามมาลิกเกี่ยวกับผู้ที่ทำการสาบานว่าจะไม่พูดกับคนๆ หนึ่งในระยะหนึ่ง
อัสร์นั่นคือหนึ่งปี เพราะคนส่วนมากใช้ปฏิบัติกัน และดังกล่าวนี้นับเป็นการให้ความหมายที่ไม่สละสลวย

ตามรากศัพท์เดิม ส่วนอิมามอัซซาฟีอี (ขอพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงเมตตาท่าน) ให้ทัศนะว่า “ยอมรับได้กับช่วงเวลาหนึ่ง แต่จะต้องตั้งเจตนาว่าหนึ่งปี กล่าวคือผู้สาบานคือชาวอาหรับและต้องให้รู้ว่าเขาตั้งเจตนานานเท่าไร? หากมีเช่นนั้นให้ว่าตามทัศนะอิมามมาลิก (ขอพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงเมตตาท่าน) (‘Ibn ‘Aādil, n.d.: 16/444)

นอกจากนี้ยังมีคำว่า **زَمَنٌ** หรือ **زَمَانٌ** ซึ่งเป็นคำนามเอกพจน์มาจากรากศัพท์ของ คำกริยา (**فَعَلَ**) คือ **زَمَنَ** หรือคำกริยาเพิ่มหนึ่งอักษร **زَمِنَ** แปลว่า ดำเนินต่อไปเป็นเวลานาน และสามารถผันเป็นนามพหูพจน์ นั่นคือ **أَزْمَانَةٌ** ส่วนในเชิงวิชาการ บรรดานักปรัชญา⁶² ได้ให้นิยามความหมายคำว่า **زَمَانٌ** คือสภาวะการกำหนดที่มีการเคลื่อนไหวหรือโคจรของระบบจักรวาลที่แผ่ขยายปกคลุมอยู่ ส่วนบรรดานักวิทยาศาสตร์(ในสำนวนอาหรับเรียกว่า **Mutakallimūn**) ได้ให้นิยามความหมายคำว่า **زَمَانٌ** ว่าเป็นสำนวนหนึ่งจากสิ่งหรือปรากฏการณ์ใหม่ที่เป็นที่รู้จัก โดยถูกกำหนดให้เกิดขึ้นกับปรากฏการณ์ครั้งอื่นที่คาดหวังไว้ ดังเช่นคำกล่าวที่ว่า ฉันจะมาหาท่านในขณะ (ช่วงเวลาที่กำหนด) ตอนดวงตะวันขึ้น ดังนั้นแท้จริงดวงตะวันขึ้นเป็นสิ่งที่เป็นที่รู้จัก และการมาหาของบุคคลหนึ่งนั้นก็เป็นที่คาดหวังไว้ ฉะนั้นเมื่อทั้งสองสิ่งที่ได้คาดหวังไว้กับสิ่งที่เป็นที่รู้จักนั้นเกิดขึ้นอย่างพร้อมเพรียงกัน ก็จะไม่มีความคลุมเครือใดๆ เกิดขึ้นแน่นอน (al-Jurjānīy. 1998-1419: 83)⁶³

และยังมีคำว่า “**وَقْتٌ**” ที่ได้แปลว่า เวลา, ฤดู เช่นเดียวกัน ใกล้เคียงกันกับคำว่า “**عَصْرٌ**” ซึ่งเป็นนามเอกพจน์และมีนามพหูพจน์ว่า “**أَوْقَاتٌ**” แปลว่า ช่วงเวลาต่างๆ และในเชิงวิชาการ อัลญูรญานีย์ (Al-Jurjānīy. 1998-1419: 83) ได้ให้นิยามคำ “**وَقْتٌ**” นี้ว่า เป็นสำนวนที่ใช้ซึ่งมาจากสภาพต่างๆ ของท่าน นั่นคือ สิ่งที่มีความจำเป็นหรือต้องการไปยังมัน ด้วยการเตรียมพร้อมของท่านกับสิ่งอื่นที่ถูกกำหนดขึ้นมา เช่นท่านได้กำหนดวันเวลาในการร่วมสัมมนา หรือร่วมประชุมในวาระหนึ่งวาระใด ซึ่งวันเวลาหรือวาระดังกล่าวเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเตรียมพร้อมของท่าน เพราะวันเวลาและวาระนั้นจะเป็นตัวควบคุมความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการร่วมสัมมนาหรือร่วมประชุมอื่นๆ

2.2 ความหมายของการบริหารเวลา

2.2.1 ความหมายตามรากศัพท์ภาษาไทย

คำว่า บริหาร เป็นคำศัพท์สามพยางค์ อ่านว่า บอ-ริ-หาน หากเป็นคำกริยาหมายถึง ออกกำลังกาย เช่น บริหารร่างกาย; ปกครอง เช่น บริหารส่วนท้องถิ่น; ดำเนินการ, จัดการ เช่น บริหารธุรกิจ; และหากเป็นคำนาม หมายถึง ดำรัสสั่ง เช่น ราชบริหาร; คำแถลงไข เช่น พระพุทธบริหาร. (ป., ส.⁶⁴. บริหาร) อ้างถึง (ประธานกรรมการชำระพจนานุกรมและคณะกรรมการ. 2544: 609)

⁶² ในสำนวนอาหรับเรียกว่า **Hukamā’a**.

⁶³ นามว่า ‘Alīy bin Muḥammad มีชีวิตอยู่ในช่วง 740-816 อีจเราะฮ์.

⁶⁴ หมายถึง ย่อมาจากศัพท์ที่เป็นทั้งภาษาบาลีและสันสกฤต บ้างก็ออกเสียงว่า บริหาร (2544/10)

ดังนั้นเป้าประสงค์ของคำว่า บริหาร ในที่นี้ต้องการกล่าวถึงความหมายในมิติของ คำกริยาซึ่งหมายถึงดำเนินการและจัดการ กล่าวคือ การบริหารเวลา หมายถึง การดำเนินการและการ จัดการเวลานั่นเอง และเพื่อต้องการให้คำว่า บริหาร มีความกระชับและมีความหลากหลายในรูปแบบ ต่างๆ ที่มากขึ้น จึงขอหยิบยกคำนิยามจากนักวิชาการต่างๆดังต่อไปนี้

1) คณะกรรมการกลุ่มปรับปรุงชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหาร (2524: 2/5) กล่าวว่า ชูบ กาญจนประกร ได้กล่าวถึงความหมายของการบริหาร คือ การทำงานของคณะ บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่ร่วมกันปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

2) คณะกรรมการกลุ่มปรับปรุงชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหาร (2524: 2/5) กล่าวว่า ธงชัย สันติวงศ์ กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง งานของหัวหน้าหรือผู้นำที่ต้องการ กระทำเพื่อให้กลุ่มต่างๆที่มีคนหมู่มาอยู่รวมกัน และร่วมกันทำงาน เพื่อวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้จน สำเร็จผลโดยได้ประสิทธิภาพ

3) รุจีร์ ภู่อาระ และจันทราณี สงวนนาม (2545: 4-5) กล่าวถึงการบริหารว่าเป็น เรื่องของการทำกิจกรรมโดยผู้บริหาร และสมาชิกในองค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมี ประสิทธิภาพ ด้วยการใช้ทรัพยากร และเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด นักบริหารหลายคนจึงมี ความคิดตรงกันว่า “การบริหารเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของคณะบุคคล โดยมีวัตถุประสงค์ เฉพาะที่แน่นอนในการทำงาน” และนักบริหารบางคนเห็นว่า “การบริหารเป็นศิลปะของการเป็นผู้นำ ที่จะนำผู้อื่นให้ทำงานตามวัตถุประสงค์ได้” อ้างถึง (<https://www.gotoknow.org>: 27/5/59)

4) วิทยาธร ท่อแก้ว⁶⁵ (ม.ป.พ.: 4) ได้กล่าวถึงมิติการบริหารเวลา หมายถึง “การ กำหนดและการควบคุมการปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามเวลาและวัตถุประสงค์ที่กำหนด เพื่อก่อให้เกิด ประสิทธิภาพในงานหน้าที่ที่รับผิดชอบ”

จากความหมายและมุมมองนักวิชาการ กล่าวสรุปได้ว่า “การบริหารเวลา” คือการ ทำงานของคณะร่วมกัน ที่ได้กระทำการหรือปฏิบัติงานเป็นผลสำเร็จภายในระยะเวลาที่ถูกกำหนด โดย ใช้องค์ความรู้ รวมถึงศิลปะวิธีการต่างๆ ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายทำงานจนเป็นผลสำเร็จตรงตาม จุดหมายขององค์การ หรือตรงตามจุดเป้าหมายที่ผู้นำได้เลือกตัดสินใจ

2.2.2 ความหมายตามรากศัพท์ภาษาอังกฤษ

คำว่า บริหาร ตามหลักภาษาอังกฤษกล่าวคือ **Administration** ซึ่งมีรากศัพท์จาก ภาษาลาติน “**administrat**” หมายถึง ช่วยเหลือ (assist) หรืออำนาจการ (direct) การบริหารมี ความสัมพันธ์หรือมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “**minister**” ซึ่งหมายถึง การรับใช้ หรือผู้รับใช้ หรือ ผู้รับใช้รัฐ คือ รัฐมนตรี สำหรับความหมายดั้งเดิมของคำว่า **administer** หมายถึง การติดตามดูแลสิ่ง ต่างๆ (อ้างถึงใน <https://www.gotoknow.org>: สืบค้นเมื่อวันที่ 27/5/59) ซึ่งมีนักวิชาการหลาย ท่านที่ได้ให้คำนิยาม กล่าวคือ

⁶⁵ เป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ไซมอน (Simon: n.d.) ให้แนวคิดที่ว่า “การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำให้สิ่งต่างๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ กล่าวคือ ผู้บริหารมิใช่เป็นผู้ปฏิบัติ แต่เป็นผู้ใช้ศิลปะในการทำให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานจนสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือกแล้ว”

บาร์นาร์ด (Barnard: 1972) กล่าวว่า “การบริหาร หมายถึง การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปที่ร่วมกันปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน”

เทอริ (Terry: 1968) ให้ความหมายว่า “การบริหาร เป็นกระบวนการต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดหน่วยงาน การอำนวยการ การควบคุม ที่ถูกพิจารณาจัดกระทำขึ้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยใช้กำลังคนและทรัพยากรที่มีอยู่”

ปีเตอร์ เอฟ ดรักเกอร์ (Peter F. Drucker: n.d.) ให้แนวคิดที่ว่า “การบริหารคือการทำให้งานต่างๆ ลุล่วงไปโดยอาศัยคนอื่นเป็นผู้นำ”

เดโจน (Dejon: 1978) ให้ความหมายว่า “การบริหารเป็นกระบวนการที่จะทำให้วัตถุประสงค์ประสบความสำเร็จโดยผ่านทางบุคคลและการใช้ทรัพยากรอื่น กระบวนการดังกล่าวรวมถึงองค์ประกอบของการบริหารอันได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์ การวางแผน การจัดองค์การ การกำหนดนโยบาย การบริการ และการควบคุม”

คณะกรรมการกลุ่มปรับปรุงชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหาร (2524: 2/5) กล่าวว่า วาร์เรน บี บราวน์ (Warren B. Brown, 1980: 6)⁶⁶ ให้แนวคิดที่ว่า “งานของผู้นำที่ใช้ทรัพยากรบริหารทั้งปวงที่มีอยู่ในหน่วยงานเพื่อให้เป้าหมายที่กำหนดไว้บรรลุผล”

ฮาโรลด์ คูนท์ซ์ (Harold Koontz: 1972)⁶⁷ ให้แนวคิดที่ว่า “การจัดดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยใช้ปัจจัยทรัพยากรการบริหารคือ คน วัสดุ เงิน และวิธีการจัดการต่างๆ”

เดเร็ก ทอริงตัน (Derek Torrington: 1994)⁶⁸ ให้แนวคิดการบริหารว่า “งานของผู้บริหารที่ต้องกระทำให้สำเร็จโดยการประสานให้งานของผู้อื่นที่ต้องแก้ไขปัญหาและแสวงหาโอกาสให้กับองค์การได้บรรลุผล”⁶⁹

จากนัยความหมายและมุมมองนักวิชาการ กล่าวสรุปได้ว่า “การบริหารเวลา” คือ ศิลปะในการทำให้สิ่งต่างๆ ได้รับการกระทำหรือปฏิบัติจนเป็นผลสำเร็จภายในระยะเวลาที่ถูกกำหนด กล่าวคือ ไม่ว่าผู้บริหารจะเป็นผู้ปฏิบัติเองหรือไม่ใช่ผู้ปฏิบัติต้องใช้ศาสตร์องค์ความรู้รวมถึงศิลปะหรือกระบวนการทำให้ตนเองหรือผู้ปฏิบัติงานทำงานจนเป็นผลสำเร็จตรงตามจุดหมายขององค์การโดยอาศัยระยะเวลาเป็นส่วนสำคัญ

⁶⁶ จากหนังสือของท่าน Organization Theory and Management.

⁶⁷ จากหนังสือของท่าน Principles of Management.

⁶⁸ จากหนังสือของท่าน Effective Management.

⁶⁹ จากหนังสือความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหาร (Introduction to Administration)

2.2.3 ความหมายตามรากศัพท์ภาษาอาหรับ

คำว่า บริหาร ตามหลักภาษาอาหรับกล่าวคือ **وَدَّرَ** (อัลอิดาเราะฮฺ) เป็นอาการนาม และมีรากศัพท์ที่ผันมาจากคำกริยาคือ **وَدَّرَ** (อะดาเราะ) **وَدَّرَ** (ยุดิร) **وَدَّرَ** (อิดาเราะตัน) ซึ่งมีความหมายตามรากศัพท์ว่า ทำให้หมุนรอบ, หมุนไปและยังให้ความหมาย **وَدَّرَ** (อัลอิดาเราะฮฺ) คือ กรม, วงกลม, กอง, แผนก (มานพ วงศ์แสงยิ่งม. 2551: 136-137)⁷⁰ ส่วนในพจนานุกรมอาหรับ-มลายูได้ ความหมายคำว่า **وَدَّرَ** (อัลอิดาเราะฮฺ) ในเชิงกริยาซึ่งถึงอาการนามว่า **وَدَّرَ** (อะดาเราะ อัลอัมเราะฮ) หมายถึง เขาได้ครอบคลุมการทำงานของ เขา อัลมัรบะวี (al-Marbawīy. 1350: 211)⁷¹ “นั่นคือ เขาได้ทำงานอย่างทั่วถึงทั้งหมด” กล่าวคือ ได้บริหารการทำงานอย่างรอบด้าน

จากความหมายตามรากศัพท์ภาษาอาหรับของคำว่าบริหารข้างต้น แสดงให้รู้ถึงนัย ความหมายของคำดังกล่าว ซึ่งในขณะเดียวกันแหล่งที่มาของคำๆ นั้นนั้นได้มีปรากฏอยู่ในอัลกุรอาน (www.al-jazirah.com อ้างจาก Khālid bin Muḥammad al-'Anṣārīy. 31/01/2014: สืบค้นเมื่อ 21/01/2017) ซึ่งได้อธิบายถึงนัยความหมายของคำๆ นี้เช่นกัน

ดั่งที่พระองค์อัลลอฮ์ **ﷻ** ดำรัสว่า

﴿...إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا...﴾

(سورة البقرة، بعض من آية: 282)

ความว่า “ยกเว้นในกรณีที่เป็นการค้าในปัจจุบัน ซึ่งพวกเจ้าหมุนเวียน (ซื้อขายแลกเปลี่ยน) ระหว่างพวกเจ้ากับมันก็ไม่เป็นบาปแต่ประการใดๆ แก่พวกเจ้าที่จะไม่บันทึกมัน”

(สุเราะฮฺอัลบะเกาะเราะฮฺ, ส่วนหนึ่งของโองการ: 282)

อิบน์ กะษีรฺ (Ibn Kathīr, 1999-1420: 1/725) ได้อธิบายว่า: “เมื่อหนึ่งเมื่อได้มีการค้าขายในรูปแบบปัจจุบันด้วยการหยิบยื่นต่อกัน (ระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย) ดังนั้นถือว่าอนุโลมในการไม่จดบันทึก เพราะไม่มีความเสี่ยงที่ต้องระวังในการละเว้นการบันทึก”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้น สามารถชี้ชัดถึงนัยความหมายของคำว่า **وَدَّرَ** (อัลอิดาเราะฮฺ) ที่ผันมาจากรากศัพท์ของคำว่า **وَدَّرَ** (อะดาเราะ) ซึ่งให้ความหมายว่า หมุนเวียนระหว่างพวกเจ้าเอง นั้น

⁷⁰ จากพจนานุกรมอาหรับ-ไทย.

⁷¹ นามว่า Muhammad Idris Abd al-Ra'uf เป็นอุลามาฮฺเชื้อสายมาเลเซีย เกิดที่มังกะฮฺ 1313 ฮิจเราะฮฺ และเสียชีวิต 1410 ฮิจเราะฮฺ สุสานทานฝังที่หมู่บ้าน ลูบัก มังบูร์ รัฐกัวลาเกันซาร์ ประเทศมาเลเซีย.

คือระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายได้หยิบยื่นสินค้าต่อกัน เป็นการแสดงออกถึงการบริหารหรือการจัดการระหว่างทั้งสองฝ่ายที่ผ่านการยินยอมและต่างก็ได้รับผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

และยังมีแหล่งที่มาอื่นที่นอกเหนือไปจากอัลกุรอาน ซึ่งได้กล่าวถึงนัยความหมายของคำดังกล่าว แหล่งที่มาจากอัลหะดีษ (www.al-jazirah.com อ้างจาก Khālid bin Muḥammad al-'Anṣārīy. 31/01/2014: สืบค้นเมื่อ 21/01/2017)

ดั่งที่ศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวไว้ จาก กะอับ บิน อุจญเราะฮฺ ว่า

((لَا تَعُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يُدِيرَ الرَّجُلُ أَمْرَ خَمْسِينَ امْرَأَةً))

(رواه الطبراني، د.ت. : 16832)

ความว่า “วันกียามะจะจะไม่ปรากฏขึ้น จนกว่าจะมีผู้ชายเพียงคนเดียวที่จัดการควบคุมดูแลต่อห้าสิบคนผู้หญิงด้วยกัน”

(บันทึกโดย Al-Ṭabrānī, n.d.: 16832)

จากคำกล่าวของท่านเราะฮ์ลุส ﷺ แสดงให้รู้ว่า รับผิดชอบ หมายถึงการจัดการควบคุม ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นถึงอนาคตอันใกล้วันสิ้นโลกนั้น ผู้ชายสามารถบริหารจัดการภายใต้การควบคุมดูแลผู้หญิงถึงห้าสิบคน และถือเป็นการเปรียบเทียบทางด้านประชากรโลกในอนาคตที่จะมีแนวโน้มว่าผู้หญิงมากกว่าผู้ชายถึง 50 เท่า (www.ipsr.mahidol.ac.th อ้างจาก วรชัย ทองไทย. 2554. หน้า 318-329: สืบค้นเมื่อวันที่ 18/06/59)⁷²

ดังนั้นจากความหมายตามรากศัพท์ภาษาอาหรับของคำว่า ٱدَارَ (อัลอิตาเราะฮ) กับนัยความหมายที่กล่าวไว้ในอัลกุรอานและอัลหะดีษ บ่งบอกให้รู้ว่าการบริหารหรือการจัดการนั้น เป็นหลักการและรูปแบบหนึ่งที่เราเสียไม่ได้ในอิสลาม เพราะหลักการของการบริหารหรือการจัดการจะนำไปสู่ความเป็นเลิศให้กับปัจเจกบุคคล รวมถึงสังคมโดยรวมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของระบอบอิสลาม ซึ่งจะเป็นตัวชีวิตที่คุ้มค่าที่จะก่อให้เกิดผลสำเร็จทั้งโลกนี้และโลกหน้า

2.3 ความสำคัญของเวลา

ความสำคัญของเวลานั้น ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญหนึ่งที่ต้องทำการเรียนรู้และศึกษาอย่างลึกซึ้ง เพราะการเล็งเห็นถึงความสำคัญของเวลาจะนำมาซึ่งการรู้จักจำแนกในบริบทต่างๆ ของเวลาได้อย่างง่าย และสร้างผลประโยชน์ให้กับผู้ที่ต้องการใช้ทักษะในการบริหารเวลาให้เกิดคุณค่าอันสูงสุด โดยเฉพาะมุสลิมที่มีหลักความเชื่อที่หนักแน่นและมั่นคงนั้นต้องอาศัยวิถีการดำเนินชีวิตเพื่อประกอบกิจกรรมหรือภารกิจต่างๆ ที่ให้เกิดผลลัพธ์คุณความดีทั้งสองโลก นั่นคือ โลกนี้และโลกหน้า และพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงยืนยันไว้ในอัลกุรอานเกี่ยวกับการจำแนกเรื่องราวต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กับเวลาด้วยกันทั้งสิ้น

ดั่งที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสว่า

⁷² จากสถาบันวิจัยประชากรและสังคม 2554(การเปลี่ยนแปลงประชากรโลก 2493-2573): มหาวิทยาลัยมหิดล.

﴿الرِّكَابُ أَحْكَمْتُ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلْتُ مِنْ لَدُنِّ حَكِيمٍ خَبِيرٍ﴾

(سورة هود: 1)

ความว่า “อะลีฟ ลาม รอ คัมกีร์ที่โองการทั้งหลายของมันถูกทำให้รัดกุมมีระเบียบ แล้วถูกจำแนกเรื่องต่างๆ⁷³ อย่างชัดเจนจากพระผู้ทรงปรีชาญาณ ผู้ทรงรอบรู้เชี่ยวชาญยิ่ง”

(สุเราะฮฮุด: 1)

อิบนุ กะษีรฺ (*Ibn Kathīr, 1999-1420: 4/303) ได้อธิบายว่า: “จากส่วนหนึ่งของโองการที่ว่า حَكِيمٍ خَبِيرٍ นั้นคือ จากพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ผู้ทรงปรีชาญาณในโองการต่างๆ และบทบัญญัติต่างๆ ที่ถูกทำให้รัดกุมมีระเบียบกับเรื่องต่างๆ เหล่านั้น และพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ คือผู้ทรงรอบรู้เชี่ยวชาญยิ่งด้วยกับผลลัพธ์ (ผลที่ตามมา) ของการทำงานทั้งหลาย”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่าพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ คือผู้ทรงทักษะยิ่งในการรอบรู้เรื่องราวต่างๆ ที่ได้ถูกจำแนกไว้ในแต่ละโองการซึ่งบทบัญญัติได้ถูกจัดไว้อย่างเป็นระบบและมีระเบียบ ไม่มีผู้ใดจะจำแนกเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างละเอียดและรัดกุมเฉกเช่นพระองค์ จำแนกต่างๆ ของเวลานั้นมีอยู่มากมายหลายมิติด้วยกัน เป็นตัวแปรอิสระที่มีปฏิสัมพันธ์กับวิถีชีวิตมนุษย์ตลอดเวลา ทั้งจิตวัตร กิจวัตร และจริยวัตรมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตั้งแต่เริ่มถูกกำเนิดขึ้นมาจนกระทั่งวันสุดท้ายของการสิ้นลมหายใจกลับสู่ความเมตตาแห่งพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ

ดังนั้น การให้ความสำคัญความเป็นอยู่ของมนุษย์ ความประเสริฐ และผลตอบแทนของมนุษย์ที่รู้คุณค่าของเวลา ถือเป็นมิติหลักในการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถจำแนกรายละเอียดดังนี้

2.3.1 ความเป็นอยู่ของมนุษย์กับการใช้เวลาในโลกนี้

โลกนี้เป็นสถานพำนักชั่วคราวสำหรับมนุษย์และสรรพสิ่งอื่นซึ่งเป็นการไม่เหมาะสมอย่างยิ่งโดยเฉพาะมนุษย์หากบริหารเวลาแห่งชีวิตเพื่อความเพลิดเพลินหรือหลงใหลกับความงามที่ไม่จีรังของโลกนี้เพราะการดำเนินชีวิตที่ขาดระเบียบวินัยจะนำไปสู่ความหายนะและไร้ซึ่งคุณค่าเพียงแคื่อยอมแลกเอาความสุขเพียงชั่วคราวโดยลืมความบรมสุขที่ยั่งยืนในโลกหน้า และแก่นแท้ของโลกนี้คือความสุขที่ลวงตาและลวงหลอกจิตใจให้เบี่ยงเบนจนกระทั่งตายจากโลกนี้ไป

พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ดำรัสไว้ว่า

﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّقُونَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَنْ رُحِّحَ

عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ﴾

(سورة آل عمران: 185)

ความว่า “แต่ละชีวิตนั้นจะได้ลิ้มรสแห่งความตายและแท้จริงที่พวกเขาจะได้รับรางวัลของพวกเขาโดยครบถ้วนนั้น คือวันสิ้นโลก แล้วผู้

⁷³ คือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งทีหะลาลและหะรอมได้ถูกจำแนกไว้อย่างชัดเจน ตลอดจนทุกสิ่งทีปวงบ่าวต้องการทราบเกี่ยวกับการดำรงชีวิตในโลกนี้ และเรื่องทีเกี่ยวกับโลกหน้าอาศิเราะฮฮ

ใดที่ถูกให้ห่างไกลจากไฟนรก และถูกให้เข้าสวรรค์แล้วไซ้ร้แน่นอน
เขาก็ชนะแล้ว และชีวิตความเป็นอยู่แห่งโลกนี้นั้น มีโชะอะไรอื่นนอก
จากสิ่งอำนวยความสะดวกแห่งการหลอกลวงเท่านั้น”

(สุเราะฮฺอะละอิมรอน: 185)

อิบน์ กะษีรฺ (*Ibn Kathīr, 1999-1420: 2/177,179) ได้อธิบายว่า: “พระองค์ทรง
แจ้งข่าวให้รู้ถึงทุกสิ่งถูกสร้างนั้นตายและเสียหายเว้นแต่พระองค์ เกะตาตะฮฺให้นัยอธิบายคำว่า
(عَمَلًا) คือสิ่งอำนวยความสะดวกที่ถูกละทิ้ง (ไม่มีประโยชน์แต่อย่างใด)”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่ามนุษย์ ญินและทุกสรรพสิ่งตายและ
เสียหาย โลกหน้าคือสถานที่ได้รับผลตอบแทนตามที่ได้กระทำไว้ในโลกนี้และการบริหารช่วงเวลา
ต่างๆ แห่งโลกนี้โดยไม่วิวินิจฉัยที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงชี้หน้านั้นมีโชะอะไรอื่นนอกจากสิ่งอำนวยความสะดวก
ประโยชน์ในชีวิตที่หลอกลวงให้ประสบแต่ความหายนะในโลกหน้าซึ่งการบริหารเวลาในวิถีชีวิตที่ไม่อยู่
ในวิถีทางที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงชี้หน้านั้นเปรียบได้ดั่งการปฏิเสธศรัทธาเชิงปฏิบัติในเรื่องความ
ตายและปรากฏการณ์วันสิ้นโลกซึ่งคล้ายกับพวกตั้งภาคีที่ปฏิเสธศรัทธาในยุคสมัยศาสนทูต ﷺ

ดั่งพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ดำรัสว่า

﴿وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَحَيَاتُنَا مَا كُنَّا الدَّهْرُ وَمَا
كُنَّا بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ﴾

(سورة الجاثية: 24)

ความว่า “และพวกเขา กล่าวว่า ไม่มีชีวิตอื่นใดนอกจากการมี
ชีวิตของเราในโลกนี้ เราจะตายไปและเราจะมีชีวิตอยู่และไม่มีสิ่งใด
จะมาทำลายเราได้ (ให้เราตาย) นอกจากกาลเวลาเท่านั้น สำหรับ
พวกเขาไม่มีความรู้ในเรื่องนั้นนอกจากพวกเขาเดาเองเท่านั้น”

(สุเราะฮฺอัลญายียะฮฺ: 24)

อิบน์ กะษีรฺ (*Ibn Kathīr, 1999-1420: 7/268-269) ได้อธิบายว่า: “พระองค์ทรง
แจ้งข่าวให้รู้ถึงผู้ปฏิเสธศรัทธาและผู้ทีคล้อยตามจากกลุ่มที่ตั้งภาคีซึ่งพวกเขาอ้างเท็จในพันธสัญญา
ว่าไม่มีทรอกโลกหน้าเว้นแต่โลกนี้ กลุ่มหนึ่งตายไปกลุ่มใหม่มาทดแทน ไม่มีสัญญาใดๆ และไม่มีวัน
สิ้นโลก เป็นการปฏิเสธศรัทธาของชนอาหรับบางกลุ่ม”

จะเห็นได้ว่าโองการและคำอธิบายข้างต้นบ่งชี้ถึงสถานภาพของโลกนี้ที่ไม่จีรังและ
มนุษย์ที่ขาดวินัยในการบริหารชีวิต หลงใหลกับสิ่งอำนวยความสะดวกที่หลอกลวงความคิดและจิต
วิญญาณ ทั้งที่มนุษย์เป็นสิ่งถูกสร้างที่มีสมรรถนะทางความคิดสูง มีความมั่งคั่ง และมีความเหมาะสม
ในส่วนประกอบของโครงสร้าง ดั่งพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ดำรัสไว้ว่า

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾

(سورة التين: 4)

ความว่า “โดยแน่นอนเราได้บังเกิดมนุษย์ในรูปแบบที่สวยงามยิ่ง”

(สุเราะฮฺอัลติน: 4)

อิบน์ กะษีร์ ('Ibn Kathīr, 1999-1420: 8/435) ได้อธิบายว่า: “แท้จริงพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงสร้างมนุษย์มาด้วยรูปลักษณะที่สวยงาม รูปทรงรูปร่างที่ตรงและสูง สัดส่วนอวัยวะต่างๆ มีความเหมาะสมที่มีความงดงามด้วยส่วนต่างๆเหล่านั้น”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงบังเกิดมนุษย์ในรูปแบบโครงสร้างที่พิเศษยิ่ง ซึ่งมีความต่างจากสรรพสิ่งต่างๆและสัตว์โลกอื่น ๆ ทั้งหมด มีช่วงเวลาพัฒนาการเจริญวัยตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาจนกระทั่งคลอดออกมา และย่างเข้าสู่วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และวัยชรา ยกเว้นศาสนทูตอาดัม ﷺ ที่มีพัฒนาการถูกบังเกิดมาจากดิน และพระนางเหวอาอ์ถูกให้บังเกิดมาจากกระดูกซี่โครงข้างซ้ายของศาสนทูตอาดัม ﷺ แต่ทั้งนี้และทั้งนั้นไม่ว่ามนุษย์จะถูกบังเกิดมาในลักษณะใดก็ตาม โครงสร้างของมนุษย์ก็มีความงดงามและรูปแบบที่สวยงามยิ่ง

นอกจากนั้น สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนที่นอกเหนือไปจากโครงสร้างมนุษย์ที่งดงามแล้วนั้น คือ มนุษย์มีสติปัญญาที่สามารถใช้ความคิด ใช้การวิเคราะห์ การไตร่ตรอง และรู้จักการดำรงชีวิตที่มีพัฒนาการในการอยู่ร่วมกัน หรือแยกกันอยู่ตามบริบทของเผ่าพันธุ์และวงศ์ตระกูลในแต่ละสังคม

ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ คำรัสว่า

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ

لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾

(سورة الحجرات : 13)

ความว่า “โอ้มนุษย์ชาติทั้งหลายแท้จริงเราได้สร้างพวกเจ้าจากเพศชายและเพศหญิง และเราได้ให้พวกเจ้าแยกเป็นเผ่าและตระกูลเพื่อจะได้รู้จักกัน แท้จริงผู้ที่มีเกียรติยิ่งในหมู่พวกเจ้า ณ อัลลอฮ์นั้น คือ ผู้ที่มีความยำเกรงยิ่งในหมู่พวกเจ้า แท้จริงอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงรอบรู้อย่างละเอียดถี่ถ้วน”

(สุเราะฮ์อัลหุญรอต : 13)

อิบน์ กะษีร์ ('Ibn Kathīr, 1999-1420: 7/385) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ นั้นทรงแจ้งข่าวให้กับมนุษย์ชาติทั้งหลายรู้ว่า แท้จริงพระองค์ทรงบังเกิดพวกมนุษย์มาจากชีวิตหนึ่ง และได้ทรงบังเกิดจากชีวิตนั้นซึ่งคู่ครองของเขา⁷⁴ และทั้งสองก็คืออาดัมและเหวอาอ์ และพระองค์ทรงได้บังเกิดพวกมนุษย์ให้มีเผ่าพันธุ์ และเผ่าพันธุ์นั้นมีความครอบคลุมกว้างกว่าวงศ์ตระกูล และหลังจากวงศ์ตระกูลก็ยังมีลำดับชั้นอื่นๆ อีก เช่น ครอบครัว วงศ์วานญาติ บ้านเรือนที่อยู่อาศัย กลุ่มคน และอื่นจากที่ได้กล่าวมา จากคำว่า ﴿لِتَعَارَفُوا﴾ นั้นคือเพื่อต่างก็ได้ทำการรู้จักกันในระหว่างพวกเขาเหล่านั้น ทุกคนนั้นจะถูกพาดพิงไปยังวงศ์ตระกูลของพวกเขา มุญาฮิด (ขอพระองค์ทรงเมตตาท่าน) ได้อธิบายว่า คนนั้นลูกของคนนั้นมาจากที่นั้นๆ คือ จากวงศ์ตระกูลนั้นๆ เป็นต้น”

⁷⁴ ได้ทรงให้พระนางเหวอาอ์คู่ครองของท่านอาดัมเกิดจากนบีอาดัมเอง.

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า การบังเกิดมนุษย์ทั้งหลายนั้นมาจากแหล่งที่มาเดียวกัน นั่นคือ จากเชื้อสายอาดัมและहारวาว และด้วยพระประสงค์ของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ นั้นทำให้มนุษย์ถูกบังเกิดจากหลากหลายเผ่าพันธุ์และชาติตระกูลด้วยกัน และมีความสัมพันธ์ต่อกัน มีการทำความรู้จักระหว่างกันในหลายๆ ช่วงมิติแห่งเวลา จึงทำให้มนุษย์เกิดการรวมตัวและรวมกลุ่มจนกลายเป็นสังคม ที่มีทั้งสังคมเล็กและสังคมใหญ่ และนี่ก็ถือว่าเป็นพฤติกรรมหรือพฤติกรรมของมนุษย์ทุกหมู่เหล่าที่จะต้องดำเนินชีวิตอยู่บนโลกใบนี้

ฉะนั้น ภายใต้วงระยะเวลาของการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม สิ่งที่มีมุสลิมต้องตระหนักก็คือ การอยู่ร่วมกันในสังคม โดยการใช้ทักษะทางความคิดและทางปฏิบัติ เพื่อให้การอยู่ร่วมกันก่อให้เกิดความสุข และบริหารชีวิตให้อยู่ในกรอบของระบอบอิสลามได้ ที่จะชี้นำพาชีวิตให้มีคุณค่า และเกิดประโยชน์อันสูงสุดในแต่ละช่วงเวลา ทั้งตนเอง ครอบครัวและสังคมทุกระดับ

การเริ่มต้นของชีวิตมุสลิมนั้น ต้องริเริ่มด้วยการยึดมั่นศรัทธาที่มีความถูกต้อง และยืนหยัด เพราะมันเป็นรากฐานแห่งจิตวิญญาณที่มีความสำคัญเป็นที่สุด ซึ่งเราสามารถวิเคราะห์และสังเกตได้จากแบบอย่างของศาสนทูต ﷺ ที่ท่านอุบัยดิลละฮฺ บิน อะบิรอฟิอได้กล่าวรายงานไว้ว่า

((رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَدَّنَ فِي أَدْنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ حِينَ وَلَدَتْهُ فَاطِمَةُ بِالصَّلَاةِ))

(أخرجه الترمذي، 6: 152، 1596)

ความว่า “ฉันได้เห็นท่านเราะฮ์สุล ﷺ ทำการอาซานที่หูของหะสัน บินอาลี (หลานของท่าน) ในขณะที่ท่านหญิงฟาติมะฮ์ได้คลอดหะสัน ออกมาแล้วเหมือนกับการอาซานด้วยละหมาด”

(บันทึกโดย al-Tirmidhī, n.d.: 6, 152, 1596)⁷⁵

จากหะดีษข้างต้นแสดงให้รู้ว่า การปลุกฝังการศรัทธานั้นอิสลามได้มีการส่งเสริมให้ปฏิบัติตั้งแต่แรกเกิด เพื่อเป็นการประกาศความยิ่งใหญ่และความเกรียงไกรของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และเป็นการแสดงออกซึ่งการขอบคุณต่อพระองค์ในการประทานความโปรดปราน นั่นคือบุตรที่ได้กำเนิดมา และยังบ่งบอกให้รู้ถึงวิถีปฏิบัติในการดำเนินชีวิตที่มีทั้งจิตวัตร (หลักศรัทธา)⁷⁶ กิจวัตร (หลักศาสนบัญญัติ)⁷⁷ และจริยวัตร (หลักคุณธรรมจริยธรรม)⁷⁸ ซึ่งหากได้พิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้วจะทำให้เข้าใจได้เลยว่า เริ่มแรกของการอาซานนั้นเป็นการสอนให้มุสลิมรู้จักคุณลักษณะพิเศษของพระองค์ นั่นคือความยิ่งใหญ่และความเกรียงไกร แล้วตามด้วยสองกะลิมะฮ์ชะฮาดะฮ์ตัยน์ ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงสภาพของความเป็นมุสลิมทุกคน อีกทั้งเป็นองค์ประกอบแรกของหลักการอิสลาม และต่อมาก็เป็นการเชิญชวนสู่ละหมาด ซึ่งถือเป็นภารกิจหลักในวิถีปฏิบัติของมุสลิมทุกคน และต่อไปก็เชิญชวนสู่การทำหน้าที่ที่มีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งบ่งบอกถึงหลักคุณธรรมจริยธรรมที่มุสลิมทุกคน

⁷⁵ อัดติรมิซีย์หุ้หมหะดีษนี้ว่าหะสันเศาะหิห.

⁷⁶ จากประโยคที่ว่า أشهد أن لا إله إلا الله ، الله أكبر

⁷⁷ จากประโยคที่ว่า حي على الصلاة (จงรีบมาสู่การละหมาดเถิด)

⁷⁸ จากประโยคที่ว่า حي على الفلاح (จงรีบมาสู่การทำหน้าที่เถิด)

ต้องให้ความสำคัญและปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ และประโยคสุดท้ายก็ย้อนกลับมาสู่หลักศรัทธาอีกครั้ง เป็นการเสริมกำลังใจการอาซาน และในขณะเดียวกันก็เป็นการย้ำเตือนให้มุสลิมทุกคนสร้างจิตสำนึกในการกล่าวประโยคนี้ไว้ก่อนจะสิ้นลมหายใจ

ดั่งที่ศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวไว้ จากท่านมูอาซ บินญะบัล رضي الله عنه ว่า
(مَنْ كَانَ آخِرَ كَلِمَةٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ))

(أخرجه أبو داود، د.ت.: 3118)

ความว่า “บุคคลใดที่ได้กล่าวประโยคสุดท้ายของเข่าว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ เขาจะได้เข้าสวรรค์”

(บันทึกโดย Abū Dāwud, n.d.: 3118)

จากหะดีษข้างต้นแสดงให้เห็นว่า หลักศรัทธามีความสำคัญเป็นสุดในวิถีชีวิตของแต่ละบุคคล แม้กระทั่งในช่วงเวลาที่จะสิ้นลมหายใจก็ยังมีบัญญัติคำสอนจากศาสนทูต ﷺ ถึงวิธีการสร้างความสำเร็จที่ก่อให้เกิดความสุขสันต์อันนิรันดร์ในโลกหน้าได้

2.3.2 ความเป็นอยู่ของมนุษย์กับการใช้เวลาในโลกหน้า

เมื่อวันกิยามะฮ์ได้อุบัติขึ้นซึ่งถือเป็นปรากฏการณ์วาระสุดท้ายแห่งโลกนี้ มะลาอิกะฮ์อิสรอฟีลจะทำหน้าที่เป่าสังข์เป็นครั้งแรก บรรดาผู้ที่อยู่ในชั้นฟ้าและแผ่นดินจะต้องฟังพินาศและตาย แม้กระทั่งมะลาอิกะฮ์อิสรอฟีลเอง หลังจากนั้นเมื่อถึงช่วงเวลาที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประสงค์ให้มนุษย์และญินฟื้นคืนชีพ มะลาอิกะฮ์อิสรอฟีลก็ฟื้นก่อนและทำหน้าที่เป่าสังข์เป็นครั้งที่สอง เพื่อไปร่วมชุมนุมฟังคำตัดสินพิพากษาที่ทุ่งมะหฺซूर⁷⁹

พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสว่า

﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ
اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾

(سورة الزمر: 68)

ความว่า “และสังข์ได้ถูกเป่าขึ้นแล้วบรรดาผู้ที่อยู่ในชั้นฟ้าทั้งหลายและแผ่นดินจะล้มลงตายเว้นแต่ผู้ที่อัลลอฮ์ทรงประสงค์แล้วสังข์ได้ถูกเป่าขึ้นอีกครั้งหนึ่งแล้วพวกเขาจะลุกขึ้นยืนมองดู”

(สุเราะฮ์ซุหมฺร: 68)

อิบน์ กะษีรฺ (Ibn Kathīr, 1999-1420: 7/116) ได้อธิบายว่า: “ฟื้นคืนชีพหลังจากก่อนหน้านี้นี้กลายเป็นกระดูกและแตกเป็นชิ้นส่วนเล็กๆ แล้วพวกเขาได้มองถึงสภาพความน่าสะพรึงกลัวของวันกิยามะฮ์”

⁷⁹ เป็นสถานที่ของบรรดามนุษย์จะไปรวมตัวกันในวันกิยามะฮ์เพื่อรับฟังการตัดสินจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เกี่ยวกับผลกรรมที่ได้สร้างไว้เมื่อครั้งอยู่โลกนี้ บุคคลใดกระทำความดีจะได้ผลตอบแทนที่ดี และบุคคลใดกระทำความชั่วจะได้รับผลตอบแทนที่เลวร้ายและทรมาน และคำตัดสินจะดำเนินไปอย่างยุติธรรมที่สุด.

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ปรากฏการณ์วันกิยามะฮฺเป็นเหตุการณ์อนาคตที่จะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน เป็นช่วงเวลาที่มนุษย์จะได้รู้คุณค่าของเวลาในโลกนี้ซึ่งมนุษย์จะได้รับผลตอบแทนตามที่ได้กระทำไว้ เพราะวันนั้นเป็นวันที่พระองค์ทรงใช้อ่านาจอพิพากษาและตัดสินคดีความต่างๆ อย่างเด็ดขาดและยุติธรรมที่สุด

ดังที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ดำรัสไว้ว่า

﴿وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِيءَ بِالنَّبِيِّينَ وَالشُّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾

(سورة الزمر: 69)

ความว่า “และแผ่นดินจะเป็นประกายด้วยรัศมีแห่งพระเจ้าของมัน และบันทึกจะถูกกางแผ่ และบรรดานบีและบรรดาพยานจะถูกนำมาและจะถูกตัดสินระหว่างพวกเขาด้วยความยุติธรรม และพวกเขาจะไม่ถูกอวยุติธรรม”

(สุเราะฮ์ซุหมร์: 69)

อิบนุ กะษีร์ (*Ibn Kathīr, 1999-1420: 7/118) ได้อธิบายว่า: “ในวันนั้นบันทึกกิจการงานต่างๆ ถูกกางแผ่ออกให้ประจักษ์แก่สายตา บรรดานะบีจะเป็นพยานต่อประชาชาติของพวกเขาท่านด้วยการยืนยันถึงการเผยแพร่ศาสนาแก่พวกเขา และบรรดาพยานหลุดจากเหล่ามะลาอิกะฮฺหะฟาซาฮะฮฺ⁸⁰ จะเป็นพยานถึงการปฏิบัติกิจการงานของปวงบ่าวทั้งความดีและความชั่ว”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า พระองค์ทรงยุติธรรมยิ่งในการตัดสินพิพากษา ซึ่งบันทึกกิจการงานก็ถูกกางแผ่จากเรื่องราวที่มะลาอิกะฮฺเราะกีบและอะตีดได้จดบันทึกไว้ พร้อมทั้งพยานหลุดจากเหล่ามะลาอิกะฮฺหะฟาซาฮะฮฺ ความอวยุติธรรมย่อมไม่เกิดขึ้นแน่นอน

พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ดำรัสอีกว่า

﴿وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ﴾

(سورة الزمر: 70)

ความว่า “และทุกชีวิตจะได้รับการตอบแทนอย่างครบครัน ตามที่ได้กระทำไว้และพระองค์ทรงรอบรู้ดียิ่งในสิ่งที่พวกเขาได้กระทำไว้”

(สุเราะฮ์ซุหมร์: 70)

อิบนุ กะษีร์ (*Ibn Kathīr, 1999-1420: 7/118) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตอบแทนทุกชีวิตอย่างครบครันจากสิ่งที่พวกเขาได้กระทำไว้ นั่นคือ ความดีและความชั่ว”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ความดีนั้นมีสิ่งตอบแทน ความชั่วก็มีสิ่งตอบแทน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรกระทำของมนุษย์เมื่อครั้งอยู่บนโลกนี้ การบริหารเวลาในชีวิตของแต่ละบุคคลมีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง เขาได้สละเวลาเพื่อการสร้างสมคุณความดีหรือใช้เวลาเพื่อก่อความสนุกสำราญสนองตัณหาอารมณ์ที่ขัดกับพระบัญชาแห่งพระผู้เป็นเจ้า เหล่านี้ถือเป็นรายละเอียดของบันทึกที่จะเป็นพยานลายลักษณ์อักษรให้แก่เขา และในวันนั้นกิจการงานจะถูกนำเสนอต่อพระองค์อัลลอฮฺ

⁸⁰ คือบรรดามะลาอิกะฮฺที่คอยพิทักษ์คุ้มครองพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งจะอยู่กับมนุษย์ตลอดเวลา.

ﷺ อย่างครบถ้วนไม่ว่าความดีหรือความชั่ว หากมันเป็นความดี พระองค์ทรงตอบรับและรับรองว่า เขาผู้นั้นอยู่ในความดี ดังหะดีษที่รายงานจากอิมามอะหมัด อิบน์หิบบัล จากอะบีสุร็อยเราะฮฺ رضي الله عنه ว่า ท่านศาสนทูต ﷺ กล่าวว่า

((بِحَيْثُ الْأَعْمَالِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَتَحْيِيءُ الصَّلَاةُ فَتَقُولُ يَا رَبِّ أَنَا الصَّالَةُ
فَيَقُولُ إِنَّكَ عَلَى خَيْرٍ فَتَحْيِيءُ الصَّدَقَةُ فَتَقُولُ يَا رَبِّ أَنَا الصَّدَقَةُ فَيَقُولُ
إِنَّكَ عَلَى خَيْرٍ ثُمَّ يَحْيِيءُ الصِّيَامُ فَيَقُولُ أَيُّ يَارَبِّ أَنَا الصِّيَامُ فَيَقُولُ إِنَّكَ
عَلَى خَيْرٍ ثُمَّ يَحْيِيءُ الْأَعْمَالَ عَلَى ذَلِكَ فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّكَ عَلَى
خَيْرٍ ثُمَّ يَحْيِيءُ الْإِسْلَامُ فَيَقُولُ يَا رَبِّ أَنْتَ السَّلَامُ وَأَنَا الْإِسْلَامُ فَيَقُولُ
اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّكَ عَلَى خَيْرٍ بِكَ الْيَوْمَ آخِذُ وَبِكَ أُعْطِي))

(أحمد، 1999: 8742)

ความว่า “บรรดากิจการและกิจกรรมต่างๆ จะทยอยมาเสนอตนในวันกิยามะฮฺ ดังนั้น (เริ่มแรก) ละหมาดได้มาแล้วกล่าวว่า โอ้พระผู้อภิบาล ฉันคือละหมาด พระผู้อภิบาลตรัสว่า แท้จริงเจ้าอยู่ในคุณความดี ต่อจากนั้น ทานบริจาคได้มาแล้วกล่าวว่า โอ้พระผู้อภิบาล ฉันคือทานบริจาค พระผู้อภิบาลตรัสว่าแท้จริงเจ้าอยู่ในคุณความดี ต่อจากนั้น ศีลอดได้มาแล้วกล่าวว่า โอ้พระผู้อภิบาล ฉันคือศีลอด พระผู้อภิบาลตรัสว่า แท้จริงเจ้าอยู่ในคุณความดี จากนั้นบรรดา กิจการและกิจกรรมต่างๆ จะทยอยมาเช่นดังที่กล่าว แล้วพระผู้ อภิบาลก็ตรัสว่า แท้จริงเจ้าอยู่ในคุณความดี ต่อจากนั้นอิสลามได้ มาแล้วกล่าวว่า พระองค์คือผู้ทรงสันติและฉันคืออิสลาม พระองค์ ตรัสอีกว่า แท้จริงเจ้าอยู่ในคุณความดี ด้วยกับเจ้าวันนี้ ข้าพระองค์ จะรับไว้ และด้วยเหตุจากเจ้า ข้าพระองค์จะมอบให้”

(บันทึกโดย 'Ahmad, 1999: 8742)

จากหะดีษข้างต้นบ่งชี้ให้เห็นถึงการตอบรับจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ในวัน กิยามะฮฺถึงคุณงามความดีต่างๆ ที่ได้สร้างสมไว้เมื่อครั้งยังอยู่บนโลกนี้ แต่ละคุณความดีจะทยอยเสนอ ความดีดังกล่าวเป็นลำดับ เป็นการยืนยันถึงพันธสัญญาระหว่างพระเจ้าผู้ทรงสร้างกับบ่าวผู้ซึ่ง สวามิภักดิ์ต่อพระองค์ และถือเป็นชัยชนะอันสถาพรที่พระองค์ทรงมอบให้แก่บ่าวผู้ซึ่งยืนหยัดในคุณ ความดีอันมากมาย ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกล่าวไว้ว่า

﴿وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾

(سورة التوبة : 72)

ความว่า “อัลลอฮ์ทรงสัญญาแก่บรรดามุอ์มินชาย และมุอ์มินหญิง ซึ่งบรรดาสวนสวรรค์ ที่มีแม่น้ำหลายสายไหลอยู่ภายใต้สวนสวรรค์ เหล่านั้น โดยที่พวกเขาจะอยู่ในนั้นตลอดกาล และบรรดาสถานที่ พำนักอันดีซึ่งอยู่ในบรรดาสวนสวรรค์แห่งความวัฒนาสถาพร และ ความปิติยินดีจากอัลลอฮ์นั้นใหญ่กว่า นั่นคือชัยชนะอันใหญ่หลวง”

(สุเราะฮ์อัตเตาบะฮ์: 72)

อิบน์ กะษีรฺ ('Ibn Kathīr, 1999-1420: 4/175) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสัญญาไว้ต่อบรรดาผู้ศรัทธาทั้งชายและหญิงซึ่งความดีอันมากมาย และความโปรดปรานที่คง ยืนโดยพวกเขาจะพำนักอยู่ในสวนสวรรค์นั้นตลอดกาล เป็นสถานที่สวยงามและที่พำนักที่ดีเยี่ยม”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า โลกหน้าคือโลกแห่งการตอบแทนที่ พระองค์ทรงเตรียมไว้เพื่อผู้ศรัทธาที่ประกอบคุณความดี เป็นโลกแห่งกาลอมตะที่เหล่าผู้ศรัทธาจะ ได้รับซึ่งชัยชนะในการได้พำนักอยู่อย่างสงบสันติตราบนิรันดรกาล

ในขณะเดียวกัน ผู้ที่ปฏิเสธศรัทธาและฝ่าฝืนคำสั่งแห่งพระผู้เป็นเจ้า พวกเขา ก็รับ การตอบแทนโทษทัณฑ์อันแสนสาหัสและไม่สามารถทวงโอกาสที่จะกลับมาแก้ตัวใหม่อีกครั้ง

พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกล่าวว่า

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَبِئْسَ

الْمَصِيرُ﴾

(سورة التغابن : 10)

ความว่า “ส่วนบรรดาผู้ปฏิเสธศรัทธาและปฏิเสธต่อสัญญาณต่าง ๆ ของเรา คนเหล่านั้นคือชาวนรก พวกเขาเป็นผู้พำนักอยู่ในนั้น และ มันเป็นทางกลับที่ชั่วร้ายยิ่ง”

(สุเราะฮ์อัตตะฮอมบูน : 10)

อ็ฏฏะบะรียฺ (al-Ṭabarī, 2000-1420: 23/420) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาธยายว่า ส่วนบรรดาผู้ที่ปฏิเสธความเป็นเอกะแห่งพระองค์ และอ้างเท็จด้วยหลักฐานหรือ แนวทางต่างๆ และโองการแห่งคัมภีร์ที่ถูกประทานลงมาแก่ศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ คนเหล่านั้นคือชาว นรก พวกเขาเป็นผู้พำนักอยู่ในนั้น กล่าวคือพำนักอยู่ตลอดกาล ไม่ตายและไม่ออกจากนรกนั้น”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ผู้ปฏิเสธศรัทธาคือผู้ประสบความ หายนะและขาดทุนในความโปรดปรานของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ในโลกหน้า เป็นการกลับไปยัง พระองค์ในสภาพที่ไร้เกียรติและมีความอับยศต่อตนเอง เพราะพฤติกรรมที่ได้ก่อไว้เมื่อครั้งอยู่โลกนี้ ไม่ว่าพฤติกรรมเหล่านั้นจะเปิดเผยหรือซ่อนเร้น พระองค์ทรงรู้ดีและจะตอบแทนแก่พวกเขาอย่าง ครบถ้วนเนื่องจากการฝ่าฝืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตั้งภาคีต่อพระองค์

ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกล่าวว่า

﴿وَإِنَّ كُلًّا لَمَّا لِيُؤْفِقِينَ رُبُّكَ أَعْمَاهُمْ إِنَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾

(سورة هود: 111)

ความว่า “และแท้จริงพวกเขาทั้งหมด พระเจ้าของเจ้าจะทรงตอบ
แทนแก่พวกเขาอย่างครบถ้วนซึ่งการงานของพวกเขา แท้จริง
พระองค์ทรงรู้ทุกสิ่งที่พวกเขากระทำ”

(สุเราะฮฮุด : 111)

อัญญาบะรีย์ (al-Ṭabarīy, 2000-1420 : 15 / 499) ได้อธิบายว่า: “จากส่วนหนึ่ง
ของโองการ“إِنَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ” นั่นคือ แท้จริงพระผู้อภิบาลของท่าน ด้วยกับสิ่งที่ปฏิบัติโดยพวก
เขาได้ตั้งภาคีกับอัลลอฮ์ ﷻ จากกลุ่มชนของท่าน โอ้มุฮัมมัด! ไม่มีสิ่งใดจะซ่อนเร้นไปจากอัลลอฮ์ ﷻ
ได้จากการงานของพวกเขา หากแต่ว่าพระองค์ทรงทักะฮ์ยิ่งในการรอบรู้และครอบคลุมทั้งหมดกับการ
งานพวกเขา จนกระทั่งพระองค์จะทรงตอบแทนพวกเขาเหล่านั้นทุกสิ่งทุกอย่างทั้งหมด⁸¹”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า หัวใจที่มีการตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์ ﷻ นั้น
ไม่สามารถซ่อนเร้นไปจากการรอบรู้ของพระองค์ได้ เพราะพระองค์ทรงทักะฮ์ยิ่งในการรอบรู้ทุกสิ่งทุก
อย่าง ไม่ว่าจะสิ่งนั้นจะเปิดเผยหรือเร้นลับสักทีก็ตาม

ดังนั้นการใช้เวลาเพื่อสร้างคุณค่าในโลกหน้าที่จะก่อให้เกิดผลตอบแทนที่ดีนั้น
ย่อมขึ้นอยู่กับทำให้ความสำคัญและรู้จักการบริหารเวลาอย่างคุ้มค่าในแต่ละบุคคลที่พยายามสรรค์
สร้างผลงานที่ดีในขณะที่ดำเนินวิถีชีวิตอยู่บนโลกนี้

2.3.3 ความประเสริฐของมนุษย์ที่รู้คุณค่าของเวลา

มนุษย์ทุกคนที่เกิดมา ไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ใด จะอยู่ในเมืองใหญ่หรือเมืองเล็ก จะ
เกิดมาในชาติตระกูลที่สูงศักดิ์หรือด้อยศักดิ์ จะมีฐานะร่ำรวยหรือยากจน จะมีตำแหน่งที่ใหญ่โต หรือ
ไร้อำนาจตำแหน่งศักดิ์ดิ้น ล้วนแล้วแต่เวลาได้พรากชีวิตทุกคน เพราะเวลาคือชีวิต และชีวิตจะผ่านไปแต่
ละช่วงวัยโดยการอาศัยขีดจำกัดอายุของแต่ละคน มนุษย์ไม่ได้ดำเนินชีวิตอยู่นอกเหนือกฎเกณฑ์แห่ง
เวลา แต่เวลาสามารถสร้างความสำเร็จและความล้มเหลวในชีวิตของมนุษย์ได้ อาจมีหลายคนที่ใช้
คุณค่าในแต่ละช่วงเวลาเพื่อการศึกษาเล่าเรียน เพื่อการทำมาอาชีพที่ดีและมั่นคง เพื่อการสร้างสรรค์
ทางสังคม และการประกอบคุณงามความดีอันหลากหลาย ในขณะที่เดียวกันก็มีอีกหลายคนที่ใช้
ช่วงเวลาของชีวิตเพื่อสนองตัณหาอารมณ์ ปล่อยชีวิตให้ผ่านไปวันๆ อย่างไร้สติ โดยไม่ได้คิดเก็บเกี่ยว
คุณค่าในแต่ละช่วงเวลาอย่างรอบคอบ ประมาทกับการใช้ชีวิตที่ไม่มีความเหมาะสม จนสุดท้ายเวลา
ได้พรากชีวิตเขาไปอย่างน่าเศร้าสลดใจ ทั้งๆ ที่เขายังไม่ทันสร้างคุณประโยชน์แก่ตนเอง ยังไม่มี
หลักประกันที่มั่นคงให้แก่ครอบครัว ยังไม่มีคุณความดีสะสมเพื่อหวังความโปรดปรานในโลกหน้า หาก

⁸¹ นั่นคือในโลกหน้าวันอาคีเราะฮฮ

เป็นเช่นนั้น ชีวิตที่ผ่านพ้นไปแต่ละช่วงเวลา ไม่สามารถสร้างคุณค่าให้กับตัวเองได้เลย แล้วเขาคือมนุษย์ที่ไร้ค่าอย่างแท้จริง ส่วนมนุษย์ที่ดีเยี่ยมนี้ เขาจะใช้ช่วงเวลาเพื่อสร้างคุณค่าแก่จิตวิญญาณให้มีแรงศรัทธาต่อพระเจ้าผู้ทรงสร้างสรรพสิ่งทั้งหลาย และบริหารจัดการเวลาเพื่อสร้างสมประกอบคุณความดีอันมากมาย พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสถึงมนุษย์ที่ดีเยี่ยมว่า

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ﴾

(سورة البينة: 7)

ความว่า “แท้จริง บรรดาผู้ศรัทธาและประกอบคุณความดีทั้งหลาย
ชนเหล่านั้น พวกเขาเป็นมนุษย์ที่ดีเยี่ยม”

(สุเราะฮ์อัลบัยยีนะฮ์: 7)

‘Ibn Kathīr (1999-1420: 8/457) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงแจ้งให้รู้ถึงบรรดาผู้ที่มีศรัทธาด้วยหัวใจอันมั่นคงและประกอบคุณความดีด้วยอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย แท้จริงพวกเขาคือบรรดาผู้ที่ดีเยี่ยม”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นชี้ให้เห็นว่า องค์ประกอบของมนุษย์ที่ดีเยี่ยมนี้มี 2 ประการ 1) มีความศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ อย่างแท้จริง 2) ประกอบคุณความดีอันหลากหลาย ซึ่งทั้งสองประการนี้สามารถบอกถึงสถานะของความเป็นมนุษย์ที่รู้จักใช้เวลาของชีวิตได้อย่างเหมาะสม และรู้คุณค่าของเวลาโดยการใช้ประโยชน์ในแต่ละมิติเพื่อปลูกฝังจิตวิญญาณและประกอบกิจการที่ดี และทั้งสองประการนี้พระองค์ทรงชี้ให้เห็นว่าการมีศรัทธาที่สมบูรณ์นั้นจะต้องควบคู่ด้วยการประกอบคุณความดี และองค์ประกอบดังกล่าวจะส่งผลสะท้อนถึงความพอพระทัยจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งจะเป็นหลักประกันความจำเริญ ความสำเร็จทั้งโลกนี้และโลกหน้า และจะเป็นผลตอบแทนที่พระองค์จะไม่ทรงให้สูญเปล่าอย่างแน่นอน

พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสไว้ว่า

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا﴾

(سورة الكهف: 30)

ความว่า “แท้จริงบรรดาผู้ศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลาย เราจะ
ไม่ให้การตอบแทนของผู้กระทำความดีสูญหายอย่างแน่นอน”

(สุเราะฮ์อัลกะฮ์ฟ: 30)

ดังนั้น ช่วงเวลาที่ผู้ศรัทธาได้สละและทุ่มเทเพื่อการประกอบคุณความดีนั้น เป็นการลงทุนอันคุ้มค่ามหาศาลโดยการใช้เวลาอย่างรู้ค่าเป็นเดิมพันที่มนุษย์ทุกสถานภาพสามารถลงทุนได้ ซึ่งผลตอบแทนอันล้ำค่าสุดสำหรับมันคือสรวงสวรรค์ มันเป็นมหาวิมานที่จีรังยั่งยืน มีลำธารน้ำไหลผ่านเบื้องล่างมหาวิมานแห่งนั้น และผู้ศรัทธาที่ประกอบคุณความดีจะเป็นผู้พำนักอยู่ ณ มหาวิมานแห่งนั้นตลอดชั่ววันจัน্নัต พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงยืนยันและดำรัสว่า

﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا

الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ

وَأَتُوا بِهِ مَنَسَحًا وَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٥﴾

(سورة البقرة: 25)

ความว่า “และ (มุฮัมมัด) จงแจ้งข่าวดีแก่บรรดาผู้ศรัทธา และผู้ประกอบกรดีทั้งหลายว่า สำหรับพวกเขาคือสวนสวรรค์หลากหลายที่เบื้องล่างมีลำน้ำหลายสายไหลผ่าน คราวใดที่พวกเขาได้รับผลไม้จากที่นั่นเป็นปัจจัยยังชีพ พวกเขาจะกล่าวว่า นี่เป็นสิ่งที่เราได้ถูกประทานมาก่อนและพวกเขาจะถูกประทานให้เยี่ยงนั้นและจะมีคูครองที่บริสุทธิ์สำหรับพวกเขาในนั้นและพวกเขาทั้งหลายจะพักอยู่ในนั้นตลอดไป”

(สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์: 25)

’Ibn Kathīr (1999-1420: 1/206) ได้อธิบายว่า: “พวกเขาทั้งหลายจะพักอยู่ในนั้นตลอดไป กล่าวคือ เป็นความผาสุกอันสมบูรณ์แบบ เพราะพวกเขาจะพำนักอยู่พร้อมกับความโปรดปรานอันหลากหลายในสถานที่พิทักษ์คุ้มครองจากความตายและความบกพร่องต่างๆ ไม่มีวันสิ้นสุดสำหรับพวกเขา”

ช่วงเวลาชีวิตของมุสลิม หากพิจารณาถึงวิถีการดำเนินชีวิตปกติในแต่ละวันโดยเฉลี่ยคือใช้เวลาในการทำงานประมาณ 6-8 ชั่วโมง พักผ่อนประมาณ 6-8 ชั่วโมง และรายชั่วโมงที่เหลืออีกประมาณ 6-8 ชั่วโมง อาจจะหมดไปกับการสังสรรค์เพื่อนฝูง ช่วยเหลือสาธารณประโยชน์ เยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง และประกอบศาสนกิจ อย่างละ 2 ชั่วโมง รวม 24 ชั่วโมงต่อวันที่ใช้ต้นทุนของเวลาให้หมดไปในวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละคน บางคนอาจบริหารจัดการเวลาอย่างเหมาะสมและสามารถสร้างความสำเร็จในหน้าที่การงาน รวมถึงการประกอบคุณความดีอันมากมาย แต่อีกบางคนอาจประสบความล้มเหลวในชีวิต และประกอบคุณความดีได้เพียงน้อยนิด ทั้งนี้การรู้จักคุณค่าของเวลาและบริหารจัดการมันอย่างถูกวิธีจะเป็นเงื่อนไขสำคัญในการประสบความสำเร็จได้ หากอายุเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 60-70 ปี สิ่งที่เราควรคำนึงให้มากที่สุดคือ สมมติว่าแต่ละวันเราใช้เวลาเพื่อการประกอบคุณความดีประมาณ 2 ชั่วโมง เดือนละ 60 ชั่วโมง ปีละ 720 ชั่วโมง หากคิดเป็นวันในรอบปี เวลาในการประกอบคุณความดีเพียงแค่ 30 วัน หากเรามีชีวิตอยู่ 60 ปี เวลาในการประกอบคุณความดีเท่ากับ 1800 วัน หากคิดเป็นชั่วโมงเท่ากับ 43200 ชั่วโมง หากคิดเป็นปีเท่ากับ 5 ปี แต่ต้องลบออกอีก 8640 ชั่วโมง เพราะเป็นช่วงเวลาที่ก่อนบรรลุนิติภาวะ 12 ปีโดยประมาณ ก็คงเหลือ 34560 ชั่วโมง หากคิดเป็นวันเท่ากับ 1440 วัน และหากคิดเป็นปีก็เท่ากับ 4 ปี ดังนั้นระยะเวลาเพียงแค่ 4 ปีเท่านั้นที่เราได้ประกอบคุณความดี ถือเป็นกิจการงานที่น้อยมาก หากเทียบกับช่วงอายุที่เราใช้ชีวิตอยู่บนโลกนี้ แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ยังมีมุสลิมจำนวนไม่น้อยที่ปล่อยเวลาให้เลยมผ่านไปโดยไม่คิดสร้างคุณความดี เพราะความไม่เข้าใจถึงคุณค่าของเวลาและการบริหารจัดการเวลาที่ดี ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวถึงพิกัดอายุของประชาชาติในยุคนี้จากสายรายงานอะบูฮุรَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ว่า

((أَعْمَارُ أُمَّتِي مَا بَيْنَ سِتِّينَ إِلَى سَبْعِينَ وَأَقْلُهُمْ مَنْ يَجُوزُ ذَلِكَ))

(أخرجه الترمذي، د.ت.: 3550)

ความว่า “อายุขัยประชาชาติของฉันทันนั้น อยู่ระหว่าง 60 ถึง 70 ปี

และมีน้อยคนนักที่จะเกินจากนี้”

(บันทึกโดย al-Tirmidhīy, n.d.: 3550)⁸²

จากหะดีษข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ช่วงเวลาอายุนั้นไม่ยืนยาวนัก สิ่งที่มีสลิมต้องตระหนัก และสร้างคุณค่าให้แก่เวลา ถือเป็นเรื่องสำคัญในทุกๆ มิติของชีวิต เพราะเวลากับชีวิตคือสิ่งที่เกิด ปฏิสัมพันธ์ต่อกันทุกช่วงมิติ อย่าปล่อยให้เวลาพรากชีวิตที่ไม่มีคุณค่าความดี อย่าปล่อยให้ความดีอันมากมายที่ผ่านเข้ามาในชีวิตเป็นภาระถ่วงความรู้สึกของอารมณ์ค้นหา การรู้จักคุณค่าของเวลาเป็น กุญแจที่ดีเยี่ยมในการไขคุณค่าความดีทั้งหลาย ความเมตตาจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ นั้นมากมายยิ่งนัก ศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวถึงคุณค่าของการประกอบคุณความดีจากสายรายงานอิบนิอับบาส رضي الله عنه ว่า

((إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ ثُمَّ بَيَّنَّ ذَلِكَ فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً فَإِنْ هُوَ هَمَّ بِهَا فَعَمَلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِ مِائَةٍ ضِعْفٍ إِلَى أضعافٍ كَثِيرَةٍ وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً فَإِنْ هُوَ هَمَّ بِهَا فَعَمَلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ سَيِّئَةٌ وَاحِدَةٌ))

(أخرجه البخاري، 1419 : 6491)

ความว่า “แท้จริงพระองค์อัลลอฮ์ทรงกำหนดบรรดาความดี และความชั่วไว้ หลังจากนั้นพระองค์ทรงชี้แจงในสิ่งดังกล่าว ดังนั้นผู้ใด ที่มีความมุ่งมั่นที่จะประกอบคุณงามความดี แต่เขาไม่ได้ปฏิบัติ เขา จะได้รับการบันทึกให้ 1 ผลบุญที่ครบถ้วน หากเขามีความมุ่งมั่น และปฏิบัติคุณงามความดี เขาจะได้รับการบันทึกให้ถึง 10 ผลบุญ ถึง 700 ผลบุญ หรืออีกหลายๆ เท่าตัว และผู้ใดที่มีความมุ่งมั่นที่จะ กระทำชั่ว แต่เขาไม่ได้กระทำ เขาจะได้รับการบันทึกให้ 1 ผลบุญ และหากเขามุ่งมั่นและได้กระทำความชั่ว เขาจะถูกบันทึกเพียง 1 กรรมชั่วเท่านั้น”

(บันทึกโดย al-Bukhārīy, 1419: 6412)

จะเห็นได้ว่า การประกอบคุณความดีแม้เพียงน้อยนิด แต่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรง บันทึกให้ถึง 10 และ 700 เท่าด้วยกัน หากพิจารณาถึงช่วงเวลาที่เราได้ประกอบคุณความดีใน ช่วงเวลาอันสั้นตั้งสมมุติฐานที่กล่าวมาข้างต้นมันคุ้มค่าเกินกว่าปัญญาจะรับรู้ได้ เนื่องด้วยความโปรดปรานและความเมตตาอันใหญ่หลวงของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่มีต่อปวงบ่าว และจากความเมตตาอัน ใหญ่หลวงของพระองค์ที่มีต่อปวงบ่าว คือ การที่พระองค์ทรงให้การประกอบคุณงามความดีต่างๆ เหล่านั้นช่างสะดวกง่ายดายยิ่งนัก แต่ทว่าผลบุญและการตอบแทนของการงานเหล่านั้นช่างยิ่งใหญ่ เกินที่เราจะคาดหมายได้ (‘Abū Talhāt, 1423: 7) ทั้งนี้และทั้งนั้นต้องอาศัยความเข้าใจถึงคุณค่า

⁸² อัลติรมิซีย์ หุกุมหะดีษนี้ว่าหะสัน เฆาะริบ ส่วนอัลบานีย์ หุกุมหะดีษนี้ว่าหะสัน.

ของเวลาเป็นส่วนสำคัญ เพราะผู้ที่ไม่เข้าใจคุณค่าของเวลา เขาไม่สามารถจะฉวยโอกาสในการประกอบคุณความดีได้อย่างดีและถูกต้อง ซึ่งการฝึกฝนรูปแบบต่างๆ ในการเสริมสร้างคุณงามความดีให้แก่ชีวิตนั้น ถือเป็นมิติทางด้านศาสตร์อิสลามที่มุสลิมต้องไขว่คว้าและศึกษาเรียนรู้ เพื่อจะนำมาใช้ในการดำรงชีวิตอย่างผู้ที่รู้คุณค่าในมิติต่างๆ ของเวลาโดยแท้จริง

2.3.4 ผลตอบแทนของมนุษย์ที่รู้คุณค่าของเวลา

ผลตอบแทนของมนุษย์เกี่ยวกับเรื่องเวลานั้น จะได้รับผลตอบแทนที่ดีหรือเลวร้าย ขาดทุนหรือกำไร ย่อมขึ้นอยู่กับรู้คุณค่าของเวลา หากให้ความสำคัญและเล็งเห็นคุณค่าของเวลาอย่างจริงจังก็จะนำไปสู่การได้รับผลตอบแทนที่ดี ทั้งโลกนี้และโลกหน้า

ในระบอบอิสลาม เวลาถือเป็นมิติที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะด้วยกับมิติช่วงเวลาต่างๆ ได้นำมาซึ่งความสมบูรณ์ในอิสลาม และการเรียนรู้คุณค่าในมิติต่างๆ ของเวลาจะทำให้มุสลิมได้รับรู้ถึงวิทย์ปัญญาอันหลากหลายที่อยู่ภายใต้กรอบแห่งศาสตร์อิสลามที่มาจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ และรวมถึงคำพูดเหล่าอัครสาวก และปราชญ์มุสลิม จึงขอจำแนกแง่มุมต่างๆ ที่เกี่ยวกับคุณค่าของเวลา เพื่อการเรียนรู้ในบางมิติและนำไปประยุกต์ใช้อย่างรู้ค่าและเกิดประโยชน์อันสูงสุด

2.3.4.1 คุณค่าของเวลาในการใช้ความคิด

พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ดำรัสในอัลกุรอานเกี่ยวกับการใช้ความคิดไว้ว่า

﴿الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾

﴿النَّارِ﴾

(سورة آل عمران: 191)

ความว่า “คือบรรดาผู้ที่รำลึกถึงอัลลอฮ์ ทั้งในสภาพยืนและนั่ง และในสภาพที่นอนตะแคง และพวกเขาพิจารณาอันในการสร้างบรรดาชั้นฟ้าและแผ่นดิน(โดยพวกเขา กล่าวว่า) โอ้พระเจ้าของพวกข้าพระองค์ พระองค์มีได้ทรงสร้างสิ่งนี้มาโดยไร้สาระ มหาบริสุทธิ์ที่พระองค์ท่าน โปรดทรงคุ้มครองพวกข้าพระองค์ ให้พ้นจากการลงโทษแห่งไฟนรกด้วยเถิด”

(สุเราะฮ์อาละอิมรอน: 191)

’Ibn Kathīr (1999-1420: 2/184) ได้อธิบายว่า: “จากคำว่า “يَتَفَكَّرُونَ” คือการใช้ความคิดอย่างเข้าใจถึงวิทย์ปัญญาในการสร้างบรรดาชั้นฟ้าและแผ่นดิน ซึ่งเป็นการบ่งชี้ให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของผู้สร้าง เดชานุภาพ ความรอบรู้ การคิดสรร และความเมตตาของพระองค์”

จะเห็นได้ว่า โองการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงทักษะผู้ใช้ความคิด คือบรรดาผู้ที่รำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ ทั้งในสภาพยืนและนั่ง และในสภาพที่นอนตะแคง ทุกอิริยาบถสร้างคุณความดี

ให้แก่ตนเองได้ ในหนังสือ 'Ihya' 'Ulum al-Dīn อิบน์อับบาซ عليه السلام กล่าวว่า ละหมาดสองเราะกะอะตที่จิตสงบในการใคร่ครวญดีกว่าการละหมาดยามตีที่กลตอดคินด้วยใจที่ไม่สงบ และท่านกล่าวอีกว่า การใช้ความคิดมุ่งสู่ความดีงาม จะชักนำไปสู่การปฏิบัติความดี และการใช้ความคิดสำนึกในความผิด จะชักนำไปสู่การละทิ้งมัน ท่านอุมร์ บิน อับดุลอะซีซ กล่าวว่า การใช้ความคิดในความโปรดปรานต่างๆ จากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ คือส่วนหนึ่งจากการเคารพภักดีที่ประเสริฐสุด อะบูสุลัยมาน กล่าวว่า การใช้ความคิดหวังผลประโยชน์โลกนี้จะเป็นฝักใฝ่คุณความดีในโลกหน้า และเป็นภัยพิบัติแก่ชนชาวราชาฎ การใช้ความคิดในวันโลกหน้านั้นจะสืบทอดมรดกทางวิทยปัญญาและฟื้นฟูสภาพจิตใจ (al-Ghazālī: 4/425)

ทั้งนี้ การที่จะนำมาซึ่งความมีสมาธิในละหมาด การมุ่งสู่ความดีงาม การละทิ้งความชั่ว การแสดงออกในการเคารพภักดี และการสืบทอดมรดกทางวิทยปัญญาและฟื้นฟูสภาพจิตใจ ส่วนสำคัญมาจากผู้ที่รู้จักใช้ทักษะความคิดเพื่อสร้างคุณค่าของเวลาให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต

2.3.4.2 คุณค่าของเวลาในการรำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ

รายงานจากอะบูสุร็อยเราะฮ์ رضي الله عنه ว่า

(مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ وَحِينَ يُمَسِي سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ مِائَةَ مَرَّةٍ لَمْ يَأْتِ أَحَدٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَفْضَلٍ مِمَّا جَاءَ بِهِ إِلَّا أَخَذَ قَالَ مِثْلَ مَا قَالَ أَوْ زَادَ عَلَيْهِ))

(أخرجه مسلم، د.ت.: 2335)

ความว่า “ผู้ใดที่กล่าวในยามเช้าและยามเย็นว่าสุบะฮานัลลอฮ์ วัะบิฮัมดิฮ์⁸³ 100 ครั้งในวันกียามะฮ์จะไม่มีใครที่มีงานประเสริฐไปมากกว่าที่เขาได้ทำไว้ นอกจากผู้ที่กล่าวเช่นเดียวกับที่เขากล่าว หรือมากกว่านั้น”

(บันทึกโดย Muslim, n.d.: 2335)

จากวจนะของท่านศาสนทูต ﷺ บ่งชี้ให้เห็นสองช่วงเวลาอันทรงค่าในการเก็บเกี่ยวคุณความดีอย่างง่าย ๆ แต่แฝงไปด้วยความประเสริฐอันมากมาย และในขณะเดียวกันมีนัยชี้แนะให้แข่งขันกันสร้างคุณความดีในรูปแบบดังกล่าว เพื่อเสริมสร้างคุณความดีให้เพิ่มมากขึ้น

2.3.4.3 คุณค่าของเวลาในการดูแลสุขภาพ

อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย ถือเป็นส่วนที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับมนุษย์ที่ต้องดูแลและรักษาเยียวยา เพื่อความเป็นปกติของสภาพร่างกายให้มีความเข้มแข็งและแข็งแรงอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นส่วนภายนอกหรือภายใน กล่าวคือ มุสลิมต้องปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ ทั้งในกิจวัตรประจำวัน เช่น การละหมาดห้าเวลา การประกอบอาชีพ และการช่วยเหลือกิจกรรมทางสังคม หรือกิจวัตรประจำสัปดาห์ เช่น การร่วมฟังธรรมเทศนาและละหมาดญุมอะฮ์ร่วมกัน หรือแม้กระทั่งกิจวัตรในเดือนรอมฎอนประจำปี นั่นคือ การถือศีลอดและการร่วมละหมาดตะระอวีหฺ ซึ่งสุขภาพ

⁸³ ความว่า มหาบิรสูทฺีแต่อัลลอฮ์ และด้วยการสรรเสริญพระองค์.

ถือเป็นเรื่องสำคัญที่ก่อให้เกิดความสมบูรณ์ในการประกอบศาสนกิจเหล่านั้น ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้จากสายรายงาน มัรวาน บิน มูอาวีเยฮฺ ว่า

((مَنْ أَصْبَحَ مِنْكُمْ آمِنًا فِي سِرِّهِ، مُعَاتِي فِي حَسَدِهِ، عِنْدَهُ قُوَّةٌ يَوْمَهُ، فَكَأَنَّمَا حَيَّرْتُ لَهُ الدُّنْيَا))

(أخرجه الترمذي، د.ت.: 2346)

ความว่า “ผู้ใดที่ตื่นเช้าขึ้นมา มีจิตใจที่สงบร่มเย็น⁸⁴ มีสุขภาพพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีอาหารสำหรับบริโภคในวันนั้น ก็ประหนึ่งว่าเขาผู้นั้นได้ครองโลกไว้ทั้งโลก”

(บันทึกโดย al-Tirmidhīy, n.d.: 2346)⁸⁵

จากนัยยะดิษข้างต้น ชี้ให้เห็นถึงเจตนารมณ์ในอิสลามที่บอกถึงความสงบสุขที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่มีความพร้อมทางสภาพร่างกายและจิตใจในแต่ละวัน เป็นเครื่องหมายความเข้มแข็งของชีวิตที่จะเผชิญกับทุกๆ สภาพการณ์ การประกอบศาสนกิจและการงานต่างๆ แต่ละช่วงเวลาจะบรรลุผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ส่วนสำคัญมาจากความพร้อมของสุขภาพร่างกายทั้งภายนอกและภายใน

2.3.4.4 คุณค่าของเวลาในการศึกษาอัลกุรอาน

ศาสตร์ต่างๆ ในอิสลามมีแหล่งที่มา และแหล่งที่มาปฐมภูมิสำหรับมุสลิม คือ ศาสตร์แห่งอัลกุรอาน ซึ่งถือเป็นคัมภีร์อันทรงค่าและมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะอัลกุรอานได้เฝ้าระวังถึงเรื่องราวและหลักบัญญัติต่างๆ ไว้อย่างหลากหลายและครบถ้วน โดยเทวทูตญิบรีลเป็นตัวแทนสื่อจากพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ มายังศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้และรับนำมาเผยแพร่ต่อประชาชาติในแต่ละช่วงเวลาและเหตุการณ์ต่างๆ เรียกว่าวิวรณ์ ถือเป็นศาสตร์ชั้นสูงสุดในทัศนะอิสลาม และอัลกุรอานเป็นคัมภีร์ที่ไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบและหักล้างเนื้อหาที่ได้ประมวลไว้ ไม่ว่าจะด้านหนึ่งด้านใด แม้เพียงประโยคเดียวก็ตาม

พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ดำรัสว่า

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾

(سورة البقرة: 23)

ความว่า “และถ้าหากผู้เจ้ายังคงคลางแคลงสงสัยในสิ่งที่เราได้ส่งมาแก่บ่าวของเราก็ขอให้ผู้เจ้าจงแต่งขึ้นมาสักซูเราะฮ์หนึ่งที่เหมือนกับสิ่งนี้ ผู้เจ้าอาจจะเรียกใครอื่นนอกจากอัลลอฮ์มาช่วยเหลือผู้เจ้าก็ได้ ถ้าหากผู้เจ้าแน่จริง (ในความสงสัยก็จงทำ)”

(ซูเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์: 23)

⁸⁴ นั่นคือ ไม่มีความวิตกกังวลทุกซั่วน.

⁸⁵ อัลบานีย์หุ้หมะดิษนี้ว่าเศาะฮีห.

’Ibn Kathīr (1999-1420: 1/198) ได้อธิบายว่า: “สุเจ้า⁸⁶ จึงนำมาเหมือนดังเช่น คัมภีร์อัลกุรอาน หากสุเจ้าคิดว่าแท้จริงอัลกุรอานมาจากผู้อื่นจากอัลลอฮ์ แล้วสุเจ้าทั้งหลายจง นำเสนออันมาพร้อมทั้งการอนุเคราะห์จากบุคคลที่พวกสุเจ้าต้องการอื่นจากอัลลอฮ์ ﷻ แน่อนพวกสุเจ้าไม่มีความสามารถกระทำเอกเช่นอัลกุรอานได้เลย”

ดังนั้นการอาศัยช่วงเวลาเพื่อศึกษาเรียนรู้อัลกุรอานเป็นสิ่งจำเป็นเหนือมุสลิมทุกคน เพราะอัลกุรอานเป็นคัมภีร์ที่ได้ประมวลไว้ซึ่งบัญญัติศาสตร์อันมากมาย และสร้างความประเสริฐ ความจำเริญ และได้รับผลานิสงค์ความดีงามแก่ผู้ที่ศึกษาเรียนรู้อัลกุรอาน

จากอิบนุหมัสอูด رضي الله عنه ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَلِهَا لَا أَقُولُ الْم حَرْفٌ وَلَكِنْ أَلِفٌ حَرْفٌ وَلَا مٌ حَرْفٌ وَمِمْ حَرْفٌ))

(أخرجه الترمذي، د.ت.: 3158)

ความว่า “บุคคลใดอ่านเพียงหนึ่งอักษรจากคัมภีร์อัลกุรอานเขาจะ ได้รับหนึ่งความดีและความดีหนึ่งเท่ากับสิบเท่าความดี ฉะนั้นจะไม่พูด ว่า อะลิฟ ลาม มีม นั้นหนึ่งอักษร แต่ทว่า อะลิฟ หนึ่งอักษร ลาม หนึ่งอักษร และมีม อีกหนึ่งอักษร”

(บันทึกโดย al-Tirmidhī, n.d.: 3158)⁸⁷

จากหะดีษข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความเมตตาแห่งพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เพียงแค่หนึ่ง อักษรในการศึกษาอัลกุรอานมีความดีถึงสิบเท่า ซึ่งไม่มีคัมภีร์หรือวรรณกรรมใดที่จะให้คุณค่าได้ เหมือนดังเช่นนี้ การให้เวลากับการศึกษาอัลกุรอานถือเป็นความดีงามของชีวิตที่ได้สร้างสมไว้ และถือเป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่ดีที่สุดในกลุ่ม

จากอุสมาน บินอัฟฟาน رضي الله عنه ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวว่า

((خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ))

(أخرجه البخاري، 1419 : 5027)

ความว่า “ผู้ที่ดีที่สุดในหมู่พวกท่านคือ ผู้ที่เรียนและสอนอัลกุรอาน”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1419: 5027)

จะเห็นได้ว่า มิติแห่งอิสลามให้ความสำคัญกับรัฐธรรมนูญของชีวิต คือ อัลกุรอาน ซึ่งมุสลิมทุกคนจะต้องใช้เวลาศึกษาเรียนรู้ และทำความเข้าใจในศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมให้มีการเผยแผ่องค์ความรู้ที่มาจากอัลกุรอาน ซึ่งท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนถึงผู้ที่ดีที่สุดคือผู้ที่เรียนและสอนอัลกุรอาน ทั้งนี้ การบริหารจัดการเวลาอย่างรู้ค่าและเหมาะสม คือส่วนสำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนวิถีชีวิตไปสู่ความจำเริญ ช่วยเพิ่มพูนศักยภาพด้านองค์ความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอัลกุรอานแก่ตนเองและประชาตีมุสลิม

⁸⁶ คือบรรดาผู้ฝ่าฝืน และโองการนี้ได้ประทานลงมาเพื่อทำลายความสามารถและขจัดความหยิ่งเโสของพวกเขา.

⁸⁷ อัลบานีย์หุกุมหะดีษนี้ว่าเศาะฮีห.

2.3.4.5 คุณค่าของเวลาในการประกอบศาสนกิจ

มิติต่างๆ ในอิสลามจะเกี่ยวข้องกับการประกอบศาสนกิจ ทั้งภาคบังคับและภาคส่งเสริมโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคบังคับเฉพาะบุคคล มุสลิมต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและถือเป็นการฝ่าฝืนหากละทิ้งหรือละเว้นส่วนหนึ่งส่วนใด ศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวถึงคุณค่าในการเตรียมพร้อมสู่ช่วงเวลาละหมาดและใช้ทักษะในการปฏิบัติทวงท่าวรวมถึงการบริหารจิตใจให้เกิดสมาธิว่า

((خَمْسُ صَلَوَاتٍ افْتَرَضَهُنَّ اللَّهُ تَعَالَى مَنْ أَحْسَنَ وَضُوءَهُنَّ وَصَلَاتَهُنَّ لَوْفِيَهُنَّ وَأَتَمَّ رُكُوعَهُنَّ وَخُشُوعَهُنَّ كَانَ لَهُ عَلَى اللَّهِ عَهْدٌ أَنْ يَغْفِرَ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ فَلَيْسَ لَهُ عَلَى اللَّهِ عَهْدٌ إِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُ وَإِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ))

(أخرجه أبو داود، د.ت.: 425)

ความว่า “ละหมาด 5 เวลาที่พระองค์อัลลอฮ์ได้บังคับใช้ บุคคลใดได้อาบน้ำละหมาดอย่างดีแล้วละหมาดในเวลาของมัน ซึ่งได้มีภารกิจค้ำประกันและมีสมาธิในละหมาดอย่างสมบูรณ์ สำหรับเขาสัญญาได้รับอภัยโทษจากพระองค์อัลลอฮ์และบุคคลใดที่ไม่ปฏิบัติ ดังนั้นสำหรับเขาจะไม่มีสัญญาใดจากพระองค์ หากพระองค์ประสงค์จักอภัยโทษแก่เขา และหากพระองค์ประสงค์จักลงโทษเขา”

(บันทึกโดย 'Abū Dāwūd, n.d.: 425)

จากหะดีษข้างต้นแสดงให้เห็นถึงคุณค่าในมิติของการใช้เวลาละหมาดที่จะนำไปสู่การได้รับอภัยโทษจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งบ่งบอกถึงคุณภาพของการละหมาดและผลตอบแทนอันค้ำประกันที่อยู่ภายใต้สัญญาของพระองค์ ถือเป็นกิจวัตรประจำวันที่มุสลิมทุกคนมีสิทธิไขว่คว้าคุณค่าดังกล่าวให้แก่ตนเอง เพื่อให้วันเวลาที่ผ่านไปเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด

ส่วนการประกอบศาสนกิจอื่น ศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวไว้เช่นกันถึงคุณค่าของเวลาในมิติต่างๆ ดังความประเสริฐและคุณค่าในการถือศีลอด ซึ่งมีรายงานจากอะบีฮุร็อยเราะฮ์ رضي الله عنه ว่า

((كُلُّ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ يُضَاعَفُ الْحَسَنَةُ عَشْرُ أَمْثَلِهَا إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا الصَّوْمَ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزَى بِهِ يَدْعُ شَهْوَتَهُ وَطَعَامَهُ مِنْ أَجْلِ لِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ فَرْحَةٌ عِنْدَ فِطْرِهِ وَفَرْحَةٌ عِنْدَ لِقَاءِ رَبِّهِ وَخَلُوفٌ فِيهِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ))

(أخرجه مسلم، د.ت.: 2763)

ความว่า “ทุกกิจการงานของมนุษย์ ความดีของเขาแต่ละอย่างจะได้รับการ 10 เท่าถึง 700 เท่าด้วยกัน พระองค์อัลลอฮ์ดำรัสว่า เว้นแต่การถือศีลอด แท้จริงมันเป็นสิทธิแห่งข้าพระองค์และข้าพระองค์จะตอบแทนมันเองอันเนื่องมาจากเขาได้ละเว้นกิเลสอารมณ์และอาหารเพื่อข้าพระองค์ สำหรับผู้ถือศีลอดได้รับความดีใจ 2 ช่วงเวลา ดีใจในช่วงที่

เขาได้ละศีลอดและดีใจในขณะที่ได้พบกับพระเจ้าของเขา ส่วนกลิ่นปากของผู้ถือศีลอด ณ พระองค์อัลลอฮ์ ช่างหอมหวานยิ่งกว่ากลิ่นน้ำหอมจากชะมดเชียง”

(บันทึกโดย Muslim, n.d.: 2763)

จะเห็นได้ว่า การถือศีลอดในรอบปีสามารถสร้างคุณค่าของเวลาให้แก่ชีวิตในคุณความดีอันมากมาย ขณะเดียวกันในเดือนรอมฎอนมีความดีอื่นที่แฝงไปด้วยพลังแห่งผลบุญกุศล ดังเช่น ละหมาดตะรอวิหฺ ทานข้าวสัหฺรูก่อนพระญฺร์ การอติกาฟ 10 คืนสุดท้าย และการแสวงหาความโปรดปรานในคำคืนลัยละตุลก็อตร์ ถือเป็นเดือนแห่งความจำเริญยิ่งในอิสลาม การเล็งเห็นคุณค่าในแต่ละช่วงเวลาช่วยเพิ่มพูนความดีงามได้ แม้แต่การจ่ายชะกาตฟิตเราะฮฺ จากอิบนุอับบาส رضي الله عنه กล่าวว่า

((فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- زَكَاةَ الْفِطْرِ طُهْرًا لِلصَّائِمِ
مِنَ اللَّعْوِ وَالرَّفَثِ وَطُعْمَةً لِلْمَسَاكِينِ مَنْ آدَاهَا قَبْلَ الصَّلَاةِ فَهِيَ زَكَاةٌ
مَقْبُولَةٌ وَمَنْ آدَاهَا بَعْدَ الصَّلَاةِ فَهِيَ صَدَقَةٌ مِّنَ الصَّدَقَاتِ))

(أخرجه أبو داود، د.ت.: 1611)

ความว่า “ท่านศาสนทูตได้บัญญัติการจ่ายชะกาตฟิตเราะฮฺ ซึ่งมันสามารถชำระขัดเกลาให้แก่ผู้ถือศีลอดจากสิ่งไร้สาระและคำหยาบคาย และเป็นอาหารแก่คนยากจน บุคคลใดจ่ายมันก่อนละหมาด ถือเป็นชะกาตที่ถูกตอบรับ และบุคคลใดจ่ายมันหลังละหมาด ถือเป็นทานบริจาคหนึ่งจากทานบริจาคทั้งหลาย”

(บันทึกโดย 'Abū Dāwūd, n.d.: 1611)⁸⁸

การจ่ายชะกาตฟิตเราะฮฺถือเป็นอีกมิติหนึ่งที่สร้างคุณค่าให้แก่ชีวิต เป็นการชำระสิ่งที่ไม่ดีงามในขณะที่ถือศีลอดแก่ตนเอง และสามารถเอื้อประโยชน์ให้แก่สังคมมุสลิมเพื่อสร้างความเสถียรภาพระหว่างกัน หากพิจารณากรอบของเวลาในการจ่ายชะกาตฟิตเราะฮฺ ตามหลักศาสนบัญญัติอนุญาตให้จ่ายได้ตั้งแต่เริ่มเข้าสู่เดือนแห่งความจำเริญเช่นเดียวกัน และต้องจ่ายให้เสร็จสิ้นก่อนการละหมาดอีดิลฟิตรี⁸⁹

จากอิบนุอุมร์ رضي الله عنه ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวว่า

((أَمَرَ بِزَكَاةِ الْفِطْرِ أَنْ تُؤَدَّى قَبْلَ خُرُوجِ النَّاسِ إِلَى الصَّلَاةِ))

(أخرجه مسلم، د.ت.: 2335)

ความว่า “คำสั่งด้วยเรื่องชะกาตฟิตเราะฮฺ ทว่าต้องได้รับการจ่ายมันก่อนผู้คนจะออกไปสู่การละหมาด”

(บันทึกโดย Muslim, n.d.: 2763)

⁸⁸ อัลบานีย์หุ้กมะหะดีษนี้ว่าหะสัน.

⁸⁹ นั่นคือ หลังจากดวงอาทิตย์ตกในคืนวันอีดิลจนกระทั่งรุ่งเช้าก่อนจะเข้าสู่ละหมาดอีดิ.

ส่วนในเรื่องของประกอบศาสนกิจที่สำคัญอีกมิติหนึ่งซึ่งศาสนบัญญัติได้บังคับใช้หนึ่งครั้งในชีวิต คือการประกอบพิธีหัจญ์ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสไว้ว่า

﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ
وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَتَرَوُودُوا فَإِنَّ خَيْرَ
الزَّادِ التَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا يَا أُولِي الْأَلْبَابِ﴾

(سورة البقرة: 197)

ความว่า“(เวลา) การทำหัจญ์นั้นมีหลายเดือน อันเป็นที่ทราบกันอยู่แล้ว ดังนั้นผู้ใดที่ได้ให้การทำหัจญ์ จำเป็นแก่เขาในเดือนเหล่านั้น⁹⁰ แล้ว ก็ต้องไม่มีการสมสู่และไม่มีการละเมิด และไม่มีการวิวาทใดๆ ใน(เวลา) การทำหัจญ์ และความดีใดๆที่พวกเจ้ากระทำนั้น อัลลอฮ์ ทรงรู้ดี และพวกเจ้าจงเตรียมเสบียงเถิด⁹¹ แท้จริงเสบียงที่ดีที่สุดนั้น คือความยำเกรงและพวกเจ้าจงยำเกรงข้าเถิดโอ้ผู้มีปัญญาทั้งหลาย!”

(สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์: 197)

อัญญาาะบะรีย (al-Tabarī, 2000-1420: 4/115) ได้อธิบายว่า: “ ท่านอิบนุ อับบาส رضي الله عنه ได้รายงานไว้ว่า (เวลา) การทำหัจญ์นั้นมีหลายเดือนอันเป็นที่ทราบกันอยู่แล้ว คือ เซาวาล ชุลเกาะฮ์อะฮ์ และอีก 10 วันของชุลหิจญะฮ์ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงให้มีเดือนเหล่านี้เพื่อการทำหัจญ์ และช่วงเวลาของเดือนที่เหลือไว้เพื่อการทำอุมเราะฮ์ ดังนั้นผู้หนึ่งผู้ใดไม่สมควรอิห์รอมหัจญ์เว้นแต่จะต้องอิห์รอมในเดือนหัจญ์เพียงเท่านั้น ส่วนการอิห์รอมอุมเราะฮ์นั้นสามารถกระทำได้ทุกเดือน”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า การอิห์รอมหัจญ์ มีช่วงเวลาที่แน่นอน ไม่อนุญาตให้อิห์รอมหัจญ์ในช่วงเวลาที่ไม่ได้กำหนดไว้ ซึ่งเป็นการบอกถึงการรู้จักใช้ทักษะบริหารเวลาที่ถูกต้อง และในโองการข้างต้นได้ย้าถึงข้อห้ามต่างๆในช่วงเวลาของการอิห์รอมหัจญ์นั้นเป็นการเสริมทักษะการบริหารเชิงปฏิบัติในส่วนของข้อห้าม และรวมถึงคุณค่าแห่งช่วงเวลาที่ได้อิห์รอมให้เกิดขึ้นก็คือเสบียงที่ดีเยี่ยมที่สุดสำหรับผู้ศรัทธาที่จะเดินทางไปสู่โลกหน้า

การประกอบพิธีหัจญ์ถือเป็นศาสนกิจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยคุณความดีอันมากมาย อันเนื่องมาจากต้องสละทรัพย์สิน เวลา รวมถึงสุขภาพจิตที่หนักแน่นและสุขภาพร่างกายที่เข้มแข็งพร้อมเพื่อการประกอบศาสนกิจจนลุล่วง ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวยืนยันถึงความประเสริฐในเรื่องดังกล่าวไว้ ซึ่งมีรายงานจากอะบูฮุร็อยเราะฮ์ رضي الله عنه ท่านได้ยืนยันศาสนทูต ﷺ กล่าวว่า

((مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرُفْثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ))

(أخرجه البخاري، 1419 : 1521)

ความว่า “บุคคลใดได้ประกอบพิธีหัจญ์เพื่ออัลลอฮ์ แล้วไม่มีการสมสู่และไม่มีการละเมิดเขาจะกลับมาเหมือนวันที่ได้คลอดจากท้อง

⁹⁰ หลังจากทำการอิห์รอมแล้ว

⁹¹ หมายถึงเสบียงในการเดินทางไปทำฮัจญ์

มารดาของเขา⁹²”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1419: 1521)

จะเห็นได้ว่า การประกอบพิธีหัจญ์ที่มีความบริสุทธิ์ใจ ปราศจากการประพடுத்தที่ลามกอนาจาร และยับยั้งการละเมิดในรูปแบบต่างๆ นั้นจะนำมาซึ่งคุณค่าแห่งชีวิต กล่าวคือพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงลงล้างบาปให้แก่เขาเปรียบเสมือนวันที่คลอດออกจากท้องมารดาของเขา ถือเป็นความโปรดปรานอันยิ่งใหญ่แห่งพระองค์ที่มีให้แก่ประชาชาติอิสลามในยุคนี้

จากมิติต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของเวลาในแต่ละมิติจะนำมาซึ่งผลตอบแทนที่ดี หากรู้จักการนำมาประยุกต์ใช้และบริหารวิถีชีวิตอย่างชาญฉลาด ไม่ว่าจะในรูปแบบของการปฏิบัติหรือละเว้น ทั้งนี้การให้ความสำคัญและเล็งเห็นถึงความสำเร็จทั้งโลกนี้และโลกหน้า ขึ้นอยู่กับการรู้จักใช้ประโยชน์จากคุณค่าของเวลาในมิติต่างๆ ดังคำเตือนใจที่ว่า “แท้จริงช่วงเวลาต่างๆ คืออายุขัยของท่าน ดังนั้นอย่าใช้เวลาให้หมดไปเว้นแต่ในสิ่งที่สร้างความสำเร็จแก่ท่าน” (Ibrahim al-Fakīy. 2009: 35)

ดังนั้นการให้ความสำคัญกับเวลาในมิติต่างๆ ก่อให้เกิดคุณค่าที่สามารถสร้างเป็นผลงานที่เยี่ยมยอดที่สุดสำหรับมนุษย์ที่ใฝ่หาซึ่งมีปรากฏอยู่หลายสถานที่ในคัมภีร์อัลกุรอานที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงสาบานเกี่ยวกับเวลาโดยเฉพาะอย่างยิ่งมิติของเวลาในสุเราะฮ์อัลอัศร

ดังพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ดำรัสว่า

﴿وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿٢﴾﴾

(سورة العصر: 1-2)

ความว่า “ขอสาบานด้วยกาลเวลา แท้จริงมนุษย์อยู่ในการขาดทุน”

(สุเราะฮ์อัลอัศร: 1-2)

อัลคอซิม (al-Khāzin. 1979-1399: 7/286) ได้อธิบายความสำคัญว่า: “พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงสาบานด้วยเวลาเพราะมีอุทาหรณ์และความน่าประหลาดใจในช่วงเวลาต่างๆ สำหรับผู้ที่ใคร่ครวญ”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นให้นัยบ่งชี้ถึงความสำคัญในช่วงเวลาเหล่านั้นให้เกิดแง่คิดทางศาสตร์อิสลามที่จะนำไปสู่กระบวนการศึกษาเรียนรู้ที่หลากหลายและเป็นการยืนยันถึงสถานภาพความยิ่งใหญ่แห่งพระองค์ในแต่ละช่วงของมิติเวลา เป็นการบ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและเป็นอุทาหรณ์เพื่อมนุษย์จะได้รู้จักใช้แนวคิดในการบริหารเวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

⁹² คือ พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงอภัยโทษในบาปของเขาทั้งหมด.

บทที่ 3

ความเป็นมาและความสัมพันธ์ของสุเราะฮ์อัลอัศรกับเวลา

3.1 ความเป็นมาของสุเราะฮ์อัลอัศร

สุเราะฮ์อัลอัศรมี 3 โองการ ประกอบด้วย 14 พยางค์ และ 68 อักษร (al-Khāzin, 1979-1399: 7/286) เป็นลำดับที่ 103 จากสุเราะฮ์ทั้งหมด 114 สุเราะฮ์ตามรูปแบบเรียบเรียงโดยทั่วไป และ 13 ตามลำดับการประทานจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ แก่ศาสนทูตมุฮัมมัด ณ นครมักกะฮ์ (al-Suyūṭī, 2008-1429: 64) ซึ่งรายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวกับการตั้งชื่อ ความสำคัญ ความประเสริฐ สาเหตุการประทาน และหลักการใช้ภาษา จำแนกได้ดังนี้

3.1.1 การตั้งชื่อสุเราะฮ์อัลอัศร

อัลอัศรเป็นชื่อสุเราะฮ์ที่ถูกเรียกในคัมภีร์อัลกุรอานและหนังสืออรรถาธิบายอัลกุรอานเล่มใหญ่ๆ ที่สำคัญในโลกมุสลิม และมีบันทึกในคัมภีร์อัลกุรอานฉบับลายอักษรเมื่องกุฟะฮ์ ประเทศอิรัก หรือเรียกว่า “คัมภีร์อัลกุรอานฉบับกุยรวานียะฮ์” ในศตวรรษที่ 5 ตามปฏิทินจันทรคติ ส่วนหนังสืออรรถาธิบายอัลกุรอานบางเล่ม เรียกชื่อสุเราะฮ์นี้ด้วยการเพิ่มอักษรวาวข้างหน้าว่า “วัลอัศร” และเป็นสุเราะฮ์ประเภท “มักกียะฮ์” คือ ถูกประทานลงมา ณ นครมักกะฮ์ ตามทัศนะส่วนมากของบรรดาปราชญ์อรรถาธิบายอัลกุรอาน ยกเว้นท่านเกาะตาอะฮ์⁹³ ท่านมูญาฮิด⁹⁴ และท่านมะกอติล⁹⁵ กล่าวว่า สุเราะฮ์นี้เป็นสุเราะฮ์ประเภท “มะดะนียะฮ์” คือ ถูกประทานลงมา ณ นครมะดีนะฮ์ ซึ่งถูกประทานลงมาหลังจากสุเราะฮ์อัลอินชิรอฮ์และก่อนจากสุเราะฮ์อัลอาติยาต และหนึ่งใน 3 สุเราะฮ์ที่มี 3 โองการคืออัลเกาะวีซร์และอัลนัจร ('Ibn 'Āthūr, 2000-1420: 30/463)⁹⁶

อะบูฮัยยาน⁹⁷ ('Abū Ḥayyān, n.d.: 11/19) ได้อธิบายเพื่อป้องกันเป็นนัยเหตุผลในการตั้งชื่อสุเราะฮ์ดังกล่าวในหนังสืออรรถาธิบายอัลกุรอานของท่านว่า “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยเวลาเนื่องจากรูปแบบและประเภทของความอัศจรรย์และความน่าประหลาดใจที่ผ่านมา

⁹³ คือ เกาะตาอะฮ์ บิน ตะฮะมาฮ์ อัสสะคูสัย หรือขนานนามว่า อะบูลคือฎ็อบ เกิดในปีอิจเราะฮ์ศักราชที่ 61 ตาบีอินสายอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ และเสียชีวิตในปีอิจเราะฮ์ศักราชที่ 118.

⁹⁴ คือ มูญาฮิด บิน ญับร หรือขนานนามว่า ญับร เกิดในปีอิจเราะฮ์ศักราชที่ 21 ตาบีอินสายอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ และเสียชีวิตในปีอิจเราะฮ์ศักราชที่ 104.

⁹⁵ คือ มะกอติล บิน สุลัยมาน บิน บะซ็ร อัลอัซดี อัลบัลคีย์ หรือขนานนามว่า อะบูลหะสัน ตะบิอิตาบีอินสายอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ และเสียชีวิตในปีอิจเราะฮ์ศักราชที่ 150.

⁹⁶ จากหนังสืออรรถาธิบายอัลกุรอานของท่าน ชื่อ อัตตะหะรี้ร วัตตันวีร คือ มุหัมมัด อัจญูอฮิร บิน มุหัมมัด อัจญูอฮิร บิน อาซุร อัตตุณีสีย์ หรือขนานนามว่า อิบนูอาซุร เกิดในปีอิจเราะฮ์ศักราชที่ 1296 เป็นอุละมาอ์เคาะลัฟยุคหลังปลายสายอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ และเสียชีวิตในปีอิจเราะฮ์ศักราชที่ 1393.

⁹⁷ คือ มุหัมมัด บิน ยูสุฟ บิน อะลีย์ บิน ยูสุฟ บิน หัยยาน หรือขนานนามว่า อะบูฮัยยาน เกิดในปีอิจเราะฮ์ศักราชที่ 654 เป็นอุละมาอ์เคาะลัฟยุคต้นสายอะฮ์ลิสสุนนะฮ์ อัชชะรียะฮ์ และเสียชีวิตในปีอิจเราะฮ์ศักราชที่ 745.

ตามช่วงเวลาต่างๆ” เป็นการบ่งชี้ถึงข้อพิสูจน์ต่างๆ เกี่ยวกับเวลาในแต่ละเหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้น ซึ่งพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงรู้ดีถึงวิทย์ปัญญาเหตุการณ์เหล่านั้น ดังคำกล่าวของท่านอิบนุอับบาส رضي الله عنه “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยกับเวลา เพราะในแต่ละช่วงเวลามนุษย์มีการเปลี่ยนแปลง สภาวะภาพและสถานภาพ จากร่ำรวยเปลี่ยนเป็นยากจน จากใหญ่กลายเป็นเล็ก จากมีเกียรติ กลายเป็นไร้เกียรติ จากสุขภาพที่ดีเปลี่ยนเป็นความเจ็บป่วย เป็นการบ่งชี้ให้เห็นถึงอำนาจของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ อย่างแท้จริง” (Muhammad Sa‘īd bin ‘Umar, 1391: 4/298)⁹⁸

จากหนังสืออรรถาธิบายอัลกุรอาน Pimpinnan al-Rahmān ระบุว่า “เหตุผลจากการตั้งชื่อสุเราะฮ์นี้ว่า “อัลอัสร์” เพราะเริ่มแรกสุเราะฮ์นี้พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยกับเวลา นั่นคือคำว่า “อัลอัสร์” แท้จริงมนุษย์อยู่ในความขาดทุน” (‘Abdullah bin Muḥamad dan Sejabat, 2000-1420: 1430)

ดังนั้นการตั้งชื่อสุเราะฮ์นี้ว่า “อัลอัสร์” เนื่องจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ต้องการจำแนกให้เห็นถึง “เวลา” อาจหมายถึงทุกช่วงเวลาหรือส่วนหนึ่งของเวลา เพื่อพิสูจน์และเน้นหนักถึงความขาดทุนของมนุษย์ หากไม่ดำเนินชีวิตและบริหารเวลาไปตามแนวทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ กล่าวคือ ยืนหยัดด้วยศรัทธา ประกอบกิจการงานที่ดี ตักเตือนด้วยสัจธรรม และด้วยความอดทน

3.1.2 ความสำคัญของสุเราะฮ์อัลอัสร์

สิ่งที่ประจักษ์ชัดที่บ่งบอกถึงความสำคัญของสุเราะฮ์อัลอัสร์ คือ การสาบานที่ปรากฏเมื่อเริ่มต้นสุเราะฮ์ เป็นการชี้ชัดว่าพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงให้ความสำคัญกับมิติต่างๆ ของเวลาและให้มนุษย์มีความรู้สึกใคร่ครวญถึงวิถีชีวิตที่ขาดทุน เว้นแต่ผู้ที่มีคุณสมบัติ 4 ประการ คือผู้ที่มีความศรัทธา ประกอบกิจการงานที่ดี ตักเตือนซึ่งกันและกันด้วยสัจธรรม และตักเตือนซึ่งกันและกันด้วยความอดทน อัลบะฆะวีย์⁹⁹ (al-Baghawī, 1997-1417: 8/525) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสุเราะฮ์นี้ในหนังสืออรรถาธิบายอัลกุรอานของท่านว่า “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยเวลา เพราะมีอุทาหรณ์ในช่วงเวลาต่างๆ สำหรับผู้ที่ใคร่ครวญ”

ฟัครุดดีน อรรรอซีย์ (Fakhr al-Dīn al-Rāziy, 1992-1412: 32/622-623) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของละหมาดอัลอัสร์ตามที่คณะที่อธิบายนัยความหมายคำว่า (الْعَصْر) คือ ละหมาดอัลอัสร์ ซึ่งได้มีรายงานว่า “แท้จริงมีผู้หญิงคนหนึ่งได้กรีดร้องอยู่บริเวณเมืองมะดีนะฮ์ว่า โปรดบอกศาสนทูต ﷺ ให้ฉันหน่อย แล้วศาสนทูต ﷺ ก็เห็นนางแล้วถามว่า เกิดอะไรขึ้น นางพูดว่า โอ้อาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ ﷻ สามิได้ลักลอบแอบซ่อนแก่ฉันแล้วได้ผิดประเวณี จากนั้นได้พาเด็กทารกผิดประเวณีมาให้ฉัน ฉันจึงโยนลงถึงขยะจนเด็กนั้นตาย จากนั้นฉันได้ขายถึงขยะนั้นไป ฉันต้องสารภาพผิดหรือไม่? ศาสนทูต ﷺ ตอบว่า การผิดประเวณีต้องรับโทษขว้างจนตาย การฆ่าเด็กผิดประเวณีนั้นคือการขายถึงขยะ(เพื่อกลบเกลื่อนความผิด)ถือเป็นความผิดใหญ่ แต่ฉันมั่นใจว่าเธอละทิ้งละหมาดอัลอัสร์”

⁹⁸ จากหนังสืออรรถาธิบายอัลกุรอานชื่อว่า นูรอัลอิฮซาน.

⁹⁹ คือ อัลหุสัยน บิน มัสอูด บิน มุหัมมัด อัลฟรรอฮ มะหะยีย อัลสุนนะฮ หรือชานานนามว่า อะบูมุหัมมัด อัลบะฆะวีย์ เกิดในปี ฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 433 เป็นนักวินิจฉัยและอุละมาอ์ที่เลื่องชื่อ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 516.

จากคำอธิบายข้างต้นบ่งชี้ให้รู้ว่านัยอธิบายบางทัศนะที่ให้ความหมายคำว่า (العصر) คือการละหมาดอัลอัสร์ ถือเป็นอีกมิติหนึ่งทางด้านภาษาที่บ่งบอกให้เห็นถึงความเข้มงวดและความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสุเราะฮ์อัลอัสร์

ตั้งศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการละหมาดอัลอัสร์ว่า
 ((مَنْ فَاتَتْهُ صَلَاةُ الْعَصْرِ فَكَأَنَّمَا وُتِرَ أَهْلَهُ وَوَلَدَهُ))

(أخرجه النسائي، د.ت.: 482)

ความว่า “บุคคลใดที่พลาดละหมาดอัลอัสร์ เท่ากับว่าแท้จริงความบกพร่อง¹⁰⁰ได้ประสบกับครอบครัวและลูกของเขา”

(บันทึกโดย al-Nasā'iy, n.d.: 482)¹⁰¹

เพราะการถอนตัวมุ่งสู่การละหมาดอัลอัสร์มีความยากลำบาก เนื่องจากผู้คนต่างเพลิดเพลีนเพื่อการค้าขาย คิดบัญชีในช่วงท้ายของกลางวัน และยุ่งอยู่กับการจัดการครอบครัว (‘Abu Ḥayyān, n.d.: 11/19)

อัลคอซิม (al-Khāzin, 1979-1399: 7/286) ได้กล่าวถึงความสำคัญอีกว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยเวลาเพราะมีอุทาหรณ์และความน่าประหลาดใจในช่วงเวลาต่างๆ สำหรับผู้ที่ใคร่ครวญ” มีรายงานจากท่านอะบี ฮุร็อยเราะฮ์ ﷺ ท่านศาสนทูต ﷺ กล่าวไว้ว่า
 ((لَا تَسُبُّوا الدَّهْرَ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الدَّهْرُ))

(أخرجه مسلم، د.ت.: 6003)

ความว่า “ท่านอย่าได้บริภาษ¹⁰²กาลเวลา เพราะแท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ คือกาลเวลา”

(บันทึกโดย Muslim, n.d.: 6003)

อันนะวะวี (al-Nawawīy, n.d.: 7/416) ได้อธิบายว่า: “บรรดาปราชญ์มุสลิมกล่าวว่า เป็นสำนวนอุปมาอุปไมย (مجاز) กล่าวคือ ท่านอย่าได้บริภาษกาลเวลา หมายถึง ท่านอย่าได้บริภาษผู้ทรงบันดาลเคราะห์ร้ายอันตรายต่างๆ เนื่องจากการบริภาษของพวกท่านคือการบริภาษต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เพราะพระองค์คือผู้ทรงบันดาลเคราะห์ร้ายอันตรายเหล่านั้น และสาเหตุของสำนวนสืบเนื่องจากชนชาวอาหรับยุคก่อน พวกเขาจะบริภาษกาลเวลาในขณะที่ประสบอันตรายเคราะห์ร้าย เคราะห์กรรม และความทุกข์ยาก เนื่องจากความตาย อ่อนแอด้วยความชรา ทรัพย์สินเสียหาย หรืออื่นๆ พวกเขาจะอุทานว่า “โอ้ความล้มเหลวของเวลา” และหรือคำอุทานอื่นๆ ที่ให้นัยความหมายบริภาษกาลเวลา” และสำนวนอุปมาอุปไมย (مجاز) ในที่นี้คือ อุปมาอุปไมยการเปรียบเทียบ

¹⁰⁰ คือขาดความจำเริญและความผาสุก.

¹⁰¹ อัลบานีย์หุ้ก่มหะดีษนี้ว่าเศาะฮีห.

¹⁰² หมายถึง การตำหนิ ตำว่า กล่าวให้ร้าย หรือทำให้เสียชื่อเสียง.

ทางปัญญา (مجازالعقلي) อะบูลฟัยฎ์ อัลฟาตานีย์¹⁰³ ('Abū al-Faīd al-Fādānīy, n.d.: 131-132) ได้
นิยามในหนังสือวิทยาศาสตร์ Husn al- Siyāghat ของท่านว่า “หมายถึง การพาดพิงกริยาหรือคำที่ให้นัย
ความหมายกริยาไปยังนัยความหมายอื่นจากสำนวนที่ชัดเจนเนื่องจากมีความสัมพันธ์อื่นที่
เหมาะสมกว่า”

จากหะดีษและคำอธิบายข้างต้นบ่งชี้ให้รู้ว่า การห้ามของศาสนทูต ﷺ ในเรื่องของการ
การบริภาษต่อกาลเวลานั้นมีความสัมพันธ์กับผู้ทรงบันดาลเหตุการณ์ต่างๆ ในแต่ละช่วงเวลา นั่นคือ
พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เป็นการบ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของแต่ละช่วงเวลา ไม่ว่าจะดีหรือร้าย สุขหรือ
ทุกข์ มีความง่ายตายหรือยากลำบาก ล้วนแล้วเป็นอุทาหรณ์ทางความคิดได้ใคร่ครวญพิจารณาถึง
เหตุการณ์เหล่านั้น และรู้ซึ่งถึงเตชานูภาพแห่งพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เปรียบตั้งคลื่นทะเลบางๆ กระแส
ลมแผ่วเบา อากาศปลอดโปร่งกับท้องฟ้าที่แจ่มใส หรือคลื่นทะเลโหมกระหน่ำ กระแสลมแรงกล้า
และอากาศมืดฟ้ามัวฝน การสร้างแรงศรัทธา ประกอบกิจการงานที่ดี ตักเตือนกันด้วยสัจธรรม และ
ตักเตือนกันด้วยความอดทน เปรียบตั้งการประคับประคองลำนาวาแห่งชีวิตต้องฝ่าฟันอุปสรรคและ
มรสุม เพื่อความปลอดภัย สร้างความสำเร็จ และประกันความมั่นคงให้แก่ชีวิต ถือเป็นมิติหนึ่งทาง
ความคิดที่สร้างความเป็นเลิศให้แก่มนุษย์ที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของเวลา

อิบน์ อาซุร ('Ibn 'Athūr, 2000-1420: 30/463) ได้อธิบายความสำคัญและ
เหตุผลของสุเราะฮฺว่า: “เป็นสุเราะฮฺที่ยืนยันถึงความขาดทุนอย่างยิ่งต่อบรรดาผู้ตั้งภาคีและผู้ที่ไม่ศรัทธา
ต่ออานิสลามหลังจากที่มีการเผยแผ่มายังพวกเขา และเช่นเดียวกันบรรดาผู้ที่เลียนแบบพฤติกรรม
เสื่อมเสียที่สร้างภัยอันตรายให้เกิดขึ้นแก่ประชาคมมุสลิม และมีการยืนยันความปลอดภัยและ
ความสำเร็จของบรรดาผู้ศรัทธาที่กระทำความดีทั้งหลายและจากพวกเขาผู้ที่เชิญชวนไปสู่สัจธรรม”

อัลคอซิม¹⁰⁴ (al-Khāzin. 1979-1399: 7/286) อธิบายอีกว่า: “เหตุผลที่พระองค์
อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยกับกาลเวลา เพื่อเป็นข้อตักเตือนถึงเกียรติแห่งเวลา และพระองค์คือผู้ให้
ผลลัพธ์ในเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากผู้ประสบเคราะห์ร้ายหรือเคราะห์กรรมซึ่งมันคือลิขิตการณ
และเตชานูภาพแห่งพระองค์”

คณะกรรมการธิการจากปราชญ์อัลอัซฮัร¹⁰⁵ ได้สรุปสาระสำคัญของสุเราะฮฺอัลอัซฮัรไว้ 3
ประการในหนังสือ al-Muntakhab (Lajnat min 'Ulamā'a al-'Azhar, n.d.: 3/101) ว่า: “1) พระองค์อัลลอฮ์
ﷻ ทรงสาบานด้วยกับกาลเวลา เพราะมีความน่าประหลาดใจและสิ่งที่เป็นอุทาหรณ์
อันร้ายลับมากมายถูกซ่อนเร้นไว้ในแต่ละช่วงเวลา 2) แท้จริงมนุษย์ทุกคนอยู่ในบริบทต่างๆ ของความ
ขาดทุน เพราะกิเลสแรงปรารถนาและอารมณ์ตัณหาได้ครอบงำเหนือพวกเขา 3) เว้นแต่ผู้ที่ศรัทธา
ต่ออัลลอฮ์ ﷻ ประกอบกิจการงานที่ดี ยินหยัดบนการสวามิภักดิ์ ตักเตือนซึ่งกันและกันด้วยการดำรง

¹⁰³ คือ อิลมุดดิน มุหัมมัด ยาซีน บิน มุหัมมัด อีซา หรือชานานนามว่า อะบูลฟัยฎ์ อัลฟาตานีย์ เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1335 เป็นอุ
ละมาฮ์สายอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ อัชชาฟีอี้อ์ อัลอัซฮารี เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1410.

¹⁰⁴ คือ อะลี บิน มุหัมมัด บิน อิบรอฮีม อัลบัฆดาดี หรือชานานนามว่า อะลาอูดดิน อัลคอซิม เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 678 เป็นอุ
ละมาฮ์สายอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ อัชชาฟีอี้อ์ อัลอัซฮารี เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 741.

¹⁰⁵ เริ่มก่อตั้งสภากรรมการธิการปราชญ์อัลอัซฮัรในปีคริสตศักราช 1991 ผู้ริเริ่มคือ ซัยค์ สะลิม อัลบัชรี โดยมีเป้าหมายเพื่อรู้ถึงวิธีการ
วินิจฉัยบทบัญญัติจากหลักฐานต่างๆ.

มั่นในสัจธรรม ทั้งทางด้านการยึดมั่นศรัทธา คำพูดและการปฏิบัติ และตักเตือนซึ่งกันและกันด้วยความอดทนแก่ผู้ที่ปกป้องศาสนาเหนือศัตรูที่คอยต่อต้านและสร้างความลำบากใจ ดังนั้นกลุ่มชนเหล่านี้คือผู้ที่ปลอดภัยจากความขาดทุน ประสบความสำเร็จทั้งโลกนี้และโลกหน้า”

อัลบะกออีย์¹⁰⁶ (al-Baqā'īy, n.d.: 10/3) กล่าวถึงความสำคัญของเวลาในหนังสือ อรรถาธิบายอัลกุรอาน Nazam al-Durur fī Tanāsab al-'Aāyāt wa al-Suwar เช่นกันว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยกาลเวลาเพื่อเป็นการบ่งชี้ถึงสภาพมนุษย์ส่วนมากเกิดความเสียหาย และเป็นการเน้นหนักให้เห็นจริงด้วยการสาบานและอักษรสาบานคืออักษร “วา” จากการอ้างอิงในตัวคำพูดหรือสภาพการณ์”

จากหนังสืออรรถาธิบายอัลกุรอาน Fī Zilāl al-Qurān สัยยิด กุฎบ (Sayyid Quṭb, 1994-1415: 6/3964) อธิบายว่า: “ในซูเราะฮ์อัลศุรที่มีเพียงสามโองการได้ว่าตามโนภาพแนวทางอันสมบูรณ์แบบสำหรับวิถีชีวิตของมนุษย์ตามเจตนารมณ์ของอิสลาม และประจักษ์ให้เห็นถึงเครื่องหมายแห่งภาพลักษณ์ของความศรัทธาด้วยแก่นแท้ของมั่นที่มีความสำคัญซึ่งครอบคลุมความกระจำงและความละเอียดไว อันแท้จริง ซูเราะฮ์นี้ได้วางอยู่บนรัฐธรรมนูญอิสลามทั้งหมดในสำนวนคำที่กะทัดรัด และทรงคุณลักษณะประชาชาติอิสลาม ทั้งแก่นแท้และปลีกย่อยต่างๆ ที่ประกอบอยู่ในโองการที่สามของซูเราะฮ์ และนี่คือความดีเลิศที่ไม่สามารถกระทำไ้เว้นแต่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ แต่เพียงผู้เดียว”

ฏ็อนฏอวีย์¹⁰⁷ (Ṭantāwīy, n.d.: 1/4562) ได้กล่าวในหนังสืออรรถาธิบายอัลกุรอานของท่าน al-Wasīṭ ถึงนัยความหมายที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของ “เวลา” ที่ปรากฏขึ้นว่า: “เป็นอุทาหรณ์ที่บ่งชี้อย่างชัดเจนถึงความเกรียงไกรแห่งเดชานุภาพของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และเหตุการณ์ในช่วงเวลาต่างๆ ที่มนุษย์ได้ประจักษ์แก่สายตาและรับรู้เหตุการณ์เหล่านั้นได้จากผู้อื่น พวกเขาได้เห็นก็คนแล้วที่ร่ำรวยกลายเป็นคนยากจน แข็งแรงกลายเป็นอ่อนแอ สุขใจแล้วกลายเป็นความโศกเศร้า ขอพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ โปรดประทานเมตตาแก่กวีร้อยเรียงที่ว่า

أَشَابَ الصَّغِيرُ وَأَفَى الْكَبِيرُ كَرَّ الْعَدَاةُ وَمَرَّ الْعَشِي

มีใจความว่า “ผู้เยาว์เป็นหนุ่มและผู้ใหญ่ได้ดับสิ้น ยามเช้าเวียนมาและค่ำคืนได้ผ่านไป”

อัศศอบูนีย์ (al-Sābūnīy, n.d.: 3/600) ได้กล่าวว่า: “เวลาคือสิ่งที่สิ้นสุดไปพร้อมกับอายุของมนุษย์ มันมีเรื่องราวต่างๆ ของความน่าประหลาดใจ เป็นอุทาหรณ์ที่บ่งชี้ถึงเดชานุภาพและวิหยปัญญาของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งประเภทของความเป็นมนุษย์ที่มีทั้งขาดทุนและกำไร เว้นแต่ผู้ที่มีคุณสมบัติ 4 ประการ คือ ความศรัทธา ประกอบกิจการงานที่ดี ตักเตือนซึ่งกันและกันด้วยสัจธรรม และยืนหยัดด้วยความอดทน ทั้ง 4 ประการนี้ คือรากฐานแห่งความล้ำค่าที่ก่อให้เกิดคุณค่าอันมากมาย และเป็นรากฐานของศาสนาที่มั่นคงสำหรับมนุษย์”

¹⁰⁶ คือ อิบรอฮีม บิน อุมร์ บิน หะสัน อรรีบาฏ บิน อะลีย บิน อะบีบักร์ หรือขนานนามว่า อัลบะกออีย์ เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 809 เป็นอุละมาอ์ร่วมสมัยที่เลื่องชื่อในการประพันธ์หนังสืออรรถาธิบายอัลกุรอาน หนึ่งในบรรดาอาจารย์ท่านคือ ชัยค้อิบนูหะญูร์ อัลอัศเกาะลานีย์ และท่านเสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 885.

¹⁰⁷ คือ มุหัมมัด สัยยิด อะฎียะฮ์ ฏ็อนฏอวีย์ เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1346 เป็นอุละมาอ์มหาวิทยาลัยอัลอัซฮัร สายอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ อัซซาฟีอีย์ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1431.

จากทัศนะของบรรดาปราชญ์และแนวทางการอธิบายที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของเวลาในหลายๆ มิติของชีวิตมนุษย์ การสาบานจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ด้วย “กาลเวลา” ยิ่งกระตุ้นให้เกิดการใคร่ครวญวิถีชีวิตแต่ละบุคคล ทั้งทางด้านจิตวิญญาณ การปฏิบัติตน และการอยู่ร่วมกันกับสังคมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในมิติต่างๆ ซึ่งหากได้นำคุณสมบัติตามแนวทางที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสไว้ 4 ประการ เน้นอนการดำเนินชีวิตจะประสบความสำเร็จ ไม่ขาดทุน สร้างผลกำไรแก่ชีวิตทั้งโลกนี้และได้รับผลตอบแทนอันมากมายในโลกหน้า

3.1.3 ความประเสริฐของสุเราะฮ์อัลอัศร

ความประเสริฐของสุเราะฮ์อัลอัศร ซึ่งมีกล่าวไว้ในหนังสืออรรถาธิบายอัลกุรอาน al-Dur al-Manthūr (n.d.: 10/346) ว่า “จากท่านอะบิมะดีนะฮ์ อัลดารีมี¹⁰⁸ ﷺ กล่าวว่า

((كَانَ الرَّجُلَانِ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا تَقَيَّمَا لَمْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَقْرَأَا أَحَدُهُمَا عَلَى الْآخِرِ وَالْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ثُمَّ يُسَلَّمُ أَحَدُهُمَا عَلَى الْآخِرِ))

(أخرجه الطبراني، 1415: 5124)

ความว่า “ขณะที่ผู้ชายสองคนจากเศาะหาบะฮ์ของศาสนทูต ﷺ ได้พบเจอกันจะไม่แยกจากกัน จนกระทั่งบุคคลทั้งสองนั้นต่างได้อ่านสุเราะฮ์ “อัลอัศร” ให้แก่กัน หลังจากนั้นเขาทั้งสองก็ให้สลามแก่กัน” (บันทึกโดย al-Tabrānī, 1415: 5124)¹⁰⁹

จากหะดีษดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า สุเราะฮ์อัลอัศรมีความประเสริฐยิ่ง เพราะเหล่าอัศรสาวกจะนำมากล่าวอำลาระหว่างกันเพื่อเป็นการแสดงออกถึงพลังศรัทธา วิถีปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอันประกอบไปด้วยการอ่านอัลกุรอานที่มีผลานิสงค์ความดีงาม และได้ย้ำเตือนกันในเรื่องธรรมและการอดทนซึ่งเป็นเนื้อหาสาระที่แฝงอยู่ในสุเราะฮ์ดังกล่าว ถือเป็นอีกมิติหนึ่งของชีวิตที่สร้างคุณค่าและความประเสริฐให้แก่เหล่าอัศรสาวกกันเอง และวิถีปฏิบัตินั้นก็ถือเป็นแบบอย่างอันทรงค่าที่มนุษย์ทุกคน โดยเฉพาะมุสลิมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดคุณความดี และบริหารชีวิตให้เกิดความเป็นเลิศแก่ตนเอง ครอบครัว และประชาชาติอิสลาม

และหากพิจารณาทางด้านภาษาอีกมิติหนึ่งที่บ่งชี้ให้เห็นถึงความประเสริฐของสุเราะฮ์นี้ กล่าวคือตามนัยอธิบายบางทัศนะที่ให้ความหมายคำว่า (العصر) คือยุคสมัยของศาสนทูต ﷺ ซึ่งเป็นการสาบานด้วยยุคสมัยของศาสนทูต ﷺ ทัศนะนี้ได้มุ่งเป้าความประเสริฐด้วยกับหะดีษความว่า “แท้จริงเปรียบพวกท่านกับผู้ที่อยู่ก่อนหน้าพวกท่านตั้งการเปรียบเทียบชายผู้หนึ่งที่ได้อำนาจงานซึ่งเขาพูดขึ้นว่า ใครทำงานตั้งแต่รุ่งอรุณ (الفجر) จนถึงตะวันตกล้อย (الظھر) จะได้รับหนึ่งกีรอฎ แล้วพวกเขายะฮ์ตุก็รับทำ จากนั้นเขาพูดอีกว่า ใครทำงานตั้งแต่ตะวันตกล้อย (الظھر) จนถึงยามเย็น

¹⁰⁸ นามว่า อับดุลลอฮ์ บิน หะค็อน ตามคำบอกของอะลี บิน อัลมะดีนีย์ในมูฮัมหมัดฮ์.

¹⁰⁹ จากเล่มที่ 5 หน้าที่ 215 และอัลบานีย์หุ้กั่มหะดีษนี้ว่าเศาะฮีหฺในหนังสืออัลลัษษะละฮ์อัคเศาะฮีหะฮ์.

(الْعَصْر) จะได้รับหนึ่งกีรอฎ แล้วพวกนศอรอกรับทำ จากนั้นเขาพูดอีกว่า ใครทำงานตั้งแต่ยามเย็น (الْعَصْر) จนถึงหัวค่ำ (الْمَغْرِب) จะได้รับสองกีรอฎ แล้วพวกท่านก็รับทำ พวกท่านนั่นแหละ!¹¹⁰ จากนั้นพวกยะฮูดและนศอรอต่างก็โกรธไม่พอใจและพูดขึ้นว่า พวกเราทำงานหนักกว่าแต่ค่าจ้างน้อย แล้วพระองค์ดำริว่า ค่าจ้างของพวกท่าน(ที่ตกลงกันไว้)ลดลงบางส่วนหรือไม่? พวกเขาตอบว่า ไม่เลย พระองค์จึงดำริอีกว่า นี่คือนสิ่งที่ดีกว่าซึ่งพระองค์จะมอบให้กับผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์ ดังนั้นพวกท่านทำงานเบาแต่ได้ค่าจ้างมาก” (Fakhr al-Dīn al-Rāziy, 1992-1412: 32/623)

หะดีษดังกล่าวบ่งชี้ถึงนัยอธิบายของคำว่า (الْعَصْر) เป็นยุคสมัยที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประสงค์ให้มีความประเสริฐเฉพาะกับประชาชาตินี้

อัศสูยูตี¹¹¹ (al-Suyūṭī, n.d.: 10/346) ได้กล่าวในหนังสืออรรถาธิบายอัลกุรอาน al-Dur al-Manthūr อีกว่า: “ได้บันทึกโดยอิบนุสะอัดจากอุมร์ บินมัมมูน ว่า ฉันเป็นพยานยืนยันแก่อุมร์ رضي الله عنه ในขณะที่ท่านถูกแทง¹¹² จากนั้นอับดุลเราะห์มาน บินอ่าวฟ رضي الله عنه ได้เป็นอิมามแทนท่าน แล้วได้อ่านสุเราะฮ์อัลอันศรในอัลกุรอานด้วยกับสุเราะฮ์อัลอันศรและอัลอันศรในละหมาดศุบฮ์”

ในบันทึกอิบนุสะอัด¹¹³ จากรายงานอุมร์ บินมัมมูน¹¹⁴ ที่กล่าวมาข้างต้นบ่งชี้ให้เข้าใจว่า สุเราะฮ์อัลอันศรมีความประเสริฐในส่วนของนัยจิตวิทยา นั่นคือเป็นการช่วยกระตุ้นพลังศรัทธาพร้อมกับการประกอบกิจการงานที่ดีในช่วงวิกฤติดังกล่าว และตักเตือนซึ่งกันและกันด้วยสัจธรรมและยับยั้งด้วยความอดทนในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ขณะเดียวกันในร็อกอ์ที่สองท่านอับดุลเราะห์มาน บินอ่าวฟ رضي الله عنه ยังได้อ่านสุเราะฮ์อัลอันศร เพื่อเป็นการระลึกถึงความสำเร็จของประชาชาติอิสลามในวันที่เปิดมักกะฮ์ ถือเป็นวันแห่งการประกาศเสรีภาพ อิสราภาพ และภราดรภาพที่นำไปสู่ความเป็นเอกภาพของประชาชาติอิสลามในเวลาต่อมา และการปฏิบัติดังกล่าวถือเป็นการบริหารวิกฤติการณ์ของท่านอับดุลเราะห์มาน บินอ่าวฟ رضي الله عنه อย่างชาญฉลาดภายใต้สถานการณ์เวลานั้น

สัยยิด กุฎบ¹¹⁵ (Sayyid Qutb, 1994-1415: 6/3964) ได้กล่าวถึงนัยความประเสริฐของสุเราะฮ์อัลอันศรไว้ในหนังสืออรรถาธิบายอัลกุรอานของท่านว่า: “แท้จริงการขับเคลื่อนของช่วงเวลาต่างๆ อยู่ในห้วงแห่งกาลเวลา และการขยายตัวของมนุษย์อยู่ในวิวัฒนาการแห่งเวลา ไม่มีผลอันใดเว้นแต่แนวทางหรือวิถีทางเดียวที่สร้างผลกำไรและจะประสบผลสำเร็จ คือแนวทางจากสุเราะฮ์อันนี้ที่ได้

¹¹⁰ เป็นการอ้างถึงประชาชาติของท่านนี้ทั้งหมด.

¹¹¹ คือ อับดุลเราะห์มาน บิน อะบีบักร์ หรือขนานนามว่า ญะลาละุดดีน อัศสูยูตี เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 849 เป็นอุละมาฮ์สายอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ อัชชาฟีอีย์ อัลอัซฮารี ชูฟียะฮ์ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 911.

¹¹² คือ ชายเปอร์เซียแห่งท่านอุมร์ رضي الله عنه ในขณะที่ท่านเป็นอิมามนำละหมาดศุบฮ์.

¹¹³ คือ มุหัมมัด บิน สะอัด อัลบัฆดาดี หรือขนานนามว่า อิบนุสะอัด เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 168 เป็นอุละมาฮ์สายอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 230.

¹¹⁴ คือ อุมร์ บิน มัมมูน อัลเอาดี หรือขนานนามว่า อะบูอับดุลลอฮ์ เกิดในสมัยท่านศาสนทูต ﷺ แต่ท่านไม่มีโอกาสพบกับศาสนทูต เป็นสาวกของท่านมูอาซ บินญะบัล ดาอินฮฺอาวโสแห่งเมืองกุฟะฮ์และนักรายงานหะดีษ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 74.

¹¹⁵ คือ สัยยิด กุฎบ อิบรอฮีม หุสซัยน์ อัชชาชูลีย์ เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1324 เป็นอุละมาฮ์สายอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1384.

จารึกกรอบและขอบเขตคุณสมบัติไว้ และทุกอย่างที่นอกเหนือไปจากคุณสมบัติเหล่านั้น คือความว่างเปล่า ไร้สาระและขาดทุน”

อัลบัยฎอวียได้กล่าวถึงความประเสริฐในหนังสืออรรถาธิบายอัลกุรอานของท่าน ซึ่งได้รายงานจากศาสนทูต ﷺ ความว่า “บุคคลใดอ่านสุเราะฮ์อัลอัสร์ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงยกโทษให้แก่เขา และเป็นส่วนหนึ่งจากผู้ที่ตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรมและตักเตือนกันและกันด้วยความอดทน¹¹⁶” (al-Bayḍawī, n.d.: 5/416)

และได้รายงานถึงความประเสริฐเช่นกันจากศาสนทูต ﷺ ความว่า “บุคคลใดอ่านสุเราะฮ์อัลอัสร์ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทับตราเขาด้วยคุณสมบัติความอดทน และเขาจะอยู่ร่วมกับเหล่าอัครสาวกของศาสนทูต ﷺ ในวันกิยามะฮ์¹¹⁷” บันทึกโดยอัชชะละบี (‘Ibn ‘Ādil, n.d.: 16/444-446)

อิมามอัชชาฟีอีย (ขออัลลอฮ์ ﷻ ทรงเมตตาท่าน) กล่าวถึงความประเสริฐในการสร้างประโยชน์ให้แก่ชีวิตจากสุเราะฮ์อัลอัสร์ว่า “หากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ มีทรงประทานสุเราะฮ์อื่นนอกจากสุเราะฮ์นี้ มนุษย์ก็ได้รับประโยชน์ตลอดชีวิต”¹¹⁸ (al-Sābūnī, n.d.: 3/600) ซึ่งหากได้พิจารณาคำกล่าวของอิมามอัชชาฟีอีย (ขออัลลอฮ์ ﷻ ทรงเมตตาท่าน) ได้อย่างลึกซึ้งถึงเนื้อหาที่ได้ประมวลไว้ในสุเราะฮ์อัลอัสร์ จะพบว่าประโยชน์ของชีวิตคือมนุษย์ที่รู้คุณค่าของเวลา พวกเขาจะไม่ปล่อยเวลาให้ผ่านพ้นไปโดยไร้ซึ่งความดีงาม จะพยายามบริหารในทุกกิจการงานเพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ชีวิต ความขาดทุนคือพลังกระตุ้นที่จะหาทางรอดหรือทางออกของชีวิต จะยึดเหนี่ยวแรงศรัทธาให้คงมั่นในจิตใจ จะทุ่มเทร่างกายและแรงทรัพย์เพื่อดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและความดีงามอันมากมาย ซึ่งไม่อาจจะบรรลุถึงเป้าหมายอันยั่งยืนได้เว้นแต่ต้องรู้จักใช้ประโยชน์ในการบริหารเวลา

3.1.4 สาเหตุในการประทานสุเราะฮ์อัลอัสร์

จากบันทึกที่ปรากฏในหนังสืออรรถาธิบายอัลกุรอาน *Bahr al-‘Ulūm* อัซซะมรูกอนดีย (al-Samarqandīy, n.d.: 4/435) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการประทานสุเราะฮ์อัลอัสร์ว่า: “แท้จริงในช่วงเวลาที่อะบูบักร์ رضي الله عنه ได้เข้ารับอิสลาม ผู้คนต่างตำหนิตานว่า “เป็นความขาดทุนของท่าน โอ้อะบูบักร์ ในขณะที่ท่านได้ละทิ้งศาสนาบิดาของท่าน” แล้วท่านก็ตอบว่า “ไม่มีความขาดทุนในการยอมรับต่อสัจธรรม แท้จริงความขาดทุนคือการนมัสการต่อรูปปั้นซึ่งมันไม่สามารถรับฟังมองเห็น และมันยังฟังพาท่อกพวกท่าน” หลังจากนั้นมะลาอิกะฮ์ญิบรีลได้นำโองการ “วัลอัสร์” ลงมา และเป้าหมายแท้จริงของความขาดทุนในการประทานสุเราะฮ์นี้ คือบุคคลเฉพาะกลุ่ม ดังได้มีรายงานว่า “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยกาลเวลา แท้จริงมนุษย์อยู่ในความขาดทุน คืออะบูญะฮ์ล อลวะลีด บินอัลมุซีเราะฮ์ และผู้อยู่ในสภาพที่คล้ายกับเขาทั้งสอง(สภาพของการฝ่าฝืน) และพระองค์ทรงยกเว้นบรรดาผู้ศรัทธาโดยที่พระองค์ดำรัสว่า ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ นอกจากบรรดา

¹¹⁶ เป็นหะดีษญะฮะอีย คือหะดีษที่ไม่ครบลักษณะการเป็นหะดีษหะสัน โดยขาดเงื่อนไขหนึ่งจากบรรดาเงื่อนไขของหะดีษหะสัน.

¹¹⁷ เป็นหะดีษมรฟูอ์ คือหะดีษที่ถูกนำไปพาดพิงกับท่านนบี ﷺ คำพูด หรือการกระทำ หรือการยอมรับ หรือคุณลักษณะของท่านนักนิติศาสตร์ครอซานเรียกหะดีษนี้ว่า เคาะบร.

¹¹⁸ ในด้านของการตักเตือน ปลุกจิตสำนึกต่อมนุษย์ ไม่ใช่ในแง่ของบทบัญญัติทั้งหมด.

ผู้ศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลาย นั่นคือ อะบูบักร์ อุมัร อุษมาน และอะลี رضوان الله تعالى عليهم (al-Samarqandīy. n.d.: 4/435)¹¹⁹

ฟัครุดดีน อรรอซียี (Fakhr al-Dīn al-Rāziy, 1992-1412: 32/624) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการประทานสุเราะฮ์อัลอัศรอีกว่า “อิบนุอับบาส رضي الله عنه กล่าวถึงกลุ่มเป้าหมายนั้นคือ อัลวะลีด บินอัลมุฆีเราะฮ์ อัลอาศ บินวาอิล และอัลอัศวัต บิน อับดุลมุฏฏะอิลิบ ส่วนมะกอติลกล่าวว่า โองการนี้ถูกประทานมายังอะบูละฮับ และในหะดีษมัจรูฟระบุว่า อะบูญะฮัล ซึ่งมีรายงานว่าเขาได้พูดตำหนิต่อท่านศาสนทูต ﷺ ว่า “แท้จริงมุฮัมมัดอยู่ในความขาดทุน จากนั้นพระองค์ทรงสาบานว่าแท้จริงสิ่งนั้นตรงกันข้ามกับความนึกคิดของพวกเขา”

ดังนั้นจากสาเหตุที่กล่าวมาข้างต้นชี้ให้เห็นภาวะความขาดทุนของกลุ่มเป้าหมายที่พระองค์ทรงยืนยันด้วยการสาบานเพื่อเป็นการหักล้างคำพูดที่ตำหนิไว้ ในขณะเดียวกันสาเหตุดังกล่าวยังเป็นอุทาหรณ์สำหรับประชาชาติแห่งยุคเพื่อใช้เป็นข้อเตือนสติในการบริหารจัดการเวลาโดยการพยายามปฏิบัติตนให้อยู่ในครรลองของอิสลามอย่างเคร่งครัดและมีความเหมาะสมซึ่งหากไม่เช่นนั้นชีวิตย่อมประสบความขาดทุนอย่างแน่นอน

และหากพิจารณาถึงประเภทของการประทานสุเราะฮ์นี้จากบันทึกที่ปรากฏในหนังสืออรรถาธิบายอัลกุรอาน *Bahr al-'Ulūm* อัศสะมะฎกูณดีย (al-Samarqandīy, n.d.: 4/435) อธิบายว่า: “เป็นประเภทที่ประทานลงมาหลังจากเกิดภาวะแวดล้อมหรือไขข้อคำถาม” ซึ่งมีปรากฏไว้เช่นกันในหนังสือ *al-'Itqān fi 'Ulūm al-Qurān* อัศสุยูตีย (al-Suyūtiy, 2008-1429: 71) อธิบายว่า: “อัลญะอะบะรีย์กล่าวว่าการประทานอัลกุรอานจัดอยู่ใน 2 ประเภท การประทานลงมาเพื่อปฐมฤกษ์ และการประทานลงมาหลังจากเกิดภาวะแวดล้อมหรือเพื่อไขข้อคำถาม”

3.1.5 หลักการใช้ภาษาในสุเราะฮ์อัลอัศร

ภาษาที่ใช้ในสุเราะฮ์อัลอัศร คือภาษาอาหรับซึ่งก็เหมือนกับสุเราะฮ์และโองการอื่นที่มีอยู่ในคัมภีร์อัลกุรอานทั้งหมด ถือเป็นภาษาพระราชทานแห่งพระเจ้าให้เป็นภาษาหลักของคัมภีร์อัลกุรอานที่ได้ประทานลงมาแก่ศาสนทูต ﷺ เพื่อเป็นรัฐธรรมนูญแก่ประชาชาติ และพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงยืนยันว่า

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾

(سورة يوسف: 2)

ความว่า “แท้จริงเราได้ให้อัลกุรอานแก่เขาเป็นภาษาอาหรับ¹²⁰ เพื่อพวกเขาจะใช้ปัญญาคิด”

(สุเราะฮ์ยูสุฟ: 2)

¹¹⁹ คือ นศร บิน มุหัมมัด บิน อิบรอฮีม บิน อัลค็อฎฏ็อบ หรือขนานนามว่า อะบูลลัยษ อัศสะมะฎกูณดีย เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 333 เป็นอุละมาอ์สายอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 373.

¹²⁰ พระองค์อัลลอฮ์ ได้ประทานคัมภีร์นี้ลงมาเป็นภาษาอาหรับโดยเรียบเรียงจากพยัญชนะอาหรับ.

อิบน์ กะษีรฺ ('Ibn Kathīr, 1999-1420: 4/365) ได้อธิบายว่า: “เหตุผลเพราะภาษาอาหรับเป็นภาษาที่ชัดเจน สำนวนโวหารกระจ่าง และกว้างขวางทางด้านเนื้อหา”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ภาษาอาหรับเป็นภาษาที่ถูกเลือกเฉพาะเพื่อเป็นภาษาที่ใช้ในคัมภีร์อัลกุรอาน เพราะเป็นภาษาที่ชัดเจนและสำนวนโวหารกระจ่าง รวมถึงเนื้อหาก็มมีความกว้างขวาง ซึ่งสามารถสังเกตได้จากหลักไวยากรณ์ เช่นคำว่า “أَمْرٌ” แปลว่ายินแล้ว, “يَقُومُ” แปลว่ากำลังยืน, “قِيَامًا” แปลว่าการยืน, “قُمْ” แปลว่าจงยืน, “قَائِمٌ” แปลว่าผู้ยืน, “مُعْتَمِدٌ” แปลว่าผู้ถูกยืน, “مَعَامٌ” แปลว่าสถานที่ยืนหรือเวลายืน, “مَعَامٌ” แปลว่าอุปกรณ์ในการยืน เมื่อมีการผันคำพร้อมเปลี่ยนสระและเพิ่มเติมอักษรเฉพาะ ความหมายก็ปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของคำและความต้องการของผู้พูดทางด้านหลักไวยากรณ์ของภาษา เมื่อพูดถึงหลักการใช้ภาษาในซูเราะะนี้ คำอธิบายหลากหลายจากปวงปราชญ์ที่กล่าวไว้ซึ่งประกอบไปด้วยรากศัพท์ของคำ หลักการอ่านออกเสียง หลักไวยากรณ์และรูปแบบของสำนวนโวหารทางด้านวาทศาสตร์ ซึ่งมีรายละเอียดต่างๆ ดังนี้

อัชเชวาร์กานีย์¹²¹ (al-Shawkānī, n.d.: 5/698) ได้กล่าวถึงรูปแบบการอ่านว่า: “ปวงปราชญ์ส่วนมากอ่าน (أَلْعَصْرِ) ออกเสียงสูงนูนที่อักษรศอด เช่นเดียวกับ (خُسْرٍ) อ่านออกเสียงฎ็อมมะฮฺยที่อักษรคอก์และสูงนูนที่อักษรซีน ส่วนยะหยา บินสะลาม (أَلْعَصْرِ) อ่านออกเสียงกัศเราะฮฺยที่อักษรศอด และอัลอะร้อจญ์ ฎ็อลหะฮฺย และอิซา กล่าวว่า (خُسْرٍ) อ่านออกเสียงฎ็อมมะฮฺยที่อักษรคอก์และซีนซึ่งมีรายงานการอ่านรูปแบบนี้จากอาศิม และในทางด้านหลักไวยากรณ์ ส่วนหนึ่งจากโองการสุดท้าย ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ เป็นการยกเว้นแบบต่อเนื่อง (مُتَّصِلٍ) จากโองการก่อน หากเป้าหมายของมนุษย์คือทั้งหมด แต่หากเจาะจงประเภทผู้ฝ่าฝืนเท่านั้น การยกเว้นนี้เป็นแบบขาดตอน (مُنْقَطِعٍ) จากโองการก่อน เพราะบรรดาผู้ศรัทธาไม่เข้าอยู่ในข่ายของความขาดทุน”

อิบน์เฟาร็อก¹²² ('Ibn Fawrak, 2009-1430: 3/269-270) ได้กล่าวถึงรากศัพท์ว่า: “รากศัพท์ของคำว่า (أَلْعَصْرِ) คือ “การบิดหรือปั่นผ้า” กล่าวคือบิดผ้าเพื่อให้น้ำสะอาด เช่นเดียวกับการบิดหรือปั่นเวลา เพราะมันคือเวลาที่สามารถปั่นการงานต่างๆ เพื่อสะสมสิ่งที่ดีและสละสิ่งไม่ดีออกไปเหมือนกับการบิดผ้า และด้วยคำนี้ตั้งเป็นชื่อละหมาดอัลอัสร์ หรือคำนี้อาจให้ความหมายว่า (أَلْعَصَارُ) “น้ำผลไม้คั้น” คือสิ่งที่คั้นมาจากองุ่นหรือจากสิ่งอื่น บางครั้งก็ให้ความหมายว่า (أَلْمُعْصِرَاتُ) เมฆที่ก่อตัวเพื่อโปรยลงมาเป็นน้ำฝน เป็นต้น”

มีรายงานจากสะลาม (أَلْعَصْرِ) อ่านออกเสียงกัศเราะฮฺยที่อักษรศอด อัลอะร้อจญ์ ฎ็อลหะฮฺย และอิซา อัชชะเกาะฟีย์ กล่าวว่า (خُسْرٍ) อ่านออกเสียงฎ็อมมะฮฺยที่อักษรซีน และรายงาน

¹²¹ คือ มุหัมมัด บิน อะลี บิน มุหัมมัด หรือขนานนามว่า บัดอะรุดดีน เป็นที่รู้จักในนาม อัชเชวาร์กานีย์ เป็นเจ้าของมัซฮับสายอะฮฺลิสุนนะฮฺวัลญะมาอะฮฺ เกิดในปีฮิจเราะฮฺศักราชที่ 1173 เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮฺศักราชที่ 1255.

¹²² คือ มุหัมมัด บิน อัลหะสัน บิน เฟาร็อก หรือขนานนามว่า อะบูบักร์ อิบน์เฟาร็อก เป็นปราชญ์สายอะฮฺลิสุนนะฮฺวัลญะมาอะฮฺ มัชฮับอัซฮาฟีย์ อัลอะฮะรียฺ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮฺศักราชที่ 406.

จากฮารูน จากอะบีบักร์ จากอาศิม กล่าวว่า แนวทางทั้งสองที่กล่าวมาเป็นรูปแบบ (الْإِتِّبَاعُ) “การอ่านตามแบบต่อเนื่องกันมา” และคำว่า (خُسْرٌ) เหมือนกับ (عُسْرٌ) ในด้านการออกเสียง (al-Qurṭubīy, n.d.: 20/167)¹²³

อะบูฮัยยาน¹²⁴ (‘Abu Ḥayyān, n.d.: 11/19) ได้กล่าวถึงรูปแบบการอ่านอีกเช่นกันว่า: “รายงานจากสะลาม (العَصْرُ) อ่านออกเสียงกัสระฮะฮ์ที่อักษรศอด และ (الصَّيْرُ) อ่านออกเสียงกัสระฮะฮ์ที่อักษรบาว อิบน์อะฎียะฮ์ กล่าวว่า ไม่เป็นที่อนุญาตเว้นแต่ในขณะพักเสียงเท่านั้นโดยการย้ายสระอักษรสุดท้ายมาข้างหน้า ส่วนรายงานอะบูมุฏัร (الصَّيْرُ) อ่านออกเสียงกัสระฮะฮ์ที่อักษรบาวโดยการทำให้ปากจู้ (مُتَمِّئًا) คำกล่าวนี้ไม่เป็นที่อนุญาตเช่นกันเว้นแต่ในขณะพักเสียงเท่านั้นและปรากฏในหนังสืออัลกามิลของฮัซลี (العَصْرُ) (الصَّيْرُ) (الفَجْرُ) และ (الْوَيْرُ) ทั้งหมดนี้อ่านออกเสียงกัสระฮะฮ์ที่อักษรก่อนสุดท้าย ส่วนฮารูน และอิบนุอิซา จากอะบูมุฏัร และนักอ่านท่านอื่นๆ อ่านออกเสียงสูงนที่อักษรก่อนสุดท้าย เช่นเดียวกับทัศนะปวงปราษญ์ และเป้าหมายของอะบูมุฏัรของคำว่า (العَصْرُ) และ (الْإِنْسَانُ) เป็นนามประเภททั่วไปที่ให้นัยความหมายครอบคลุม ด้วยเหตุนี้จึงมีการ “ยกเว้น” เกิดขึ้น คำว่าขาดทุน (الخُسْرُ) คือ (الخُسْرَانُ) ให้ความหมายเหมือนกัน เช่นเดียวกับคำว่าฝ่าฝืน (الكُفْرُ) คือ (الكُفْرَانُ) ความหมายเหมือนกัน แล้วจะมีความขาดทุนอันใดที่ไร้ค่ายิ่งไปกว่าผู้ที่ขาดทุนทั้งโลกนี้และโลกหน้า? และอิบนุฮัรรมัซ ซัยด์ บินอะลี และฮารูน จากอะบีบักร์ จากอาศิม อ่านว่า (خُسْرٌ) ด้วยสระฎ็อมมะฮ์ที่อักษรสีน และอ่านด้วยสระสูงนตามทัศนะปวงปราษญ์”

อิบนุอาดิล¹²⁵ (‘Ibn ‘Ādil, n.d.: 16/444) ได้กล่าวรูปแบบการอ่านเหมือนกับอะบูฮัยยานและเพิ่มเติมอีกว่า: “รูปแบบการอ่านมีทั้งอ่านพักเสียงและอ่านต่อเนื่อง และรูปแบบการอ่านออกเสียงกัสระฮะฮ์ที่อักษรก่อนสุดท้ายมีปรากฏในบางตอนของบทกวี อาทิเช่น

(وَاعْتَمَلًا بِالرَّجْلِ ... يَرِيدُ : بِالرَّجْلِ)

จะเห็นได้ว่าเป้าหมายของคำว่า (الرَّجْلُ) คือ (الرَّجْلُ) อ่านต่างกันแต่ความหมายเดียวกันและอีกตอนหนึ่งของกวีร้อยเรียงว่า (أَنَا جَرِيرٌ كُنَيْتِي أَبُو عَمْرٍ أَضْرِبُ بِالسَّيْفِ وَسَعْدٌ بِالْقَصْرِ) จากคำว่า (عَمْرٍ) และ (القَصْرِ) คือ (عَمْرٍ) และ (القَصْرِ) ทางด้านความหมาย แม้การอ่านจะแตกต่างกัน ทั้งนี้การอ่านดังกล่าวเป็นรูปแบบของการอ่านพักเสียง

¹²³ คือ มุหัมมัด บิน อะหมัด บิน อะบีบักร์ บิน ฟัซซะหฺ เป็นที่รู้จักในนาม อัลกอเราะาะฮ์บียะ เป็นปราชญ์สายอะฮลิซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์มัชฮับมาลิกีย์ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 671.

¹²⁴ คือ มุหัมมัด บิน ยูสุฟ บิน อะลี บิน ยูสุฟ บิน หัยยาน เป็นที่รู้จักในนาม อะบูฮัยยาน เป็นปราชญ์สายอะฮลิซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์มัชฮับศอฮิรีย์ เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 654 เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 745.

¹²⁵ คือ อุมัร บิน อะลี บิน อาดิล อัลติมิซีย์ อันนุอมาเนีย เป็นที่รู้จักในนาม อิบนุอาดิล เป็นปราชญ์สายอะฮลิซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์มัชฮับมัฆะลิบีย์ เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 775 เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 880.

ในหน้าที่ 445 ท่านอธิบายเพิ่มเติมว่า คำว่า (خُسْرٍ) นักอ่านทั่วไปอ่านออกเสียงสุกน ส่วนซัยด์ บินอะลี อิบน์ฮัรุมซุและอาศิมจากรายงานอะบีบักร์ และอัลกอริฏาะบีย เพิ่มนักอ่านอีกว่า อัลอะอริ้อญญ์ ฎ็อลหะฮฺ และอีซา อัชชะเกาะฟียฺ กล่าวว่า (خُسْرٍ) อ่านออกเสียงฎ็อมมะฮฺที่อักษรสั้น เหมือนกับ (عُسْرٍ) และ (يُسْرٍ) เป็นรูปแบบการอ่าน (الْإِتْبَاعُ) คือการอ่านตามแบบต่อเนื่องกันมา และคำว่า (خُسْرٍ خُسْرٍ) ออกเสียงเหมือนกับ (عُسْرٍ عُسْرٍ) และ (الْحُسْرَانِ) ทั้งสองคำคือ อาการนามซึ่งในทางไวยากรณ์การใช้ (خُسْرٍ) เป็นคำสาบานย่นนามหรือคำนามที่ครอบคลุม เพื่อจะให้นัยความหมายที่บ่งบอกถึงความสำคัญ และบางครั้งให้นัยความหมายอภัยสอดสูเป็นการพาดพิงถึงความล้มเหลวและหายนะของชัยฏอน(ขอพระองค์ทรงสาปแช่ง) และการตีความตามนัยความหมายแรกนั้นชัดเจนกว่า ส่วนการจำแนกมิติของความขาดทุนนั้นมีหลากหลายเพราะแก่นแท้ของความขาดทุนคือการยับยั้งจากการสนองพระบัญชาต่อพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ในคำว่า بُرٍّ และอักษรลาม (ل) ซึ่งผสมอยู่กับคำว่า (بُرٍّ) เป็นการชี้ให้เห็นถึงความหนักแน่นและสิ่งที่ครอบคลุมอยู่ในความขาดทุน กล่าวคือรูปแบบและสาเหตุต่างๆ ของความขาดทุน”

ฟัครุดดีน อัรรอซีย¹²⁶ (Fakhr al-Dīn al-Rāziy, 1992-1412: 32/624-625) ได้ อธิบายในเชิงไวยากรณ์ว่า: “อะลีฟลาม (ل) ปรากฏอยู่ที่คำว่า ﴿إِنْسَانًا﴾ อาจเป็นอักษรที่ให้นัยความหมายถึงประเภทของมนุษย์ กล่าวคือ ประเภทมนุษย์ที่ถูกยกเว้นออกจากความขาดทุนคือ บรรดาผู้ที่มีศรัทธา และอาจเป็นอักษรที่ให้นัยความหมายผู้กมัตคำสาบาน กล่าวคือ เป็นการสาบานต่อบุคคลเฉพาะกลุ่ม และการใช้ (خُسْرٍ) เป็นคำนามที่ครอบคลุมดีกว่า (الْحُسْرَانِ) ที่เป็นคำนามเฉพาะ เพราะจะให้นัยความหมายवादกลัวและบางครั้งให้นัยความหมายอภัยสอดสู หากตีความตามนัยความหมายแรก ย่อมหมายถึงแท้จริงมนุษย์อยู่ในความขาดทุนที่น่าवादกลัวอันใหญ่หลวงยิ่งนักซึ่งไม่สามารถรู้ถึงแก่นแท้มันได้นอกจากอัลลอฮฺ ﷻ และแน่นอนบาปถือเป็นเรื่องใหญ่สำหรับผู้กระทำ ความผิด และหากตีความตามนัยความหมายที่สอง ย่อมหมายถึงแท้จริงมนุษย์อยู่ในความขาดทุนอันน่าอดสูซึ่งต่างจากความขาดทุนอันอภัยของชัยฏอน(ขอพระองค์ทรงสาปแช่ง) เป็นการเปิดเผยให้เห็นสิ่งถูกสร้างอันอภัยศที่มีบาปมากกว่าพวกท่าน นั่นคือชัยฏอน(ขอพระองค์ทรงสาปแช่ง) และการตีความตามนัยความหมายแรกนั้นถูกต้องและมีน้ำหนักกว่า

ส่วนคำว่า ﴿بُرٍّ﴾ บ่งชี้ด้านไวยากรณ์ถึงการเน้นหนัก และอักษรลามที่คำว่า ﴿لَفِي﴾ บ่งชี้ด้านไวยากรณ์ถึงภาวะรองรับการสาบาน และอันนัยสาบูริยฺ (al-Naysābūrīy, n.d.: 7/381) ได้ อธิบายว่า: “บางทีคนจะให้ความหมายในคำว่า بُرٍّ อักษรลาม (ل) คำว่า (بُرٍّ) และคำสาบานย่นนาม (خُسْرٍ) เป็นการชี้ให้เห็นถึงความหนักแน่นในรูปแบบต่างๆ ของความขาดทุน”

¹²⁶ คือ มุหัมมัด บิบ อุมร์ บิน อัลหุสัยน์ บิน อัลหะสัน บิน อะลี หรือชานานนามว่า ฟัครุดดีน อัรรอซีย เป็นปราชญ์สายอะฮลิซุนนะฮฺวัลญะมาอะฮฺ มัซฮับอัชชะฟีอี เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 544 เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 606.

ในเชิงไวยากรณ์การกระทำความดีนั้นเป็นคุณสมบัติหนึ่งต่างหากที่แยกออกจากการศรัทธา สังเกตได้จากคำว่า ﴿عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ อยู่ในตำแหน่งที่ถัดจากคำสันธาน (حَزْفُ الْعَطْفِ) คืออักษรراء (و) ที่แปลว่าและ ซึ่งเชื่อมโยงกับคำที่อยู่ก่อนหน้าคำสันธานคือ ﴿آمَنُوا﴾ เป็นการเชื่อมโยงระหว่างคำไม่ใช่รวมนัยความหมายเข้าด้วยกัน แต่ในเชิงเนื้อหาการกระทำความดีทั้งหลายต้องครอบคลุมด้วยพลังศรัทธาอันแรงกล้า” (Fakhr al-Dīn al-Rāzī, 1992-1412: 32/626-627)

อัลมาตุรียดี¹²⁷ (al-Māturīdī, 2005-1426: 1/611-612) ได้ตั้งประเด็นพร้อมชี้แจงคำตอบว่า: “และอาจมีผู้ถามว่า เหตุใดจึง “ยกเว้นผู้ที่ทำไร่ออกจากผู้ที่ขาดทุน” และเหตุใดไม่ใช่สำนวน “ยกเว้นผู้ที่ขาดทุนออกจากผู้ที่ทำไร”? ขอบตอบว่า เป็นความเหมาะสมในทางปัญญา กล่าวคือแท้จริงโครงการนี้ได้ประทานลงมาในช่วงเวลาที่ท่านใกล้จะถูกแต่งตั้งเป็นเราะสุล ﷺ โดยภาพรวมกลุ่มชนในยุคนั้นยังเป็นผู้ที่ฝ่าฝืนและขาดทุน จึงมีความสละสลวยเหมาะสมอย่างยิ่งทางวิทยาศาสตร์ด้านจิตวิทยาในการ “ยกเว้นผู้ที่ทำไร่ออกจากผู้ที่ขาดทุน” ถึงแม้การใช้สำนวนโวหาร “ยกเว้นผู้ที่ขาดทุนออกจากผู้ที่ทำไร” เป็นสิ่งกระทำได้ทางเชิงภาษา และที่สำคัญไปกว่านั้นอัลกุรอานคือพระดำรัสที่สูงส่งที่มีความเป็นเลิศอย่างสมบูรณ์แบบทางด้านภาษาศาสตร์”

ฟัครุดดีน อรรอซี (Fakhr al-Dīn al-Rāzī, 1992-1412: 32/626) ได้ตั้งประเด็นพร้อมชี้แจงคำตอบว่า: “หากเกิดประเด็นว่า “แท้จริงพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสไว้ในสุเราะฮ์อัตติบอาฮ์ที่ 4-5 ว่า ﴿ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْوَيْسَرَ فَأَمَّا خَلْفُ الْوَيْسَرِ فَلَا لَهُ فِي الْآيَاتِ شَيْءٌ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُصِيبُهُمُ الْمَوْلَانُ وَالْمَوْلَانُ الْمَوْلَانُ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا﴾ เป็นการบ่งชี้ถึงจุดแรกเริ่มที่สมบูรณ์และจุดสุดท้ายที่บกพร่อง ส่วนในสุเราะฮ์อัลฮัจญ์เป็นการบ่งชี้จุดแรกเริ่มที่บกพร่องและจุดสุดท้ายที่สมบูรณ์ ดังนั้นแนวทางประมวลความเข้าใจนี้เป็นอย่างไร? ขอบตอบว่า เนื้อหาที่ประมวลไว้ในสุเราะฮ์อัตติบอาฮ์กล่าวถึงสภาพสรีระร่างกาย ส่วนในสุเราะฮ์อัลฮัจญ์กล่าวถึงสภาพการดำเนินวิถีชีวิต ซึ่งไม่มีเนื้อหาที่หักล้างต่อกันเพราะความต่างกันในส่วนนัยเนื้อหา”

ส่วนการใช้ ﴿وَتَوَاصَوْا﴾ ซึ่งเป็นคำกริยาอดีตแบบสั่งใช้โดยไม่ใช้คำว่า (وَتَوَاصَوْا) ที่เป็นการสั่งใช้ปัจจุบัน เพื่อเป็นการสรรเสริญแก่พวกเขาในการประกอบคุณความดีในช่วงเวลาที่ผ่านมา และสร้างแรงกระตุ้นในการยืนหยัดบนบัญญัติแห่งพระองค์ในช่วงเวลาอนาคตต่อไป และอะบูอุมร์อ่านคำว่า ﴿بِالصَّبْرِ﴾ ด้วยการออกเสียงฎ็อมมะฮ์ที่อักษรบาว ไม่ต้องออกเสียงยาว อะบูอะลีกล่าวว่า กรณีนี้ใช้อ่านขณะพักเสียง การอ่านติดต่อกันจะไม่เกิดขึ้นเว้นแต่ต้องต่อเนื่องจากตำแหน่งที่พักเสียง มีรายงานจากสะลาม บินอัลมุหนิร ท่านได้อ่าน ﴿وَالْعَصْرِ﴾ ด้วยออกเสียงกัศเราะฮ์ที่อักษรศอด อาจเป็นไปได้ว่าในขณะที่พักเสียง เนื่องจากหมดลมหายใจหรืออาจเกิดอาการที่ไม่สามารถอ่านติดต่อกัน กรณีนี้ไม่ใช่รูปแบบการอ่านติดต่อกันในตำแหน่งที่พักเสียงเพราะยังมีโองการต่อเนื่องหลังจากนี้ (Fakhr al-Dīn al-Rāzī, 1992-1412: 32/629) และคำว่า ﴿وَتَوَاصَوْا﴾ คือกริยาอดีต (فِعْلُ الْمَاضِي) ทั้งสองคำที่มีสรรพนามแฝงอันหมายถึงบุรุษที่ 3 ซึ่งตกเป็นประธานของประโยค นั่นคือพวกเขาต่าง

127

คือ มุหัมมัด บิ บิ มุหัมมัด บิ มุหัมมัด หรือชื่อนานนามว่า อัลมาตุรียดี เป็นปราชญ์สายอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ มัซฮับนะฟีฮ์ อัลอัสฮะรียะ เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 233.

ตักเตือนกันและกันและตกเป็นประโยชน์ที่ถัดมาจากประโยคก่อน คือ (أَمْنُوا) โดยมีสันธานนั้นคืออักษร วาวที่แปลว่า “และ” มากันกลาง” (al-Nasafiy, n.d.: 4/355)

อัลคุรฎูบียี (al-Qurtubiy, n.d.: 20/166) ได้กล่าวถึงที่ชนะของคำว่า (أَلْعَصْرِ) ตาม นัยความหมายอื่นอีกว่า: “อิมามมาลิก(ขอพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงเมตตาท่าน) กล่าวว่า “บุคคลใด สาบานว่าจะไม่พูดกับชายคนหนึ่งในระยะหนึ่งอัคร เท่ากับว่าเขาต้องไม่พูดกับชายผู้นั้นหนึ่งปี” อิบ นุลอะเราะบียีให้ทัศนะว่า แท้จริงการตีความของอิมามมาลิกเกี่ยวกับผู้ที่ทำการสาบานว่าจะไม่พูดกับ คนๆ หนึ่งในระยะหนึ่งอัครนั้นคือหนึ่งปีเพราะคนส่วนมากใช้ปฏิบัติกัน และดังกล่าวนั้นเป็นการให้ ความหมายที่ไม่สละสลวยตามรากศัพท์เดิม ส่วนอิมามอัชชาฟีอียี(ขอพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงเมตตา ท่าน) ให้ทัศนะว่า “ยอมรับได้กับช่วงเวลาหนึ่ง แต่จะต้องตั้งเจตนาว่าหนึ่งปี กล่าวคือผู้สาบานต้อง เป็นชาวอาหรับและต้องให้รู้ว่าเขาตั้งเจตนาเช่นไร? หากมิเช่นนั้นให้ว่าตามทัศนะอิมามมาลิก (ขอพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงเมตตาท่าน)”

อัศศอบูนียี¹²⁸ (al-Sābūnīy, n.d.: 3/601) ซึ่งแจกรายละเอียดว่า: “สุเราะฮ์อัลอัคร ประมวลไว้ซึ่งรูปแบบทางวิทยาศาสตร์ทั้งวิจิตรโวหารและประจักษ์โวหารที่สามารถสรุปได้ดังนี้

1) อ้างใช้บางส่วนแต่ประสงค์ทั้งหมด (إِطْلَاقُ الْبَعْضِ وَإِرَادَةُ الْكُلِّ) โดยคำว่า (إِلَى نِسَانٍ) หมายถึงมนุษย์ด้วยหลักฐานจากการยกเว้น

2) ใช้คำสามัญนาม (الْتَّنْكِيزُ) เพื่อให้เห็นความสำคัญและน่าทึ่งในคำว่า (خُسْرٍ) หมายถึงความขาดทุนที่ใหญ่หลวงและความหายนะที่รุนแรง

3) ใช้สำนวนภาษาที่เย็นเยื่อ (إِلَى طَنَابُ) ด้วยการซ้ำคำกริยาในประโยคสองครั้ง ﴿تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ เพื่อต้องการให้ความสมบูรณ์เด่นชัดขึ้นตามเป้าหมายของคำ

4) กล่าวเฉพาะส่วนหลังจากกล่าวแบบกว้างๆ (ذِكْرُ الْخَاصِّ بَعْدَ الْعَامِ) ในคำว่า ﴿بِالصَّبْرِ﴾ หลังจาก ﴿بِالْحَقِّ﴾ ซึ่งความอดทนอยู่ในความหมายทั่วไปของคำว่าสัจธรรมแต่เพื่อ ต้องการชี้ให้เห็นความประเสริฐของความอดทนเป็นการเฉพาะ

5) ใช้คำที่มีจังหวะเสียงสัมผัสกัน (السَّجْعُ) นั้นคือ (أَلْعَصْرِ، الصَّبْرِ، خُسْرٍ) ซึ่งเป็น ความสวยงามและมีความไพเราะอย่างยิ่งทางด้านวิจิตรโวหาร”

3.2 เนื้อหาของสุเราะฮ์อัลอัคร

สุเราะฮ์อัลอัครเป็นสุเราะฮ์ที่มีความกระชับและรัดกุมทางด้านสำนวนโวหาร แต่ใน ด้านของเนื้อหาได้มีการประมวลไว้หลากหลายนัยอรรถาธิบายของปวงปราชญ์ซึ่งครอบคลุมถึงวิถีชีวิต ของมนุษย์ที่จัดอยู่ในประเภทผู้ขาดทุน และประเภทมนุษย์ที่มีความจำเริญและได้รับความผาสุก โดยมี

¹²⁸ คือ มุหัมมัด บิน อะลี อัศศอบูนียี เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1351 เป็นปราชญ์ชาวซีเรีย สายอะฮลิสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์.

นัยการอธิบายตามทัศนะของปวงปราชญ์แต่ละยุคที่มีความเข้มข้นในเชิงวิชาการที่ควรแก่การศึกษาค้นคว้า เพื่อนำแนวคิดเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ให้เกิดคุณค่าอันสูงสุด

3.2.1 ทัศนะปราชญ์มุสลิมเกี่ยวกับการอธิบายสุเราะฮ์อัลอัศร

การอธิบายสุเราะฮ์อัลอัศรมีปรากฏในหลายๆ เล่มจากบรรดาหนังสืออธิบายอัลกุรอาน ทั้งทัศนะปราชญ์มุสลิมในยุคต้น ยุคกลาง และยุคปลาย มีทั้งหนังสืออธิบายอัลกุรอานประเภทบิอัลมะอ์ซุร และประเภทบิอัรเราะฮ์ยู ในตำราอูลุมอัลกุรอาน 2 (อับดุลละาะ การ์รีนา, 2556: 44) ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ได้ให้ความหมายการอธิบายอัลกุรอานประเภทบิอัลมะอ์ซุรว่า “การอธิบายอัลกุรอานโดยอัลกุรอาน อัสสุนนะฮ์ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ หรือโดยเศาะหาบะฮ์” ส่วนการอธิบายอัลกุรอานประเภทบิอัรเราะฮ์ยู หมายถึง การใช้ความพยายามที่มีพื้นฐานที่ถูกต้อง และมีหลักเกณฑ์ที่ใช้ได้ทีจำเป็นสำหรับผู้ที่จะอธิบายอัลกุรอานหรืออธิบายความหมาย ไม่ได้ใช้ความคิดหรืออารมณ์เพียงอย่างเดียว” (อับดุลละาะ การ์รีนา, 2556: 52)

ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเองได้นำเนื้อหาการอธิบายสุเราะฮ์อัลอัศรจากหนังสืออธิบายทั้งสองประเภทดังกล่าวมาอธิบายเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานทางวิชาการ โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์จากมุมมองของบรรดาปราชญ์วินิจัยในการแบ่งยุคสมัย บางทัศนะกล่าวว่า “สามร้อยปีแรกของฮิจเราะฮ์ศักราชคือยุคต้นและต่อมาจนถึงปัจจุบันคือยุคปลาย” บางทัศนะกล่าวว่า “สามร้อยห้าสิบปีแรกของฮิจเราะฮ์ศักราชคือยุคต้นและต่อมาจนถึงปัจจุบันคือยุคปลาย” บางทัศนะกล่าวว่า “แบ่งเป็นสามยุคคือยุคร่วมสมัย และเป้าหมายของยุคร่วมสมัยคือผู้ที่อยู่ในศตวรรษที่สิบสามต่อมาจนถึงปัจจุบัน” อ้างถึง (articles.islamweb.net: สืบค้นเมื่อ 30/12/60) และในอีกมุมมองทางมัซฮับมาลิกีย์ กล่าวว่า “ยุคต้นคือผู้ซึ่งอยู่ก่อนอนิอะบิซัยด์ อัลกอรุวานีย์¹²⁹ และผู้ซึ่งอยู่หลังจากท่านคือยุคปลาย ส่วนในมุมมองของมัซฮับฮันบะลี กล่าวว่า ยุคต้นคือผู้ซึ่งอยู่ก่อนอัลกอฎีย์ อะบียะฮ์ลา อัลฟุรรออ์¹³⁰ และยุคกลางคือผู้ซึ่งอยู่ก่อนอนิฎตามะฮ์ อัลมุกอดดีซี¹³¹ และผู้ซึ่งอยู่หลังจากท่านคือยุคปลาย” อ้างถึง (www.ahlalhdeth.com: สืบค้นเมื่อ 30/12/60)

จากมุมมองข้างต้นผู้วิจัยขอแบ่งเป็นสามยุค กล่าวคือยุคต้นสิ้นสุดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 458 โดยอาศัยมาตรฐานการเสียชีวิตของอัลฟุรรออ์และอัลบัยฮะกี¹³² เป็นเกณฑ์กำหนด ส่วนยุคกลางจะผนวกรวมกับยุคปลายเพราะมีช่วงระยะเวลาที่สั้นมากซึ่งยุคกลางสิ้นสุดในปีฮิจเราะฮ์

¹²⁹ คือ อับดุลลอฮ์ บิน อับดุลเราะหมาน เป็นอุละมาอ์สายอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ สังกัดมัซฮับมาลิกีย์ เกิดในปี 310 ฮิจเราะฮ์ศักราช และเสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 386.

¹³⁰ คือ มุฮัมมัด บิน อัลหุสัยน์ เป็นอุละมาอ์สายอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ สังกัดมัซฮับฮันบะลี เกิดในปี 380 ฮิจเราะฮ์ศักราช และเสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 458.

¹³¹ คือ อับดุลลอฮ์ บิน อะหมัด เป็นอุละมาอ์สายอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ สังกัดมัซฮับฮันบะลี เกิดในปี 541 ฮิจเราะฮ์ศักราช และเสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 620.

¹³² คือ อะหมัด บิน อัลหุสัยน์ เป็นอุละมาอ์สายอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ สังกัดมัซฮับชาฟีอี เกิดในปี 384 ฮิจเราะฮ์ศักราช และเสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 458.

ศักราชที่ 620 โดยอาศัยมาตรฐานการเสียชีวิตของอิบนุกุตามะฮฺ อัลมุกอดดิสีย์และยุคต่อมาถือเป็นยุคปลายจนถึงศตวรรษที่สิบสองเป็นเกณฑ์กำหนด และยุคร่วมสมัยเริ่มตั้งแต่ศตวรรษที่สิบสามต่อมาจนกระทั่งปัจจุบันเป็นเกณฑ์กำหนด ซึ่งสามารถจำแนกทัศนะการอธิบายดังนี้

3.2.1.1 ทัศนะปราชญ์มุสลิมในยุคต้น

ปราชญ์มุสลิมที่ได้มีการอธิบายสุเราะฮ์อัลอัครในยุคนั้นมีหลายท่านด้วยกัน แต่ที่นำมาประมวลไว้ในงานวิจัยครั้งนี้เพียง 4 ท่าน ปราชญ์เหล่านั้นคือ อัญญาอะบะรียฺ อัลมาตุรียฺ อัลสะมะรฺกอนดียฺ อิบฺนุเฟาร็อก¹³³ ทั้งนี้การอธิบายสุเราะฮ์อัลอัครที่ได้ประพันธ์ไว้ในหนังสืออธิบายของปราชญ์เหล่านั้น จะนำเสนอตามลำดับปวงปราชญ์ที่ได้กล่าวมา

พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ดำรัสสุเราะฮ์อัลอัครว่า

﴿وَالْعَصْرِ ۝١ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ۝٢ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ۝٣﴾

(العصر: 3-1)

ความว่า “ขอสาบานด้วยกาลเวลา แท้จริงมนุษย์อยู่ในการขาดทุน นอกจากบรรดาผู้ศรัทธา และกระทำความดีทั้งหลาย และตักเตือนกันและกันในเรื่องที่เป็นสัจธรรม และตักเตือนกันและกันให้มีความอดทน”

(อัลอัคร: 1-3)

อัญญาอะบะรียฺ¹³⁴ (al-Tabarīy, 2002-1423: 24/589-591) ได้อธิบายว่า: “บรรดานักตีความ¹³⁵ อัลกุรอานได้มีทัศนะที่แตกต่างกันในโองการ ﴿وَالْعَصْرِ﴾ บางส่วนกล่าวว่า เป็นการสาบานจากพระผู้อภิบาลด้วยกับกาลเวลา นั่นคือ (العصر) หมายถึง “กาลเวลา(الذَّهْر)” มีรายงานจากอิบนุ อับบาส رضي الله عنه กล่าวว่า จากโองการ ﴿وَالْعَصْرِ﴾ คำว่า (العصر) หมายถึง เวลาหนึ่งจากเวลากลางวัน มีรายงานจากหะสัน กล่าวว่า (العصر) หมายถึง เวลาค่ำคืน และสิ่งที่ถูกต้องจากทัศนะดังกล่าวคือแท้จริงพระผู้อภิบาลทรงสาบานด้วยกาลเวลา คำว่า (العصر) เป็นนามชื่อของกาลเวลากล่าวคือยามเย็น กลางคืน และกลางวัน ไม่เป็นการเฉพาะกับกาลเวลาที่ครอบคลุมด้วยความหมายของมัน ทุกช่วงมิติที่เกี่ยวกับกาลเวลาถือว่าเข้าอยู่ในการสาบานของพระองค์ทั้งสิ้น”

¹³³ ทั้งสี่ท่าน คือ ปราชญ์สายอะฮฺลุลสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮฺ แม้ในทางนิติศาสตร์จะยึดตามมัซฮับที่ต่างกัน อัญญาอะบะรียฺยึดมัซฮับท่านเอง ส่วนอัลมาตุรียฺและอัลสะมะรฺกอนดียฺ มัซฮับหนะฟียะฮฺ และอิบนุเฟาร็อก มัซฮับฮาฟิยะฮฺ.

¹³⁴ คือ มุหัมมัด บิน ญะรียฺ เป็นปราชญ์สายอะฮฺลุลสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮฺ เสียชีวิตในปีอิฮฺเราะฮ์ศักราชที่ 310.

¹³⁵ นักตีความตามทัศนะของอิมามอัญญาอะบะรียฺในที่นี้คือนักตีความชาวสะลัฟ.

ในโองการที่สอง ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾ ท่านได้อธิบายว่า “แท้จริงมนุษย์อยู่ในความหายนะและบกพร่อง รายงานจากอุมร์ ซิมร์¹³⁶ กล่าวว่า ฉันได้ยินท่านอะลี رضي الله عنه ได้อ่านออกเสียงอักษรว่า (وَالْعَصْرِ وَالنَّوَابِ الدَّهْرِ, إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ, وَإِنَّهُ فِيهِ إِلَى آخِرِ الدَّهْرِ) รายงานจากเกาะตาอะฮฺ ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾ มีนักอ่านบางกลุ่มได้อ่านต่อว่า (وَالْعَصْرِ وَالنَّوَابِ الدَّهْرِ, إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ) จากอุมร์ ซิมร์ ฉันได้ยินท่านอะลี رضي الله عنه อ่านว่า (وَالْعَصْرِ وَالنَّوَابِ الدَّهْرِ, إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ) และจากมูญาฮิด ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾ แท้จริงมนุษย์อยู่ในการขาดทุน คือนอกจากผู้มีศรัทธา” (al-Ṭabarī, 2002-1423: 24/589-591)

โองการถัดมา ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ “นอกจากบรรดาผู้ศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลาย” คือนอกจากผู้ยึดมั่นต่ออัลลอฮ์ ﷻ และพวกเขายึดถือในความเอเกะของพระองค์ ยอมรับต่อพระองค์ด้วยความเอเกะของพระองค์และแสดงออกซึ่งการสวามิภักดิ์ กระทำความดีทั้งหลาย ปฏิบัติในสิ่งที่ เป็นข้อบังคับต่างๆ และห่างไกลจากสิ่งต้องห้าม การใช้สำนวน “ยกเว้นบรรดาผู้ศรัทธา” ออกจากมนุษย์ เพราะคำความมนุษย์หมายถึงมนุษย์ทั้งหมด ไม่ใช่กลุ่มหนึ่งกลุ่มใด (al-Ṭabarī, 2002-1423: 24/589-591)

ส่วนโองการต่อมา ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾ “และตักเตือนกันและกันในเรื่องที่เป็นสัจธรรม” คือพวกเขาบางกลุ่มจะตักเตือนต่ออีกบางกลุ่มด้วยการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในบัญญัติที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานในคัมภีร์อัลกุรอานจากคำสั่งใช้และหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่ต้องห้าม บรรดานักตีความอัลกุรอานได้ให้ทัศนะว่า จากรายงานเกาะตาอะฮฺและหะสัน ในคำว่า (الْحَقِّ) หมายถึง คัมภีร์แห่งอัลลอฮ์ ﷻ (al-Ṭabarī, 2002-1423: 24/589-591)

ส่วนของโองการสุดท้าย ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ “และตักเตือนกันและกันให้มีความอดทน” คือพวกเขาบางกลุ่มจะตักเตือนต่ออีกบางกลุ่มด้วยการอดทนต่อการปฏิบัติกิจการงานด้วยการแสดงออกซึ่งการสวามิภักดิ์ต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ บรรดานักตีความอัลกุรอานได้ให้ทัศนะว่า จากรายงานเกาะตาอะฮฺ และอัลหะสัน ในคำว่า (الصَّبْرِ) หมายถึง การแสดงออกซึ่งการสวามิภักดิ์ต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ (al-Ṭabarī, 2002-1423: 24/589-591)

อัลมาตุรียดี (al-Māturīdī, 2005-1426: 1/611-613) ได้อธิบายว่า: “มีทัศนะที่หลากหลายในการตีความ ﴿وَالْعَصْرِ﴾ บางท่านว่า หมายถึงกาลเวลาและยุคสมัย บางท่าน¹³⁷ ว่า ช่วงท้ายของกลางวัน คือเป็นเวลาที่ดีทั้งสองช่วง คือช่วงท้ายของกลางวันและช่วงเริ่มต้นของกลางคืน เท่ากับว่าเป้าหมายของคำพูดคือทั้งกลางคืนและกลางวัน และอะบูมุอาษะ กล่าวว่า ชาวอาหรับชอบพูดว่า (لَا أَكَلْمَكَ الْعَصْرَانِ) “ฉันจะไม่พูดกับท่านในสองช่วงเวลา” นั่นคือทั้งกลางคืนและกลางวัน

¹³⁶ คือ อุมร์ ซิมร์ อัลฮัมดานีย อัลกุฟี เป็นที่รู้จักในนามอุมร์ บินซิมร์ จะรายงานหะดีษมาจากอะลี บินอะบีฏอลิบ ถือเป็นนักรายงานหะดีษที่ไม่เป็นที่รู้จักโดยบรรดานักบันทึกหะดีษ นั่นคือบุคคลซึ่งไม่รู้แหล่งที่ศึกษา อุละมาอ์ไม่รู้จัก และไม่พบหะดีษเว้นแต่จากด้านสายรายงานเพียงคนเดียว, จากหนังสือเศาะรีฮะฮฺ ของ ดร.อิมาดุดดีน มุหัมมัด อรเราะซิด หน้าที่ 152.

¹³⁷ คือ อิบน์อบบาส رضي الله عنه ได้กล่าวไว้ ซึ่งบันทึกโดยอิบนุลมุหนิรจากหนังสืออรรถาธิบายอัลกุรอาน (al-Dur al-Manthūr).

และช่วงที่ผ่านเวลากลางคืนและกลางวันคือกาลเวลาที่ผ่านไป เพราะทั้งสองเวลาและสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ในมิติของเวลา ดังนั้นการเอ่ยถึงกลางคืนและกลางวันคือการสาธยายทุกอย่างทั้งคืนวัน และการสาบานด้วยทุกอย่างเป็นการสาบานด้วยสิ่งที่อุบัติขึ้น เพราะทุกอย่างที่ปรากฏสามารถพิจารณาถึงผู้สร้างและสิ่งที่ผู้สร้างบันดาลให้เกิดขึ้น”

คำว่า (الْإِنْسَانُ) เป็นนามสามัญหรือนามประเภทแปลว่ามนุษย์ เป้าหมายคือมนุษย์ทุกคน และ ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ “นอกจากบรรดาผู้ศรัทธา” นั่นคือไม่ยกเว้นคนหนึ่งคนใด กล่าวคือแท้จริงมนุษย์ทุกคนอยู่ในสถานะและทางเลือกที่ขาดทุนนอกจากผู้ที่ได้ค้ำขายในสถานะดังกล่าว เพราะผู้ค้ำคือผู้ได้รับกำไร หากคำว่า (الْإِنْسَانُ) ในที่นี้เป้าหมายคือเฉพาะผู้ฝ่าฝืน ต้องใช้สำนวนว่าแท้จริงบรรดาผู้ฝ่าฝืนอยู่ในความหายนะและขาดทุน (al-Māturīdī, 2005-1426: 1/611-613)

ส่วนของโองการสุดท้าย ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ “และตักเตือนกันและกัน ในสิ่งที่เป็นสัจธรรมและตักเตือนกันและกันให้มีความอดทน” คำว่าสัจธรรม (الْحَقُّ) ความหมายเดิมคือทุกอย่างที่ผู้ปฏิบัติได้กระทำแล้วได้รับการสรรเสริญ คำว่าอดทน (الصَّبْرُ) คือการหยุดยั้งทุกอย่างที่ให้การตำหนิแก่ผู้ปฏิบัติ กล่าวได้ว่าการตักเตือนกันในเรื่องที่เป็นสัจธรรมคือการตักเตือนกันและกันในทุกสิ่งที่กระทำแล้วได้รับการสรรเสริญ และการตักเตือนกันให้มีความอดทนคือการตักเตือนกันและกันจากทุกสิ่งที่ให้การตำหนิแก่ผู้ปฏิบัติ” (al-Māturīdī, 2005-1426: 1/611-613)

อัสซะมัรกอญดี (al-Samarqandī. n.d.: 4/435) ได้อธิบายว่า: “อะลี บินอะบีฏอลิบ กล่าวว่า (الْعَصْرِ) หมายถึงกาลเวลา (الدَّهْرُ) มีรายงานจากอิบนุอับบาส رضي الله عنه กล่าวว่า จากโองการ ﴿وَالْعَصْرِ﴾ คำว่า (الْعَصْرِ) หมายถึง การละหมาดอัสร (ยามเย็น) การสาบานในสุเราะฮ์คือพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยกับละหมาดอัสร”

โองการถัดมา ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾ ท่านอธิบายว่า: “แท้จริงผู้ฝ่าฝืนอยู่ในความขาดทุน และมีรายงานจากมุฮัมมัด บิน กะอับ อัลกอรีศีย์¹³⁸ คำว่ามนุษย์ (الْإِنْسَانُ) คือมนุษย์ทุกคน อัจจากคำกล่าวอัลเกาะตาบีย์ และอัชชูญา¹³⁹ กล่าวว่า เป้าหมายของคำว่ามนุษย์ (الْإِنْسَانُ) คือคน (الْإِنْسَانُ) และความขาดทุนคือกลุ่มเดียวซึ่งหมายถึงผู้ฝ่าฝืนที่ปฏิบัติกิจการงานต่างๆ ด้วยสิ่งอื่นที่นอกเหนือไปจากการแสดงออกซึ่งการสวามิภักดิ์ต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ นั้นอยู่ในความขาดทุน มีรายงานจากอะลี رضي الله عنه แท้จริงท่านได้อ่านว่า

(وَالْعَصْرِ وَنَوَائِبِ الدَّهْرِ, إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ, وَإِنَّهُ لَفِي لَعْنَةٍ إِلَى آخِرِ الدَّهْرِ)

¹³⁸ คือ มุฮัมมัด บิน กะอับ บิน สะลิม อัลกอรีศีย์ หรือขนานนามว่า อะบูหัมซะฮ์ เป็นอุละมาฮ์ท่านหนึ่งด้านอรรถาธิบายอัลกุรอาน บิดาของท่านเป็นชนเผ่าปะนิกรือยเศาะฮ์.

¹³⁹ คือ อับดุลเราะหมาน บิน อิสฮาก อัชชูญาญีย์ หรือขนานนามว่า อะบุลกอสิม อันนะหฺวี เป็นอุละมาฮ์สายอะฮลิซสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ มีความเชี่ยวชาญด้านภาษาและไวยากรณ์ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 340.

ส่วนของโองการสุดท้าย ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾ “และตักเตือนกันและกันในสิ่งที่เป็นสัจธรรม” คืออุยงส่งเสริมกันและกันด้วยอัลกุรอาน กล่าวคือพวกเขากระตุ้นกันในการศรัทธาต่ออัลกุรอานและกระทำความดีทั้งหลาย ส่วน ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ “และตักเตือนกันและกันให้มีความอดทน” คืออุยงส่งเสริมกันและกันบนการนมีสการต่ออัลลอฮ์ ﷻ และบนความยากลำบาก แล้วพวกเขาจะกระตุ้นกันในเรื่องดังกล่าว มีรายงานว่าความอดทนนั้นบนสิ่งที่น่ารังเกียจ เพราะแท้จริงสวรรค์ได้รับการปกป้องจากสิ่งที่น่ารังเกียจ” (al-Samarqandīy, n.d.: 4/435)

อิบนุเฟาร็อก (‘Ibn Fawrak, 2009-1430: 3/269-270) ได้อธิบายว่า: “ประเด็นที่นำมาจากตำราของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดังกล่าว 4 ประเด็น คือรากศัพท์ของคำว่า (العَصْر) คืออะไร ความขาดทุนคืออะไร ความอดทนคืออะไร และสัจธรรมคืออะไร ในประเด็นเหล่านั้นตอบได้ว่า (العَصْر) หมายถึง“กาลเวลา” (الدَّهْر) จากรายงานของอิบนุอับบาส رضي الله عنه บางท่านกล่าวว่ายามเย็นซึ่งมาจากรายงานของหะสันและเกาะตาอะฮ์”

ประเด็นถัดมาคือความขาดทุน หมายถึงสูญเสียต้นทุน สำหรับมนุษย์การสูญเสียทรัพย์สินถือเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญต่อต้นทุน เว้นแต่ผู้ศรัทธาที่ปฏิบัติตนในการสวามิภักดิ์ต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และถือเป็นคนคุณสมบัติของผู้บรรลุลุศลาสนภาวะทุกคนต้องปฏิบัติตนในการสวามิภักดิ์ต่อพระองค์ตามบัญญัติอิสลาม (‘Ibn Fawrak, 2009-1430: 3/269-270)

ประเด็นต่อมาคือการอดทน หมายถึงการยับยั้งตนเองจากการตัดขาดในพระบัญชาใช้แห่งพระองค์ นั่นคืออดทนบนการสวามิภักดิ์ต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และประเด็นสุดท้ายคือสัจธรรม หมายถึงสิ่งพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงเชิญชวนไปยังมันและทำให้เกิดความดีงามด้วยพระบัญชาใช้ของพระองค์ (‘Ibn Fawrak, 2009-1430: 3/269-270)

3.2.1.2 ทศนะปราชญ์มุสลิมในยุคปลาย

ในยุคปลายนี้ถือเป็นยุคหนึ่งที่มีความสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์อิสลาม การศึกษาค้นคว้าได้แพร่หลายเข้าสู่หลายๆ พื้นที่ของโลก วรรณกรรมและตำราอันมากมายได้ถูกบันทึกไว้เพื่อหลักฐานทางวิชาการในหลายๆ ด้าน และปราชญ์มุสลิมที่ได้มีการอธิบายอัลกุรอานในยุคนี้มีหลายท่านด้วยกัน แต่ที่นำมาประมวลไว้ในงานวิจัยครั้งนี้เพียง 12 ท่าน เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลวิจัยในการอธิบายสุเราะฮ์อัลอัศร ปราชญ์เหล่านั้นคือ อัลบะฆะวะวีย์ ฟัครุดดีน อรรอซีย์¹⁴⁰ อัลกุฎฎีบีย์ อิบนุกะษีร์ อัลบัยฎาวีย์ อะบูหัยยาน อัลคอซิม อันนะสะฟี อัลนัยซาบูรีย์ อิบนุอาติล อัลบะกออีย์ และอัลสุยูตี๋ย ทั้งนี้การอธิบายสุเราะฮ์อัลอัศรที่ได้ประพันธ์ไว้ในหนังสืออธิบายของปราชญ์เหล่านั้น จะนำเสนอตามลำดับปวงปราชญ์ที่ได้กล่าวมา

อัลบะฆะวะวีย์ (al-Baghawīy, 1997-1417: 8/525-526) ได้อธิบายว่า: “จากอิบนุอับบาส رضي الله عنه กล่าวว่า ﴿وَالْعَصْرِ﴾ หมายถึงขอสาบานด้วยกาลเวลา (وَالدَّهْرِ) และบางท่านให้ความหมายว่า ขอสาบานด้วยพระผู้อภิบาลแห่งกาลเวลา อิบนุกัยสานกล่าวว่า เป้าหมายของเวลาคือ

¹⁴⁰ ทั้งสองท่านนี้เป็นปราชญ์ยุคกลางตามมุมมองมัซฮับฮันบะลีย์.

ทั้งกลางคืนและกลางวัน ซึ่งเรียกสองช่วงเวลาดังกล่าวว่า (العَصْرَانِ) และหะสันให้ความหมายว่า เริ่มจากตะวันคล้อยจนกระทั่งตะวันลับฟ้า ส่วนท่านเกาะตาอะฮฺให้ความหมายว่า เวลาหนึ่งจากเวลากลางวัน และมะกอติลให้ทัศนะว่า พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงสาบานด้วยละหมาดอัลอัครคือละหมาดอัลลุสฎอ¹⁴¹ (al-Baghawī, 1997-1417: 8/525-526)

และโองการถัดมา ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾ ท่านอธิบายว่า: “คือความขาดทุนและบกพร่อง บางท่านให้เป้าหมายของคำว่ามนุษย์ (الْإِنْسَانَ) คือผู้ฝ่าฝืน โดยยึดหลักฐานจากการยกเว้นบรรดาผู้มีศรัทธาออกจากผู้ขาดทุน และการขาดทุน คือ การสูญเสียต้นทุนของมนุษย์ในความหายนะต่อตนเองนั่นคือชีวิตและอายุของเขา (ในการกระทำสิ่งที่เป็บบา) และทั้งสองนั้นคือต้นทุนอันสำคัญอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์ (al-Baghawī, 1997-1417: 8/525-526)

ส่วนโองการต่อมา ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ “นอกจากบรรดาผู้ศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลาย” แท้จริงพวกเขาไม่อยู่ในความขาดทุน ส่วนของโองการ ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾ “และตักเตือนกันและกันในเรื่องที่เป็นสัจธรรม” คือตักเตือนกันและกันด้วยอัลกุรอาน ซึ่งรายงานจากหะสันและเกาะตาอะฮฺ ส่วนมะกอติลได้ให้ความหมายว่าตักเตือนกันและกันด้วยศรัทธาและความเป็นเอกะของพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ส่วนของโองการสุดท้าย ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ “และตักเตือนกันและกันให้มีความอดทน” คือบนการปฏิบัติในข้อบังคับต่างๆ และยืนหยัดด้วยพระบัญชาใช้ของพระองค์ มีรายงานอิบนุเอร์วาน¹⁴² จากอิบรอฮีม¹⁴³ ว่า เป้าหมายของมนุษย์เมื่อได้ใช้ชีวิตที่ยืนยาวบนโลกนี้และแก่ชราลงโดยที่ไม่ได้บริหารชีวิตให้เกิดความดีงาม เขาก็อยู่ในความบกพร่องและล่าถอยอย่างไร้ค่าเว้นแต่บรรดาผู้ที่มีศรัทธา พวกเขาจะได้รับการบันทึกผลตอบแทนและสิ่งที่ดีในกิจการงานที่พวกเขาได้ปฏิบัติไว้เมื่อตอนยังหนุ่มและแข็งแรงดี ดังคำรัสของพระองค์ที่กล่าวถึงผลตอบแทนของมนุษย์ที่มีศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลายในสุเราะฮฺฮุดตีนิ: 4-6” (al-Baghawī, 1997-1417: 8/525-526)

ฟัครุดดีน อรรอซีย (Fakhr al-Dīn al-Rāzī, 1992-1412: 32/620) ได้อธิบายว่า: “ทัศนะปวงประชาญ์ที่ได้อธิบายคำว่า (العَصْر) มีหลายทัศนะจากบรรดานักอรรถาธิบายอัลกุรอาน

ทัศนะแรกให้ความหมายว่ากาลเวลา (الدَّهْرُ) ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ 1) รายงานจากศาสนทูต ﷺ ว่าแท้จริงพระองค์ทรงสาบานด้วยกาลเวลา ท่านอ่านว่า (وَالْعَصْرِ وَاللَّيْلِ إِذَا يَجِيءُ) และเราขอกล่าวว่า นั่นคือรูปแบบการอรรถาธิบายไม่สามารถนำมาอ่านในละหมาดได้ 2) กาลเวลาครอบคลุมถึงความน่าประหลาดใจ ประสบทั้งสุขใจและทุกข์ภัยอันตราย สุขภาพดีและเจ็บป่วย ร่ำรวยและยากจน มันคือความน่าประหลาดใจอันหลากหลายในช่วงเวลาเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้พระองค์

¹⁴¹ คือละหมาดช่วงกลางซึ่งอยู่ระหว่างศุบฮ์กับซุฮฺร์และมัฆริบกับอิฮา.

¹⁴² คือ अबดุลลอฮฺ บิน เอร์วาน บิน อรรฎาะบาน อัลมุซนีย์ หรือขนานนามว่า อิบนุ เอร์วาน เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 106 เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 189.

¹⁴³ คือ อิบรอฮีม บิน มุหัมมัด บิน อะลี บิน अबดุลลอฮฺ บิน อัลอับบาส หรือขนานนามว่า อะบูอิสฮาก เป็นที่รู้จักในนามอิบรอฮีม อัลอิมาม (ประชาญ์ตาบอีน) เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 82 เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 131.

ทรงสาบานกาลเวลาและเดือนให้ระวังว่าแท้จริงทั้งกลางคืนและกลางวันคือโอกาสของผู้บรรลุลาศน
ภาวะสามารถใช้มันให้สูญเปล่าโดยไม่คำนึงถึงคุณค่าของมันก็ได้ ตั้งพระองค์ดำรัสว่า

﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يَذَّكَّرَ أَوْ أَرَادَ
شُكُورًا﴾

(سورة الفرقان: 62)

ความว่า “และพระองค์คือผู้ทรงบันดาลให้มีกลางคืน และกลางวัน
หมุนเวียนแทนที่กัน สำหรับผู้ที่ปรารถนาจะใคร่ครวญ หรือปรารถ
นาจะขอบคุณ”

(สุเราะฮ์อัลฟุรกอน: 62)

3) พระองค์ดำรัสเพื่อบ่งบอกให้รู้ถึงสถานที่และตำแหน่งต่างๆ ของสถานที่ที่เรียกว่า

﴿قُلْ لِمَنْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ لِلَّهِ...﴾

(سورة الأنعام: بعض من آية 12)

ความว่า “จงกล่าวเถิด(มุฮัมมัด)ว่าสิ่งที่อยู่ในบรรดาชั้นฟ้าและแผ่นดิน
ดินนั้นเป็นของใคร? จงกล่าวเถิด(มุฮัมมัด)ว่าเป็นของอัลลอฮ์”

(สุเราะฮ์อัลอันอาม: ส่วนหนึ่งของโองการ 12)

และพระองค์ดำรัสเพื่อบ่งบอกถึงเวลาและช่วงเวลาต่างๆ ของมันไว้เรียกว่า

﴿وَلَهُ مَا سَكَنَ فِي اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾

(سورة الأنعام: 13)

ความว่า “และสิ่งที่สงบเสียบอยู่ในเวลากลางคืน และกลางวันนั้น
เป็นสิทธิของพระองค์ และพระองค์คือผู้ทรงได้ยิน ผู้ทรงรอบรู้”

(สุเราะฮ์อัลอันอาม: 13)

จากโองการดังกล่าว เราได้ชี้แจงให้เห็นว่าแท้จริงเวลานั้นสูงส่งและมีเกียรติกว่า
สถานที่ ซึ่งจากการสาบานด้วยกาลเวลานั้นมีเกียรติจากสองส่วนคือเกียรติในกรรมสิทธิ์ของพระองค์
และเกียรติในอาณาจักรแห่งพระองค์ 4) มนุษย์มักพาดพิงความขาดทุนให้กับเหตุการณ์ต่างๆ ในเวลา
พระองค์ทรงสาบานด้วยกับกาลเวลาเพื่อชี้ให้เห็นถึงความโปรดปรานที่อยู่ในมิติของเวลา ความ
ขาดทุนที่น่าตำหนิโดยแท้คือมนุษย์ไม่ใช้เวลา และนั่นคือที่มาของดำรัสที่ว่า ﴿لَغِي خُسْرٍ﴾ (Fakhr
al-Dīn al-Rāzī, 1992-1412: 32/621)

ทัศนคติที่สองคือทัศนคติของอะบีมุสลิม ให้ความหมายคำว่า (العصر) ว่าช่วงหนึ่งจาก
สองช่วงเวลากลางวัน ซึ่งมีเหตุผลหลายแนวทาง 1) พระองค์ทรงสาบานด้วยเวลายามเย็นเช่นเดียวกับ
สาบานด้วยเวลายามสาย เนื่องจากเวลาทั้งสองเป็นภาวะบ่งชี้ถึงเดขานุภาพของพระองค์ ในทุกๆ ยาม
เช้าเปรียบดั่งวันกิยามะฮ์ มนุษย์ออกจากสุสาน คนตายฟื้นคืนชีพ トラซังถูกตั้งขึ้น ทุกๆ ยามค่าเปรียบ
ดั่งโลกนี้พังทลายลงด้วยเสียงกรีดร้องและความตาย (ความเงิบสงบ) แต่ละช่วงของทั้งสองเวลามัน
คือพยานที่ยุติธรรม หากผู้พิพากษาไม่ตัดสินตามพยานเหล่านั้นย่อมขาดทุน เช่นเดียวกับมนุษย์ที่

หลงใหลเพลิดเพลินจากการใช้ประโยชน์จากเวลาทั้งสองย่อมขาดทุนเช่นกัน 2) หะสันกล่าวว่า พระองค์ทรงสาบานด้วยกับเวลาเพื่อต้องการเตือนให้ระวังว่าตลาดนั้นใกล้ปิดและสิ้นสุดการค้าขาย และไขว่คว้ามัน หากท่านไม่ไขว่คว้าแล้วกลับเข้าบ้าน ลูกๆ มวนเวียนแล้วถามว่าหาอะไรมาให้พวกเขาบ้าง ซึ่งตอนนั้นท่านรู้สึกละอายไม่มีอะไรติดมือมาเท่ากับว่าท่านคือผู้ที่ขาดทุน เปรียบตั้งคำว่า เวลา (العصر) คือเวลาโลกนี้ที่ใกล้กียามะฮฺและท่านเองยังไม่ได้เตรียมเสบียง(คุณความดี)ทั้งที่ท่านรู้ว่าพรุ่งนี้จะถูกสอบสวนจากความโปรดปรานต่างๆ ที่ท่านใช้ประโยชน์อยู่บนโลกนี้ และการปฏิบัติตนในคุณความดีพร้อมเพื่อนมนุษย์ และทุกคนที่ถูกละเมิดจะทวงสิทธิเขาคืนจากท่าน ในขณะที่ท่านคือผู้ที่ขาดทุน ดังคำรัสของพระองค์ที่ว่า

﴿اقترب للناس حسابهم وهم في غفلة معرضون﴾

(سورة الأنبياء: 1)

ความว่า “เวลาแห่งการคิดบัญชีของมนุษย์ได้ใกล้เข้ามาแล้ว โดยที่พวกเขาอยู่ในสภาพหลงลืม¹⁴⁴ เป็นผู้ผินหลังให้”

(สุเราะฮ์อัลอัมบิยาอ: 1)

3) เวลาดังกล่าวคือยามเย็น (العصر) มีความสำคัญ จากหลักฐานจากศาสนทูต ﷺ กล่าวว่า “บุคคลใดได้สาบานเท็จหลังจากยามเย็น พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ จะไม่ทรงพูดและมองเขาในวันกียามะฮฺ” บรรพชนรุ่นแรกบางท่านกล่าวว่า “ฉันเรียนรู้ความหมายสุเราะฮ์นี้จากคนขายน้ำแข็งซึ่งเขาจะตะโกนว่า พวกท่านโปรดสงสารคนที่ต้นทุนกำลังละลาย! พวกท่านโปรดสงสารคนที่ต้นทุนกำลังละลาย! แล้วฉันก็เข้าใจความหมายของโองการ ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لِفِي خُسْرٍ﴾ ว่า “เวลาได้ล่วงผ่านอายุที่ล่วงเลยทั้งที่ยังไม่ไขว่คว้าสิ่งใด¹⁴⁵ เขาคือผู้ขาดทุน” (Fakhr al-Dīn al-Rāzī, 1992-1412: 32/622)

ทัศนะที่สามคือทัศนะของมะกอติล ให้ความหมายคำว่า (العصر) คือละหมาดอัลอัสร์ ซึ่งมีเหตุผลหลายแนวทาง 1) พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยละหมาดอัลอัสร์เพราะมีความประเสริฐ โดยมีคำรัสในอัลกุรอาน สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์: 238 ว่า ﴿وَالصَّلَاةَ الْوُسْطَى﴾ คือละหมาดอัลอัสร์ และบางท่านกล่าวถึงคำว่า ﴿الصَّلَاةَ﴾ ที่ปรากฏในสุเราะฮ์อัลมาอิดะฮ์: 106 ว่าหมายถึงละหมาดอัลอัสร์ 2) ศาสนทูตได้กล่าวว่า “บุคคลใดที่ขาดละหมาดอัลอัสร์ เท่ากับว่าครอบครัวและทรัพย์สินของเขาล้มเหลว (ขาดความจำเริญในชีวิต)” 3) แท้จริงข้อบังคับในการปฏิบัติการณ์ละหมาดอัลอัสร์ในเวลานั้นมันมีความยากลำบาก เนื่องจากผู้คนกำลังสาละวนอยู่กับการค้าขายและอาชีพการงานในช่วงท้ายของกลางวัน และยุ่งอยู่กับการจัดการชีวิตครอบครัว 5) แท้จริงการละหมาดอัลอัสร์เป็นผลลัพธ์อันเสร็จสิ้นการสวามิภักดิ์ในตอนกลางวัน เปรียบเหมือนกับการสารภาพผิดที่เป็นการเสร็จสิ้นของกิจการงานต่างๆ ดังนั้นการสั่งเสียในเรื่องสารภาพผิดเป็นสิ่งจำเป็นเช่นเดียวกับการละหมาดอัลอัสร์ เพราะการงานต่างๆ เสร็จสิ้นด้วยกับสิ่งจำเป็นทั้งสอง การสาบาน

¹⁴⁴ คือมีวเมาอยู่ในเรื่องตัลหา เฉยเมยต่อวันที่น่าสะพรึงกลัว โดยพวกเขาไม่ได้เตรียมการงานเพื่อวันนั้นเลย.

¹⁴⁵ ต้นทุนคือความดีที่ปล่อยวาง และส่วนเพิ่มของความดีคือกำไร.

ด้วยเวลาละหมาดเพื่อต้องการให้เห็นเกียรติและคุณค่าในสถานภาพของมัน และเพื่อเพิ่มสำคัญ การสั่งเสียแก่ผู้บรรลุตาสนาภาวะให้มีความเข้มงวดการปฏิบัติ และบ่งบอกให้รู้ว่าหากท่านปฏิบัติมัน อย่างจริงจัง ย่อมเปลี่ยนความขาดทุนให้เป็นผลกำไรทันที 6) ศาสนทูตได้กล่าวว่า “สามประการ พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ จะไม่ทรงมอง ไม่ทรงพูดและไม่ทรงขัดเกลาพวกเขา คือผู้ชายซึ่งได้สาบานเท็จ หลังจากยามเย็น” หากมีประเด็นถามว่า “ละหมาดอัลอัสร์เป็นข้อบังคับที่พวกเราต้องปฏิบัติ แล้วเหตุใดพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงอนุมัติการสาบานด้วยละหมาดดังกล่าว?” ขอบตอบว่า “แท้จริงมันไม่ใช่การสาบานในรูปแบบข้อบังคับปฏิบัติ แต่มันเป็นการสาบานในรูปแบบพระบัญชาอันทรงเกียรติที่เราได้นมัสการต่อพระองค์ในเวลาดังกล่าว” (Fakhr al-Dīn al-Rāzīy, 1992-1412: 32/623)

ทัศนะที่สี่คือทัศนะที่ให้ความหมาย (العَصْر) ว่าแท้จริงเป็นการสาบานด้วยยุคสมัยของศาสดา ﷺ บ่งชี้ถึงคำว่า (العَصْر) คือยุคสมัยที่ถูกเฉพาะไว้ด้วยกับประชาชาติแห่งยุค ดังนั้นไม่ต้องสงสัยเลยว่าพระองค์ทรงสาบานด้วยกับยุคสมัยดังกล่าว พระองค์ดำรัสว่า ﴿وَالْعَصْرُ﴾ คือกาลเวลาที่ท่านอยู่กับมันซึ่งพระองค์ทรงสาบานด้วยยุคสมัยในโองการนี้ ส่วนการสาบานด้วยสถานที่ พระองค์ดำรัสว่า¹⁴⁶ ﴿وَأَنْتَ حِلٌّ بِحَدِّ الْبَلَدِ﴾ “และเจ้านี้เป็นผู้อาศัยอยู่ในเมืองนี้” และสาบานด้วยกับอายุ พระองค์ดำรัสว่า¹⁴⁷ ﴿لَعَمْرُكَ﴾ “ขอสาบานด้วยชีวิตของเจ้า” กล่าวได้ว่า ยุคสมัยของเจ้า เมืองของเจ้า และอายุของเจ้า ทั้งหมดคือนามวิเศษณ์¹⁴⁸ (الظَّرْفِ) เมื่อจำเป็นต้องให้เกียรติและให้ความสำคัญกับสภาพของนามวิเศษณ์ ดังนั้นการให้เกียรติและให้ความสำคัญกับสภาพของผู้ที่อยู่ร่วม (الْمَطْرُوفِ) ในนามวิเศษณ์ ถือว่าจำเป็นเช่นเดียวกัน ส่วนแนวทางในการสาบานเปรียบดั่งพระองค์ดำรัสว่า เจ้า! โอ้มุฮัมมัดเจ้าได้มาและเชิญชวนแก่พวกเขาแล้ว แต่พวกเขาหันหลังไม่ผินหน้ามายังท่าน โอ้! มันช่างเป็นความขาดทุนและความละลายของพวกเขาอันใหญ่หลวงยิ่งนัก (Fakhr al-Dīn al-Rāzīy, 1992-1412: 32/623)

โองการถัดมา ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾ ท่านอธิบายว่า: “โองการนี้มีหลายประเด็นที่ควรแก่การศึกษา 1) อะลีฟลาม (ل) ที่ปรากฏอยู่ที่คำว่า ﴿الْإِنْسَانَ﴾ อาจเป็นอักษรที่ให้นัยความหมายถึงประเภทของมนุษย์ กล่าวคือ ประเภทมนุษย์ที่ถูกยกเว้นออกจากความขาดทุนคือบรรดาผู้ที่มีศรัทธา และอาจเป็นอักษรที่ให้นัยความหมายผู้กมัตคำสาบาน 2) คำว่าขาดทุน (الخُسْر) คือ (الخُسْرَان) ให้ความหมายเหมือนกัน เช่นเดียวกับคำว่าฝ่าฝืน (الكُفْر) คือ (الكُفْرَان) ความหมายเหมือนกัน ซึ่งความหมายของคำว่าขาดทุนคือบกพร่องและสูญเสียต้นทุน 3) จากส่วนหนึ่งของโองการ ﴿لَفِي خُسْرٍ﴾ ให้นัยความหมายถึงการยึดมั่นในความเป็นเอกะของพระองค์ซึ่งอยู่ในจำแนกต่างๆ ของ

¹⁴⁶ สุเราะฮ์อัลบะลัด โองการที่ 2.

¹⁴⁷ สุเราะฮ์อัลหัจญ์ โองการที่ 72.

¹⁴⁸ คือทั้งกาลวิเศษณ์และสถานวิเศษณ์.

ความขาดทุน กล่าวคือแก่นแท้ของความขาดทุนคือหักห้ามจากการรับใช้ต่อพระผู้อภิบาล และความขาดทุนส่วนที่เหลือคือหักห้ามจากสวนสวรรค์และลงสู่ขุมนรก

จากที่ได้อธิบายในประเด็นที่ 3 ข้างต้นมีความเป็นไปได้ในกรณีศึกษาเชิงวิเคราะห์จากโองการ ﴿لَغِي خُسْرٌ﴾ คืออยู่ในหนทางของความขาดทุน เช่นกรณีศึกษาเรื่องกินทรัพย์เด็กกำพร้าจากโองการที่ 10 สุเราะฮ์อันนิสาอว่า ﴿لَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا﴾ เพราะผลลัพธ์จากการกินทรัพย์เด็กกำพร้าคือขุมนรกซึ่งถือเป็นหนทางหนึ่งของความขาดทุน (Fakhr al-Dīn al-Rāzī, 1992-1412: 32/624-625)

พึงรู้เถิดว่าโองการนี้ ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَغِي خُسْرٌ﴾ เปรียบดั่งการย่ำเตือนถึงแก่นแท้ของความเป็นมนุษย์นั้นอยู่ในความขาดทุนและล้มเหลว และรับรองได้ว่าความจำเริญและความผาสุกของมนุษย์ขึ้นอยู่กับความรักที่ผูกพันกับโลกหน้าและหันหลังให้กับความหลงใหลของโลกนี้ จากนั้นมูลเหตุที่ชักนำไปสู่โลกหน้ามันเริ่มลับ ส่วนมูลเหตุที่ชักนำไปสู่ความรักที่ผูกพันกับโลกนี้มันชัดเจน นั่นคือประสาธสัมผัสทั้งห้า อารมณ์ตัณหาและความมีโมโหโทสะ ด้วยเหตุนี้มนุษย์ส่วนมากต่างสาละวนด้วยความรักและหลงใหลในโลกนี้ที่ติดต่อกับการชวนชวายนมัน พวกเขาจึงตกอยู่ในวังวนแห่งความขาดทุนและความสูญเสียอันมีอาจทดแทนคุณค่าให้แก่ชีวิตได้ (Fakhr al-Dīn al-Rāzī, 1992-1412: 32/626)

ส่วนหนึ่งของโองการสุดท้าย ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ ความว่า “และตักเตือนกันและกันในเรื่องที่เป็นสัจธรรม และตักเตือนกันและกันให้มีความอดทน” พึงรู้เถิดว่าพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงชี้แจงถึงผู้ที่ถูกยกเว้นด้วยสาเหตุของการศรัทธาและการกระทำความดีซึ่งพวกเขาได้ออกจากสภาพของผู้ขาดทุน และพวกเขากลายเป็นนายแห่งความจำเริญและความผาสุกอันเนื่องจากการยึดมั่นในข้อปฏิบัติต่างๆ สู่อำนาจอันประกอบไปด้วยภาคผลบุญและการรอดพ้นจากการลงโทษ พวกเขามีความรักอันสุดซึ้งต่อการสวามิภักดิ์ต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และไม่จำกัดวิถีปฏิบัติเหล่านี้เพียงแค่ส่วนตัวของพวกเขา หากแต่พวกเขายังได้ตักเตือนกันและกันแก่บุคคลอื่นในแนวทางที่พวกเขากำลังปฏิบัติเพื่อเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้มีการสวามิภักดิ์ต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เช่นกัน ดังพระองค์ดำรัสว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا﴾

(سورة التحريم: بعض من آية 6)

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงคุ้มครองตัวของพวกเจ้า และครอบครัวของพวกเจ้าให้พ้นจากไฟนรก”

(สุเราะฮ์อัตตะหรีม: ส่วนหนึ่งของโองการ 6)

ดังนั้นการตักเตือนกันและกันในเรื่องที่เป็นสัจธรรมครอบคลุมถึงบัญญัติของศาสนาทั้งหมดทั้งภาควิชาการและการปฏิบัติ ส่วนการตักเตือนกันและกันให้มีความอดทนครอบคลุมถึงการแบกรับตนเองและยืนหยัดบนความยากลำบากในข้อบังคับต่างๆ ที่จำเป็นต้องปฏิบัติ และหลีกเลี่ยงจากสิ่งต้องห้ามเมื่อต้องเผชิญกับสิ่งที่น่ารังเกียจเหล่านั้น และการดำรงไว้ซึ่งเป้าหมายของทั้งสองนั้นเป็นความยากอันหนักยิ่ง ซึ่งสามารถกล่าวได้หลายๆ ประเด็นด้วยกัน 1) ส่วนหนึ่งของโองการสุดท้าย

นี้ให้เป็นสัญญาณงโฆซที่รุนแรง เนื่องจากพระองค์ทรงตัดสินชี้ขาดเรื่องความขาดทุนบนมนุษย์ทุกคน นอกจากผู้ที่มีคุณสมบัติ 4 ประการ คือมีความศรัทธา กระทำสิ่งที่ดี ตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรม และตักเตือนกันและกันด้วยการอดทน เป็นการบ่งชี้ว่าความปลอดภัยและความสำเร็จถูกประมวลไว้ใน 4 ประการนี้ และแท้จริงผู้ที่ปฏิบัติข้อบังคับต่อตนเองเช่นไรแก่ผู้อื่นก็ให้ปฏิบัติด้วยเช่นกัน ส่วนหนึ่งคือการเชิญชวนไปสู่บัญญัติแห่งศาสนา การตักเตือน การสั่งใช้ด้วยคุณความดี และการยับยั้งจากสิ่งเลวร้าย ถือเป็นความจำเป็นต่อตนเองและแก่ผู้อื่นในการปฏิบัติต่อกัน

การใช้สำนวนโวหารซ้ำสองครั้งด้วยคำว่า “ตักเตือนกันและกัน” เป็นการรวมอยู่ในการกล่าวครั้งแรกกับการเชิญชวนไปสู่บัญญัติแห่งพระองค์ ส่วนครั้งที่สองกับการยืนหยัดบนบัญญัติแห่งพระองค์ และครั้งแรกเป็นการสั่งใช้ด้วยคุณความดี ส่วนครั้งที่สองเป็นการยับยั้งจากสิ่งที่เลวร้าย อุมร์ อิบน์ค็อฎฎอบ เคยกล่าวว่า “ขอพระองค์โปรดเมตตาแก่บุคคลที่ชี้แนะข้อตำหนิที่มีอยู่ที่ตัวของฉันด้วยเถิด” 2) โองการนี้ได้บ่งชี้ว่าแท้จริงสัจธรรมนั้นเน้นหนักและบททดสอบก็พัวพันอยู่กับการยืนหยัดในสัจธรรม การใช้ภาวะแวดล้อมของการตักเตือนกันและกันมาเกี่ยวข้องถือเป็นส่วนสำคัญ 3) การใช้ ﴿وَتَوَصَّوْا﴾ ซึ่งเป็นคำกริยาสั่งใช้ แต่ไม่ใช่คำว่า (وَيَنْوَصُوا) เพื่อสรรเสริญแก่พวกเขาในการประกอบคุณความดีในช่วงเวลาที่ผ่านมา ดังกล่าวนั้นเพื่อสร้างแรงกระตุ้นในการยืนหยัดบนบัญญัติแห่งพระองค์ในช่วงเวลาอนาคตต่อไป” (Fakhr al-Dīn al-Rāzīy, 1992-1412: 32/627-629)

อัลกูฎฎบีย (al-Qurtubīy, n.d.: 20/166-168) ได้อธิบายว่า: “ในโองการ ﴿وَالْعَصْرِ﴾ มีนัยความหมายสองประเด็น 1) รายงานจากอิบนุอับบาส رضي الله عنه กล่าวว่า หมายถึง “กาลเวลา (الذَّهْرُ)” ดังนั้น (الْعَصْرِ) เหมือนกับ (الذَّهْرُ) ทางด้านความหมาย และหลักฐานส่วนหนึ่งที่บ่งชี้ว่า (الذَّهْرُ) หมายถึงกาลเวลานั้นคือหนึ่งปี ดังกวีร้อยเรียงไว้ว่า

سَيْلُ الْهَوَىٰ وَعَزْرُ وَبَحْرُ الْهَوَىٰ عَمْرٌ وَيَوْمُ الْهَوَىٰ شَهْرٌ وَشَهْرُ الْهَوَىٰ ذَهْرٌ

มีใจความว่า “หนทางแห่งความปรารถนาวิบากนัก ทะเลแห่งตัณหา
ได้เอ่อล้น วันอันปรารถนาเช้าแรมเดือน เดือนแห่งตัณหานานแรมปี”

จากกวีข้างต้นชี้ให้เห็นถึงนัยความหมายของ (الذَّهْرُ) ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับกาลเวลา และจากการอธิบายข้างต้นกล่าวได้ว่า “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยกาลเวลาเนื่องจากแต่ ละช่วงเวลามีการย้ำเตือนให้ตระหนักถึงสภาพการณ์ที่คงดำเนินอยู่และภาวะเปลี่ยนแปลงตามสภาพการณ์เหล่านั้น และปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ประจักษ์ให้เห็นเป็นการบ่งชี้ถึงอำนาจของผู้สร้าง” และบางท่านให้ทัศนะอีกว่า คำว่า (الْعَصْرِ) คือ กลางคืนและกลางวัน และบางก็ให้ทัศนะว่ายามเช้า และยามเย็น ยามเช้าคือนับได้จนถึงช่วงปลายของวัน บางท่านได้นิยามว่า “ยามเย็นเริ่มตั้งแต่ตะวันคล้อยจนกระทั่งตะวันลับขอบฟ้า” เกาะตาดะฮุกกล่าวว่า (الْعَصْرِ) คือช่วงสุดท้ายของเวลากลางวัน บางท่านให้ทัศนะว่าพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยละหมาดอัลอัสร์ คือละหมาดอัลอัสฏอ¹⁴⁹ เพราะเป็นเวลาที่ประเสริฐของการละหมาด มะกอดิลให้ทัศนะเช่นกันว่าละหมาดอัลอัสฏอ บางท่านให้

¹⁴⁹ มีปรากฏในสุเราะฮ์อัลละอะเราะฮ์ โองการที่ 238.

ทัศนะว่า พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยกบฏุคสมัยของศาสนทูตมุฮัมมัดเพราะความสำเร็จของการแต่งตั้งตำแหน่งศาสนทูตเกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น (al-Qurtubīy, n.d.: 20/166-168)

โองการต่อมา ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾ เป็นคำตอบของคำสาบาน เป้าหมายของคำ ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ﴾ คือผู้ฝ่าฝืน อิบนุอับบาส رضي الله عنه กล่าวถึงกลุ่มเป้าหมายนั้นคือ อัลวะลีด บินอัลมุฆีเราะฮ์ อัลอาศ บินวาอิล อัลอัสวัต บิน อับดุลมุกฏาะลิบ บินอะสัด บินอับดุลอูซซา และอัลอัสวัต บินอับดุลอูซซา บางท่านว่า ประเภทของมนุษย์ ส่วน ﴿لَفِي خُسْرٍ﴾ หมายถึงอยู่ในความละเลยหรือประมาท อัลอัคริฟให้ทัศนะว่าอยู่ในความหายนะ อัลฟัรรออ์กล่าวว่าอยู่ในความผิด ส่วนอิบนุซัยด์ว่าอยู่ในความชั่ว บางท่านให้ทัศนะอีกว่าอยู่ในความบกพร่อง และจากทัศนะที่กล่าวมีความใกล้เคียงกัน

มีสายรายงานจากอะลี رضي الله عنه ได้อ่านว่า ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ وَنَوَائِبِ الدَّهْرِ﴾ (والعصر ونوائب الدهر) อิบนุอิมได้ให้คำอธิบายว่า “แท้จริงมนุษย์เมื่อใช้ชีวิตที่ยาวนานอยู่ในโลกนี้และแก่ชราลง จะประสบความบกพร่อง อ่อนแอและล่าถอย เว้นแต่บรรดาผู้ที่ศรัทธาซึ่งพวกเขาจะถูกบันทึกผลตอบแทนอันมากมายจากสิ่งที่พวกเขาเคยปฏิบัติไว้เมื่อครั้งยังหนุ่ม”

โองการต่อมา ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ “นอกจากบรรดาผู้ที่ศรัทธา” เป็นการยกเว้นประเภทมนุษย์ออกจากกลุ่มที่ขาดทุน และ ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ “และกระทำความดีทั้งหลาย” นั่นคือพวกเขาปฏิบัติข้อบัญญัติต่างๆ ตามที่ถูกบังคับใช้ พวกเขาคือเหล่าอัครสาวกของศาสนทูต ﷺ และมีรายงานว่าอูบัย บินกะอับได้อ่าน ﴿وَالْعَصْرِ﴾ ให้ศาสนทูต ﷺ ฟัง แล้วถามว่า โองการนี้มีการอธิบายอย่างไร? โอ้! ศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ ﷻ ท่านตอบว่า พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยช่วงท้ายเวลากลางวัน ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾ คืออะบูญะฮัล ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ คืออะบูบักร์ ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ คืออุมร์ ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾ คืออูสมาน และ ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ คืออะลี และอิบนุอับบาส رضي الله عنه ได้กล่าวธรรมกถาบนแทนมิมบร้ออย่างนี้เช่นเดียวกัน¹⁵⁰

คำว่า ﴿وَتَوَاصَوْا﴾ คือพวกเขาชอบตักเตือนกันและกันและกระตุ้นยุ้งต่อกัน ﴿بِالْحَقِّ﴾ คือด้วยการยึดมั่นในความเอกะของพระองค์ ซึ่งมาจากรายงานของเงาะฮากจากอิบนุอับบาส رضي الله عنه ท่านเกาะตาอะฮ์อธิบาย ﴿بِالْحَقِّ﴾ ว่าด้วยกบฏุคอราน ส่วนสุดท้ายกล่าวว่า คือพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และ ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ คือตักเตือนกันและกันบนการสวามิภักดิ์ต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และการอดทนนั้นจากบรรดาสิ่งที่เป็บบาปทั้งหลาย” (al-Qurtubīy, n.d.: 20/166-168)

อิบนุ กะษีร์¹⁵¹ (Ibn Kathīr, 2005-1426: 8/480) ได้อธิบายว่า: “คำว่า (العصر) คือช่วงเวลาทีศาสนทูตอาดัม عليه السلام เกิดการขยับตัวและเคลื่อนไหว ซึ่งมีทั้งดีและชั่ว อิมามมาลิกได้กล่าว

¹⁵⁰ เป็นหะดีษมารวูฟ คือ หะดีษที่ถูกพาดพิงไปถึงเศาะหาบะฮ์ จากคำพูด หรือการกระทำ หรือการยอมรับนักนิติศาสตร์ครอซานเรียกหะดีษนี้ว่า อะษีร์.

¹⁵¹ คือ อิสมาอิล บิน อุมร์ บิน กะษีร์ อัลตะมิซีย เกิดในปีฮิจาเราะฮ์ศักราชที่ 701 เป็นอุละมาอ์สายอะฮลิซสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ อัซซาฟีอีย เสียชีวิตในปีฮิจาเราะฮ์ศักราชที่ 774.

จาก รายงานชัยด์ บินอัสลัม คือยามเย็น และความหมายแรกเป็นทัศนคติที่นิยม กล่าวคือพระองค์ได้สาบานกับเวลาดังกล่าวว่าแท้จริงมนุษย์นั้นจะอยู่ในการขาดทุน คือเสียหายและหายนะ ส่วนโองการต่อมาเป็นการยกเว้นประเภทมนุษย์ออกจากประเภทที่ขาดทุน ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ คือบรรดาผู้ที่มีความศรัทธาด้วยหัวใจ และกระทำความดีทั้งหลายด้วยส่วนต่างๆ ของอวัยวะ

ส่วนหนึ่งของโองการสุดท้าย ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾ คือปฏิบัติในสิ่งที่แสดงออกถึงการสวามิภักดิ์ต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และละทิ้งบรรดาสิ่งต้องห้ามทั้งหลาย ส่วน ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ คืออดทนบนการทดสอบ ลิขิตการณ์ต่างๆ และการสร้างความเดือดร้อนจากบุคคลที่ได้ใช้ให้เขาปฏิบัติคุณความดีและยับยั้งจากความชั่ว” (‘Ibn Kathīr, 2005-1426: 8/480)

อัลบัยฎอวีย์¹⁵² (al-Bayḍāwī, n.d.: 5/416) ได้อธิบายว่า: “พระองค์ทรงสาบานด้วยกับละหมาดอัลอัสร์เพราะมีความประเสริฐ หรือด้วยยุคสมัยของศาสนทูต ﷺ หรือด้วยกับกาลเวลาเนื่องจากมันได้ครอบคลุมบนความหลากหลายของปรากฏการณ์อันน่าประหลาดใจและเพื่อนำเสนอถึงการปฏิเสธสิ่งที่พาดพิงไปสู่ความขาดทุน ส่วนโองการ ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُفٍ﴾ แท้จริงมนุษย์อยู่ในความขาดทุน คือในการพยายามและใช้ช่วงเวลาของอายุเพื่อสิ่งที่พวกเขาแสวงหา และ (الْإِنْسَانُ) เป็นคำวิสามานยนามใช้เพื่อบอกประเภทของมนุษย์เป็นการเฉพาะ ส่วน (كُنُفٍ) เป็นคำวิสามานยนามใช้เพื่อบอกความหลากหลายรูปแบบของความขาดทุน”

และส่วนหนึ่งจากโองการ ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾ คือสัจธรรมอันยั่งยืนที่ไม่อาจปฏิเสธได้ ทั้งหลักการยึดมั่นและหลักการปฏิบัติ ส่วนประโยค ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ คือการอดทนต่อความชั่วร้ายหรือบนสิ่งที่เป็นสัจธรรม หรือสิ่งที่พระองค์ทรงทดสอบกับปวงบ่าว (al-Bayḍāwī, n.d.: 5/416)

ในด้านไวยากรณ์ ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ เป็นการถัดประโยคเฉพาะมาจากประโยคทั่วไป คือ ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ เพื่อการเน้นย้ำ ยิ่งไปกว่านั้นเป็นการเจาะจงการปฏิบัติให้เกิดเป้าหมายที่สมบูรณ์กว่า และเหตุผลที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ดำรัสถึงสาเหตุของผลกำไรแต่ไม่ดำรัสถึงสาเหตุของความขาดทุน คือ 1) เพราะการชี้แจงถึงเป้าหมายได้รับประโยชน์กว่า 2) เพื่อเปิดเผยให้คำนวณความหลากหลายที่นำไปสู่ความขาดทุนและขาดผลประโยชน์ และ 3) เพื่อให้ความขาดทุนเกิดความคลุมเครือและทำลาย” (al-Bayḍāwī, n.d.: 5/416)

อะบูฮัยยาน (‘Abu Ḥayyān, n.d.: 11/19) ได้อธิบายว่า: “อิบนุอับบาส رضي الله عنه ให้ความหมาย (الْعَصْرُ) คือกาลเวลา (الْكَلْبُ) ส่วนเกาะตาดะฮ์กล่าวว่า (الْعَصْرُ) คือยามเย็น (الْعِشِيِّ) กล่าวคือพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยยามเย็นเช่นเดียวกับยามสาย เพราะปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวบ่งชี้ถึงเดขานุภาพแห่งพระองค์ บางท่านให้ทัศนะว่า ทั้งกลางวันและกลางคืน และบางท่านกล่าว ทั้งยามเช้าและยามเย็น ซึ่งในช่วงเวลาทั้งสองมีอากาศเย็นสบาย ดังนั้นจากทัศนะนี้และทัศนะที่ผ่านมา กล่าวได้ว่าการสาบานเกิดขึ้นด้วยเวลาหนึ่งเวลาใดไม่เป็นการเฉพาะ

¹⁵² คือ อับดุลละฮ์ บิน อุมร์ นาศิรุดดีน เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชต้นศตวรรษที่ 7 เป็นอุละมาอ์สายอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ อัชชาฟีอีย์ อัลอ้อซารี เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 685.

ส่วนมะกอดิลให้ทัศนะว่าละหมาดอัลลุสฎอซึ่งมีการสาบานเกิดขึ้นในเวลาดังกล่าว และด้วยทัศนะของมะกอดิล อัซซะมัดชะรีย์กล่าวว่า เพราะเป็นการละหมาดที่มีความประเสริฐ ดังหลักฐานที่ดาร์สลิงละหมาดอัลลุสฎอคือละหมาดอัลอัศร”

โองการต่อมา ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾ คือพระบัญชาจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่พวกเขาใช้ปฏิบัติและตักเตือนกันและกัน ส่วน ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ คืออดทนในการสวามิภักดิ์ต่อพระองค์ และจากความชั่วร้าย” (‘Abu Ḥayyān, n.d.: 11/19)

อัลคอซิม (al-Khāzin, 1979-1399: 7/286-287) ได้อธิบายว่า: “อิบนุอับบาส رضي الله عنه ให้ความหมาย (الْعَصْرِ) คือกาลเวลา (الذَّهْر) บางท่านกล่าวว่า ขอสาบานด้วยพระผู้อภิบาลแห่งเวลาและบางทัศนะว่าทั้งกลางวันและกลางคืนซึ่งเรียกวเวลาทั้งสองว่า (الْعَصْرَانِ) เป็นย่ำเตือนเกียรติของกลางวันและกลางคืนว่าแท้จริงเวลาทั้งสองคือคลังสำหรับกิจการงานของปวงบ่าว และบางท่านกล่าวว่าช่วงท้ายของเวลากลางคืน พระองค์ทรงสาบานด้วยยามเย็นเช่นเดียวกับการสาบานในยามสาย บางทัศนะว่าคือละหมาดอัลอัศรซึ่งพระองค์ทรงสาบานเพราะเกียรติของเวลานั้น และนั่นคือละหมาดอัลลุสฎอ ดังรายงานของอิบนุมัศอูด رضي الله عنه ศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวว่า

((صَلَاةُ الْوُسْطَى صَلَاةُ الْعَصْرِ))

(أخرجه الترمذي، د.ت. : 181)

ความว่า “ละหมาดอัลลุสฎอคือละหมาดอัลอัศร”

(บันทึกโดย al-Tirmizīy, n.d.: 181)¹⁵³

และบางทัศนะกล่าวว่า คือยุคสมัยของศาสนทูต ﷺ พระองค์ทรงสาบานด้วยยุคสมัยเช่นเดียวกับการสาบานด้วยสถานที่¹⁵⁴ เพื่อเป็นการย้ำเตือนว่ายุคสมัยของศาสนทูต ﷺ นั้นมีความประเสริฐและมีเกียรติ ส่วนโองการต่อมา ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لِفِي خُسْرٍ﴾ เป็นคำตอบยืนยันการสาบานว่าแท้จริงมนุษย์อยู่ในความขาดทุนและบกพร่อง และ ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾ คือการตักเตือนกันและกันระหว่างผู้ศรัทธาด้วยกับอัลกุรอานและบัญญัติที่มีอยู่ในอัลกุรอาน บางทัศนะกล่าวว่า ด้วยการยึดมั่นและศรัทธาถึงความเป็นเอกะแห่งพระองค์ ส่วน ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ คืออดทนบนการปฏิบัติข้อบังคับต่างๆ อย่างเคร่งครัดและยืนหยัดด้วยพระบัญชาและบทลงโทษแห่งพระองค์ ” (al-Khāzin, 1979-1399: 7/286-287)

อันนะสะฟี¹⁵⁵ (al-Nasafīy, n.d.: 4/355) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยละหมาดอัลอัศร เพราะเป็นช่วงเวลาการละหมาดที่มีความประเสริฐจากหลักฐาน

¹⁵³ อัลติรมิซีย์หุ้กมหะดีษนี้ว่าหะสันเศาะฮี้หฺ ส่วนอัลบานีย์หุ้กมหะดีษนี้ว่าเศาะฮี้หฺ.

¹⁵⁴ สุเราะฮ์อัลบะลัด โองการที่ 2.

¹⁵⁵ คือ อับดุลละฮะยฺ บิน อะหมัดฺ บิน มะห์มูดฺ หะฟิซุดดีน เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 640 เป็นอุละมาอ์อัสสุนัน สายอะฮฺลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ อัลหะนะฟียะ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 710.

คำรัสของพระองค์¹⁵⁶ และเพราะการเน้นหนักในการปฏิบัติละหมาดนั้นมีความยากลำบาก เนื่องจากผู้คนต่างเพเลิดเพลินเพื่อการค้าขาย คิดบัญชีในช่วงท้ายของกลางวัน และยุ่งอยู่กับการจัดการครอบครัว หรือพระองค์ทรงสาบานด้วยยามเย็นเช่นเดียวกับการสาบานในยามสายเนื่องจากในช่วงเวลาเหล่านั้นเป็นหลักฐานบ่งชี้ถึงเดขานุภาพของพระองค์ หรือสาบานด้วยยุคสมัยต่างๆ เพราะปรากฏการณ์ที่ผ่านมามีความหลากหลายในสิ่งที่น่าประหลาดใจ และคำตอบยืนยันการสาบาน **﴿إِنَّ﴾** **﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا﴾** คือประเภทของมนุษย์อยู่ในความขาดทุนจากการค้าขาย **﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾** เว้นแต่บรรดาผู้ศรัทธาและการทำความดีทั้งหลายเนื่องจากพวกเขาลงทุนซื้อโลกหน้าด้วยราคาของโลกนี้ พวกเขาได้รับผลกำไร มีความจำเริญและได้รับความผาสุก **﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾** คือตักเตือนกันและกันด้วยพระบัญชาที่ไม่อาจฝืนปฏิเสธได้ มันคือคุณความดีทุกรูปแบบจากการยึดมั่นในพระองค์ การสวามิภักดิ์ การปฏิบัติตามแนวทางแห่งคัมภีร์และทางนำของบรรดาศาสนทูต ส่วน **﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾** คืออดทนจากความชั่ว หรือบนการสวามิภักดิ์ หรือบนสิ่งที่พระองค์ทรงทดสอบแก่ปวงบ่าว” (al-Nasafiy, n.d.: 4/355)

อันวัยสาบูรีย¹⁵⁷ (al-Naysābūrīy, n.d.: 7/381) ได้อธิบายว่า: “บางทีศนะอธิบายว่า “แท้จริงมนุษย์ไม่พ้นจากความขาดทุน เพราะอายุของพวกเขาคือต้นทุน การปล่อยเวลาของอายุ ล่วงเลยโดยไร้ประโยชน์ทั้งที่สามารถชวนชวนคุณความดีเป็นสำนวนที่บ่งบอกถึงความขาดทุน หากปล่อยให้ชีวิตหมกมุ่นอยู่กับความชั่วคือความขาดทุนอันชัดแจ้ง และหากสาละวนด้วยกับสิ่งที่อนุมัติก็ขาดทุนเช่นกัน เพราะมันไม่ได้เกิดผลลัพธ์ในคุณความดีแต่อย่างใดเท่ากับสูญเปล่า และหากสาละวนด้วยการสวามิภักดิ์เว้นแต่ต้องปฏิบัติในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งถึงจะเกิดผล เพราะระดับการนอบน้อมถ่อมตนและการควบคุมสมาธิเพื่อพระองค์นั้นไม่มีรูปแบบที่สิ้นสุด และแท้จริงสถานภาพความยิ่งใหญ่และพลังอำนาจแห่งพระองค์ย่อมไม่มีเสื่อมสลาย และข้อพิสูจน์ดังกล่าวคือมนุษย์ไม่ได้ถูกเน้นหนักในการปฏิบัติเว้นแต่ในสิ่งที่พวกเขามีความสามารถ ไม่ได้พาดพิงจำแนกวิถีปฏิบัติแต่เป็นการพาดพิงถึงการปฏิบัติส่วนบุคคลเท่าที่สามารถกระทำได้ ดังนั้นในขณะที่เขาสามารถหลีกเลี่ยงจากความชั่ว กระทำสิ่งที่อนุมัติตามสมควร ทั้งในภาวะคับขันและยามจำเป็น และยังสามารถแสดงออกซึ่งการสวามิภักดิ์ต่อพระองค์อัลลอฮ์ **﴿عَلَيْهِ﴾** เท่าที่สามารถกระทำได้ไม่เรียกว่าเป็นผู้ขาดทุน แต่ทว่าเป็นการเสริมสร้างมาตรฐานความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบให้แก่ชีวิตของพวกเขา ดังพระองค์ดำรัสว่า

﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾

บางทีศนะกล่าวว่า แท้จริงพระองค์อัลลอฮ์ **﴿عَلَيْهِ﴾** ดำรัสในสุเราะฮ์ฮอดดีนโองการที่ 4-5 ว่า **﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾** **﴿كَلِمَةً رَّزَقْنَا أَسْفَلَ سَافِلِينَ﴾** เป็นการบ่งชี้ถึงจุดแรกเริ่มที่สมบูรณ์และจุดสุดท้ายที่บกพร่อง ส่วนในสุเราะฮ์อัลอศรนี่เป็นการบ่งชี้จุดแรกเริ่มที่บกพร่องและจุดสุดท้ายนั้นสมบูรณ์ เพราะเนื้อหาที่ประมวลไว้ในสุเราะฮ์ฮอดดีนได้กล่าวถึงสภาพสรีระร่างกาย ส่วนใน

¹⁵⁶ มีปรากฏในสุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์ โองการที่ 238.

¹⁵⁷ คือ อัลหะสัน บิน มุหัมมัด บิน อัลหุสัยน์ อัลกุมมีย เป็นที่รู้จักในนามปราชญ์อรรถาธิบายอัลกุรอาน สายอะฮ์ลิสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 850.

สุเราะฮ์อัลอัศรกล่าวถึงสภาพการดำเนินชีวิตและจิตวิญญาณ ข้าพเจ้า¹⁵⁸ ขอกล่าวว่า ทั้งสองมีนัยอธิบายถึงสภาพชีวิตและจิตวิญญาณเหมือนกัน เพียงแต่ในสุเราะฮ์อัลอัศรกล่าวถึงการสร้างจุดเริ่มต้นของชีวิตเปรียบดั่งต้นทุน ส่วนในสุเราะฮ์อนั้นกล่าวถึงการดำเนินชีวิตที่ได้ใช้เวลาในการบริหารต้นทุน ไม่ต้องสงสัยเลยว่าพวกเขาส่วนมากพยายามขวนขวายในสิ่งที่ชอบด้วยอารมณ์นึกคิดที่ไม่เกิดประโยชน์ เพื่อสนองความต้องการที่เป็นปัจจัยพื้นฐานของความสุขในชีวิตที่ไม่มีแก่นสาร เว้นแต่ผู้ที่พยายามรักษามาตรฐานความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบให้แก่ชีวิตของพวกเขา”

ส่วนรายละเอียดผลกำไรของชีวิตเกี่ยวข้องกับความศรัทธา กระทำความดี ตักเตือนกันและกันในสังคมและในการอดทน เป็นหลักฐานชี้ถึงปลายทางเกียรติของความเป็นมนุษย์ และในคำว่าตักเตือนกันและกัน (التواصي) ไม่ใช่การเชิญชวนหรือคำตักเตือนโดยทั่วไป เป็นการเน้นย้ำอย่างเน้นหนักเปรียบดั่งการงานที่สำคัญยิ่งเหมือนคำสั่งเสียของผู้ตาย และสัจธรรม (الحق) ต่างกันกับความเท็จ (الباطل) ซึ่งมันครอบคลุมถึงความดีและสิ่งที่ควรค่าแก่การปฏิบัติทั้งหมด ส่วนคำว่า (الصبر) เป็นการอดทนที่ครอบคลุมถึงสิ่งต้องห้ามทั้งหมด ดังนั้นแก่นแท้ของผู้ศรัทธาคือกระทำความดีที่ใช้และละเว้นสิ่งต้องห้าม และจากคำอธิบายที่ผ่านมาเป็นบทพิสูจน์ในสิ่งที่เกิดขึ้นกับพวกเขา” (al-Naysābūrī, n.d.: 7/381)

อิบน์อาดีล (ʿIbn ʿĀdil, n.d.: 16/444-446) ได้อธิบายว่า: “อิบน์อับบาส عليه السلام กล่าวว่า (العصر) หมายถึง “กาลเวลา (المدّة)” ทางด้านความหมาย ดังกวีร้อยเรียงไว้ว่า

سَيَلُّهُوَيَ وَعُرٌّ وَبَحْرُ الْهُوَيِ غَمْرٌ وَيَوْمُ الْهُوَيِ شَهْرٌ وَشَهْرُ الْهُوَيِ دَهْرٌ

มีใจความว่า “หนทางแห่งความปรารถนาวิบากนัก ทะเลแห่งตัณหา
ได้เอ้อลั่น วันอันปรารถนาเช้าแรมเดือน เดือนแห่งตัณหานานแรมปี”

จากกวีข้างต้นชี้ให้เห็นถึงนัยความหมายของ (المدّة) ซึ่งมีความหมายเกี่ยวข้องกับช่วงระยะเวลาหนึ่งปี และจากการอธิบายข้างต้นกล่าวได้ว่า “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยกาลเวลาเนื่องจากแต่ละช่วงเวลามีการย้ำเตือนให้ตระหนักถึงสภาพการณ์ที่คงดำเนินอยู่และภาวะเปลี่ยนแปลงตามสภาพการณ์เหล่านั้น และปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ประจักษ์ให้เห็นเป็นการบ่งชี้ถึงอำนาจของผู้สร้าง” และบางก็ให้ทัศนะว่ายามเช้าและยามเย็น ยามเช้าคือนับได้จนถึงช่วงปลายของวัน บางท่านได้นิยามว่า “ยามเย็นเริ่มตั้งแต่ตะวันคล้อยจนกระทั่งตะวันลับขอบฟ้า” เกาะตาดะฮ์กล่าวไว้ว่า (العصر) คือช่วงสุดท้ายของเวลากลางวัน พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยช่วงหนึ่งจากสองช่วงของกลางวันเช่นเดียวกับการสาบานในยามสายซึ่งเป็นช่วงหนึ่งของเวลากลางวัน อะบูมุสลิมกล่าวไว้เช่นกัน บางท่านให้ทัศนะว่าพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยละหมาดอัลอัศร คือละหมาดอัลลุสฎอ (อัลบะเกาะเราะฮ์: 238) เพราะเป็นเวลาที่ประเสริฐของการละหมาด มะกอติลให้ทัศนะเช่นกันว่าละหมาดอัลอัศร บางท่านให้ทัศนะว่า พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยกบฏศมัยของศาสนทูตมุฮัมมัดเพราะความประเสริฐของการแต่งตั้งตำแหน่งศาสนทูต ﷺ เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น และบางทัศนะให้ความหมายว่า “ขอสาบานด้วยพระผู้อภิบาลแห่งกาลเวลา”

¹⁵⁸ คืออับนัยสาบูรีย ผู้ประพันธ์ได้ให้ทัศนะกับการอธิบายข้างต้น.

ส่วนโองการต่อมา ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾ เป็นคำตอบยืนยันการสาบาน และ เป้าหมายของคำว่า ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ﴾ มีความครอบคลุมถึงประเภทของมนุษย์ด้วยหลักการยกเว้นใน โองการถัดไป และจากบันทึกรายงานอะบีศอลิหฺ อิบน์อับบาส رضي الله عنه กล่าวว่าคือผู้ฝ่าฝืน และในบันทึก รายงานอิब्ฎาฮาก อิบน์อับบาส رضي الله عنه กล่าวถึงกลุ่มเป้าหมายนั้นคือ อัลวะลีด บินอัลมุฮัมมัด ราชะฮฺ อัล อาศ บินวาอิล อัลอัซวัต บิน อับดุลมุฏฏะฮิบ บินอะสัด บินอับดุลอุซซา และอัซวัต บินอับดุลยะฮูษ บางท่านว่า ﴿لَفِي خُسْرٍ﴾ หมายถึงอยู่ในความละเลยหรือประมาท อัลอัคฟิซให้ทัศนะว่าอยู่ในความ หายนะ อัลฟิรรออ์กล่าวว่าอยู่ในความผิด ส่วนอิบน์ฮัยษัฎว่าอยู่ในความชั่ว บางท่านให้ทัศนะอีกว่าอยู่ ในความบกพร่อง และจากทัศนะที่กล่าวมามีความหมายใกล้เคียงกันและจากสายรายงานอะลี ยิบน์อะบีฏอลิบ رضي الله عنه ท่านได้อ่านสุเราะนี้ว่า

(وَالْعَصْرِ وَتَوَائِبِ الدَّهْرِ, إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ, وَإِنَّ فِيهِ آخِرُ الدَّهْرِ)

อิบรอฮีม¹⁵⁹ ได้ให้คำอธิบายว่า “แท้จริงมนุษย์เมื่อใช้ชีวิตที่ยาวนานอยู่ในโลกนี้และ แก่ชราลง จะประสบความบกพร่อง อ่อนแอและล่าถอย เว้นแต่บรรดาผู้ที่ศรัทธาซึ่งพวกเขาจะถูก บันทึกผลตอบแทนอันมากมายจากสิ่งที่พวกเขาเคยปฏิบัติไว้เมื่อครั้งยังหนุ่ม” (Ibn ‘Ādil, n.d.: 16/444-446)

โองการต่อมา ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ เป็นการยกเว้นประเภทมนุษย์ที่มีศรัทธาออกจาก ความขาดทุน และ ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ หมายถึงพวกเขาได้ปฏิบัติข้อบังคับต่างๆ ที่ได้ถูกบัญญัติไว้ และพวกเขาคือเหล่าอัครสาวกของศาสนทูต رضي الله عنه และมีรายงานว่าอูบัย บินกะอับได้อ่าน ﴿وَالْعَصْرِ﴾ ให้ศาสนทูต رضي الله عنه ฟัง แล้วถามว่า โองการนี้มีการอธิบายอย่างไร? โอ้! ศาสนทูตแห่งอัลลอฮฺ رضي الله عنه ท่านตอบว่า พระองค์อัลลอฮฺ رضي الله عنه ทรงสาบานด้วยช่วงท่ายเวลากลางวัน ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾ คืออะบูญะฮัล ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ คืออะบูบักร์ ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ คืออุมร์ ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾ คือ อูสมาน และ ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ คืออะลี (ขอพระองค์ทรงพวยพวยแก่พวกเขา) และอิบน์อับบาส رضي الله عنه ได้กล่าวธรรมเนียมถาวรบนแทนมีมบรู้อย่างนี้เช่นเดียวกัน¹⁶⁰

คำว่า ﴿وَتَوَاصَوْا﴾ คือพวกเขาชอบตักเตือนกันและกันและกระตุ้นยุ้งต่อกัน ﴿بِالْحَقِّ﴾ คือด้วยการยึดมั่นในความเอเกะของพระองค์ ซึ่งมาจากรายงานของฎาฮากจากอิบน์ อับบาส رضي الله عنه ท่านเกาะตาอะฮฺอธิบาย ﴿بِالْحَقِّ﴾ ว่าด้วยกับอัลกุรอาน ส่วนสุดท้ายก็กล่าวว่า คือพระองค์ อัลลอฮฺ رضي الله عنه และ ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ คือตักเตือนกันและกันบนการสวามิภักดิ์ต่อพระองค์อัลลอฮฺ رضي الله عنه และการอดทนนั้นจากบรรดาสิ่งที่เป็นบาปทั้งหลาย” (Ibn ‘Ādil, n.d.: 16/444-446)

¹⁵⁹ คือ อิบรอฮีม บิน มุหัมมัด บิน อะลี บิน อับดุลลอฮฺ บิน อัลอับบาส หรือชานนามว่า อะบูอิสฮาก เป็นที่รู้จักในนามอิบรอฮีม อัลอิมาม (ปราชญ์ตาบิอีน) เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 82 เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 131.

¹⁶⁰ เป็นหะดีษมารวูฟ คือ หะดีษที่ถูกพาดพิงไปถึงเศาะหาบะฮฺ จากคำพูด หรือการกระทำ หรือการยอมรับนักนิติศาสตร์คอรอซาน เรียกหะดีษนี้ว่า อะซัร.

อัลบะกออียี (al-Baqā'iy, n.d.: 10/3-5) ได้อธิบายว่า: “ในขณะที่ความสนุกสนานและความเบิกบานใจในโลกนี้มันเห็นชัดกับความโพรตปรานที่ให้ความอำนวยการจากสิ่งที่มีค่าต่างๆ ที่พระองค์ทรงประทานให้ และมนุษย์จะถูกลำเลียงถึงสิ่งที่พวกเขาได้กระทำไว้ซึ่งถือเป็นพยานสำคัญให้แก่ชีวิตพวกเขาในโลกหน้า จุดจบของผู้ที่สะสมทรัพย์สินจากความโพรตปรานอันมากมายที่พระองค์ทรงมอบให้แก่พวกเขากลายเป็นคำสัญญาที่จะได้เห็นและตกขมนรกอันเนื่องจากขาดวินัยในการบริหารทรัพย์สิน ดังนั้นการใช้ชีวิตอยู่บนโลกนี้สุดแสนจะอันตราย และความอำนวยการต่างๆ กลับสร้างความเดือดร้อนและเคราะห์กรรมให้แก่ชีวิต”

﴿وَالْعَصْرِ﴾ คือช่วงเวลาเริ่มต้นในการสร้างศาสนทูตอาดัม ﷺ ซึ่งเป็นเวลาของปรากฏการณ์ที่อุบัติขึ้นในวันศุกร์ ดังศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวว่า

((خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِيهِ خَلِقَ آدَمُ وَفِيهِ
أُدْخِلَ الْجَنَّةَ وَفِيهِ أُخْرِجَ مِنْهَا))

(أخرجه مسلم، د.ت.: 1410)

ความว่า “วันที่ดียิ่งซึ่งดวงอาทิตย์ได้โผล่ขึ้นมาคือวันศุกร์ เป็นวันที่ศาสนทูตอาดัม ﷺ ได้ถูกสร้าง เป็นวันที่ศาสนทูตอาดัม ﷺ ได้เข้าสวรรค์ และเป็นวันที่ศาสนทูตอาดัม ﷺ ได้ออกจากสวรรค์”

(บันทึกโดย Muslim, n.d.: 1410)

หรือบางทีคนจะกล่าวว่าละหมาดอัลวุสฎอ หรือหมายถึงยุคสมัยศาสนทูต ﷺ ผู้ซึ่งนำบทบัญญัติแห่งประชาชาตินี้มาเผยแผ่ในช่วงเวลานั้น หรือหมายถึงยุคสมัยต่างๆ ของมนุษย์แต่ละคนที่เป็นข้อสรุปเพื่อย้ำเตือนถึงจุดกำเนิดของพวกเขา เพื่อบ่งบอกถึงการฉวยโอกาสให้หมดไปกับการสร้างสมคุณความดี และเพื่อปกป้องคุณความดีจากการร่วมชุมนุมในวันกียามะฮฺ หรือหมายถึงยามเย็น เพราะเป็นช่วงเวลาที่มีความประเสริฐในการเก็บรวบรวมสิ่งของและผลประโยชน์ต่างๆ ที่ได้ใช้จ่ายหรือรับผลกำไรในวันนั้นและหันกลับสู่การพักผ่อน และเป็นช่วงเวลาที่ได้รับผลกำไรจากสินค้าที่ได้แสวงหาไว้ หรือช่วงเวลาทั้งหมดที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงให้บังเกิดสรรพสิ่งและกำหนดสภาวะการณ์ต่างๆ ที่ปรากฏขึ้นจากความหลากหลายอันน่าประหลาดใจที่บังชี้ถึงความเกรียงไกรและความยิ่งใหญ่แห่งพระองค์ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ชักนำความปรารถนาอันแรงกล้าไปยังพระองค์และสยบต่ออำนาจและบารมีแห่งพระองค์ (al-Baqā'iy, n.d.: 10/3-5)

คำรัสที่ว่า ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ﴾ คือมนุษย์เป็นประเภทสิ่งถูกสร้างที่มีเกียรติเพราะถูกสร้างมาในรูปแบบที่สวยงามยิ่ง และคำว่า ﴿الْعَصْرِ﴾ เป็นข้อสรุปของกาลเวลา และกาลเวลาเป็นเหตุของการบังเกิดสรรพสิ่ง อะบูญะฮ์ฟัร บินอับซุบัยร์ กล่าวว่า “จากโองการแรกของสุเราะฮ์อัลอะซฮฺ เป็นการบ่งบอกถึงหลักพิจารณาที่ผิดพลาดของมนุษย์และสะสมส่วนได้ในทรัพย์สินไว้เพียงผลประโยชน์โลกนี้ ซึ่งไม่มองถึงบันปลายแห่งชีวิตที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและชัยชนะอันยิ่งใหญ่ เนื่องจากโดยธรรมชาติของมนุษย์ไม่มีความเข้าใจและขาดวินัยในการบริหารจัดการชีวิต ดังพระองค์คำรัสในสุเราะฮ์อัลอะซฮฺ โองการ 72 ความว่า “แท้จริงเขา (มนุษย์) เป็นผู้ธรรมงมมายิ่ง” เป็นการแจ้งข่าวจากอัลลอฮฺ ﷻ ให้รู้ถึงสภาพของมนุษย์ และโองการ ﴿لَيْفِي خُسْرٍ﴾ คือ

ความผิดพลาดเป็นสภาพของมนุษย์ การอธรรมคือวิสัยธรรมชาติของมนุษย์ และความมั่งงายคือ อารมณ์จิตใจของมนุษย์ ดังนั้นการสะสมทรัพย์คือข้อพิสูจน์ในการละเอียดของพวกเขา และพระองค์จะไม่ทรงจารีกวีญญาณแห่งศรัทธาลงในจิตใจของพวกเขา นอกจากบรรดาผู้ซึ่งพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสไว้คือ

﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾

ดังนั้นพวกเขาคือ “บรรดาชายผู้ที่มีการค้าและการขายมิได้ทำให้พวกเขาหันห่างออกจากการรำลึกถึงอัลลอฮ์¹⁶¹” เมื่อการตัดสินใจที่ตรงที่ความซื่อสัตย์ไม่พ้นไปจากความขาดทุน และในประเภทของมนุษย์ยังมีผู้ที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงให้ความบริสุทธิ์แก่พวกเขาหลุดพ้นจากวิสัยธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ที่ถูกสร้างมาในรูปแบบที่สวยงามยิ่ง และทรงปกป้องพวกเขาไม่ให้เบี่ยงเบนไปสู่ความบกพร่องในชีวิต ธรรมเนียมวินัยของพวกเขาเป็นประเภทที่น้อยมากเมื่อเทียบกับผู้ที่ขาดทุน พระองค์ทรงบ่งชี้ด้วยธรรมเนียมวินัยเหนืออารมณ์ความต้องการที่ชักนำไปสู่ความชั่วที่คงสภาพอยู่กับความเสียหายและสูญเสียเปล่า ผู้ที่บริสุทธิ์มีเพียงหนึ่งในพัน ส่วนวิสัยปัญหาในการใช้สำนวนคำกริยาอดีต ﴿آمَنُوا﴾ เป็นการส่งเสริมในส่วนย่อยต่างๆ ของศาสนาที่สามารถปฏิบัติได้ แม้ว่าจะอยู่ในระดับที่ด้อยก็ตาม และผลลัพธ์สำหรับผู้ปฏิบัติได้ตามเงื่อนไขคือผู้ที่รอดพ้นจากความขาดทุน (al-Baqā'īy, n.d.: 10/3-5)

มนุษย์คือสัตว์ที่พูดได้¹⁶² และสัตว์ที่สมบูรณ์ต้องมีแรงกำลังเคลื่อนไหวเพื่อหาปัจจัยต่างๆ ที่ต้องการ ไม่ใช่เป้าหมายที่ต้องการนั้นคืออารมณ์ความต้องการเยี่ยงสัตว์ที่ไร้ปัญญา เมื่อมนุษย์พยายามสร้างความสมบูรณ์ให้แก่ชีวิต แต่ยังไม่สมบูรณ์แบบวินัยแต่ต้องพยายามสร้างความสมบูรณ์ให้แก่ผู้อื่นด้วยการสั่งใช้ในคุณความดีและช่วยยับยั้งจากความชั่วซึ่งต้องอาศัยพลังศรัทธาในจิตใจเป็นส่วนสำคัญ และศาสนาไม่สามารถดำรงอยู่ได้หากขาดการสั่งใช้ในคุณความดีและช่วยยับยั้งจากความชั่ว คุณสมบัติดังกล่าวถือเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการสืบทอดมรดกของบรรดาศาสนทูตในการช่วยเผยแผ่อิสลาม และ ﴿تَوَاصَوْا﴾ คือพวกเขาต่างตักเตือนกันและกันด้วยพฤติกรรมที่แสดงออกหรือคำพูด ส่วน ﴿الْحَقِّ﴾ คือคำตัดสินต่างๆ ของบทบัญญัติที่ถูกตราไว้เป็นสิ่งที่ถูกต้องไม่สามารถปฏิเสธได้ทั้งทางด้านสำนวน ด้านศาสนกิจ ด้านการยึดมั่น และด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะจำเป็นต้องปฏิบัติหรือจำเป็นต้องละเว้น เป็นแนวทางของบรรดาผู้ประกอบความดีที่พยายามสร้างคุณค่าให้แก่ตนเองและผู้อื่น ส่วนมนุษย์ที่เบี่ยงเบนไปยังสิ่งที่สร้างความบกพร่อง การประกอบความดีย่อมเกิดการต่อต้านขึ้นภายในจิตใจของพวกเขาและมนุษย์ประเภทนี้ยังคงมีอยู่ในทุกยุคสมัย และประโยคถัดมา ﴿تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ คือการตักเตือนกันและกันเพื่อการขัดเกลาจิตใจในการแสดงออกซึ่งการสวามิภักดิ์ต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ จากบัญญัติต่างๆ ที่ต้องปฏิบัติหรือละเว้น” (al-Baqā'īy, n.d.: 10/3-5)

¹⁶¹ สุเราะฮ์อันนุร โองการที่ 37.

¹⁶² ในเชิงตรรกวิทยา คือเป็นสาขาวิชาหนึ่งทางปรัชญาว่าด้วยการคิดหาเหตุผลว่าจะสมเหตุสมผลหรือไม่? ซึ่งในที่นี้มิได้พิจารณาถึงแก่นแท้ของความเป็นสัตว์ แต่ต้องการแยกแยะให้เห็นว่ามนุษย์มีความต่างจากสัตว์โดยสิ้นเชิงเพราะมนุษย์มีสติปัญญาเป็นการเฉพาะ.

อัสนุญตี¹⁶³ (al-Suyūṭī, n.d.: 10/346) ได้อธิบายว่า: “จากบันทึกอัลฟิรยาบีย¹⁶⁴ ระบุว่า อะลี^{عليه السلام} อ่านว่า (وَالْعَصْرِ وَنَوَائِبِ الدَّهْرِ, إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ, وَإِنَّهُ فِيهِ إِلَى آخِرِ الدَّهْرِ) และบันทึกอับด์ บินหะมิด จากอิสมาอีล บินอับดุลมิลก์ บินอะบีศเคาะฟีร์ กล่าวว่า ฉันได้ยินสะอีด บินญะบีร์อ่านตามรูปแบบการอ่านของอิบนุหมัสอูด ^{عليه السلام} โดยมีประโยคกึ่งกลางระหว่างโองการที่สองกับ สามว่า (وَأِنَّهُ لَفِيهِ آخِرُ الدَّهْرِ) เช่นเดียวกับสายรายงานของอิบรอฮีม ท่านกล่าวว่า เป็นรูปแบบการอ่านของอับดุลลอฮ์อิบนุหมัสอูด ^{عليه السلام}” (al-Suyūṭī, n.d.: 10/346)

จากบันทึกอิบนุฆุนษิร¹⁶⁵ จากอิบนุอับบาส ^{عليه السلام} คำว่า (الْعَصْرِ) หมายถึง เวลาหนึ่ง จากเวลากลางวัน และอีกบันทึกของอิบนุฆุนษิรเช่นกัน คำว่า (الْعَصْرِ) หมายถึง ช่วงเวลา(ยามเย็น) ก่อนอาทิตย์ลับขอบฟ้า และจากบันทึกของอับดุลรอซซาก¹⁶⁶ จากเกาะตาตะฮฺ คำว่า (الْعَصْرِ) หมายถึง เวลาหนึ่งจากเวลากลางวัน และ ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾ หมายถึงการตักเตือนกันและกันด้วย คัมภีร์แห่งอัลลอฮ์ ^ﷻ ส่วน ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ หมายถึงการตักเตือนกันและกันด้วยการแสดงออกซึ่ง การสวามิภักดิ์ต่อพระองค์อัลลอฮ์ ^ﷻ และจากบันทึกอัลฟิรยาบีย จากมุฮัมมัด บินกะอับ อัลกอรี¹⁶⁷ ได้อธิบาย ﴿وَالْعَصْرِ﴾ ว่าแท้จริงพระองค์ทรงสาบานด้วยกาลเวลา และ ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾ คือมนุษย์ทุกคน จากนั้นมีการยกไว้ในโองการ ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ จากนั้น ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ จากนั้น ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾ และจากนั้น ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ ซึ่งทั้ง 4 คุณสมบัติดังกล่าวคือเงื่อนไข สำหรับพวกเขา ส่วนในบันทึกมรดุวัยฮ์¹⁶⁸ จากอิบนุอับบาส ^{عليه السلام} กล่าวว่า มนุษย์ที่ขาดทุน คืออะบูญะฮัล บินอิซาม ส่วนบรรดาผู้ศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลายคือ อะลีและสัลมาน ^{عليه السلام} (al-Suyūṭī, n.d.: 10/346)

¹⁶³ คือ อับดุลเราะห์มาน บิน อะบีบักร์ หรือขนานนามว่า ญะลาละดีน อัสนุญตี เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 849 เป็นอุละมาฮ์สายอะฮฺ ลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮฺ อัชชาฟีอี้อ์ อัลอัซฮารี ชูฟียะฮฺ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 911.

¹⁶⁴ คือ มุหัมมัด บิน ยูสุฟ บิน วากิด บิน อุษมาน อัฏฏะฮะบีย หรือขนานนามว่า อะบูอับดุลลอฮ์ อัลฟิรยาบีย เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 120 เป็นนักบันทึกหะดีษรุ่นใหญ่สายอะฮฺลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮฺ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 212.

¹⁶⁵ คือ มุหัมมัด บิน อิบรอฮีม บิน อัลฆุนษิร บิน อัลญารูด เป็นที่รู้จักในนาม อิบนุฆุนษิร อันนัยสาบูรีย เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 241 เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 318.

¹⁶⁶ คือ อับดุลรอซซาก บิน ฮัมมาม บิน นาฟีอ์ อัลหะมีรีย อัลยะมานีย หรือขนานนามว่า อะบูบักร์ อัศค็อนอานีย เกิดในปีฮิจเราะฮ์ ศักราชที่ 126 เป็นนักท่องจำหะดีษสายอะฮฺลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮฺ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 211.

¹⁶⁷ คือ มุหัมมัด บิน กะอับ บิน สะลิม อัลกอรี หรือขนานนามว่า อะบูหัมซะฮ์ เป็นที่รู้จักในนามปราชญ์อรรถาธิบายอัลกุรอาน เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 108.

¹⁶⁸ คือ อะหมัด บิน มุซา บิน มรดุวัยฮ์ บิน เฟาร็อก บิน มุซา บิน ญะฮัล หรือขนานนามว่า อะบูบักร์ อัลอัศบะฮานีย เกิดในปี ฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 323 เป็นนักบันทึกหะดีษสายอะฮฺลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮฺ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 410.

3.2.1.3 ทศนะปราชญ์มุสลิมในยุคร่วมสมัย

ในยุคร่วมสมัยของฮิจเราะฮ์ศักราชถือเป็นยุคที่ปราชญ์มุสลิมพยายามปกป้องศาสตร์วิชาการในหลายๆ ด้านและพยายามค้นคว้าเพื่อให้สังคมแห่งอิสลามดำรงไว้ซึ่งความบริสุทธิ์ ขณะเดียวกันการรณธบายอัลกุรอานในยุคนี้มีทศนะปราชญ์หลายท่านด้วยกัน แต่ที่นำมาเสนอในงานวิจัยครั้งนี้มีเพียง 13 ท่านและอีก 1 มติสรุปของคณะกรรมการจากปราชญ์อัลอัซฮัร เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลวิจัยในการรณธบายสุเราะฮ์อัลอัศร ปราชญ์เหล่านั้นคือ อับฮะวากานีย์ อะฮ์มัด อัศศอวีรีย์ อับดุลลอฮ์ ยูสุฟ อะลี อิบน์อาซุร ลัยยิดุกฎบ อันนัฎวีย อัศซะอดีย อัซซันกีฎีย์ ฎ็อนญอวีรีย์ อิบรอฮีม อัลกอฎฎ็อน อัศศอบูนีย์ มุฮัมมัดสะอีด บินอุมร์¹⁶⁹ อับดุลลอฮ์ บินมุฮัมมัดในนามผู้ตรวจทานของคณะกรรมการศูนย์พัฒนาอิสลาม กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซียและคณะกรรมการจากปราชญ์อัลอัซฮัร ทั้งนี้การรณธบายสุเราะฮ์อัลอัศรที่ได้ประพันธ์ไว้ในหนังสือรณธบายของปราชญ์เหล่านั้น จะนำเสนอตามลำดับปวงปราชญ์ที่ได้กล่าวมา

อับฮะวากานีย์¹⁷⁰ (al-Shawkānī, n.d.: 5/698-699) อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยกาลเวลาเพราะในแต่ละช่วงเวลามันมีความน่าประหลาดใจที่ผ่านพ้นด้วยคืนและวันบนกำหนดการณ์ที่หมุนเวียนและต่อเนื่องสลับไปมาทั้งความมืดและความสว่าง เป็นการบ่งชี้อันชัดเจนถึงผู้ทรงสร้างและทรงเอกะของพระองค์ บางท่านให้ทศนะว่าทั้งกลางคืนและกลางวัน หรือทั้งยามเช้าและยามเย็น ส่วนเกาะตาอะฮ์และอัลหะสันกล่าวว่ายามเย็น นั่นคือช่วงเวลาระหว่างตะวันคล้อยและตะวันลับขอบฟ้า และได้มีรายงานจากเกาะตาอะฮ์อีกว่าคือช่วงเวลาปลายของกลางวัน และมะกอติลให้ทศนะว่า (الْعَصْرِ) เป็นการละหมาดอัลอัศรคือละหมาดอัลอุฎฎอที่พระองค์ทรงบัญชาให้เข้มงวดกับการละหมาดดังกล่าว บางท่านให้ทศนะว่า พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยกับยุคสมัยของศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ และอัซซุญญาจ กล่าวว่า บางท่านให้ความหมายว่า ขอสาบานด้วยพระผู้อภิบาลแห่งกาลเวลาและการอธิบายตามเป้าหมายแรกนั้นมีน้ำหนักดีกว่า”

โองการต่อมา ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لِفِي خُسْرٍ﴾ เป็นคำตอบจากการสาบาน คำว่า (خُسْرٍ) คือความบกพร่องและสูญเสียต้นทุน กล่าวคือมนุษย์ทุกคนทำการค้าและอาชีพซึ่งได้บริหารเวลาของอายุหมดไปกับกิจการงานของโลกนี้ยังคงอยู่ในความบกพร่องและหลงผิดจากแก่นแท้ของชีวิต จนกระทั่งพวกเขาตายลง บางทศนะกล่าวว่าคือประเภทผู้ที่ไม่ฝืน และบางทศนะกล่าวว่าคือกลุ่มหนึ่งจากผู้ฝืน และกลุ่มเป้าหมายนั้นคือ อัลวะลีด บินอัลมุฮัมมัดเราะฮ์ อัลอาศ บินวาอิล อัลอัศวัต บินอับดุลมุญญะาะลิบ บินอะฮ์มัด และทศนะแรกนั้นดีกว่าเพราะให้ความหมายครอบคลุม และเนื่องจากมีนัยบ่งชี้ถึงการยกเว้นในโองการถัดมา อัลอัคฟิซให้ทศนะว่าอยู่ในความหายนะ อัลฟิรรอฮ์กล่าวว่าจะอยู่ในความผิด ส่วนอิบน์ฮุซัยด์ว่าอยู่ในความชั่ว (al-Shawkānī, n.d.: 5/698-699)

โองการสุดท้าย ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ คือพวกเขาได้ศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และกระทำความดีร่วมกันทั้งการยึดมั่นและการปฏิบัติตน พวกเขาคือผู้ที่ได้รับกำไร

¹⁶⁹ คือ โต๊ะกอฎฎ็อนในรัฐกีอตะฮ์ ประเทศมาเลเซีย.

¹⁷⁰ คือ มุฮัมมัด บิน อะลี บิน มุฮัมมัด หรือขนานนามว่า บัดดะรุคติน เป็นที่รู้จักในนาม อับฮะวากานีย์ เป็นเจ้าของมัซฮับสายอะฮ์ลิสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1173 เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1255.

เนื่องจากพวกเขาได้ปฏิบัติกิจการงานเพื่อโลกหน้าและความยุ่งเหยิงโลกนี้ไม่ทำให้พวกเขาต้องหันเหออกจากกิจการงานของโลกหน้า และกรณียกเว้นได้ต่อเนื่องจากโองการก่อน ส่วนที่ศนะที่กล่าวว่าคือผู้ฝ่าฝืนเท่านั้นเป็นการตัดตอนโองการที่ผ่านมาและผู้ศรัทธาทั้งชายหญิงก็ไม่เข้าอยู่ภายใต้กรณียกเว้นนี้ และไม่มีแนวทางที่ชัดเจนว่าผู้ศรัทธาคือเหล่าอัครสาวกหรือบางส่วนจากพวกเขา ดังนั้นคำกล่าวที่ปรากฏในโองการมันครอบคลุมไม่ได้แยกคนหนึ่งคนใดออกจากผู้ที่มีคุณสมบัติศรัทธาและกระทำความดี และ ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾ คือสัจธรรมที่จำเป็นต้องยืนหยัดทั้งการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ยึดมั่นในความเอกราชของพระองค์ ดำรงไว้ซึ่งบัญญัติแห่งพระองค์และหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม ส่วนเกาะตาดะฮฺให้ที่ศนะว่าสัจธรรมคือคัมภีร์อัลกุรอาน และการตีความที่ครอบคลุมนั้นย่อมดีกว่า ส่วน ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ คืออดทนจากการละเว้นความชั่ว และบนการปฏิบัติตามข้อบัญญัติต่างๆ ส่วนเหตุผลที่นำ “การตักเตือนกันและกันด้วยความอดทน” มาจากบริบทหนึ่งของ “การตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรม” เพื่อต้องการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญทางด้านความสามารถ ความมีเกียรติ และเพิ่มพูนผลบุญสำหรับบรรดาผู้ที่มีความอดทนในบริบทต่างๆ ของบทบัญญัติ ดังโองการที่ว่า (อัลบะเกาะเราะฮฺ: 153) “แท้จริงพระองค์อัลลอฮ์ ﷻพร้อม (จะให้ความช่วยเหลือและพอพระทัย) กับบรรดาผู้อดทนทั้งหลาย” และอีกเหตุผลของการนำประโยค “การตักเตือนกันและกันด้วยความอดทน” มาแยกกล่าวเพื่อชี้ให้เห็นถึงจำแนกหนึ่งของสัจธรรมที่มีความสำคัญ เพิ่มเกียรติและยกระดับเกียรติด้วยคุณสมบัติของความอดทน (al-Shawkānī, n.d.: 5/698-699)

จากบันทึกอิบนุ มุญนิร¹⁷¹ จากอิบนุอับบาส رضي الله عنه คำว่า (العَصْرِ) หมายถึง กาลเวลา ส่วนบันทึกของอิบนุญะร็ร จากอิบนุอับบาส رضي الله عنه คำว่า (العَصْرِ) หมายถึง เวลาหนึ่งจากเวลากลางวัน และอีกบันทึกของอิบนุ มุญนิรเช่นกัน คำว่า (العَصْرِ) หมายถึง ช่วงเวลา(ยามเย็น)ก่อนอาทิตย์ลับขอบฟ้า และจากบันทึกอัลฟิรียาบี ระบุว่า อะลี رضي الله عنه ได้อ่านว่า (وَإِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُفٍ) และบันทึกอับด์ บินหะมัด¹⁷² จากอิบนุ มุญนิร رضي الله عنه ซึ่งท่านได้อ่านว่า (وَإِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُفٍ) โดยมีประโยคกึ่งกลางระหว่างโองการที่สองกับสาม ส่วนโองการที่หนึ่งกับสองไม่มีประโยคกึ่งกลาง (al-Shawkānī, n.d.: 5/698-699)

อะหมัด อัศศอวีย์¹⁷³ (‘Aḥmad al-Sawīy, 1993-1414: 4/471-472) ได้อธิบายว่า: “โองการแรก ﴿وَإِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُفٍ﴾ คือการสาบานจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และ ﴿وَإِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُفٍ﴾ คือคำตอบตามเป้าหมายของการสาบาน จากคำว่า (الذَّهْرُ) เป็นความหมายหนึ่งจากหลายที่ศนะที่

¹⁷¹ คือ มุหัมมัด บิน อิบรอฮีม บิน อัลมุญนิร บิน อัลญารูด เป็นที่รู้จักในนาม อิบนุ มุญนิร อันนัยสาบูรีย เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 241 เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 318.

¹⁷² คือ อับดุลหะมัด บิน หะมัด บิน นัศร อัลกัศสีย หรือชานานนามว่า อะบูมุหัมมัด เกิดหลังปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 170 เป็นนักบันทึกหะดีษสายอะฮลิซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 249.

¹⁷³ คือ อะหมัด บิน มุหัมมัด อัลมาลิกีย อัลคูลุศีย เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1175 เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1241.

อธิบายคำว่า ﴿الْعَصْرُ﴾ กล่าวคือ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยกาลเวลา ในแต่ละช่วงเวลามี ทั้งสุขใจและทุกข์ใจ สุขภาพดีและเจ็บป่วย ร่ำรวยและยากจน และอื่นๆ ซึ่งชีวิตทุกคนต้องประสบ อย่างหนึ่งอย่างใดกับสภาพดังกล่าว หากปล่อยเวลาให้สูญเปล่าเป็นพันปี จากนั้นเขาเล็งเห็นคุณค่า ของโลกหน้ากับอายุที่เหลืออยู่ในการได้พำนักอยู่สวนสวรรค์อันนิรันดร เขาจึงปฏิบัติตนอยู่ในความดี และทุกอย่างในชีวิตกลายเป็นความมีเกียรติในการเล็งเห็นคุณค่าของวันเวลาที่เหลืออยู่ เท่ากับว่า กาลเวลาและยุคสมัยเป็นผลแห่งรากฐานของความโปรดปรานทั้งหลาย ทัศนะต่อมาได้อธิบายว่า คือ ช่วงเวลาหลังจากตะวันคล้อยจนกระทั่งตะวันตกดิน บางทัศนะกล่าวว่า คือละหมาดอัลอัสร์ กล่าวคือ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยละหมาดอัลอัสร์เพราะมีความประเสริฐ และบางท่านให้ทัศนะอีก ว่า คือยุคสมัยของศาสนทูต ﷺ กล่าวคือพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยยุคของท่านเพราะเป็น ยุคสุดท้ายแห่งประชาชาติที่มีเกียรติ เป็นยุคสมัยที่ปรากฏสิ่งน่าประหลาดใจอันมากมายและเป็นยุคที่ เกิดปรากฏการณ์วันสิ้นโลก นั่นคือวันกิยามะฮ์”

โองการต่อมา ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لِفِي خُسْرٍ﴾ คือมนุษย์ทุกประเภททั้งผู้ยอมจำนน (الْمُسْلِمِ) และผู้ฝ่าฝืน (الْكَافِرِ) เพราะมนุษย์ทุกคนไม่พ้นไปจากความขาดทุนเนื่องจากความขาดทุน คือความสูญเปล่าของอายุซึ่งมนุษย์ทุกคนได้ใช้ช่วงเวลาที่ผ่านพ้นด้วยการประกอบความดีหรือกระทำ ความชั่ว หากบริหารเวลาเพื่อความช่วยออมขาดทุนอย่างแน่นอน และหากบริหารเวลาเพื่อประกอบ ความดีที่นอกเหนือจากบัญญัติที่ถูกบังคับใช้ เขาย่อมได้รับกำไรคุณความดีอันมากมาย เช่นเดียวกัน ผลกำไรขึ้นอยู่กับความรักที่ผูกพันกับโลกหน้าและหันหลังให้กับความหลงใหลของโลกนี้ จากนั้น มูลเหตุที่ชักนำไปสู่โลกหน้ามันเริ่มลับ ส่วนมูลเหตุที่ชักนำไปสู่ความรักที่ผูกพันกับโลกนี้มันชัดแจ้ง ด้วยเหตุนี้มนุษย์ส่วนมากต่างสาละวนด้วยความรักและหลงใหลในโลกนี้ที่ติดต่อกับการชว่นชวายน มัน พวกเขาจึงตกอยู่ในวังวนแห่งความขาดทุนและความสูญเสียอันมิอาจทดแทนคุณค่าให้แก่ชีวิตได้ ส่วน ﴿لَفِي خُسْرٍ﴾ หมายถึงอยู่ในความละเลยหรือประมาท บางท่านให้ทัศนะว่าอยู่ในความหายนะ บางท่านกล่าวว่าอยู่ในความผิด บางท่านว่าอยู่ในความชั่ว บางท่านให้ทัศนะอีกว่าอยู่ในความบกพร่อง และจากทัศนะที่กล่าวมีความใกล้เคียงกัน และบางทัศนะกล่าวว่าเป้าหมายของมนุษย์ในที่นี้คือ ประเภทมนุษย์ที่ฝ่าฝืนและความขาดทุนชัดเจนแน่นอน (’Ahmad al-Sawīy, 1993-1414: 4/472)

ส่วนหนึ่งจากโองการสุดท้าย ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ เป็นการยกเว้นแบบต่อเนื่อง (مُتَّصِلٍ) จากโองการก่อน หากเป้าหมายของมนุษย์คือทั้งหมด¹⁷⁴ แต่หากเจาะจงประเภทผู้ฝ่าฝืน เท่านั้น การยกเว้นนี้คือขาดตอน (مُنْقَطِعٍ) จากโองการก่อน¹⁷⁵ เพราะบรรดาผู้ศรัทธาไม่เข้าอยู่ในข่าย ของความขาดทุน และ ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ คือเชิดชูปฏิบัติตามบัญญัติใช้และหลีกเลี่ยงจากข้อห้าม ต่างๆ และ ﴿وَتَوَّصَّوْا بِالْحَقِّ﴾ คือการตักเตือนกันและกันด้วยพลังศรัทธา กล่าวคือปลีกย่อยต่างๆ ของ การสวามิภักดิ์ต่อพระองค์อัลลอฮ์ เจริญรอยตามบรรพชนรุ่นก่อนที่ดี มีความสมณะในโลกนี้ และมี

¹⁷⁴ กล่าวคือ مستننى เป็นกลุ่มมนุษย์ที่ถูกยกเว้นจาก منه مستننى (มนุษย์ทั้งหมด) เป็นการยกเว้นแบบต่อเนื่องจากประโยคข้างต้น.

¹⁷⁵ กล่าวคือ مستننى เป็นกลุ่มมนุษย์เฉพาะไม่เกี่ยวกับ منه مستننى (มนุษย์ที่ฝ่าฝืน) เป็นการยกเว้นแบบขาดตอนจากประโยคข้างต้น.

ความรู้สึกกระตุ้นและไฟหาโลกหน้า ส่วน ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ คือบนการแสดงออกซึ่งการสวามิภักดิ์ และหลีกเลี่ยงจากความชั่วทั้งหลาย รวมถึงบททดสอบและเคราะห์กรรมต่างๆ บางทีคนจะได้ให้คำอธิบายว่า แท้จริงมนุษย์เมื่อใช้ชีวิตที่ยาวนานอยู่ในโลกนี้และแก่ชราลง จะประสบความบกพร่องอ่อนแอและล่าถอย เว้นแต่บรรดาผู้ที่ศรัทธาซึ่งพวกเขาจะถูกบันทึกผลตอบแทนอันมากมายจากสิ่งที่พวกเขาเคยปฏิบัติไว้เมื่อครั้งยังหนุ่ม ดังนั้นแม้ว่าร่างกายพวกเขาจะอ่อนแอลง แต่สภาพดังกล่าวไม่ทำให้พวกเขาบกพร่องแต่อย่างใด และโองการนี้มีนัยอธิบายคล้ายกับโองการ 4-6 ของสุเราะฮ์อัดดีน” (‘Aḥmad al-Ṣowīy, 1993-1414: 4/472)

अब्दुलลอฮ ยูสุฟ อะลีย¹⁷⁶ (‘Abdullah Yūsuf ‘Alīy, 1991-1411: 1692-1694) ได้อธิบายว่า: “บทนำและสรุปความของสุเราะฮ์อัลอัศร นั้นคือเป็นสุเราะฮ์อมักกีเยฮ์ที่กล่าวถึงบทพิสูจน์ของเวลาที่ผ่านมาในทุกมิติของชีวิต ทุกอย่างความเป็นมาในอดีตแสดงให้เห็นว่าแม้บางครั้งจะมาถึงจุดสิ้นสุดที่เลวร้าย แต่เวลาคือความโปรดปรานของผู้ศรัทธาที่ยังคงสำคัญอยู่เสมอ มันสามารถขัดเกลาชีวิตให้เกิดความบริสุทธิ์ และคอยบริหารในแต่ละช่วงเวลาด้วยความอดทนและคงมั่น หากปล่อยชีวิตให้(สูญเปล่า) หรือดำเนินชีวิต(ผิดวัตถุประสงค์) อยากรู้ว่าชีวิตของคุณ คือเวลา และวันเวลาที่ผ่านมาในทุกมิติของชีวิตคือพยานที่ยืนยันถึงความว่างเปล่า ดังกล่าวนี้คือการยืนยันถึงมนุษย์กับเวลาอยู่ในความสูญเสีย(ขาดทุน) เว้นแต่ศรัทธาและการกระทำที่ดี และการตักเตือนกันด้วยสัจธรรม (ความจริง) และการตักเตือนกันด้วยความอดทนและคงมั่น”

โองการแรก ﴿وَالْعَصْرِ﴾ ขอสาบาน¹⁷⁷ ด้วยกาลเวลา(ที่ผ่านมาในทุกมิติของชีวิต) กล่าวคือ คำว่า (الْعَصْرِ) มีนัยความหมายสองทีคนะ 1) คือเวลาที่ผ่านมาในทุกมิติของชีวิตหรือระยะเวลาที่ยาวนาน ซึ่งนัยอธิบายนี้คือแนวคิดนามธรรมของเวลา (الْمَدْر) ซึ่งเป็นเวลาที่กำหนดทางภาษาอาหรับ 2) คือช่วงท้ายของยามบ่ายคือยามเย็น (الْعِشِيِّ) จากทีคนะที่ยอมรับว่าเป็นนามหนึ่งของเวลา การยอมรับในทีคนะทั้งสองเป็นที่รู้และเข้าใจกัน ความน่าดึงดูดใจในมิติต่างๆ ของเวลาถูกอุบัติขึ้นมาเพื่อปรากฏให้เห็นถึงการสร้างสรรค์ของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งมนุษย์สามารถรับรู้และสัมผัสมัน แต่ไม่มีผู้ใดสามารถเปิดเผยความเร้นลับอันสำคัญได้หมดเว้นแต่พระองค์ เนื่องจากเวลาได้ค้นหาและทำลายสาระต่างๆ เลือนหายไป ไม่มีใครในวรรณกรรมทางโลกที่ขบเคี้ยวเรื่อง “เวลาไม่เคยหลับไหล” ดีไปกว่าเชกสเปียร์¹⁷⁸ ในบทกวี(Sonnets)¹⁷⁹ ของเขา ในบทที่ 5 ตอนที่ 12 ตัวอย่างเช่น “ห้วงเวลาที่ผ่านพ้นไปไม่มีคมเคียวใดจะยับยั้งมันได้” และ 64 “เมื่อฉันเห็นห้วงแห่งเวลาชะลอลง แก่นสารแห่งอายุย่างใกล้ชีวาวย” ถ้าเราเพียงแค่วิ่งแข่งกับเวลาเราจะสูญเสียมัน เนื่องจากความรู้สึกทางจิตวิญญาณของเราที่เอาชนะเวลาได้แค่นั้นเอง (‘Abdullah Yūsuf ‘Alīy, 1991-1411: 1692-1694)

¹⁷⁶ คือ ปราชญ์มุสลิมชาวอินเดีย เกิดในเมืองมุมไบปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1290 และเสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1371.

¹⁷⁷ โดยใช้อักษรยาวเป็นสัญลักษณ์ในการสาบาน.

¹⁷⁸ คือ วิลเลียม เชกสเปียร์ เป็นกวีและนักเขียนบทละครชาวอังกฤษ ได้รับการยกย่องทั่วไปว่าเป็นนักเขียนผู้ยิ่งใหญ่ของอังกฤษและของโลก เกิดในปีคริสตศักราช 1564 และเสียชีวิตในปีคริสตศักราช 1616.

¹⁷⁹ เป็นกวีนิพนธ์แบบซอนเน็ตคือโคลง 14 บรรทัดซึ่งมีรูปแบบสัมผัสตายตัว ประกอบด้วย 154 เรื่อง.

โองการต่อมา ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾ คือแท้จริงมนุษย์ในความสุขสูญเสีย(ขาดทุน) เปรียบตั้ง หากชีวิตคุณถูกอุปมาอุปมัยในการต่อรองทางธุรกิจ มนุษย์ต่างเข้าร่วมกับผลประโยชน์ในชีวิตคุณ ความสูญเสีย(ขาดทุน)ย่อมเกิดขึ้นเมื่อบัญชีได้เปิดเผยขึ้นมาในช่วงบ่าย(เวลาที่กำหนดไว้เพื่อหวังผลประโยชน์ร่วมกัน) หรือถูกเสนอให้รู้ถึงผลกำไร หากเขามีความเชื่อมั่นในการบริหารชีวิต มีชีวิตที่ดีขึ้น มีส่วนช่วยสวัสดิการทางสังคม และส่งเสริมให้คนอื่นอยู่บนแนวทางแห่งสุจริตธรรมและให้ความมั่นคงแก่ชีวิต ('Abdullah Yūsuf 'Alīy, 1991-1411: 1692-1694)

โองการสุดท้าย ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ คือยกเว้นผู้ที่มีความศรัทธา กระทำความชอบธรรม ร่วมแนะนำตักเตือนกันและกันในสังคม และในความอดทนและคงมั่น กล่าวคือศรัทธาคือเกราะป้องกันของเขา ซึ่งเป็นเหตุให้เขากลับเผชิญหน้ากับโลกแห่งวัตถุ ด้วยชีวิตและจิตวิญญาณอันชอบธรรมที่ส่งผลดีต่อการก้าวขึ้นสู่สวรรค์ ไม่เพียงแต่ปฏิบัติในหน้าที่ส่วนตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขาต้องเผยแผ่ไปท่ามกลางพี่น้องของตน เพื่อพวกเขาจะเห็นสังคมและเตรียมพร้อมสำหรับความผิดที่หวังความโปรดปราน และความไม่วิตกกังวลระหว่างบททดสอบและความทุกข์ของชีวิตที่เผชิญอยู่ สำหรับเขาและพวกเขาจะบรรลุซึ่งความสุขอันยั่งยืน

ในภาคผนวกได้อธิบายถึงคำสาบานและคำสัตยาบันที่ปรากฏในอัลกุรอาน ซึ่งมีนัยอธิบายที่พอสรุปได้ว่า คำสาบานคือการภวานาด้วยพระนามแห่งพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ หรือด้วยบุคคลหรือด้วยวัตถุสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยผู้สาบานใช้วอนขอเพื่อเป็นสักขีพยานยืนยันถึงความจริง และคำสัตยาบันคือการอ้อนวอนอย่างมีพิธีการต่อบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่กระทำการบางอย่าง หรือรับรองข้อความสำคัญโดยหลักฐานบางอย่างที่ดี มีความประเสริฐ มีความโดดเด่น หรืออื่นๆ จากปกติทั่วไปสำหรับชนชาวอาหรับในอดีต การใช้คำสาบานกลายเป็นเรื่องปกติที่มีนัยความหมายอันศักดิ์สิทธิ์ ในขณะที่เดียวกันเมื่อพวกเขาต้องการที่จะระงับสิทธิของสตรีหรือกระทำการที่ไม่ยุติธรรม เขาจะใช้คำสาบานเพื่อสิ่งนั้น และขอร้องบีบบังคับพวกเขาโดยคำสาบานของเขา เมื่อความกดดันต่างๆ รุมเร้ามากขึ้น ดังนั้นเขาจึงเอาพระนามของอัลลอฮ์ ﷻ มาสาบานเพื่อระงับความกดดันเหล่านั้น และในทางกลับกัน หากพวกเขาใช้คำสาบานเป็นข้ออ้างทำในสิ่งที่ผิดและไม่เป็นธรรมถือเป็นความอภัยยศและเป็นเรื่องน่ากลัวมากที่ไม่รู้จักเคารพในเกียรติแห่งพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ('Abdullah Yūsuf 'Alīy, 1991-1411: 1692-1694)

อิบน์ อาซุร ('Ibn 'Aāshūr. 2000-1420: 30/463) ได้อธิบายว่า: “เป็นการสาบานที่เน้นหนักถึงการแจ้งข่าวในรูปแบบการสาบานด้วยเวลาเนื่องจากสรรพสิ่งถูกสร้างที่บังเกิดขึ้นเป็นหลักฐานชี้ให้เห็นถึงเดชานุภาพและความรอบรู้แห่งพระองค์ สำหรับคำว่า (أَلْعَصْرِ) มีหลายนัยความหมาย กล่าวคือ สามารถบ่งชี้ถึงคุณลักษณะแห่งผู้ทรงสร้างที่เกี่ยวกับสภาพการณ์ที่ถูกกำหนดหรือบริบทต่างๆ ที่ปรากฏขึ้น หรือเกี่ยวข้องด้วยกับพันธสัญญาที่มีต่อสิ่งถูกสร้าง เป็นการกล่าวถึงความเกรียงไกรแห่งอำนาจของพระองค์ในการสร้างโลกนี้และสภาพการณ์ต่างๆ หรือด้วยกับกิจการงานอันสำคัญตั้งการละหมาดที่ถูกเฉพาะไว้ หรือด้วยกับบุคคลที่มีความจำเริญ”

คำว่า (أَلْعَصْرِ) เป็นนามทั่วไปที่ให้ความหมายเกี่ยวกับช่วงเวลาที่อยู่ระหว่างช่วงปลายของเวลาอัศศูร์และตะวันทอแสงเหลือง กล่าวคืออัลอัสร์เริ่มจากยามเย็นและต่อเนื่องจนกระทั่งตะวันทอแสงแดง นั่นคือแสงก่อนตะวันตกดิน เป็นช่วงเวลาปลายของกลางวันที่ทำให้นึกถึง

การสร้างดวงอาทิตย์และแผ่นดินที่คล้ายดั่งว่ามันมาบรรจบกัน ระเบียบการโคจรภาคพื้นดินรอบดวงอาทิตย์ทุกๆ วันจนทำให้เกิดกลางวันและกลางคืน แนวทางการสาบานด้วยยามเย็นเหมือนกับการสาบานด้วยยามสาย ด้วยกลางวันและกลางคืน และด้วยยามรุ่งอรุณ ทางด้านสภาพอากาศที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามอุณหภูมิในแต่ละช่วงเวลา ('Ibn 'Aāshūr. 2000-1420: 30/463)

อัลอัครเป็นช่วงเวลาที่มีมนุษย์เสร็จสิ้นภารกิจการงานในรอบวันไม่ว่าคนมีอาชีพทำฟาร์ม ทำไร่ ทำนา ทำสวน และพ่อค้าตามท้องตลาด เป็นวิทย์ปัญญาที่บ่งบอกถึงระเบียบทางสังคมของมนุษย์ที่พระองค์ทรงตั้งใจให้มีธรรมเนียมปฏิบัติที่มีการเริ่มต้นและเสร็จสิ้นโดยวิสัยธรรมชาติของพวกเขา และเป็นการกระตุ้นให้มนุษย์หันกลับบ้านและสร้างความสำราญใจกับบุคคลในครอบครัว เป็นความโปรดปรานส่วนหนึ่งที่พวกเขาแบ่งปันต่อกัน และเวลาที่ซบเขี้ยวไปช่วยทดแทนช่วงวัยแห่งชีวิตหลังจากที่ผ่านวัยหนุ่ม สูงวัยและอย่างสู่วัยชรา ('Ibn 'Aāshūr. 2000-1420: 30/463)

และยังใช้คำว่า (العصر) สำหรับละหมาดอัลอัครเพราะเป็นเวลาละหมาดที่มีความสำคัญหรือเรียกว่าละหมาดอัลอัครอูด ดังพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสไว้¹⁸⁰ และวณะของศาสนทูต¹⁸¹ ที่กล่าวถึงความบกพร่องของผู้ละหมาดอัลอัครเพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญเวลาดังกล่าว และอาจใช้กับช่วงเวลาต่างๆ ที่กำเนิดเผ่าพันธุ์มนุษย์ หรือบังเกิดมะลาอิกะฮ์ หรือแต่งตั้งเหล่าศาสนทูตหรือก่อเกิดศาสนา และช่วงเวลาอื่นที่สามารถอ้างอิงและกล่าวขานกัน เช่น ยุคน้ำท่วม ยุคศาสนทูตอิบรอฮีม عليه السلام ยุคอะเลกซันเดรีย¹⁸² และยุคปาเถียน หรืออาจใช้กับยุคสมัยของศาสนทูต ﷺ และอาจใช้กับยุคสมัยของอิสลามนั่นคือยุคที่สิ้นสุดของศาสนาต่างๆ ในโลกนี้ ดังที่ศาสนทูต ﷻ ได้เปรียบเทียบยุคสมัยแห่งประชาชาติอิสลามกับยุคสมัยของยะฮูดและนะศอรอด้วยกับช่วงเวลาหลังละหมาดอัลอัครจนกระทั่งตะวันลับขอบฟ้า ดังศาสนทูต ﷻ กล่าวว่า “เปรียบเทียบบรรดามุสลิมและพวกยะฮูดและพวกนะศอรอเทียบดั่งชายผู้หนึ่งที่ได้ว่าจ้างพวกเขาให้ทำงานจนค่ำ แล้วพวกยะฮูดก็รับทำเพียงครึ่งวัน จากนั้นเขาว่าจ้างกลุ่มต่อไปในช่วงเวลาที่ยังเหลือ แล้วพวกนะศอรอก็รับทำจนถึงช่วงเวลาละหมาดอัลอัคร จากนั้นเขาว่าจ้างอีกกลุ่มหนึ่งให้ทำงานต่อทำงานจนตะวันลับขอบฟ้า แล้วบรรดามุสลิมก็ทำงานจนเสร็จและได้รับค่าจ้างเต็มอัตรา ดังนั้นการเปรียบเทียบดังกล่าวเป็นไปได้ว่าเกี่ยวข้องกับยุคสมัยที่มีความประเสริฐของศาสนทูต ﷻ ซึ่งพระองค์ทรงสาบานด้วยกับยุคสมัยในโองการนี้และเป้าหมายที่น่าจะมีความเหมาะสมในการสาบานด้วยกับ (العصر) ซึ่งเกี่ยวกับเป้าประสงค์ของสุเราะฮ์นี้ เพื่อต้องการให้ประจักษ์ชัดถึงความเป็นยุคสมัยแห่งอิสลาม เพราะการแปรสถานภาพของผู้คนเกิดขึ้นในยุคสมัยแห่งอิสลามระหว่างผู้ที่ฝ่าฝืนและผู้ที่มีศรัทธาซึ่งพวกเขาได้รับผลตอบแทนที่สมบูรณ์ และรับรู้ถึงสถานะของผู้ที่ยอมรับอิสลามอย่างเสรีซึ่งก่อนหน้านี้พวกเขาขาดความสมบูรณ์ในการประกอบกิจการงานต่างๆ ซึ่งต่างกับยุคสมัยก่อนอิสลาม เหล่าศาสนทูตถูกส่งมายังเฉพาะกลุ่มชนและเกิดช่องว่างต่อกลุ่มชนอื่นโดยไม่มีบัญญัติให้ยึดมั่นและปฏิบัติตามซึ่งพวกเขาจมปรักอยู่กับการตั้ง

¹⁸⁰ ในสุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์ โองการที่ 238.

¹⁸¹ ดั่งหะดีษหมายเลข 482 บันทึกโดยอันนะซะอีย์.

¹⁸² คือเมืองใหญ่ในประเทศอียิปต์รองจากเมืองไคโรที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์.

ภาคีและยึดถือด้วยแนวทางอื่นที่ไม่ใช่อิสลาม หรือยึดมั่นด้วยกับคัมภีร์ของพวกเขาจะสูญและพวกนศอรอในช่วงที่อิสลามได้ประจักษ์แจ้งแก่พวกเขาทั้งหลายแล้ว ดังพระองค์ดำรัสว่า

﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾

(آل عمران: 85)

ความว่า “และผู้ใดแสวงหาศาสนาใดอื่นจากอิสลามแล้ว ศาสนานั้นก็จะไม่ถูกรับจากเขาเป็นอันขาด และในวันโลกหน้าเขาจะอยู่ในหมู่ผู้ขาดทุน”

(อาละอิมรอน: 85)

และคำว่า ﴿الْإِنْسَانُ﴾ เป็นคำที่ให้ความหมายถึงประเภทของมนุษย์ซึ่งโดยธรรมเนียมทางภาษามันครอบคลุมถึงจำแนกต่างๆ ของมนุษย์ที่มีอยู่ในช่วงเวลาที่โองการนี้ถูกประทานลงมานั้นคือช่วงเวลาที่ยุคอิสลามได้ปรากฏขึ้นดังคำกล่าวที่ผ่านมา และบรรดาผู้คนที่ได้รับการเผยแผ่อิสลามในเมืองต่างๆ หลากหลายทุกมุมโลก และ ﴿خُسْرٌ﴾ คืออาการนามที่มีความหมายตรงกันข้ามกับกำไร เป็นความขาดทุนที่น่าตำหนิและได้รับการลงโทษซึ่งถือเป็นผลลัพธ์ของมนุษย์ที่จะประสบในวันโลกหน้าซึ่งมันครอบงำอยู่ในวิสัยธรรมชาติของมนุษย์ที่สังเกตได้จากคำว่า ﴿بِئْسَ﴾ ซึ่งให้ถึงความหมายครอบคลุมอยู่หรือถูกครอบงำ และการแจ้งข่าวในโองการเป็นการเน้นหนักถึงความขาดทุนด้วยการสาบานและอักษรสาบาน เพื่อให้เกิดความรู้สึกหวาดกลัวและเป็นการแจ้งเตือนที่เลวร้ายต่อสถานภาพของมนุษย์ (’Ibn ‘Aāshūr. 2000-1420: 30/463)

คำว่า ﴿الصَّالِحَاتِ﴾ เป็นคำที่ให้ความหมายครอบคลุม กล่าวคือทุกๆ การกระทำความดีที่ถูกบัญชาใช้ให้ปฏิบัติในทางบัญญัติศาสนาและการละทิ้งความชั่วเข้าช่วยในการกระทำความดีด้วยเช่นกัน กรณียกเว้นดังกล่าวชี้ให้รู้ว่ามนุษย์ที่ขาดทุนคือผู้ที่ปฏิเสธศรัทธาและละทิ้งการกระทำความดี และยืนยันได้ว่าความศรัทธาและการกระทำความดีเป็นสาเหตุของการยกเลิกความขาดทุนที่ครอบงำออกจากมนุษย์ และ ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ ถัดจาก ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ ซึ่งเป็นการถัดประโยคเฉพาะมาจากประโยคทั่วไป เพราะการตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรมและการตักเตือนกันและกันด้วยความอดทนเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำความดี อันเนื่องจากเหตุผลของความเข้าใจในการกระทำความดีเป็นผลลัพธ์ที่ปฏิบัติเพียงส่วนตนเป็นการเฉพาะ ดังนั้นการนำประโยคเฉพาะมากล่าวเพื่อย้ำเตือนให้รู้ว่าอีกส่วนหนึ่งของการกระทำความดีคือการชี้แนะผู้อื่นและเผยแผ่สัจธรรมให้แก่พวกเขา และสัจธรรมนั้นครอบคลุมถึงการแนะนำให้รู้แก่นแท้ของทางนำ¹⁸³ หลักการยึดมั่นที่ถูกต้อง และยินดีด้วยกับหลักการดังกล่าวโดยการปฏิบัติในความดีและละทิ้งความชั่ว

และเช่นกัน ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾ ถัดจาก ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ ซึ่งเป็นการถัดประโยคเฉพาะมาจากประโยคทั่วไปเพื่อบ่งชี้ถึงความอดทนที่ต้องแบกรับความยากลำบากในการยืนหยัดด้วย

¹⁸³ แก่นแท้ของทางนำคือการชี้แนะไปสู่แนวทางอัลอิสลาม.

สัจธรรมและกระแสต่อต้านหรือสร้างความลำบากใจจากผู้ที่เขาได้แนะนำตกเดือนซึ่งถือเป็นอีกส่วนหนึ่งของความอดทน และแก่นแท้ของความอดทนคือการยับยั้งตนเองจากอารมณ์ความต้องการหรือสภาวะแวดล้อมที่ชักนำไปสู่ความผิดเพื่อให้รอดพ้นจากบาปและภัยอันตรายเนื่องจากกลัวความกลัวโกรธจากพระองค์อัลลอฮฺ หรือการลงโทษด้วยอำนาจของผู้หน้าที่ดี ส่วนการอดทนในสิ่งที่เป็นความชั่ว เช่นอดทนนอนดึกเพื่อสิ่งไร้สาระและกระทำความผิดหรืออดทนในรสชาตของเหล่าเพื่อต้องการตีมัน ไม่เข้าข่ายในการอดทนตามบัญญัติศาสนาเพราะพฤติกรรมดังกล่าวต้องละเว้นปฏิบัติ ซึ่งการละเว้นปฏิบัตินั้นถือเป็นความอดทนโดยแท้จริง การยับยั้งในความดีตามรูปแบบบัญญัติศาสนาทั้งหลักการยึดมั่นหรือหลักคุณธรรมจริยธรรมเข้าอยู่ในหลักแห่งสัจธรรม ส่วนการกระทำความดีต่างๆ และหลักแห่งความชั่วทั้งหลายเข้าอยู่ในหลักแห่งความอดทนหรือขันติธรรม” (‘Ibn ‘Aāshūr. 2000-1420: 30/463)

ลัยยิด กุฎบ¹⁸⁴ (Sayyid Quṭb. 1994-1415: 6/3964) ได้อธิบายว่า: “นัยอธิบายความหมายของการศรัทธาไม่ใช่ในเชิงนิติศาสตร์แต่จะกล่าวในเชิงวิสัยธรรมชาติและคุณค่าแห่งชีวิตแท้จริงมันคือการเชื่อมต่อของสิ่งถูกสร้างอันได้แก่มนุษย์ที่ขาดความยั่งยืน มีขนาดเล็กและมีขีดจำกัด ซึ่งถูกบังเกิดมาด้วยกับแก่นฐานที่ตั้งเดิมและถาวร และมันจะเชื่อมต่อไปยังจักรวาลที่ถูกบังเกิดมาโดยแหล่งที่มาเดียวกัน ซึ่งเป็นแก่นฐานแห่งอำนาจที่ควบคุมจักรวาล กองกำลังบริวารและพลังงานต่างๆ ที่ถูกรวบรวมไว้ และจากการขับเคลื่อนข้อจำกัดที่มีขนาดเล็กไปสู่ความไพศาลของจักรวาล และจากข้อจำกัดกองกำลังบริวารที่ขาดแคลนไปสู่ความยิ่งใหญ่ของพลังจักรวาลที่ไม่สามารถหยั่งรู้ และจากข้อจำกัดอายุขัยระยะสั้นสู่การขยายตัวของระยะเวลาที่ไม่สามารถรับรู้ได้เว้นแต่พระองค์อัลลอฮฺ นอกจากนี้ สิ่งที่มีมนุษย์ได้รับการเชื่อมต่อจากพลังงาน การขยายตัวของระยะเวลาและการขับเคลื่อนช่วยให้พวกเขาดำรงอยู่ด้วยความสำราญและความสวยงาม และสิ่งถูกสร้างที่เื้อออำนาจประโยชน์ต่อกันระหว่างจิตวิญญาณของพวกเขา และเมื่อชีวิตได้เดินทางสู่การผลองชัยแห่งพระเจ้าซึ่งเป็นตำแหน่งของมนุษย์ในทุกสถานที่และทุกเวลา มันเป็นความสุขที่เลอเลิศ ความภูมิใจอันเลอค่า และความคุ้นเคยแห่งชีวิตกับจักรวาลเปรียบดังคนรักที่มอบความรักให้แก่กัน สิ่งที่ทำให้พวกเขาไม่ต้องชดเชยและความสูญเสียที่หายไปไม่ต้องชดใช้เพราะพวกเขาใช้ชีวิตอย่างคุ้มค่าที่สุดแล้ว”

องค์ประกอบของความศรัทธาเป็นสิ่งที่อยู่ภายในตัวของมนุษย์เองที่เลอค่าและสูงเกียรติ การนมัสการต่อพระเจ้าองค์เดียวเป็นการยกระดับมนุษย์ในความเป็นบ่าวที่เท่าเทียมกัน เป็นจิตใต้สำนึกของบ่าวที่อยู่บนฐานแห่งความเท่าเทียมกัน ไม่เหยียดหยามต่อกันหรือกั่มหัวให้ผู้อื่นไปจากผู้ทรงเอและทรงอำนาจ เป็นการขับเคลื่อนอิสรภาพที่แท้จริงของมนุษย์ที่ออกมาจากจิตสำนึกและการรับรู้แก่นแท้ของชีวิตในการดำรงอยู่ซึ่งมาจากอำนาจแห่งผู้ทรงได้รับการนมัสการเพียงหนึ่งเดียว ดังนั้นการขับเคลื่อนอิสรภาพจึงออกมาจากการรับรู้ภายใต้จิตสำนึกของตัวมันเอง (Sayyid Quṭb. 1994-1415: 6/3965)

แท้จริงความศรัทธาเป็นรากฐานของชีวิตที่มีความสำคัญยิ่งซึ่งมันได้แสดงออกมาจากแขนงต่างๆ ของความดีและมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์อันมากมายแก่ชีวิต หากไม่เช่นนั้นมันก็เพียงแค่

¹⁸⁴ คือ สัยยิด กุฎบ อิบรอฮีม หุสซัยน์ อัชชาซูลัยย์ เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1324 เป็นอูละมาฮ์สายอะฮลิซสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1384.

กิ่งก้านของต้นไม้ที่รอวันเหี่ยวแห้งและโรยราเป็นผลผลิตของชัยฏอน(ขอพระองค์ทรงสาปแช่ง)และไม่ได้ก่อให้เกิดคุณค่าแห่งเวลา ความศรัทธาคือรากฐานทางสุขภาวะจิตที่ดีและสร้างความปลอดภัยแก่มนุษย์และเป็นการจัดการความพร้อมของจักรวาลทั้งหมด เป็นสัญญาณการตอบสนองระหว่างมนุษย์กับจักรวาลที่อาศัยอยู่รอบตัวเขาและระหว่างเขากับจักรวาลจะนำไปสู่การตอบสนองด้วยแรงศรัทธา โดยอาศัยพลังขับเคลื่อนของจักรวาลที่เป็นบ่อเกิดแห่งความเชื่อของอำนาจที่มีอยู่ (Sayyid Qutb. 1994-1415: 6/3966)

และ (أَلْعَمَلُ الصَّالِحِ) คือการกระทำสิ่งที่ดีซึ่งเป็นผลผลิตตามวิสัยธรรมชาติของ ความศรัทธา ความเคลื่อนไหวที่ริเริ่มขึ้นด้วยผลลัพธ์ที่มั่นคงคือแก่นแท้ของความศรัทธาในหัวใจ ความศรัทธาคือแก่นแท้ที่ตอบรับการขับเคลื่อน เมื่อตั้งมั่นในจิตสำนึกแล้วพยายามที่จะบรรลุตนเองสู่ภายนอกคือรูปแบบของการกระทำสิ่งที่ดี นี่คือการศรัทธาตามระบอบอิสลามเป็นการขับเคลื่อนที่ไม่นิ่งเฉยและแปร่งสะท้อนให้เห็นภาพภายนอก หากไม่ขับเคลื่อนตามวิสัยธรรมชาติของพลังศรัทธาสู่ภายนอกมันย่อมเป็นสิ่งจอมปลอมหรือสิ่งไร้ซึ่งวิญญาณเช่นเดียวกับดอกไม้ที่สัมผัสกลิ่นหอมมันได้ตามธรรมชาติ หากไร้ซึ่งกลิ่นหอมดอกไม้จะมีค่าได้อย่างไร (Sayyid Qutb. 1994-1415: 6/3967)

จะเห็นได้ว่าคุณค่าของความศรัทธาต้องอาศัยการขับเคลื่อน การปฏิบัติ การสร้างสรรค์และการฟื้นฟูมุ่งสู่แนวทางแห่งพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ไม่ใช่การเก็บตัวและปิดกั้นตนเองจากสภาพสังคม การมโนธรรมและความตั้งใจที่ดีเพียงอย่างเดียวไม่สามารถขับเคลื่อนพลังศรัทธาให้เกิดคุณค่าได้ และวิสัยธรรมชาติแห่งอิสลามที่โดดเด่นนี้จะเป็กำลังสำคัญในการดำเนินชีวิต นี่คือนวัตกรรมที่ความศรัทธาคือการเชื่อมโยงด้วยแนวทางแห่งพระเจ้าผู้ทรงอภิบาล ซึ่งเป็นพลังขับเคลื่อนที่ถาวรที่มีส่วนสำคัญในการดำรงอยู่ออกมาจากแผนการจัดการที่ยึดไว้กับเป้าหมายอันสูงสุด ด้วยวิธีการเคลื่อนไหวอันบริสุทธิ์ที่มีเหมาะสมซึ่งมาจากแนวทางแห่งพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ (Sayyid Qutb. 1994-1415: 6/3967)

และ ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾ “การตักเตือนกันและกันด้วยัจธรรม” มีอุปสรรคมากมาย ความยากในการฝึกกำลังเคลื่อนไหวด้วยัจธรรม หลากหลายข้อจำกัดในัจธรรม อารมณ์ความต้องการที่ครอบงำ ธรรมชาติที่น่าสนใจ ภาวะสภาพแวดล้อม การปกครองแบบเผด็จการของทรราช การกดขี่ของอำนาจมืดและก่อความไม่เป็นธรรม และการตักเตือนกันและกันคือการจุดประกายการนึกคิด สร้างความกล้าและทำทหาย และการแสดงออกซึ่งจุดมุ่งหมายและเป้าหมายอันสูงสุด เพื่อช่วยกันปกป้องและสนับสนุนให้ผู้อื่นอยู่ร่วมในัจธรรมพร้อมทั้งยืนหยัดและเคียงข้างกัน (Sayyid Qutb. 1994-1415: 6/3968)

ส่วน ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ “การตักเตือนกันและกันด้วยความอดทน” กล่าวคือความศรัทธา การกระทำดี และการปกป้องสิทธิและความยุติธรรม เป็นสิ่งที่ยากที่สุดสำหรับตนเองและองค์กรจึงต้องอาศัยความอดทนเป็นส่วนสำคัญ ต้องใช้ความอดทนในการต่อสู้กับตนเองและผู้อื่น และต้องใช้ความอดทนในภัยอันตรายและความยากลำบาก อดทนในความมองอาจของความเท็จและความชั่วร้ายต่างๆ และการตักเตือนกันและกันด้วยความอดทนเป็นการร่วมสามัคคีเพื่อดำรงไว้ซึ่งเป้าหมายและเจตนารมณ์ของตนเองและองค์กร ต้องมีความมุ่งมั่นและความเพียรพยายามเพื่อสนับสนุนพลัง

ขับเคลื่อนให้ดำเนินต่อไป มิฉะนั้นจะประสบกับความพ่ายแพ้และความขาดทุนในวิถีแห่งอิสลาม (Sayyid Qutb. 1994-1415: 6/3968)

สุเราะฮ์นี้เป็นวิกฤติในข้อจำกัดของแนวทาง กล่าวคือแท้จริงมนุษย์อยู่ในความขาดทุนแต่มีส่วนสำคัญในการกำหนดแนวทาง (นอกบรรดาผู้ศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลายและตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรมและตักเตือนกันและกันด้วยความอดทน) เป็นแนวทางที่ไม่มากมายคือแนวทางแห่งพลังศรัทธา การกระทำสิ่งที่ดี ดำรงไว้ซึ่งองค์กรรมสลิมที่ช่วยตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรมและตักเตือนกันและกันด้วยความอดทนพร้อมยื่นหยัดร่วมเจตนารมณ์ขององค์กร เป็นแนวทางที่เหล่าอัครสาวกใช้ปฏิบัติกัน ดังหะดีษความว่า “ขณะที่ผู้ชายสองคนจากเศาะหาบะฮ์ของศาสนทูต ﷺ ได้พบเจอกันจะไม่แยกจากกัน จนกระทั่งบุคคลทั้งสองนั้นต่างได้อ่านสุเราะฮ์ “อัลอัศร” ให้แก่กัน หลังจากนั้นเขาทั้งสองก็ให้สละมแก่กัน” แท้จริงพวกเขาได้รักษาสัญญาด้วยรัฐธรรมนูญฉบับนี้แห่งพระผู้เป็นเจ้า ได้รักษาสัญญาด้วยความศรัทธาและความชอบธรรม ได้รักษาสัญญาด้วยการตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรมและตักเตือนกันและกันด้วยความอดทน ได้รักษาสัญญาด้วยการปกป้องรัฐธรรมนูญฉบับนี้ และได้รักษาสัญญาจุดยืนแห่งประชาชาติด้วยกับรัฐธรรมนูญฉบับนี้” (Sayyid Qutb. 1994-1415: 6/3971)

อะบูลหะสัน อันนัดวี¹⁸⁵ (‘Abu al-Hasan al-Nadwī. 1994: 4/536) ได้อธิบายว่า: “โองการ ﴿وَالْعَصْرُ﴾ มีนัยอธิบายว่าขอสาบานด้วยกาลเวลา กล่าวคือที่ผ่านมาในทุกมิติของชีวิตซึ่งมนุษย์เป็นผู้ออกแบบที่มาของความล้มเหลว และคำว่า (عَصْرٌ) คือทุกช่วงที่ไม่จำกัดขอบเขตของเวลาระหว่างที่ผู้คนจากไปและกลายเป็นสูญพันธ์ และโองการต่อมา ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لِفِي خُسْرٍ﴾ ให้นัยอธิบายว่า แท้จริงมนุษย์อยู่ในความขาดทุน กล่าวคือขาดการบริหารจัดการในการทำงานและว่าจ้างงานที่ดี และโองการสุดท้าย ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ คือเว้นแต่(ไม่ขาดทุน)บรรดาผู้ศรัทธาและกระทำความดีงามทั้งหลาย กล่าวคือเป็นผู้มีสติปัญญาในการปรับตัวที่สมบูรณ์แบบและมีระเบียบวินัย ในถ้อยคำอริสโตเติล¹⁸⁶ พูดถึงทางเลือกของศีลธรรมที่มีผลสืบเนื่องมาจากการพิจารณาว่า “เหตุผลที่เป็นความจริงและถูกต้องคือทางเลือกของศีลธรรมอันดีงามและเป็นสิ่งที่เหตุผลสามารถนำมาพิสูจน์ได้” และตักเตือนผู้อื่นด้วยสัจธรรม กล่าวคือหลักคำสอนที่แท้จริง และตักเตือนผู้อื่นด้วยความอดทน กล่าวคือมีความตั้งมั่นและมีการยืนหยัดในการทำงานที่ดีและมีความชอบธรรม” (‘Abu al-Hasan al-Nadwī. 1994: 4/536)

อัซซะอ์ดี¹⁸⁷ (al-Sa‘dī. 2000-1420: 4/536) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยกาลเวลา นั่นคือทั้งกลางวันและกลางคืนซึ่งเป็นช่วงที่ปวงบ่าวได้ประกอบอาชีพ

¹⁸⁵ คือ อะลี บิน อับดุลหัยย์ บิน ฟิครุดดีน อัลหะสะนี หรือชื่อนานนามว่า อะบูลหะสัน อันนัดวี เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1333 เป็นปราชญ์มุสลิมอินเดีย เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1420.

¹⁸⁶ คือ นักปรัชญากรีกโบราณหลายสาขาวิชาแต่ที่โดดเด่นและเป็นที่ยอมรับมากที่สุดคือด้านธรรมชาติวิทยา เกิดก่อนคริสตศักราชราว 384 ปี มีอายุประมาณ 62 ปี.

¹⁸⁷ คือ อับดุลเราะหมาน บิน นาซิร บิน อับดุลลอฮ์ หรือชื่อนานนามว่า อัซซะอ์ดี เป็นปราชญ์สายอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ สังกัดมัซฮับหัมบะลี เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1310 เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1377.

และปฏิบัติศาสนกิจ แท้จริงมนุษย์ทุกคนย่อมขาดทุนและความขาดทุนคือสิ่งที่ตรงกันข้ามกับผลกำไร และความขาดทุนมี 2 ระดับ 1) ความขาดทุนโดยทั่วไป เช่นสภาพของบุคคลที่ขาดทุนทั้งโลกนี้และโลกหน้า ขาดความโปรดปรานและตกรกรออัลลฮะฮิม¹⁸⁸ 2) ความขาดทุนเฉพาะส่วน¹⁸⁹ ด้วยเหตุนี้ พระองค์อัลลฮะฮิม ﷻ ทรงครอบคลุมความขาดทุนแก่มนุษย์ทุกคนเว้นแต่บุคคลที่มีคุณสมบัติ 4 ประการดังต่อไปนี้ 1) มีความศรัทธาในสิ่งที่พระองค์อัลลฮะฮิม ﷻ ทรงพระบัญชาใช้ 2) กระทำสิ่งที่ดีทั้งหลาย กล่าวคือทุกๆ ความดี ทั้งภายนอกและภายใน เกี่ยวข้องกับสิทธิแห่งพระองค์หรือปวงบ่าว ทั้งสิ่งที่บังคับใช้หรือส่งเสริมให้ปฏิบัติ 3) ตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรมซึ่งมาจากการศรัทธาและการกระทำสิ่งที่ดีทั้งหลายคือการตักเตือนระหว่างกันด้วยการยุยงส่งเสริมและกระตุ้นในสิ่งดังกล่าว และ 4) ตักเตือนกันและกันด้วยความอดทนบนการแสดงออกซึ่งการสวามิภักดิ์ต่อพระองค์อัลลฮะฮิม ﷻ หลีกห่างจากความชั่วร้ายและอดทนบนลิขิตการณที่พระองค์ทรงกำหนดไว้ ดังนั้นความศรัทธาและการกระทำสิ่งที่ดีทั้งหลายนั้นเป็นการสร้างความสมบูรณ์ให้เกิดขึ้นเฉพาะส่วนบุคคล ส่วนการตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรมและการตักเตือนกันและกันด้วยความอดทนเป็นการสร้างความสมบูรณ์ให้เกิดขึ้นแก่ส่วนรวมและสังคม ทั้งนี้หากปฏิบัติได้ครบทั้ง 4 คุณสมบัติดังกล่าวย่อมรอดพ้นจากความขาดทุนและประสบความสำเร็จด้วยผลกำไรอันมากมาย”

อัชชันกีฎีย¹⁹⁰ (al-Shanqīṭiy, 1415: 9/87-98) ได้อธิบายว่า: “คำว่า (الْعَصْرُ) คือนามแห่งเวลาทั้งหมดหรือส่วนหนึ่งของเวลาจากหลายๆ ทศนะที่กล่าวไว้ บางทศนะก็คือทุกๆ ช่วงแห่งกาลเวลาที่พระองค์อัลลฮะฮิม ﷻ ทรงสาบานไว้เพราะมีหลากหลายปรากฏการณ์ที่น่าประหลาดใจ ประชาชาติหนึ่งล้มสลายไปแล้วกำเนิดประชาชาติใหม่มาทดแทนและกำหนดการณต่างๆ เริ่มทยอยผ่านพ้นไปและเครื่องหมายแห่งความน่าประหลาดใจเกิดจากการปรับเปลี่ยนไปตามสภาวะของมันเอง กล่าวคือ “กลางคืนมีอาจหยุดยั้งกลางวัน ทั้งที่กลางวันแทนที่ด้วยกลางคืน” ดังคำพังเพยที่ว่า “สิ่งที่มีอยู่เปรียบดังสิ่งที่เลื่อนหาย และความเคลื่อนไหวคล้ายดังความสงบนิ่ง” หรือ “ยามที่เห็นเรือแล่นไปพร้อมกับเรา เสมือนหนึ่งความนิ่งไม่เห็นมันเคลื่อนไหว” เป็นความเท่าเทียมกันของเวลาอดีต เวลาปัจจุบันและเวลาอนาคตที่ได้ประสบในแต่ละช่วงเวลา และอะลีย رضي الله عنه ได้อ่านโองการแรกนี้ว่า (وَالْعَصْرُ وَنَوَائِبِ الدَّهْرِ) เป็นการอ่านที่แปลกไปจากรูปแบบการอ่านทั่วไปซึ่งถือว่าเป็นการอธิบายโองการอัลกุรอานเพราะไม่ถูกต้องในคำรัสที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์อัลกุรอานทั่วไปซึ่งมาจากสายรายงานของอิบนุอับบาส رضي الله عنه และบางท่านให้ทศนะอีกว่า คำว่า (الْعَصْرُ) คือ กลางคืนและกลางวัน และบางก็ให้ทศนะว่ายามเช้าและยามเย็น อัลหะสันและเกาะตาอะฮ์ได้นิยามว่า “ยามเย็นเริ่มตั้งแต่ตะวันคล้อยจนกระทั่งตะวันลับขอบฟ้า” เกาะตาอะฮ์กล่าวอีกว่า (الْعَصْرُ) คือช่วงสุดท้ายของเวลากลางวันเพื่อสาบานให้เห็นความสำคัญในช่วงเวลาดังกล่าว ดังเช่นการสาบานด้วยยามรุ่งอรุณ

¹⁸⁸ คือขุมมรกรสำหรับคนที่ปฏิเสธศรัทธาและฝ่าฝืนบัญญัติของพระองค์.

¹⁸⁹ เช่นถือศีลอดแต่ละหมาดไม่ครบ.

¹⁹⁰ คือ มุฮัมมัด อัลอะมีน บิน มุฮัมมัด อัลมุคตาด บิน อับดุลกอดีร์ อัลญันนีย หรือขนานนามว่า อัชชันกีฎีย เป็นปราชญ์สายอะฮลิซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ สังกัดมัซฮับมาลิกีย เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1325 เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1393.

และยามสาย บางท่านให้ทัศนะว่าละหมาดอัลอัสรเพราะมันคือละหมาดอัลอัสฎอ¹⁹¹ บางท่านให้ทัศนะอีกว่าเป็นยุคสมัยของศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ หรือยุคสมัยประชาชาติของท่าน เพราะเป็นช่วงเวลาที่ยุโรปด้วยกับอายุของโลกนี้ และทัศนะที่ชัดเจน(พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ท่านนั้นที่รู้)ซึ่งสามารถสรุปได้ 2 ทัศนะใหญ่ๆ 1) มีนัยความหมายแบบกว้างๆ โดยให้ความหมายว่ากาลเวลา 2) ทุกช่วงเวลาของมนุษย์ กล่าวคืออายุของมนุษย์ที่ได้ใช้ชีวิตอยู่บนโลกนี้ซึ่งเป็นสถานที่พวกเขาใช้ประกอบกิจการงานต่างๆ และบ่งบอกถึงความขาดทุนของพวกเขาในวิถีแห่งการดำเนินชีวิตและบ่งบอกถึงกรอบการบริหารชีวิตโดยการตกแต่งเตือนและสร้างคุณประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น

ในสุเราะฮ์อัตตะกาษุรก่อนหน้านี้อันและสุเราะฮ์อัลฮุญญะฮ์หลังจากนี้สามารถให้น้ำหนักถึงนัยอธิบายที่สอดคล้องกับสุเราะฮ์นี้เพราะเป็นการตำหนิความละเลยหรือเพิกเฉยของมนุษย์ที่ชอบสะสมทรัพย์สินและสร้างความสำราญใจกับบรรดาลูกหลานจนกระทั่งจบชีวิตลงในหลุมสุสานโดยไม่ยอมฉวยโอกาสในชีวิตเพื่อสะสมเสบียงคุณความดี ดังนั้นการสะสมและค่านวนทรัพย์สินในวิถีชีวิตของมนุษย์ไม่สามารถสร้างความยั่งยืนในโลกนี้ซึ่งต่างกับความศรัทธาและการกระทำสิ่งที่ดีทั้งหลายสามารถเชื่อมโยงและสร้างความมั่นคงให้แก่วิถีชีวิตของมนุษย์ได้

โองการต่อมา ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾ ในคำว่า (الْإِنْسَانَ) แม้เป็นนามเอกพจน์แต่อักษรอะลีฟลามนำหน้า (ا) ให้นัยความหมายประเภทของมนุษย์ซึ่งครอบคลุมถึงผู้เป็นมุสลิมและผู้ที่ไม่ศรัทธาแม้บางทัศนะให้นัยความหมายเฉพาะผู้ที่ฝ่าฝืนเท่านั้น โองการนี้เป็นคำตอบให้กับการสาบานส่วนคำว่า ﴿خُسْرٍ﴾ บางทัศนะให้ความหมายว่าความละเลยหรือประมาท บางท่านให้ทัศนะว่าความบกพร่อง บางท่านให้ทัศนะว่าความผิดและได้รับโทษ และบางทัศนะให้ความหมายอีกว่าความหายนะและจากทัศนะที่กล่าวมีความใกล้เคียงกัน ส่วนรากศัพท์คำว่าขาดทุน (الْخُسْرَانِ) และ (الْخُسْرِ) มีที่มาจากคำรากศัพท์เดียวกับคำว่าฝ่าฝืน (الْكُفْرِ) และ (الْكُفْرَانِ) ซึ่งความหมายของคำว่าขาดทุนในที่นี้คือบกพร่องและสูญเสียต้นทุนโดยไม่เฉพาะรูปแบบของความขาดทุน หากพิจารณาความขาดทุนในแง่ของคุณสมบัติทั้ง 4 ประการ กล่าวคือ ปฏิเสธศรัทธา กระทำสิ่งที่เสียหายและเป็นบาป ไม่มีการตกแต่งเตือนกันและกันด้วยสัจธรรมหรือสนับสนุนกันด้วยความเท็จ และไม่มีการตกแต่งเตือนกันและกันด้วยความอดทนหรือสร้างความกระวนกระวายใจต่อบัญญัติที่ถูกบัญญัติใช้ เหล่านี้คือความขาดทุน และสาเหตุแก่นแท้ของมนุษย์ที่ขาดทุนซึ่งปวงประชาญ์มีความเห็นพ้องกันว่าแท้จริงต้นทุนของมนุษย์คืออายุของพวกเขาที่เข้มงวดอยู่กับการปฏิบัติศาสนกิจในแต่ละช่วงเวลาพวกเขาใช้ชีวิตอยู่บนโลกนี้เปรียบเสมือนกับตลาดที่พวกเขาซื้อข้าวด้วยเงินนั้น หากสามารถบริหารกิจการค้าขายด้วยสุจริตธรรมย่อมได้รับผลกำไรที่ดีและหากบริหารกิจการค้าขายด้วยความทุจริตย่อมขาดทุน ดังพระองค์ดำรัสการเปรียบเทียบว่า

﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ هُمْ الْجَنَّةَ...﴾

(سورة التوبة: بعض من آية 111)

ความว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ได้ทรงซื้อแล้วจากบรรดาผู้ศรัทธาซึ่งชีวิต

¹⁹¹ มีปรากฏในสุเราะฮ์อัลอะเกาะเราะฮ์ โองการที่ 238.

ของพวกเขาและทรัพย์สินสมบัติของพวกเขา โดยพวกเขาจะได้รับ
สวนสวรรค์เป็นการตอบแทน”

(สุเราะฮ์อัลเตอะบะฮ์: ส่วนหนึ่งของโองการ 111)

พระองค์ดำรัสอีกว่า

﴿...هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ﴾

(سورة الصف: بعض من آية 10)

ความว่า “ข้าพระองค์จะชี้แนะแนวทางแก่พวกเจ้าใหม่เล่า ถึงการ
ค้าที่จะช่วยพวกเจ้าให้พ้นจากการลงโทษอันเจ็บปวด”

(สุเราะฮ์อัลศ็อฟ: ส่วนหนึ่งของโองการ 10)

โองการสุดท้าย ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾

เป็นกรณียกเว้นจากประเภทมนุษย์ที่ขาดทุน และคำว่าศรัทธาในทางภาษาหมายถึงการยอมรับ ส่วน
ในทางวิชาการหมายถึงการยึดมั่นที่หนักแน่นด้วยกับหลักศรัทธาทั้ง 6 ประการ ดังที่ศาสนทูต ﷺ ได้
ตอบคำถามกับมะลาอิกะฮ์ญิบรีลว่า

((أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْعَدْرِ

خَيْرِهِ وَشَرِّهِ))

(أخرجه مسلم، د.ت.: بعض من رقم الحديث 114)

ความว่า “ท่านต้องศรัทธาต่ออัลลอฮ์ และมะลาอิกะฮ์ของพระองค์
และบรรดาคัมภีร์ของพระองค์และบรรดาศาสนทูตของพระองค์และ
วันสิ้นโลก¹⁹² และเชื่อในกฎกำหนดสถานะทั้งที่ดี และไม่ดีของมัน”

(บันทึกโดย Muslim, n.d.: ส่วนหนึ่งจากหะดีษเลขที่ 114)

และศรัทธาตามทัศนะมติปวงประชาญ์ให้ความหมายว่าการยึดมั่นด้วยใจ ยอมรับด้วย
วาจาและปฏิบัติด้วยส่วนร่างกาย ดังนั้นการยึดมั่นเพียงอย่างเดียวแต่ไม่ยอมรับด้วยวาจาโดยการเปล่ง
ประโยคปฏิญาณตนออกมาย่อมไม่เกิดประโยชน์และไม่ถูกต้อง ดังการยึดมั่นของอะบูฏอลิบที่มีต่อ
สถานภาพการเป็นศาสนทูต ﷺ แต่ไม่ยอมกล่าวปฏิญาณตน และหากยึดมั่นและยอมรับคำกล่าว
ปฏิญาณแต่ไม่ยอมปฏิบัติย่อมเสียหายและไม่เกิดประโยชน์เช่นเดียวกัน และ ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾ เป็น
การถัดสำนวนย่อยมาจากสำนวนทั่วไปซึ่งให้นัยอธิบายแยกเฉพาะมาจาก ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾
เพื่อให้สำนวนมีความกระชับมากขึ้น หมายถึงพวกเขา(บรรดาผู้ที่ศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลาย)
ต่างตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรม และคำว่าสัจธรรมหมายถึงทุกอย่างที่ตรงกันข้ามกับความเท็จ
และยังให้นัยความหมายถึงการปฏิบัติในสิ่งที่แสดงออกซึ่งการสวามิภักดิ์และละทิ้งความชั่วตามทัศนะ
หนึ่งที่ทำให้ความหมายไว้ บางทัศนะกล่าวว่าสัจธรรมคืออัลกุรอานเพราะเป็นคัมภีร์ที่ประมวลไว้ซึ่งคำ
บัญชาใช้ คำสั่งห้ามและคุณความดีต่างๆ มากมาย และคำว่า (الْحَقُّ) ให้นัยอธิบายเหมือนกับคำว่า

¹⁹² หมายถึง วันกียามะฮ์ตามรากศัพท์ภาษาอาหรับ

แนวทางอันเที่ยงตรง ﴿صِرَاطَ الْمُسْتَقِيمِ﴾ ดังนั้นในสุเราะฮ์นี้ครอบคลุมถึงความเที่ยงธรรมบนแนวทางแห่งพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่เที่ยงตรง กล่าวคือตักเตือนกันและกันด้วยความเที่ยงธรรมและปฏิบัติตามแนวทางแห่งพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่เที่ยงตรง ส่วน ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ คือตักเตือนกันและกันด้วยการยืนหยัดบนแนวทางอันเที่ยงตรงเพราะความอดทนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติในสิ่งที่แสดงออกซึ่งการสวามิภักดิ์และเกี่ยวข้องกับการละทิ้งความชั่ว” (al-Shanqīṭīy, 1415: 9/87-98)

ฏ็อนฏ็อวีย์¹⁹³ (Tantāwīy, n.d.: 1/4562-4563) ได้อธิบายว่า: “บรรดาปวงประชาญ์ ได้มีทัศนะที่แตกต่างกันในโองการ ﴿وَالْعَصْرِ﴾ บางทัศนะกล่าวว่า (الْعَصْرِ) หมายถึงทุกช่วงแห่งกาลเวลา (الذَّهْر) และบางทัศนะว่าช่วงเวลาละหมาดอัลอัสร์ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยละหมาดอัลอัสร์เพราะมีความประเสริฐ โดยมีคำร่ำในอัลกุรอาน สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์: 238 ว่า ﴿وَالصَّلَاةَ الْوُسْطَى﴾ คือละหมาดอัลอัสร์ และเนื่องจากความเข้มงวดในการละหมาดดังกล่าวมีความยากลำบากเพราะมนุษย์กำลังสาละวนอยู่กับการค้าขายและการชวนขวายต่างๆ ในช่วงท้ายของวันบางท่านให้ทัศนะว่า พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยกับยุคสมัยของศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ เพราะเป็นยุคที่มีความประเสริฐเมื่อเปรียบกับยุคก่อนที่ผ่านมา”

โองการต่อมา ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لِفِي خُسْرٍ﴾ เป็นคำตอบให้กับการสาบาน ในคำว่า (الْإِنْسَانَ) ให้นัยความหมายประเภทของมนุษย์ซึ่งครอบคลุมถึงผู้ที่ฝ่าฝืน ส่วนรากศัพท์คำว่าขาดทุน (الْخُسْر) และ (الْخُسْرَان) มีที่มาคล้ายรากศัพท์เดียวกับคำว่าฝ่าฝืน (الْكُفْر) และ (الْكُفْرَان) กล่าวคือแท้จริงมนุษย์ทุกประเภทไม่พ้นไปจากความขาดทุน บกพร่องและสูญเสียกำไรในการประกอบอาชีพหรือกิจการงานต่างๆ ตลอดอายุของพวกเขา และความขาดทุนนี้ไม่ขึ้นอยู่กับความแข็งแรงหรือความอ่อนแอของร่างกาย ดังนั้นผู้ที่ขาดทุนที่สุดคือผู้ฝ่าฝืนที่ตั้งภาคีพร้อมกับพระเจ้าอื่นในการนมัสการต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ส่วนผู้ที่ขาดทุนน้อยสุดคือผู้ศรัทธาที่ปฏิบัติศาสนกิจจะปนด้วยการกระทำความผิดอื่นๆ จากนั้นได้สารภาพผิดต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ อย่างสัตย์จริง ส่วนการใช้สำนวนประโยคด้วยการสาบานเพื่อเน้นย้ำให้ตระหนักถึงสิ่งที่ถูกสาบาน และการใช้สำนวน ﴿لِفِي خُسْرٍ﴾ เป็นการเปิดเผยให้รู้ว่ามีมนุษย์ได้รับความอับอายด้วยความขาดทุนซึ่งมันสามารถเกิดขึ้นได้หลายมิติด้วยกัน ส่วนการใช้ (خُسْرٍ) เป็นคำสามัญนามเพื่อให้เกิดความรู้สึกหวาดกลัวซึ่งหมายถึงความขาดทุนอันใหญ่หลวง และ ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ เป็นโองการสุดท้ายที่ชี้ให้เห็นถึงกรณียกเว้นของบรรดาผู้ศรัทธาที่มีความสัตย์จริงไม่เข้าอยู่ในข่ายประเภทมนุษย์ที่ขาดทุน คำว่า (وَتَوَاصَوْا) เป็นคำกริยาที่มีรากศัพท์เอกพจน์มาจาก (أَلْوَصِيَّةُ) คือกล่าวเสนอตักเตือนผู้อื่นพร้อมกับการเทศนา คำว่า ﴿الْحَقِّ﴾ คือบทบัญญัติที่ยืนยันความถูกต้องโดยสิ้นเชิง ส่วนคำว่า ﴿الصَّبْرِ﴾ คือพลังในตัวบุคคลที่สามารถชมและอดกลั้นต่อสิ่งที่เลวร้ายและความชั่ว

¹⁹³ คือ มุฮัมมัด สัยยิด อะฎ็อยะฮ์ ฏ็อนฏ็อวีย์ เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1346 เป็นอุละมาอ์มหาวิทยาลัยอัลอัสฮัรฺ สายอะฮ์ลิสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ อัชชาฟีอีย์ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1431.

ปวงปราชญ์บางกลุ่มให้ทัศนะว่าสุเราะฮ์นี้ถูกครอบคลุมด้วยคำสัญญาโทษอันแสนสาหัส เพราะพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ชี้ขาดถึงความขาดทุนของมนุษย์เว้นแต่ผู้มีคุณสมบัติ 4 ประการ ดังที่กล่าวมาซึ่งเป็นการบ่งชี้ให้รู้ว่าความสำเร็จมนุษย์เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติ 4 ประการที่ประกอบด้วย การให้ความสำคัญและรับผิดชอบข้อบังคับระดับปัจเจกบุคคลและแสดงเจตนารมณ์ต่อสังคมทุกระดับ (Ṭantāwīy, n.d.: 1/4562-4563)

อิบรอฮีม อัลกอฎฎอน¹⁹⁴ (ʿIbrāhīm al-Qaṭṭān, n.d.: 1/4562-4563) ได้อธิบายว่า: “คำว่า (العَصْرِ) คือกาลเวลา(الذَّكْرِ) หรือช่วงเวลาที่กำลังอ้างถึงรัฐและการปกครอง อาจกล่าวว่ายุคสมัยราชวงศ์อับบาซียะฮ์และยุคสมัยกษัตริย์ผู้หนึ่ง หรือยุคสมัยทางธรณีวิทยา หรือหมายถึงช่วงปลายของเวลากลางวันจนกระทั่งตะวันทอแสงแดง

ความขาดทุนคือความหลงผิด ความหายนะและความสูญเสียอะไรก็ตามที่มนุษย์ครอบครองมันอยู่ สัจธรรมคือสิ่งที่ตรงข้ามกับความเท็จ ความยุติธรรม ข้อบังคับส่วนบุคคลและองค์กร สิทธิแห่งพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ คือบัญญัติต่างๆ ที่เป็นข้อบังคับปฏิบัติเหนือพวกเรา ความอดทนคือแบกรับโดยไม่สลดใจ อดกลั้นความยากลำบากในวิถีทางแห่งอัลลอฮ์ ﷻ ในระหว่างเพื่อนมนุษย์ และในการกระทำความดีงาม

โองการแรก ﴿وَالْعَصْرِ﴾ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยกาลเวลาเนื่องจากมันเกิดความน่าประหลาดใจและมีอุทาหรณ์มากมายที่บ่งชี้ถึงเดชะนุภาพแห่งพระองค์ มีทั้งสุขใจและภัยอันตราย สุขภาพดีและเจ็บป่วย ผ่อนคลายและเหนื่อยล้า เศร้าโศกและหวาดกลัวและอื่นๆ นักอรรถาธิบายบางกลุ่มให้ทัศนะว่าพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยยามเย็นเช่นเดียวกับที่สาบานด้วยยามสาย และโองการต่อมา ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾ แท้จริงมนุษย์อยู่ในความหลงผิดและหายนะตราบดีที่ยังให้ความสำคัญผลประโยชน์ทันตาเห็นในโลกนี้มากกว่าผลประโยชน์ในโลกหน้า และถูกครอบงำด้วยอารมณ์ความต้องการ จากนั้นพระองค์ทรงชี้แจงให้เห็นถึงประเภทมนุษย์ที่ยืนหยัดด้วยข้อบัญญัติที่บังคับใช้อย่างเคร่งครัดไม่อยู่ในประเภทมนุษย์ที่ขาดทุน โดยพระองค์ดำรัสถึงกรณียกเว้นว่า ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ﴾ นอกจากบรรดาผู้ศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และกระทำความดีทั้งหลายในหนทางแห่งพระองค์และในสังคมของพวกเขา และมีความสัตย์จริงในการศรัทธาของพวกเขา และตักเตือนกันและกันด้วยการยึดมั่นในสิ่งที่ เป็นสัจธรรม และด้วยความอดทนบนความชั่วทั้งหลาย พวกเขาคือผู้มีคุณสมบัติอันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่ มีศรัทธามั่น กระทำความดีทั้งหลาย ตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรม และตักเตือนกันและกันด้วยความอดทนซึ่งพวกเขารู้ค่าคุณความดีและต่างเชิญชวนไปสู่การปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้น และความประเสริฐของความอดทนถูกดำรัสไว้มากกว่า 60 ครั้งในอัลกุรอาน ดังพระองค์ดำรัสว่า

﴿إِنَّمَا يُؤَقِّبُ الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾

(سورة الزمر: بعض من آية 10)

¹⁹⁴ คือ อิบรอฮีม บิน ยาซีน อัลกอฎฎอน อัลอูรดูนี เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1335 เป็นปราชญ์ชาวจอร์แดน สายอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ อัลอะซาอิเราะฮ์ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1405.

ความว่า “แท้จริงบรรดาผู้อดทนนั้นจะได้รับผลตอบแทนรางวัลของพวกเขาอย่างสมบูรณ์โดยไม่อาจคำนวณ”

(สุเราะฮ์อัซซุมัร: ส่วนหนึ่งของโองการ 10)

และโองการอื่นอีกมากมาย (ไอ้อัลลอฮฺ ﷻ ขอพระองค์โปรดเลือกให้พวกเราอยู่ในหมู่ชนที่อดทนซึ่งได้กระทำความดีทั้งหลาย ตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรม และตักเตือนกันและกันด้วยความอดทนด้วยเถิด)” (‘Ibrāhīm al-Qaṭṭān, n.d.: 1/4562-4563)

อัศศอบูนีย์¹⁹⁵ (al-Sābūnīy, n.d.: 3/600-601) ได้กล่าวว่า: “พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงสาบานด้วยกาลเวลาและยุคสมัยต่างๆ เนื่องจากความหลากหลายของสิ่งเร้นลับและความน่าประหลาดใจที่ปรากฏขึ้นรวมถึงอุทธาน์และข้อตักเตือนต่างๆ มากมายซึ่งเป็นการสาบานถึงมนุษย์อยู่ในหลากหลายรูปแบบของความขาดทุนเพราะยังให้ความสำคัญผลประโยชน์ทันตาเห็นในโลกนี้มากกว่าผลประโยชน์ในโลกหน้าและถูกครอบงำด้วยอารมณ์ความต้องการ อิบน์อับบาส رضي الله عنه กล่าวว่า (الْعَصْرِ) หมายถึงกาลเวลาที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงสาบานไว้เนื่องจากมันถูกครอบคลุมหลากหลายความน่าประหลาดใจ เกาะตาดะฮ์กล่าวอีกว่า (الْعَصْرِ) คือช่วงท้ายของเวลากลางวันที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงสาบานไว้ตั้งเช่นการสาบานด้วยยามสายเพราะในช่วงเวลาทั้งสองเป็นหลักฐานที่บ่งชี้ถึงเดซานุภาพและปรีชาญาณแห่งพระองค์และเป็นการย้ำเตือนที่เข้มงวด แท้จริงพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงสาบานด้วยกาลเวลาเพราะมันคือต้นทุนของอายุมนุษย์ ทุกๆ วินาทีที่ผ่านไปมันคือส่วนหนึ่งของอายุและความลดน้อยลงของชีวิต ดังคำพังเพยได้สาธยายว่า

(إِنَّا لَنَفْرُجُ بِالْأَيَّامِ نَقْطَعُهَا وَكُلُّ يَوْمٍ مَضَى نَقْصٌ مِنَ الْأَجْلِ)

มีใจความว่า “อันความสุขสำราญในแต่ละวันที่เราโอบถวญ และทุกวันที่ผ่านชีวิตเหลือน้อยลงไปทุกที”

บางทีฯให้ความหมายว่าละหมาดอัลอัศรเพราะเป็นละหมาดที่มีความประเสริฐสุดและโองการสุดท้าย ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ คือพวกเขาดำเนินชีวิตอยู่ด้วยคุณสมบัติแห่งศรัทธาและการกระทำความดีทั้งหลาย พวกเขาประสบความสำเร็จเพราะได้สละขายสิ่งที่ไร้ค่าด้วยสิ่งที่ล้ำค่าและพยายามทดแทนคุณความดีต่างๆ จากอารมณ์ความต้องการที่ส่งผลประโยชน์ทันตาเห็นแค่เพียงโลกนี้ และ ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾ คือพวกเขาต่างตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรมซึ่งมาจากความดีงามทั้งหมด ไม่ว่าความศรัทธา ความสัตย์จริงและการน้อมสการต่อพระเจ้าผู้ทรงนามว่าอัลเราะห์มาน ส่วน ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصِّبْرِ﴾ คือพวกเขาต่างตักเตือนกันและกันด้วยความอดทนบนความยากลำบากเคราะห์กรรมต่างๆ การแสดงออกซึ่งการสวามิภักดิ์ และละทิ้งข้อห้าม พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ได้ชี้ขาดถึงความขาดทุนของมนุษย์เว้นแต่ผู้มีคุณสมบัติ 4 ประการ ได้แก่ มีศรัทธามั่น กระทำความดีทั้งหลาย ตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรม และตักเตือนกันและกันด้วยความอดทน แท้จริงมนุษย์ไม่อาจประสบความสำเร็จได้เว้นแต่ต้องสร้างความสมบูรณ์ให้แก่ตนเองด้วยการศรัทธามั่น กระทำความดีทั้งหลาย และต้องสร้างความสมบูรณ์ให้แก่ผู้อื่นด้วยการแนะนำตักเตือนและชี้ทางนำซึ่งเป็นการผนวกไว้ซึ่งสิทธิ

¹⁹⁵ คือ มุหัมมัด บิน อะลี อัศศอบูนีย์ เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1351 เป็นปราชญ์ชาวซีเรีย สายอะฮ์ลิสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์.

แห่งอัลลอฮฺ ﷻ และสิทธิของปวงบ่าว และนั่นคือวิทียปัญญาอันเร้นลับที่แฝงอยู่ในสุเราะฮ์นี้” (al-Sābūnī, n.d.: 3/600-601)

อับดุลลอฮฺ บินมุฮัมมัด¹⁹⁶ และคณะ (‘Abdullah bin Muḥamad dan Sejabat, 2000: 1430) ได้กล่าวว่า: “เนื้อหาของสุเราะฮ์อัลอัศรได้ชี้แจงถึงมนุษย์โดยทั่วไปอยู่ในความขาดทุน นอกจากบรรดาผู้ศรัทธา กระทำความดีทั้งหลาย และตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรม และตักเตือนกันและกันด้วยความอดทน โองการแรก ﴿وَالْعَصْرِ﴾ มีนัยความหมายว่าขอสาบานด้วยกาลเวลา และโองการต่อมาคือ ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾ แท้จริงมนุษย์อยู่ในความขาดทุน กล่าวคือความขาดทุนคือสูญเสียต้นทุนและต้นทุนของแต่ละคนคืออายุ ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงไม่พ้นไปจากความขาดทุนเพราะทุกวินาทีที่ผ่านไปคืออายุ หากใช้เวลาเพื่อกระทำความดีช่วยออมขาดทุนแน่นอน และหากสาละวนด้วยกับสิ่งที่ไม่ดีก็ขาดทุนเช่นกัน เพราะมันไม่ได้เกิดผลประโยชน์ที่ช่วยเขาได้ในขณะจากโลกนี้ไป ไม่มีหนทางใดเพื่อให้รอดพ้นจากความขาดทุนเว้นแต่แนวทางที่ได้ดำริไว้ในสุเราะฮ์นี้ด้วยการสร้างความสมบูรณ์ให้แก่ชีวิตด้วยคุณสมบัติเหล่านั้นอย่างเคร่งครัดและมีความเหมาะสม ส่วนโองการสุดท้าย ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ นอกจากบรรดาผู้ศรัทธา และกระทำความดีทั้งหลายและตักเตือนกันและกันในสิ่งที่เป็นสัจธรรมซึ่งมันครอบคลุมถึงการยึดมั่น การเปล่งวาจาและการปฏิบัติตน และตักเตือนกันและกันให้มีความอดทน กล่าวคืออดทนในการปฏิบัติตามที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงบัญชาใช้และหลีกเลี่ยงจากคำสั่งห้ามของพระองค์”

มุฮัมมัดสะอีด บินอุมร์¹⁹⁷ (Muḥamad Sa‘īd bin ‘Umar, 1391: 4/298-299) ได้กล่าวว่า: “โองการแรก ﴿وَالْعَصْرِ﴾ คือขอสาบานด้วยกาลเวลา และ ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾ คือแท้จริงมนุษย์อยู่ในความขาดทุนอันใหญ่หลวง คำว่า ﴿وَالْعَصْرِ﴾ หมายถึงกาลเวลา (الْدَّهْرُ) บางท่านให้ทัศนะว่าทั้งกลางคืนและกลางวัน ทัศนะต่อมาได้อธิบายว่า คือช่วงเวลาหลังจากตะวันคล้อยจนกระทั่งเข้าสู่เวลาละหมาดมัฆริบ บางทัศนะกล่าวว่า คือละหมาดอัลอัศร และบางท่านให้ทัศนะอีกว่า คือยุคสมัยของศาสนทูต ﷺ อิบน์อับบาส رضي الله عنه อธิบายว่าพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงสาบานด้วยกาลเวลาเพราะในแต่ละช่วงเวลามนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงสถานภาพ จากร่ำรวยกลายเป็นยากจน ใหญ่กลายเป็นเล็ก มีเกียรติกลายเป็นไร้เกียรติ จากสุขภาพดีกลายเป็นเจ็บป่วย เป็นการบ่งชี้ถึงเดชะนุภาพแห่งพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ดังนั้นสิ่งที่มีค่าที่สุดสำหรับมนุษย์คืออายุ เพียงชั่วกระพริบตาไม่อาจประเมินราคาได้ หากปล่อยเวลาให้สูญเปล่าเป็นร้อยปีในอาชีพการงานที่ไม่เกิดผลประโยชน์ในโลกหน้า จากนั้นเขาเล็งเห็นคุณค่าของโลกหน้ากับอายุที่เหลืออยู่ด้วยการเชื่อมโยงจิตใจมุ่งสู่พระองค์อย่างสัตย์จริงยอมได้พำนักอยู่สวนสวรรค์อันนิรันดร เพียงแค่นี้ก็ไม่ล้มหายใจยอมมีค่ามากกว่าร้อยปีที่สูญเปล่า และเป้าหมายที่กล่าวถึงมนุษย์อยู่ในความขาดทุนอันใหญ่หลวง คือเพียงแค่ช่วงเวลาหนึ่งหรือเพียงแค่นั้นล้มหายใจที่หมกมุ่นอยู่กับความชั่วหรือสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์มันคือความขาดทุนอันชัดแจ้ง และสิ่งทีนำไปสู่ความใกล้ชิดต่อพระองค์มากที่สุดคือการกระทำความดีต่างๆ ที่ยึดมั่นอยู่กับความเอะ

¹⁹⁶ ในนามผู้ตรวจทานของคณะกรรมการวิชาการศูนย์พัฒนาอิสลาม กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย.

¹⁹⁷ คือ โต๊ะกอฎีย์ รัฐเกดาร์ มาเลเซีย เป็นเจ้าของตัสสิรนูรออ์ลีฮ์सान.

แห่งพระองค์ตลอดเวลา การระลึกต่อพระองค์ด้วยวาจาและจิตใจ ใคร่ครวญและเพ่งจิตไปยังพระองค์ และเปิดตาจิตให้ระลึกต่อพระองค์ทั้งยามกลางคืนและกลางวัน ขณะนั่งหรือนอนและเดินไปมา”

โองการต่อมา ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ เว้นแต่ผู้ที่ไม่ขาดทุนคือบรรดาผู้ศรัทธาต่อพระองค์ อัลลอฮ์ ﷻ บรรดาศาสนทูตของพระองค์ คัมภีร์ต่างๆ ของพระองค์ และวันสิ้นโลก ส่วนความศรัทธาที่แท้จริงต้องสอดคล้องกันระหว่างวาจาและจิตใจ ส่วน ﴿وَعَمَلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ คือการกระทำความดีทั้งหลายโดยการเชิดชูในพระบัญชาใช้และคำสั่งห้ามของพระองค์ด้วยความบริสุทธิ์ใจต่อพระองค์อย่างแท้จริง และ ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾ คือพวกเขาต่างตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรมที่ศาสนบัญญัติได้ชี้ขาดแล้วว่าถูกต้องและห้ามปฏิเสธในเรื่องการศรัทธาต่อสถานภาพแห่งพระองค์ผู้ทรงเอกะ การสวามิภักดิ์ต่อพระองค์ ปฏิบัติตามคัมภีร์และบรรดาศาสนทูตของพระองค์ มีความสมณะในโลกนี้และมีความปรารถนาอันแรงกล้าในโลกหน้า ส่วน ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ คือพวกเขาต่างตักเตือนกันและกันด้วยความอดทนบนการแสดงออกซึ่งการสวามิภักดิ์ต่อพระองค์และละทิ้งความชั่ว รวมถึงบททดสอบต่างๆ ที่ถูกกำหนดไว้ กล่าวคือมนุษย์ถูกตัดสินชี้ขาดว่าขาดทุนเว้นแต่ผู้ที่ปฏิบัติตามคุณสมบัติ 4 ประการดังกล่าว ได้แก่ มีศรัทธามั่น กระทำความดีทั้งหลาย ตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรม และตักเตือนกันและกันด้วยความอดทนซึ่ง 2 คุณสมบัติแรกเป็นข้อปฏิบัติส่วนบุคคลอันพึงประสงค์ ส่วนอีก 2 คุณสมบัติที่เหลือเป็นข้อปฏิบัติต่อผู้อื่นและส่วนรวม” (Muḥamad Sa‘īd bin ‘Umar, 1391: 4/298-299)

3.3 ความสัมพันธ์ของสุเราะฮ์อัลอัสร

ความสัมพันธ์เป็นอีกมิติหนึ่งที่มีความสำคัญเพราะหากพิจารณาถึงหลักการใช้ภาษาที่ได้กล่าวมาในหัวข้อย่อย 3.1.5 นับได้ว่าความสละสลวยและลุ่มลึกของภาษาที่ใช้มีความสัมพันธ์ในมิติต่างๆ ของศาสตร์ ทั้งรากศัพท์ของคำ หลักการอ่าน หลักไวยากรณ์ และวาทศาสตร์ทางด้านอรรถศิลป์ วิจิตรโวหารและประจักษ์โวหารดังที่กล่าวมา แต่ในหัวข้อย่อย 3.3 นี้จะมุ่งสู่ประเด็นเนื้อหาของสุเราะฮ์อัลอัสรเป็นส่วนสำคัญซึ่งพบว่าแก่นแท้ของความสัมพันธ์เกิดจากความประสงค์และลิขิตการณ์ที่พระองค์อัลลอฮ์ทรงกำหนดไว้ เมื่อพิจารณาแต่ละโองการของตัวบทที่ปรากฏอยู่สามารถชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ 3 มิติที่มีความเกี่ยวข้องกัน 1) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้าผู้ทรงสร้างกับมนุษย์จนนำไปสู่การศรัทธาในอำนาจแห่งพระองค์ 2) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับการขับเคลื่อนมิติของชีวิตในช่วงเวลาต่างๆ จนนำไปสู่การปฏิบัติตนตามแนวทางที่รองรับแรงศรัทธา 3) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันในมิติทางสังคม ถือเป็นความสัมพันธ์แต่ละโองการของสุเราะฮ์อัลอัสร และในขณะเดียวกันความสัมพันธ์ทางด้านเนื้อหาของสุเราะฮ์อัลอัสรยังเชื่อมโยงถึงโองการอื่นที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์อัลกุรอาน ถือเป็นความสัมพันธ์ของสุเราะฮ์อัลอัสรกับสุเราะฮ์อื่นทั้งทางด้านภาษาศาสตร์และเนื้อหาในบริบทต่างๆ ซึ่งสามารถจำแนกความสัมพันธ์ดังนี้

3.3.1 ความสัมพันธ์ของโครงการแต่ละโครงการของสุเราะฮ์อัลอัศร

การสาบานที่ปรากฏอยู่ในสุเราะฮ์อัลอัศรเป็นมิติความสัมพันธ์ปฐมฤกษ์ที่บ่งชี้ถึงสถานภาพผู้ทรงสร้างและสิ่งถูกสร้างซึ่งพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ คือผู้ทรงสร้างสรรพสิ่งและทรงสาบานด้วยกาลเวลาว่ามนุษย์ได้ใช้ช่วงเวลาต่างๆ ของชีวิตอยู่ในความขาดทุน अबดุลลอฮ์ ยูสุฟ อะลี (‘Abdullah Yūsuf ‘Alī, 1991-1411: 1692) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเวลากับผู้ศรัทธาว่า: “เป็นสุเราะฮ์ที่กล่าวถึงบทพิสูจน์ของเวลาที่ผ่านไปทุกมิติของชีวิต ทุกอย่างความเป็นมาในอดีตแสดงให้เห็นว่าแม้บางครั้งจะมาถึงจุดสิ้นสุดที่เลวร้าย แต่เวลาคือความโปรดปรานของผู้ศรัทธาที่ยังคงสำคัญอยู่เสมอ มันสามารถขัดเกลาคีวิตให้เกิดความบริสุทธิ์ และคอยบริหารในแต่ละช่วงเวลาด้วยความอดทนและคงมั่น หากปล่อยชีวิตให้(สูญเปล่า) หรือดำเนินชีวิต(ผิดวัตถุประสงค์) อยากรู้ว่าชีวิตของคุณคือเวลา และวันเวลาที่ผ่านไปทุกมิติของชีวิตคือพยานที่ยืนยันถึงความว่างเปล่า ดังกล่าวนี้อคือการยืนยันถึงมนุษย์กับเวลาอยู่ในความสูญเสีย(ขาดทุน) เว้นแต่ศรัทธาและการกระทำที่ดีและการตักเตือนกันด้วยสัจธรรม (ความจริง) และการตักเตือนกันด้วยความอดทนและคงมั่น”

บทพิสูจน์ข้างต้นเป็นการย้ำเตือนให้มนุษย์ได้ใช้พิจารณาญาณแลเห็นคุณค่าของเวลาและบริหารเวลาให้คุ้มค่าที่สุด เป็นการสานสัมพันธ์ทางจิตวิญญาณให้แก่มนุษย์ได้ใคร่ครวญถึงอำนาจที่แท้จริงแห่งผู้ทรงสร้างและหล่อหลอมจิตใจให้เลื่อมใสศรัทธาต่อพระองค์ สัยยิด กุฎบ¹⁹⁸ (Sayyid Qutb, 1994-1415: 6/3964-3965) ได้กล่าวถึงความศรัทธาว่า: “แท้จริงมันคือความสัมพันธ์ของสิ่งถูกสร้างอันได้แก่มนุษย์ที่ขาดความยั่งยืน เป็นอนุขนาดเล็กและมีขีดจำกัดซึ่งถูกบังเกิดมาจากแก่นฐานที่ตั้งเดิมและถาวร และมันจะเชื่อมโยงไปยังจักรวาลที่ถูกบังเกิดมาโดยแหล่งที่มาเดียวกันซึ่งเป็นแก่นฐานแห่งอำนาจที่ควบคุมจักรวาล กองบริวารและพลังงานต่างๆ ที่ถูกรวบรวมไว้ และจากการขับเคลื่อนข้อจำกัดของอนุขนาดเล็กไปสู่ความไพศาลของจักรวาล และจากข้อจำกัดของบริวารที่ไร้สมรรถนะไปสู่ความยิ่งใหญ่ของพลังจักรวาลที่มีอาจหยั่งรู้ และจากข้อจำกัดของอายุไปสู่การขยายตัวของระยะเวลาที่มีอาจพิภักได้เว้นแต่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ”

นัยอธิบายดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในอำนาจแห่งผู้ทรงสร้างกับระบบการขับเคลื่อนของจักรวาลที่ไม้อาจหยุดยั้งซึ่งเป็นหลักฐานทางความคิดที่สามารถสัมผัสได้ถึงแก่นแท้ของพลังอำนาจที่กำลังขับเคลื่อนระบบต่างๆ ในจักรวาลเป็นตามครรลองของพิภักเวลา ความเลื่อมใสในพลังอำนาจนำไปสู่การยอมจำนนถึงศักยภาพแห่งผู้ทรงสร้างและก่อเกิดพลังศรัทธาขึ้นในจิตใจ

นอกจากนี้ “ความสัมพันธ์ที่มนุษย์ได้รับการเชื่อมโยงจากพลังอำนาจพร้อมกับการขยายตัวของระยะเวลาและการขับเคลื่อนในระบบต่างๆ ของชีวิตช่วยให้พวกเขาดำรงอยู่ด้วยความสำราญและมีความสุขพร้อมกับสิ่งถูกสร้างที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อกันระหว่างจิตวิญญาณของพวกเขา และเมื่อชีวิตได้เดินทางสู่การฉลองชัยแห่งพระเจ้าซึ่งเป็นตำแหน่งของมนุษย์ในโลกหน้า ทุกสถานที่และทุกเวลามันเป็นความสุขที่เลอเลิศ ความภูมิใจอันเลอค่า และความคุ้นเคยแห่งชีวิตกับจักรวาลเปรียบดั่งความรักที่มอบความรักให้แก่กัน สิ่งที่สร้างไว้คือผลลัพธ์ที่รอการตอบแทนโดยพวกเขา

¹⁹⁸ คือ สัยยิด กุฎบ อิบรอฮีม หุสซัยน์ อัชชาฮูลี เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1324 เป็นอุละมาฮ์สายอะฮลิซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1384.

ไม่ต้องชดเชยและความสูญเสียที่หายไปไม่ต้องชดใช้เพราะพวกเขาได้บริหารเวลาให้แก่ชีวิตอย่างคุ้มค่าที่สุดแล้ว” (Sayyid Qutb, 1994-1415: 6/3964-3965)

จากที่กล่าวมาเป็นการชี้ให้เห็นถึงมิติความสัมพันธ์ของมนุษย์กับพระเจ้าผู้ทรงสร้างสรรค์สิ่งและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทางจิตวิญญาณคือความศรัทธาในพลังอำนาจแห่งพระองค์ การกระทำสิ่งที่ดีทั้งหลายคือการปฏิบัติตนที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับการขับเคลื่อนวิถีชีวิตในช่วงเวลาต่างๆ จนนำไปสู่การดำรงตนตามแนวทางที่รองรับแรงศรัทธาซึ่งถือเป็นอีกมิติหนึ่งของความสัมพันธ์ สัยยิดคุฏบ (Sayyid Qutb, 1994-1415: 6/3964-3967) ได้กล่าวถึงมิติความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำสิ่งที่ดีกับพลังศรัทธาในมนุษย์ว่า: “การกระทำสิ่งที่ดี (الْعَمَلُ الصَّالِحُ) เป็นผลผลิตตามวิสัยธรรมชาติของศรัทธา ความเคลื่อนไหวที่ริเริ่มขึ้นด้วยผลลัพธ์ที่มั่นคงคือแก่นแท้ของศรัทธาในหัวใจ ศรัทธาคือแก่นแท้ที่ตอบรับการขับเคลื่อน เมื่อตั้งมั่นในจิตสำนึกแล้วพยายามที่จะบรรลุตนเองสู่ภายนอกคือรูปแบบของการกระทำสิ่งที่ดี นี่คือศรัทธาตามระบอบอิสลามเป็นการขับเคลื่อนที่ไม่นิ่งเฉยและแปร่งสะท้อนให้เห็นภาพภายนอก หากไม่ขับเคลื่อนตามวิสัยธรรมชาติของพลังศรัทธาสู่ภายนอกมันย่อมเป็นสิ่งจอมปลอมหรือสิ่งไร้ซึ่งวิญญาณเช่นเดียวกับดอกไม้ที่สัมผัสกลิ่นหอมมันได้ตามธรรมชาติ หากไร้ซึ่งกลิ่นหอมดอกไม้จะมีค่าได้อย่างไร”

แท้จริงศรัทธาเป็นรากฐานของชีวิตที่มีความสำคัญยิ่งซึ่งมันได้แสดงออกมาจากแขนงต่างๆ ของความดีและมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์อันมากมายแก่ชีวิต หากไม่เช่นนั้นมันก็เพียงแต่กิ่งก้านของต้นไม้ที่รื้อวันเหี่ยวแห้งและโรยรากลายเป็นผลผลิตของชัยฏอน(ขอพระองค์ทรงสาปแช่ง) และไม่ได้ก่อให้เกิดคุณค่าแห่งเวลา ศรัทธาคือรากฐานทางสุขภาวะจิตที่ดีและสร้างความปลอดภัยแก่มนุษย์และเป็นการจัดการความพร้อมของจักรวาลทั้งหมด เป็นสัญญาณการตอบสนองระหว่างมนุษย์กับจักรวาลที่อาศัยอยู่รอบตัวเขาและระหว่างเขากับจักรวาลจะนำไปสู่การตอบสนองด้วยแรงศรัทธาโดยอาศัยพลังขับเคลื่อนของจักรวาลที่เป็นบ่อเกิดแห่งความเชื่อของอำนาจที่มีอยู่” (Sayyid Qutb, 1994-1415: 6/3966)

จากนัยการอธิบายถึงผลผลิตของพลังศรัทธาคือการแสดงออกซึ่งแขนงคุณความดีอันมากมายที่จะเป็นผลตอบแทนให้แก่มนุษย์ สร้างความจำเริญและมีความเป็นเลิศในการดำรงอยู่ของชีวิตในแต่ละช่วงเวลาที่ถูกขับเคลื่อนอยู่ในระบบจักรวาล

สัยยิดคุฏบ (Sayyid Qutb, 1994-1415: 6/3964-3967) ได้กล่าวถึงมิติความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันในมิติทางสังคมอีกว่า: “คุณค่าของศรัทธาต้องอาศัยการขับเคลื่อน การปฏิบัติ การสร้างสรรค์และการฟื้นฟูมุ่งสู่แนวทางแห่งพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ไม่ใช่การเก็บตัวและปิดกั้นตนเองจากสภาพสังคม การมโนธรรมและความตั้งใจที่ดีเพียงอย่างเดียวไม่สามารถขับเคลื่อนพลังศรัทธาให้เกิดคุณค่าได้อย่างเด่นชัด และวิสัยธรรมชาติแห่งอิสลามที่โดดเด่นนี้จะเป็นกำลังสำคัญในการดำเนินชีวิต นี่คือนวัตกรรมที่ความศรัทธาคือการเชื่อมโยงด้วยแนวทางแห่งพระเจ้าผู้ทรงอภิบาล ซึ่งเป็นพลังขับเคลื่อนที่ถาวรที่มีส่วนสำคัญในการดำรงอยู่ออกมาจากแผนการจัดการที่ยึดไว้กับเป้าหมายอันสูงสุด ด้วยวิธีการเคลื่อนไหวอันบริสุทธิ์ที่มีเหมาะสมซึ่งมาจากแนวทางแห่งพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ

ดังนั้น ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾ “การตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรม” คือมิตินี้ การขับเคลื่อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันซึ่งมีข้อจำกัดและต้องอาศัยพลังศรัทธาในการขับเคลื่อน เป็นส่วนสำคัญ เพราะมีอุปสรรคมากมาย ความยากในการฝึกกำลังเคลื่อนไหวด้วยสัจธรรม หลากหลายข้อจำกัดในสัจธรรม อารมณ์ความต้องการที่ครอบงำ ธรรมชาติที่น่าสนใจ ภาวะสภาพแวดล้อม การปกครองแบบเผด็จการของทรราช การกดขี่ของอำนาจมืดและก่อความไม่เป็นธรรม และการตักเตือนกันและกันคือการจุดประกายการนึกคิด สร้างความกล้าและท้าทาย เป็นการแสดงออกซึ่งจุดมุ่งหมายและเป้าหมายอันสูงสุด เพื่อช่วยกันปกป้องและสนับสนุนให้ผู้อยู่ร่วมในสัจธรรมพร้อมทั้งยืนหยัดและเคียงข้างกัน”

และการขับเคลื่อนสัมพันธ์ภาพระหว่างมนุษย์อีกมิตินี้ที่มีความสำคัญ หากขาดสิ่งนี้การขับเคลื่อนระบอบอิสลามมีอาจยืนหยัดยั่งยืนได้ คือ ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ “การตักเตือนกันและกันด้วยความอดทน” กล่าวคือความศรัทธา การกระทำสิ่งที่ดี การปกป้องสิทธิต่างๆ และความยุติธรรมเป็นสิ่งที่ยากที่สุดสำหรับตนเองและองค์กร จึงต้องอาศัยความอดทนเป็นส่วนสำคัญ ต้องใช้ความอดทนในการต่อสู้กับตนเองและผู้อื่น และต้องใช้ความอดทนในภัยอันตรายและความยากลำบาก อดทนในความมองอาจของความเท็จและความชั่วร้ายต่างๆ และการตักเตือนกันและกันด้วยความอดทนเป็นการร่วมสามัคคีเพื่อดำรงไว้ซึ่งเป้าหมายและเจตนารมณ์ของตนเองและองค์กร ต้องมีความมุ่งมั่นและความเพียรพยายามเพื่อสนับสนุนพลังขับเคลื่อนให้ดำเนินต่อไป มิฉะนั้นจะประสบกับความพ่ายแพ้และความขาดทุนในวิถีแห่งอิสลาม” (Sayyid Qutb. 1994-1415: 6/3968)

3.3.2 ความสัมพันธ์ของสุเราะฮ์อัลอัครกับสุเราะฮ์ฮออื่น

สุเราะฮ์ต่างๆ ที่ถูกบันทึกไว้ในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานมีหลากหลายมิติ ความสัมพันธ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ทรงสร้างและสิ่งถูกสร้างทางด้านจิตวิญญาณเพราะคัมภีร์อัลกุรอานเป็นแนวทางแห่งพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งถือเป็นอัตริฐธรรมนุญรุ่มสมัยของมนุษยชาติที่ใช้เป็นทางนำเพื่อความสันติสุขและสร้างสันติภาพให้แก่มวลมนุษย์ ในมิติความสัมพันธ์สุเราะฮ์อัลอัครกับสุเราะฮ์ฮออื่นนั้นปวงปราชญ์ต่างชี้แจงถึงทัศนะความสัมพันธ์ไว้ในหนังสือ อรรถาธิบายซึ่งสามารถกล่าวถึงรายละเอียดได้ดังนี้

ฟัครุดดีน อรรอซีย (Fakhr al-Dīn al-Rāzī, 1992-1412: 32/620) ได้อธิบายว่า: “พระองค์ดำรัสว่า ﴿وَالْعَصْرِ﴾ คือกาลเวลาที่ท่านอยู่กับมันซึ่งพระองค์ทรงสาบานด้วยยุคสมัยในโองการนี้ ส่วนการสาบานด้วยสถานที่ พระองค์ดำรัสว่า¹⁹⁹ ﴿وَأَنْتَ حَلٌّ هَذَا الْبَلَدِ﴾ “และเจ้านี้เป็นผู้อาศัยอยู่ในเมืองนี้” และสาบานด้วยกับอายุ พระองค์ดำรัสว่า²⁰⁰ ﴿لَعَمْرِكَ﴾ “ขอสาบานด้วยชีวิตของเจ้า” กล่าวได้ว่า ยุคสมัยของเจ้า เมืองของเจ้า และอายุของเจ้า”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นแสดงให้เห็นถึงมิติความสัมพันธ์การสาบานที่ได้ย้าเตือนถึงเกียรติของเวลาที่ศาสนทูต ﷺ ถูกแต่งตั้งมาในยุคสมัยที่มีความประเสริฐซึ่งมีความสัมพันธ์กัน

¹⁹⁹ สุเราะฮ์อัลบะลัด โองการที่ 2.

²⁰⁰ สุเราะฮ์อัลหัจญ์ โองการที่ 72.

ระหว่างสถานที่ถือกำเนิดอันศักดิ์สิทธิ์คือมหานครมักกะฮ์และอายุของท่าน(ชีวิตของท่าน)อันจำเริญที่ได้รับเกียรติรู้ถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในยุคสมัยศาสนทูตลุลูฮ์ ﷺ ว่า “แท้จริงพวกเขา(กลุ่มชนที่ฝ่าฝืนในยุคสมัยศาสนทูตลุลูฮ์ ﷺ) อยู่ในการมีนเมาหลงทาง”

อะบูฮัยยาน (‘Abu Ḥayyān, n.d.: 11/19) ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ในมิติของเวลาอีกว่า: “เกาะตาดะฮุกกล่าวว่า (الْعَصْرِ) คือยามเย็น (الْعِشِيِّ) กล่าวคือพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยยามเย็นเช่นเดียวกับยามสายเพราะปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวบ่งชี้ถึงเดขานุภาพแห่งพระองค์ เช่นเดียวกับที่ศนะที่อบินูอาซุรได้อธิบายว่า: “แนวทางการสาบานด้วยยามเย็นเหมือนกับการสาบานด้วยยามสาย กลางวัน กลางคืน และยามรุ่งอรุณ ทางด้านสภาพอากาศที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามอุณหภูมิตลอดในแต่ละช่วงเวลา (‘Ibn ‘Aāshūr. 2000-1420: 30/463) จึงเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ในมิติของเวลาที่ปรากฏในสุเราะฮ์อื่นซึ่งมีการสาบานเกิดขึ้นเช่นกัน กล่าวคือ ﴿وَالضُّحَىٰ﴾ ﴿وَالنَّهَارِ﴾ ﴿وَاللَّيْلِ﴾ และ ﴿وَالْفَجْرِ﴾ เป็นมิติต่างๆ ของเวลาที่พระองค์ทรงสาบานให้เห็นถึงความเร้นลับและความน่าอัศจรรย์ใจที่ปรากฏขึ้น

โองการถัดมา ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لِفِي خُسْرٍ﴾ เป็นการเน้นย้ำความขาดทุนที่ไม่รอดพ้นไปจากมนุษย์ด้วยคุณสมบัติที่บกพร่องอันนำดำเนินซึ่งหากพิจารณาถึงความขาดทุนในมิติต่างๆ สามารถชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์โองการนี้กับโองการอื่นเป็นความสัมพันธ์ทางด้านคำ (خُسْرٍ) และทางด้านนัย อธิบายเนื้อหา ดังพระองค์ดำรัสว่า

﴿...لَيْسَ أَشْرَكَتَ لِيَحْبَطَ عَمَلِكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾

(سورة الزمر: بعض من آية 65)

ความว่า “หากเจ้า(มุฮัมมัด) ตั้งภาคี(ต่ออัลลอฮ์) แน่นนอนการงานของเจ้าก็จะไร้ผล และแน่นนอนเจ้าจะอยู่ในหมู่ผู้ขาดทุน”

(สุเราะฮ์ซุซุหมัร: ส่วนหนึ่งของโองการ 65)

อับซันกีฎี (al-Shanqīṭīy, 1415: 9/90) ได้อธิบายว่า: “ความขาดทุนดังกล่าวเกิดจากสาเหตุที่พวกเขาฝ่าฝืนต่ออัลลอฮ์และบทบัญญัติแห่งพระองค์”

พระองค์ดำรัสอีกว่า

﴿قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَتْهُمْ السَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوا

يَا حَسْرَتَنَا عَلَىٰ مَا فَرَطْنَا فِيهَا وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ أَلَا

سَاءَ مَا يَزُرُونَ﴾

(سورة الأنعام: 31)

ความว่า “แน่นนอนได้ขาดทุนแล้วบรรดาผู้ที่ปฏิเสธต่อการพบอัลลอฮ์จนกระทั่งเมื่อวันกิยามะฮ์มายังพวกเขาโดยกะทันหัน แล้วพวกเขาก็กล่าวว่า โอ้ความเสียหายของเราในสิ่งที่เราได้ทำให้บกพร่องในโลกนี้ โดยที่พวกเขาแบกบาปต่างๆ ของพวกเขาไว้บนหลังของพวกเขาด้วย

พึงรู้เถิดว่า ช่างเลวร้ายจริงๆ สิ่งที่เราพากำลังแบกอยู่”

(สุเราะฮ์อัลอันอาม: 31)

อัชชานกีฎี (al-Shanqīṭīy, 1415: 9/90) ได้อธิบายว่า: “เป็นความขาดทุนของบรรดาผู้ที่ปฏิเสธต่อการพบอัลลอฮ์ในโลกหน้าเนื่องจากพวกเขาไม่ได้ปฏิบัติตนเพื่อเตรียมการพบอัลลอฮ์และมีความสะเพร่าต่อปัญหาใช้แห่งพระองค์ในการใช้ชีวิตอยู่บนโลกนี้ ดังนั้นพวกเขาเองจึงสูญเสีย (ขาดทุน) และไม่มีผลประโยชน์ใดๆ ในโลกหน้า”

พระองค์ดำรัสอีกว่า

﴿وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَظْلُمُونَ﴾

(سورة الأعراف: 9)

ความว่า “และผู้ใดที่ตราซังของเขาเบา ชนเหล่านั้นแหละคือผู้ที่ก่อความขาดทุนให้แก่ตัวของพวกเขาเองเนื่องจากการที่พวกเขาไม่ได้ให้ความเป็นธรรมแก่บรรดาโองการของเรา”

(สุเราะฮ์อัลอะอ์รอฟ: 9)

อัชชานกีฎี (al-Shanqīṭīy, 1415: 9/90) ได้อธิบายว่า: “ความขาดทุนดังกล่าวเกิดจากสาเหตุที่พวกเขาละทิ้งในการปฏิบัติกิจการงานที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ ตราซังคือเครื่องมือซึ่งสำหรับกิจการงานที่ดีและชั่ว”

พระองค์ดำรัสอีกว่า

﴿...وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُبِينًا﴾

(سورة النساء: بعض من آية 119)

ความว่า “และผู้ใดที่ยึดเอาชัยฏอนเป็นผู้ช่วยเหลืออื่นจากอัลลอฮ์แล้วไซ้ร้ แน่แน่นอนเขาก็ขาดทุนอย่างชัดเจน”

(สุเราะฮ์อันนิสาอ: ส่วนหนึ่งของโองการ 119)

อัชชานกีฎี (al-Shanqīṭīy, 1415: 9/90) ได้อธิบายว่า: “ความขาดทุนดังกล่าวเกิดจากสาเหตุที่พวกเขายึดเอาชัยฏอนเป็นผู้ช่วยเหลือในกิจการงานต่างๆ ซึ่งอีกในไม่ช้าพวกเขาคือพรรคพวกของชัยฏอน”

พระองค์ดำรัสอีกว่า

﴿اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ أُولَٰئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾

(سورة المجادلة: 19)

ความว่า “ชัยฏอนมารร้ายได้เข้าไปครอบงำพวกเขาเสียแล้ว มันจึงทำให้พวกเขาลืมการรำลึกถึงอัลลอฮ์ ชนเหล่านั้นคือพรรคพวกของชัยฏอน พึงทราบเถิดแท้จริงพรรคพวกของชัยฏอนนั้นพวกเขาเป็น

ผู้ขาดทุน”

(สุเราะฮ์อัลมูญาตะละฮ์: 19)

อัชชัณกีฎีย์ (al-Shanqīṭiy, 1415: 9/90) ได้อธิบายว่า: “ความขาดทุนดังกล่าวเกิดจากสาเหตุที่ชัยฏอนครอบงำจิตใจพวกเขาจนลืมรำลึกถึงอัลลอฮ์โดยการเชื่อฟังและหลงตามชัยฏอนในการประพฤติดความชั่ว พวกเขาคือพรรคพวกของชัยฏอน”

พระองค์ดำรัสอีกว่า

﴿وَمَنْ يَتَّبِعْ عَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾

(سورة آل عمران: 85)

ความว่า “และผู้ใดแสวงหาศาสนาหนึ่งศาสนาใดอื่นจากอิสลามแล้ว ศาสนานั้นก็จะไม่ถูกรับจากเขาเป็นอันขาด และในปรโลกเขาจะอยู่ในหมู่ผู้ขาดทุน”

(สุเราะฮ์อาละอิมรอน: 85)

อัชชัณกีฎีย์ (al-Shanqīṭiy, 1415: 9/90) ได้อธิบายว่า: “ความขาดทุนดังกล่าวเกิดจากสาเหตุที่การตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรม ดังนั้นไม่มีสิ่งใดหลังจากสัจธรรมปรากฏเว้นแต่ความหลงผิดเท่านั้น และสัจธรรมคือระบอบอิสลามที่สมบูรณ์แบบ”

พระองค์ดำรัสอีกว่า

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ﴾

(سورة الحج: 11)

ความว่า “และในหมู่มนุษย์บางคนมีผู้เคารพภักดีต่ออัลลอฮ์บนขอบทางของศาสนา หากเขาได้ประสบความดีเขาก็พอกพอใจต่อสิ่งนั้น หากเขาได้ประสบความทุกข์ยาก เขาก็จะผินหน้ากลับสู่การปฏิเสธ เขาขาดทุนทั้งโลกนี้และโลกหน้า นั่นคือการขาดทุนอย่างชัดแจ้ง”

(สุเราะฮ์อัลหัจญ์: 11)

อัชชัณกีฎีย์ (al-Shanqīṭiy, 1415: 9/90) ได้อธิบายว่า: “ความขาดทุนดังกล่าวเกิดจากสาเหตุที่การตักเตือนต่อกันด้วยความอดทนและเกิดความกระวนกระวายใจและรู้สึกกลัว”

จากโองการต่างๆ และคำอธิบายข้างต้นแสดงให้เห็นถึงสาเหตุบางส่วนของความขาดทุนที่มีความสัมพันธ์กับมิติความขาดทุนที่ปรากฏในสุเราะฮ์อัลฮัจญ์ เป็นสาเหตุที่นำไปสู่ความขาดทุนสำหรับมนุษย์ที่ฝ่าฝืนต่ออัลลอฮ์ ละเลยบทบัญญัติแห่งพระองค์ สะเพร่าในการปฏิบัติและบริหารชีวิตที่ดี ร่วมพลพรรคกับชัยฏอนจนมันครอบงำจิตใจและนำสู่หนทางที่หลงผิด ขาดวิสัยทัศน์ทางสังคมในการร่วมตักเตือนกันและกันในการยึดมั่นด้วยสัจธรรมและยืนหยัดด้วยความอดทน

ส่วนโองการสุดท้ายเป็นการชี้ทางออกความขาดทุนสำหรับผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติ 4 ประการ ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ คือนอกจากบรรดาผู้ศรัทธา กระทำความดีทั้งหลาย ตักเตือนกันและกันในเรื่องที่เป็นสัจธรรม และตักเตือนกันและกันให้มีความอดทน หากพิจารณาความสัมพันธ์โองการนี้กับโองการอื่นเป็นความสัมพันธ์ในเชิงนัย อธิบายที่ให้คำตอบอันล้ำค่าแก่นุชย์ที่รู้จักลงทุนโดยการบริหารช่วงเวลาแห่งชีวิตให้เกิดความจำเริญ สร้างผลกำไรและรอดพ้นจากความขาดทุน

ดังพระองค์ดำรัสว่า

﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ...﴾

(سورة التوبة: بعض من آية 111)

ความว่า “แท้จริงอัลลอฮ์นั้นได้ทรงซื้อแล้วจากบรรดาผู้ศรัทธา ซึ่งชีวิตของพวกเขาและทรัพย์สินสมบัติของพวกเขา โดยพวกเขาจะได้รับสวนสวรรค์เป็นการตอบแทน”

(สุเราะฮ์อัตเตาบะฮ์: ส่วนหนึ่งของโองการ 111)

อัลมาตุรีดี (al-Māturīdī, 2005-1426: 1/611) อธิบายว่า: “แท้จริงโลกนี้กับสิ่งที่มีอยู่ในโลกนี้มันเป็นสิ่งที่ถูกสร้างซึ่งเปรียบดั่งตัวสินค้าและมนุษย์ที่อยู่บนโลกคือนักลงทุน”

พระองค์ดำรัสอีกว่า

﴿...هَلْ أَذِلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ﴾

(سورة الصف: بعض من آية 10)

ความว่า “ข้าพระองค์จะชี้แนะแนวทางแก่พวกเจ้าไหมเล่า ถึงการค้าที่จะช่วยพวกเจ้าให้พ้นจากการลงโทษอันเจ็บปวด”

(สุเราะฮ์อัศศ็อฟ: ส่วนหนึ่งของโองการ 10)

พระองค์ดำรัสต่ออีกว่า

﴿تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَنُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ذَلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

(سورة الصف: 11)

ความว่า “คือพวกเจ้าต้องศรัทธาต่ออัลลอฮ์และรอซูลของพระองค์ และต่อสู้ในหนทางอัลลอฮ์ ด้วยทรัพย์สินของพวกเจ้าและชีวิตของพวกเจ้า นั่นเป็นการดียิ่งสำหรับพวกเจ้าหากพวกเจ้ารู้”

(สุเราะฮ์อัศศ็อฟ: 11)

อัลมาตุรีดี (al-Māturīdī, 2005-1426: 1/611) ได้อธิบายว่า: “ผลกำไรนั้นคือสวนสวรรค์และชี้ทางรอดจากการลงโทษโดยการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ และศาสนทูตของพระองค์ และการต่อสู้ในหนทางอัลลอฮ์ด้วยทรัพย์สินและชีวิตของพวกเจ้า”

จากโองการข้างต้นสามารถพิสูจน์ว่าแท้จริงมนุษย์อยู่ในความขาดทุนจากการซื้อขายของพวกเขา” เว้นแต่พวกเขาจะไม่ขาดทุน ดังความสัมพันธ์ของโองการข้างต้นกับดำรัสของพระองค์

อัลลอฮ์ ﷻ ที่ปรากฏในสุเราะฮ์อัลอัศรด้วยคุณสมบัติ 4 ประการ และการต่อสู้ในหนทางอัลลอฮ์ถือเป็นมิติหนึ่งของการดำรงไว้ซึ่งบัญญัติของพระองค์ด้วยการบริหารทรัพย์สินและช่วงเวลาต่างๆ ของพวกเจ้าอย่างคุ้มค่าและสร้างผลกำไรให้แก่ชีวิต

อัลมาตุรียดี (al-Māturīdī, 2005-1426: 1/612) ได้อธิบายอีกว่า: “ความสัมพันธ์ของคำว่า ﴿الصَّالِحَاتِ﴾ “ความดีทั้งหลาย” คือ (الْمَعْرُوفِ) “สิ่งที่ชอบด้วยบัญญัติอิสลาม”

ดังที่พระองค์ดำรัสว่า

﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ...﴾

(سورة آل عمران: بعض من آية 110)

ความว่า “พวกเจ้านั้น เป็นประชาชาติที่ดีซึ่งถูกให้อุบัติขึ้นสำหรับมนุษยชาติ โดยที่พวกเจ้าใช้ให้ปฏิบัติสิ่งที่ชอบ และห้ามมิให้ปฏิบัติสิ่งที่มีชอบ”

(สุเราะฮ์อาละอิมรอน: ส่วนหนึ่งของโองการ 110)

อัลมาตุรียดี (al-Māturīdī, 2005-1426: 1/611-613) ได้อธิบายว่า: “จากคำที่ให้ ความหมายว่าสิ่งที่ชอบ (الْمَعْرُوفِ) ในโองการ คือสิ่งที่ชอบที่เป็นที่รู้จักตามวิสัยธรรมชาติและปัญญา และสิ่งที่มีชอบ(الْمُنْكَرِ) คือสิ่งที่ปัญญาไม่ยอมรับและมันแยกออกจากวิสัยธรรมชาติของมนุษย์”

จะเห็นได้ว่า ﴿الصَّالِحَاتِ﴾ มีความสัมพันธ์กันในเชิงความหมายที่ครอบคลุมอยู่ด้วยกับ(الْمَعْرُوفِ) คือสิ่งที่ชอบด้วยบัญญัติอิสลามเพราะคุณความดีทั้งหลายล้วนมาจากบทบัญญัติอิสลามที่พระองค์ทรงบัญชาใช้ทั้งสิ้น

อัสมะมัรกอญดี (al-Samarqandī, n.d.: 4/435) ได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า: “จากดำรัสที่ว่า ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ แท้จริงพวกเขาเหล่านั้นจะไม่ขาดทุน อัลเกาะตาบีย²⁰¹ กล่าวว่า ความขาดทุนคือความบกพร่อง นอกจากบรรดาผู้ศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลาย สำหรับพวกเขาคือผลตอบแทนที่ไม่บกพร่อง ดังพระองค์ดำรัสว่า

﴿ثُمَّ رَدَدْنَا هُوَ سَافِلِينَ ﴿٥﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾

(سورة التين: 5-6)

ความว่า “แล้วเราได้ให้เขากลับสู่สภาพที่ตกต่ำยิ่ง นอกจากบรรดาผู้ศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลาย โดยที่สำหรับพวกเขาจะได้รับรางวัลอย่างไม่มีที่สิ้นสุด”

²⁰¹ คือ อับดุลลอฮ์ บิน มุสลิม บิน กุตัยบะฮ์ อัดดัยนูรีย หรือชานานนามว่า อะบูมูหัมมัด อิบน์ กุตัยบะฮ์ เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 213 เป็นอุลมาฮ์สายอะฮ์ลิสุนนะฮ์วัฏญะมาอะฮ์ มัซฮับหะนะฟียะฮ์ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 276.

(สุเราะฮ์ฮัดดีน: 5-6)

อัสซะมะร์กอนดี (al-Samarqandīy. n.d.: 4/435) ได้อธิบายว่า: “พวกเขาจะถูกบันทึกผลบุญในกิจการงานที่พวกเขาได้ปฏิบัติไว้”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นแสดงให้เห็นถึงทางรอดพ้นจากความขาดทุนของบรรดาผู้ศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลาย เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสุเราะฮ์ฮัดดีนกับสุเราะฮ์อัลอัศรในเชิงประโยคและนัยความหมาย

ส่วนประโยค ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ มีความสัมพันธ์กับโองการอื่นเช่นกันทั้งรูปคำและนัยความหมายที่ได้อธิบายไว้

ดังพระองค์ดำรัสว่า

﴿قُلْ تَعَالَوْا أَنَا ذُنُوبٌ مِّمَّنْ كَفَرُوا وَآبَاءُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَبْلِي إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ
إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ مِّنْ نَّفْسِكُمْ وَأَيُّكُمْ وَلَا تَقْرُبُوا
الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا
بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

(سورة الأنعام: 151)

ความว่า “จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) ท่านทั้งหลายจงมาเถิด ฉันจะอ่านให้ฟังสิ่งที่พระเจ้าของพวกท่านได้ห้ามไว้แก่พวกท่านคือ พวกเจ้าอย่าให้สิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นภาคีกับพระองค์ และจงทำดีต่อผู้บังเกิดเกล้าทั้งสองจริง ๆ และอย่าฆ่าลูกของพวกเจ้า เนื่องจากความจน เราเป็นผู้ให้ปัจจัยยังชีพแก่พวกเจ้าและแก่พวกเขา และจงอย่าเข้าใกล้บรรดาสิ่งชั่วช้าทั้งที่เปิดเผยและที่เร้นลับ และอย่าได้ฆ่าชีวิตที่อัลลอฮ์ทรงห้ามไว้ นอกจากด้วยสิทธิอันชอบธรรมเท่านั้น นั่นแหละที่พระองค์ทรงสั่งเสียมันไว้แก่พวกเจ้าเพื่อว่าพวกเจ้าจะใช้ปัญญา”

(สุเราะฮ์อัลอันอาม: 151)

อัชชานกีฎี (al-Shanqīṭīy, 1415: 9/95) ได้อธิบายว่า: “อิบนุญะฮ์ฮุด رضي الله عنه กล่าวว่า บุคคลใดมีความประสงค์ในการวิเคราะห์ถึงบทสรุปของคำสั่งเสียของศาสนทูต ﷺ ดังนั้นท่านจงอ่านโองการดังกล่าวซึ่งเป็นคำสั่งเสีย 10 ประการ กล่าวคือ 1) อย่าตั้งภาคีกับพระองค์ 2) จงทำดีต่อผู้บังเกิดเกล้าทั้งสอง 3) อย่าฆ่าลูกๆ เนื่องจากความจน 4) อย่าเข้าใกล้บรรดาสิ่งชั่วช้าทั้งที่เปิดเผยและที่เร้นลับ 5) อย่าได้ฆ่าชีวิตนอกจากด้วยสิทธิอันชอบธรรม และในอีกสองโองการถัดไปกล่าวอีกว่า 6) อย่าเข้าใกล้ทรัพย์สินสมบัติของเด็กกำพร้านอกจากด้วยวิถีทางที่ดียิ่ง 7) จงใช้เครื่องตวงและเครื่องชั่งด้วยความเที่ยงตรง 8) จงมีความยุติธรรมเมื่อพูด 9) จงปฏิบัติตามสัญญาของอัลลอฮ์ให้ครบถ้วน 10) อย่าปฏิบัติตามหลากหลายแนวทางเพราะมันจะทำให้ออกจากแนวทางของพระองค์”

ในความสัมพันธ์ของคำว่า ﴿الْحَقِّ﴾ พระองค์ดำรัสไว้ว่า

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ﴾

(سورة الزمر: 2)

ความว่า “แท้จริงเราประทานคัมภีร์มายังเจ้าด้วยสัจธรรม ดังนั้นเจ้าจงเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์ โดยเป็นผู้มีความบริสุทธิ์ใจในศาสนาต่อพระองค์”

(สุเราะฮ์ซุซุมัร: 2)

อัชชันกีฎี (al-Shanqīṭī, 1415: 9/94) ได้อธิบายว่า: “บางทีคนจะให้หมายความหมายของคำว่าสัจธรรมคือคัมภีร์อัลกุรอานเพราะได้ประมวลไว้ซึ่งบัญชาใช้และคำสั่งห้ามทุกประการรวมถึงคุณความดีต่างๆ อันมากมาย”

ส่วนความสัมพันธ์ของคำว่า ﴿الصَّبْرُ﴾ พระองค์ดำรัสอีกว่า

﴿يَا بُيَّيْ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ﴾

(سورة لقمان: 17)

ความว่า “โอ้ลูกเอ๋ย เจ้าจงดำรงไว้ซึ่งการละหมาด และจงใช้กันให้กระทำความดี และจงห้ามปรามกันให้ละเว้นการทำความชั่ว และจงอดทนต่อสิ่งที่ประสบกับเจ้า แท้จริงนั่นคือส่วนหนึ่งจากกิจการที่หนักแน่น มั่นคง”

(สุเราะฮ์ลُقมาน: 17)

อัชชันกีฎี (al-Shanqīṭī, 1415: 9/96) ได้อธิบายว่า: “นี่คือการสั่งเสียของลูกหลานต่อลูกของท่านซึ่งเป็นการผนวกและให้ความสัมพันธ์เนื้อหาการสั่งเสีย (ตักเตือนกันและกัน) ที่ปรากฏอยู่ในสุเราะฮ์อัลอัศร”

จากโองการทั้ง 3 และคำอธิบายข้างต้นแสดงให้เห็นถึงคำว่าคำสั่งเสียในหลากหลายรูปแบบการตักเตือนกันและกัน คำว่าสัจธรรมและคำว่าความอดทนที่ปรากฏอยู่ในสุเราะฮ์อื่นมีนัยอธิบายที่บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ทั้งทางด้านรูปคำและความหมายที่ครอบคลุมอยู่ในสุเราะฮ์อัลอัศร เป็นความสัมพันธ์ทางด้านอรรถศาสตร์อันล้าลึกของพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานในรูปแบบการตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรมและด้วยความอดทน ดังนั้นความสัมพันธ์ในมิติต่างๆ ที่ได้อธิบายไว้ รวมถึงความเป็นมาของสุเราะฮ์อัลอัศรและหลากหลายนัยอรรถาธิบายของปวงปราชญ์ที่ผ่านมานำไปสู่การถอดบทเรียนอันหลากหลายแง่คิดและมุมมองในบทต่อไปที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการเวลาแต่ละมิติของชีวิตเพื่อจัดความขาดทุนและสร้างความจำเริญในผลกำไรแก่ชีวิตโลกนี้และได้รับความโปรดปรานจากผลตอบแทนความดีงามอันยั่งยืนในโลกหน้า

บทที่ 4

วิธีการบริหารเวลาที่ปรากฏในสุเราะฮ์อัลอัสศร

4.1 วิเคราะห์วิธีการบริหารเวลา

การบริหารเวลาถือเป็นรูปแบบหนึ่งของวิธีการดำเนินชีวิตที่มีความสำคัญยิ่ง ทุกช่วงเวลาของชีวิตมันคือผลลัพธ์ที่สามารถสร้างคุณค่าของอายุได้รับผลประโยชน์ที่ดีหรืออาจเป็นความสูญเสียเปล่าที่ไร้แก่นสารและไม่ก่อให้เกิดความผลประโยชน์แต่อย่างใด หากเป็นเช่นนั้นชีวิตที่ใช้จ่ายไปแต่ละช่วงเวลาไม่สามารถให้ผลกำไรแก่ชีวิตได้ กล่าวคือเป็นความขาดทุนที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้และชีวิตจะขับเคลื่อนไปข้างหน้าอย่างขาดวินัยและไร้สมรรถภาพ

สุเราะฮ์อัลอัสศรเป็นโองการจากคำรัสพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่สร้างทักษะพื้นฐานให้แก่มนุษย์ที่ต้องการทางรอดแห่งชีวิต ความขาดทุนสามารถปกป้องได้ด้วยพลังศรัทธา การกระทำความดี ตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรมและด้วยความอดทน เป็นคุณสมบัติ 4 ประการที่ครอบคลุมถึงหลักความศรัทธา หลักศาสนบัญญัติและหลักคุณธรรมจริยธรรม ดังนั้นการรู้จักบริหารเวลาในแต่ละด้านจะนำมาซึ่งความเป็นเลิศในวิถีการดำเนินชีวิตโดยการวิเคราะห์ห้วงค์ความรู้จากสุเราะฮ์ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้อย่างชาญฉลาดสามารถสร้างความจำเริญต่อตนเอง ครอบครัวและสังคมทุกระดับ

4.1.1 การบริหารเวลาในด้านหลักการศรัทธา

ความศรัทธาเป็นความรู้สึกร่างกายใต้จิตวิญญาณที่รู้สำนึกถึงพลังอำนาจอันยิ่งใหญ่ซึ่งขับเคลื่อนไปสู่ความดีงามแห่งชีวิต สัยยิด กุฎบ (Sayyid Qutb. 1994-1415: 6/3964) ได้อธิบายถึงรูปแบบการบริหารจิตวิญญาณด้วยพลังศรัทธาว่า: “องค์ประกอบสำคัญของความศรัทธาเป็นสิ่งที่อยู่ในตัวของมนุษย์เองซึ่งเป็นพลังจิตที่เลอค่าและสูงเกียรติ การนมัสการต่อพระเจ้าองค์เดียวเป็นการยกระดับมนุษย์ในความเป็นบ่าวที่เท่าเทียมกัน เป็นจิตใต้สำนึกของปวงบ่าวที่อยู่บนฐานแห่งความเท่าเทียมกัน ไม่เหยียดหยามต่อกันหรือก้มหัวให้ผู้ใดอื่นไปจากผู้ทรงเอกะและทรงอำนาจ เป็นการขับเคลื่อนอิสรภาพที่แท้จริงของมนุษย์ที่ออกมาจากจิตสำนึกและการรับรู้แก่นแท้ของชีวิตในการดำรงอยู่ซึ่งมาจากอำนาจแห่งผู้ทรงได้รับการนมัสการเพียงหนึ่งเดียว ดังนั้นการขับเคลื่อนอิสรภาพจึงออกมาจากการรับรู้ภายใต้จิตสำนึกของตัวเอง”

ลัยยิด กุฎบ (Sayyid Qutb. 1994-1415: 6/3965) ได้อธิบายต่ออีกว่า: “ความชัดเจนของความสัมพันธ์ระหว่างผู้สร้างและสิ่งที่ถูกสร้างแสดงให้เห็นสถานภาพแห่งพระเจ้าและสถานภาพของความเป็นบ่าวซึ่งต่างมีความบริสุทธิ์ต่อกันภายใต้ความสัมพันธ์ของสิ่งถูกสร้างที่ไม่ยั่งยืนกับอาดัมอันเป็นนิจันอันตรของพระเจ้าผู้ทรงสร้างในลักษณะไร้ขีดจำกัดและไร้สื่อกลาง รัศมีแห่งทางนำของพระเจ้าถูกจุดประกายขึ้นภายในหัวใจ จิตวิญญาณจึงบรรลู่ภาวะสงบสุข เกิดความคุ้นเคยและมั่นใจในชีวิต ปฏิเสธความลังเล ความกลัว ความวิตกกังวลและความสับสน ในทำนองเดียวกันก็ปฏิเสธความหยิ่งยโสบนหน้าแผ่นดินอันเป็นพฤติกรรมที่เลวร้ายและความทะนงตนเหนือปวงบ่าวอื่นๆ ด้วยอธรรม”

จะเห็นได้ว่าการขับเคลื่อนอิสรภาพคือวิธีการบริหารพลังศรัทธาที่คงอยู่ในจิตวิญญาณซึ่งไม่อาจเกิดการเว้นว่างในจิตใต้สำนึกได้เพราะการบริหารเวลาในด้านหลักการศรัทธาต้องอาศัยการยอมรับที่หนักแน่นและมั่นคงซึ่งมาจากจิตใต้สำนึกอันแรงกล้าที่วางอยู่บนพื้นฐานของการเชื่อมั่นในพลังอำนาจแห่งพระเจ้าผู้ทรงสร้างสรรพสิ่ง อัลบะกออียี (al-Baqā'iy, n.d.: 10/4) ได้อธิบายถึงนัยความหมายของผู้มีศรัทธาว่า: “คือบรรดาผู้ที่มีความพยายามในศรัทธา กล่าวคือ ยอมรับด้วยบัญญัติพื้นฐานที่ศาสนทูต ﷺ ได้นำมาเผยแผ่จากการศรัทธาในความเอเกะของพระองค์ การศรัทธาในบรรดามะลาอิกะฮ์ คัมภีร์ต่างๆ บรรดาศาสนทูต และวันกิยามะฮ์” ซึ่งหมายถึงหลักการศรัทธาที่ต้องยึดมั่นอย่างสัตย์จริงไม่อาจเว้นว่างหรือปฏิเสธหลักการเหล่านี้ในช่วงเวลาหนึ่งเวลาใด รวมถึงการศรัทธาในลิขิตการณ์ของสรรพสิ่งที่พระองค์ทรงกำหนดไว้ ดีหรือร้ายย่อมมาจากพระประสงค์ของพระองค์ทั้งสิ้น หลักการศรัทธาดังกล่าวนี้คือตัวชี้วัดความสำเร็จและเป็นหนทางรอดจากความขาดทุนของมนุษย์โดยการบริหารพลังศรัทธาที่สัตย์จริงอยู่ในจิตวิญญาณทุกช่วงเวลาแห่งชีวิต ดังคำอธิบายเชิงบริหารที่ว่า “บุคคลใดที่ขายโลกหน้าด้วยราคาของโลกนี้ เขาคือผู้ขาดทุนอันย่อยยับ ซึ่งต่างกับผู้ศรัทธาที่เขาได้ซื้อโลกหน้าด้วยราคาของโลกนี้ ดังนั้นเขาคือผู้มีกำไรและได้รับความผาสุก กล่าวคือพวกเขาแลกเปลี่ยนโลกหน้าด้วยกับราคาโลกนี้ พวกเขาจึงประสบความสำเร็จในชีวิตอันยืนยาว และได้รับความผาสุกอันนิรันดร” (al-Baydāwīy, n.d.: 5/416)

การบริหารศรัทธาไม่สามารถลุล่วงสู่ความเป็นเลิศในวิถีชีวิตได้หากขาดการชี้แนะที่ถูกต้องจากศาสนทูต ﷺ ดังนั้นการแต่งตั้งศาสนทูต ﷺ เพื่อมาชี้แจงถึงสิ่งที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ พึงพอพระทัยทั้งทางด้านหลักการยึดมั่น และหลักการปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ ด้วยจิตวิญญาณแห่งศรัทธาในอิสลามถือเป็นความจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ (al-Baqā'iy, n.d.: 10/3) และนั่นคือเหตุผลที่นำไปสู่การบริหารเวลาด้วยแก่นแท้ของพลังศรัทธาอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลลัพธ์ที่พึงปรารถนาซึ่งสามารถดำรงไว้ซึ่งหลักการเหล่านั้นเพื่อจัดอยู่ในกลุ่มผู้รับบันทึกด้วยมือขวาไม่ใช่กลุ่มผู้รับบันทึกด้วยมือซ้าย อัลบะกออียี (al-Baqā'iy, n.d.: 10/3) ได้อธิบายถึงวิสัยธรรมชาติของมนุษย์อีกว่า: “มนุษย์ใช้ความพยายามในการไฝ่หาตามอารมณ์ต้องการของพวกเขาและบริหารช่วงเวลาเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์เหล่านั้นด้วยการเบี่ยงเบนต่อปัจจัยปัจจุบันและหันหลังให้กับปัจจัยอนาคตที่เร้นลับ การหลอกลวงด้วยสิ่งยั่วยวนบนโลกนี้มันครอบคลุมถึงความขาดทุน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับประเภทของมนุษย์ที่มีความชาญฉลาดในการบริหารชีวิตหรือมีความอดสูในชีวิต บุคคลใดฝ่าฝืนคือผู้ปฏิเสธศรัทธา และบุคคลใดที่ศรัทธาแต่ยังกระทำความชั่วย่อมอยู่ในความขาดทุนหากยังจมปรักอยู่กับความชั่ว”

ในมิติของการบริหารเวลาในด้านหลักการศรัทธา หากอาศัยวลีสำคัญที่ปรากฏในสุเราะฮ์อัลลอฮ์คือ ﴿أَمْنًا﴾ ซึ่งให้นัยอธิบายถึงบรรดาผู้ที่มีศรัทธาย่อมมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับโองการอื่นที่ชี้ให้เห็นถึงมิติต่างๆ ของเวลาที่จำเป็นต้องยึดมั่นอย่างสัตย์จริง เช่น

(1) ช่วงเวลากับการยึดมั่นในคุณลักษณะของพระองค์

พระองค์ ﷻ ดำรัสว่า

﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾

(سورة الحديد: 3)

ความว่า “พระองค์ทรงเป็นองค์แรกและองค์สุดท้าย และทรงเปิด

เผยและทรงเร้นลับ และพระองค์เป็นผู้ทรงรอบรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง”

(สุเราะฮ์อัลอะฮ์ดีด: 3)

อิบนุ กะษีรฺ (‘Ibn Kathīr, 2005-1426: 7/6) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ คือผู้ทรงเปิดเผยและทรงเร้นลับด้านความรอบรู้ของพระองค์”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า พระองค์ทรงเดิมไม่มีสิ่งใดก่อนพระองค์ และทรงถาวรไม่มีสิ่งใดหลังพระองค์ ทรงเปิดเผยคือไม่มีสิ่งใดรอบรู้เหนือพระองค์ และทรงเร้นลับคือไม่มีสิ่งใดรอบรู้ความเร้นลับยิ่งไปกว่าพระองค์

(2) ช่วงเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ของบรรดามะลาอิกะฮ์²⁰²

พระองค์ ﷻ ดำรัสว่า

﴿وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ ﴿١٦٤﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُونَ ﴿١٦٥﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ
الْمُسَبِّحُونَ﴾

(سورة الصافات: 164-166)

ความว่า “และไม่มีผู้ใดในหมู่พวกเรา เว้นแต่เขาได้มีตำแหน่งที่ได้กำหนดไว้แล้วและแท้จริงเรานั้นเป็นผู้ที่ยืนเข้าแถวอยู่แล้ว และแท้จริงเรานั้นเป็นผู้แซ่ซ้องสดุดีอัลลอฮ์”²⁰³

(สุเราะฮ์อัศศ็อฟฟาต: 164-166)

อิบนุ กะษีรฺ (‘Ibn Kathīr, 2005-1426: 3/157) ได้อธิบายว่า: “บรรดามะลาอิกะฮ์นั้นพำนักอยู่ในชั้นฟ้า และมีตำแหน่งหน้าที่เฉพาะในการสักการะทุกช่วงเวลา ทุกขณะ เเงาะฮากกล่าวในตัฟซีรว่า มัสรูคได้รายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์ رضي الله عنها ท่านศาสนทูต ﷺ กล่าวว่า “ไม่มีสถานที่ตำแหน่งใดในชั้นฟ้าคุณยาเว้นแต่ในสถานที่นั้นจะต้องมีมะลาอิกะฮ์สถิตย์อยู่ หรือไม่ก็ยืนอยู่”²⁰⁴”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ทุกช่วงเวลา และทุกๆอิริยาบถนั้นจะมีมะลาอิกะฮ์คอยรับหน้าที่เฉพาะในการสักการะต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ

(3) ช่วงเวลาแห่งการประทานคัมภีร์อัลกุรอาน

พระองค์ ﷻ ดำรัสว่า

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى
وَالْقُرْآنِ...﴾

(سورة البقرة: بعض من آية 185)

ความว่า “เดือนรอมฎอนนั้นเป็นเดือนที่อัลกุรอานได้ถูกประทานลงมาในฐานะเป็นข้อแนะนำสำหรับมนุษย์และเป็นหลักฐานอันชัดเจน

²⁰² คือ เทวทูต หมายถึง สิ่งที่ถูกสร้างจากรัศมี มีความละเอียดอ่อน มีรูปร่างที่หลากหลาย และจงรักภักดีต่อพระองค์ ﷻ ตลอดเวลา.

²⁰³ เป็นการกล่าวสรรภาพของมะลาอิกะฮ์ต่อการเป็นบ่าวว่า ทุกๆมะลิกในหมู่พวกเรานั้นมีตำแหน่งและหน้าที่ จะไม่ล่วงเกินต่อกัน บ้างก็ในเรื่องปัจจัยยังชีพ ผลิตชีวิตมนุษย์ นำวิวรรณ์ ยืนแถวเพื่อสักการะ และแซ่ซ้องสดุดีต่อพระองค์ ﷻ ทุกเวลา.

²⁰⁴ เพื่อสักการะอัลลอฮ์ ﷻ.

เกี่ยวกับข้อแนะนำนั้น²⁰⁵ และเกี่ยวกับสิ่งที่จำแนกระหว่างความจริง
กับความเท็จ²⁰⁶”

(สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์: ส่วนหนึ่งของโองการ 185)

อิบน์ กะษีร์ (*Ibn Kathīr, 2005-1426: 1/220) ได้อธิบายว่า: “อัลลอฮ์ ﷻ ได้
สรรเสริญยกย่องเดือนรอมฎอนเป็นพิเศษมากกว่าเดือนอื่นๆ เพราะเป็นเดือนแห่งเวลาที่พระองค์ ﷻ
ได้ประทานคัมภีร์อัลกุรอานลงมายังชั้นฟ้าของโลกนี้อย่างครบถ้วนในคำคืนลัยละตุลกีอ์ดร์ ซึ่งเป็นคืน
แห่งความจำเริญอีกด้วย แล้วหลังจากนั้นค่อยๆทยอยลงมายังศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ ตามวาระหรือ
ช่วงเวลาต่างๆ และคัมภีร์อื่นๆ เช่น ศุหุฟศาสนทูตอิบรอฮีม ﷺ ชะบूरศาสนทูตดาอูด ﷺ
เตาร็อดศาสนทูตมูซา ﷺ และอินญิลศาสนทูตอีซา ﷺ ก็ถูกประทานลงมาในเดือนรอมฎอนเช่นกัน”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า อัลลอฮ์ ﷻ ได้ประทานคัมภีร์อัลกุรอาน
และคัมภีร์อื่นๆนั้นตามวาระ เวลา และสถานที่ที่พระองค์ ﷻ ทรงประสงค์ และทรงคัดสรรไว้แล้ว

(4) ช่วงเวลาแห่งการแต่งตั้งศาสนทูต ﷺ

พระองค์ ﷻ ดำรัสว่า

﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ
وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾

(سورة الجمعة: 2)

ความว่า “พระองค์ทรงเป็นผู้แต่งตั้งศาสนทูตขึ้นคนหนึ่งในกลุ่มผู้ไม่รู้
จักหนังสือจากพวกเขาเอง เพื่อสาธยายโองการต่างๆ ของพระองค์
แก่พวกเขา และทรงขัดเกลาจิตใจของพวกเขา และทรงสอนคัมภีร์
และวิทย์ปัญญาแก่พวกเขา และแม้ว่าแต่ก่อนนี้พวกเขาอยู่ในการ
หลงผิดอย่างชัดแจ้งก็ตาม”

(สุเราะฮ์อัลญุมอะฮ์: 2)

อิบน์ กะษีร์ (*Ibn Kathīr, 2005-1426: 3/516) ได้อธิบายว่า: “กลุ่มชนอาหรับใน
ช่วงเวลานั้น²⁰⁷ ได้ยึดถือศาสนาของศาสนทูตอิบรอฮีม ﷺ โดยมีการเปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยน จน
ขัดแย้งกับบทบัญญัติเดิมในเรื่องหลักเอกภาพของพระเจ้า รวมทั้งอุตุกรรมอีกมากมายที่ขัดแย้งกับ
แนวทางศาสนทูตอิบรอฮีม ﷺ ดังนั้นอัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงแต่งตั้งศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ เพื่อฟื้นฟูและ
จรรโลงศาสนาของศาสนทูตอิบรอฮีม ﷺ ด้วยบทบัญญัติใหม่ที่สมบูรณ์ เพื่อนำพามนุษย์ไปสู่
ความสำเร็จและความจำเริญทั้งในโลกนี้และโลกหน้า”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ในช่วงเวลาก่อนที่มุฮัมมัด ﷺ ถูกแต่งตั้ง
เป็นศาสนทูตนั้น กลุ่มชนอาหรับในขณะนั้นยังจมปรักอยู่กับความเชื่อผิดๆ ซึ่งถือเป็นยุคมืดแห่งอารย
ธรรม แต่หลังจากที่ท่านได้ถูกแต่งตั้งเป็นศาสนทูต ﷺ เพื่อพันธกิจแห่งการเผยแผ่อิสลาม ภายใน

²⁰⁵ เกี่ยวกับข้อแนะนำให้มนุษย์มีหลักการศรัทธาอันถูกต้องและข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของพวกเขา.

²⁰⁶ เกี่ยวกับหลักการที่จำแนกให้มนุษย์ทราบ ว่าอะไรคือความเท็จ และอะไรคือความจริง.

²⁰⁷ ก่อนท่านศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ ได้ถูกแต่งตั้ง.

ระยะเวลาเพียง 23 ปี ท่านได้ทำให้คาบสมุทรอาระเบียบรรลุทางนำ ความจำเริญ และความรุ่งเรืองเหนือประชาชาติทั้งปวง

(5) ช่วงเวลาแห่งวันกียามะฮ์²⁰⁸

พระองค์ ﷺ ดำรัสว่า

﴿إِنَّ يَوْمَ الْفُضْلِ كَانَ مِيقَاتًا ﴿٧﴾ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا﴾

(سورة النبأ: 17-18)

ความว่า “แท้จริงวันแห่งการตัดสินนั้นเป็นเวลาที่ถูกกำหนดไว้²⁰⁹ วัน
ที่แตรจะถูกเป่า แล้วพวกเจ้าก็จะมากันเป็นหมู่ๆ²¹⁰”

(สุเราะฮ์อันนะบะฮ์: 17-18)

อิบน์ กะษีรฺ (*Ibn Kathīr, 2005-1426: 3/628) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงดำรัสให้รู้ถึง “ยามัลฟิศล” คือวันอวสานของโลกและจักรวาล แท้จริงมันเป็นช่วงเวลา
ที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้กำหนดไว้แล้ว จะไม่เกิดขึ้นก่อนหรือหลังจากกำหนดการณ์ และไม่มีใครได้รู้กำหนดเวลา
ดังกล่าวนอกจากพระองค์ ﷻ อิบน์ญะรียร์ได้บรรยายว่า ในวันที่แตรถูกเป่านั้น ทุกๆ ประชาชาติจะมา
รับฟังคำตัดสินพร้อมกับศาสนทูตของพวกเขา”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า เป็นข้อบังคับสำหรับมุสลิมทุกคนต้อง
ศรัทธาว่าวันกียามะฮ์นั้นเป็นช่วงเวลาที่จะต้องปรากฏขึ้นตามการกำหนดสถานะของพระองค์ ﷻ แต่
วันไหน เวลาใดนั้น พระองค์ ﷻ เท่านั้นที่รอบรู้

(6) ช่วงเวลาแห่งการกำหนดสถานะ (เกาะฎอฮ์และเกาะดร์)

พระองค์ ﷻ ดำรัสว่า

﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ

قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾

(سورة الحديد: 22)

ความว่า “ไม่มีเคราะห์กรรมอันใดเกิดขึ้นในแผ่นดินนี้และไม่มีแม้แต่
ในตัวของพวกเขาเอง เว้นแต่ได้มีไว้ในบันทึกก่อนที่เราจะบังเกิดมัน
ขึ้นมา แท้จริงนั่นมันเป็นการง่ายสำหรับอัลลอฮ์²¹¹”

²⁰⁸ คือวันสิ้นสุดของโลกนี้และจักรวาลในทัศนะของอิสลาม และมนุษย์จะถูกพิพากษาและได้รับการตอบแทนตามความเชื่อ พฤติกรรม
ของตนในช่วงที่ใช้ชีวิตอยู่ในโลกนี้.

²⁰⁹ คือวันแห่งการสอบสวนและตอบแทน และวันแห่งการตัดสินระหว่างสรรพสิ่งทั้งหลายนั้นเป็นเวลาที่ได้ถูกกำหนดไว้แล้ว จะไม่ถูกร่น
มาและจะไม่ล่าช้าออกไป.

²¹⁰ คือวันที่อิสรอไฟลเป่าสังข์ พวกเจ้าจะออกมาเป็นหมู่ๆยังทุ่งกว้างเพื่อการตัดสิน ชั้นฟ้าทั้งหลายจะถูกเปิดออกเพื่อให้มะลาอิกะฮ์ลง
มา เพื่อเขาจะถูกเคลื่อนออกไปจากสถานที่ของมัน แล้วกระจายเป็นฝุยผง จนเป็นภาพลวงตา ซึ่งผู้พบเห็นจะคิดว่าเป็นแหล่งน้ำ.

²¹¹ สิ่งที่เกิดขึ้นในแผ่นดินนี้ เช่นเคราะห์กรรมต่างๆเป็นต้นว่าความแห้งแล้ง แผ่นดินไหว การสูญเสียชีวิต การเจ็บไข้ได้ป่วย ความ
ยากจน และการสูญเสียดอกผลหลายชนิดที่พื้ของ ทั้งหมดยังถูกจารึกไว้ในกระดานบันทึกแล้วพร้อมด้วยจำนวน ขนาด วิธีการ วันเวลาและ
สถานที่ของมัน ทั้งนี้ก่อนที่พระองค์จะทรงให้เกิดขึ้น.

(สุเราะฮ์อัลอะฮ์ดีด: 22)

อิบน์ กะษีรฺ ('Ibn Kathīr, 2005-1426: 3/460) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกำหนดสภาวะ ช่วงเวลาเหตุการณ์ต่างๆ ไว้แล้วก่อนที่มนุษย์ที่ถูกให้บังเกิด ตั้งมีรายงานจากอิมามอะหมัด จาก अबดุลลอฮ์ บินอุมร์ บินอาศ ﷺ กล่าวว่า ฉันได้ยินท่านศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกำหนดสภาวะ ปรากฏการณ์ล่วงหน้า ก่อนที่จะสร้างชั้นฟ้าและแผ่นดินถึง 50000 ปี”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า การศรัทธาต่อการกำหนดสภาวะต่างๆ เช่น โชคดีหรือโชคร้าย ความดีหรือความชั่ว ความทุกข์หรือความสุข สูงศักดิ์หรือด้อยศักดิ์ ล้วนแล้วแต่ช่วงเวลาเหล่านั้น พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงกำหนดการณ์ไว้แล้วทั้งสิ้น

จะเห็นได้ว่ามีมติต่างๆ ของหลักการศรัทธาที่กล่าวมาข้างต้นเป็นข้อบังคับจำเป็นพื้นฐานสำหรับผู้ศรัทธาที่จะนำพาตนเองรอดพ้นจากความขาดทุนและสร้างผลกำไรแก่ชีวิตโดยการบริหารพลังศรัทธาให้คงมั่นในจิตใจและรู้จักควบคุมภาวะของพลังศรัทธาซึ่งตรงกับนัยอธิบายบางทัศนะกล่าวว่า มนุษย์ที่ขาดทุนคือประเภทมนุษย์ที่ฝ่าฝืนเท่านั้นโดยยึดหลักฐานจากดำรัสที่ 3 ซึ่งบ่งชี้ถึงกรณียกเว้น กล่าวคือบรรดาผู้ศรัทธาจะไม่ขาดทุนแน่นอน (al-Khāzin, 1979-1399: 7/286-287) และฟัครุดดีน อรรรอซีย์ (Fakhr al-Dīn al-Rāziy, 1992-1412: 32/620) ได้อธิบายเสริมอีกว่า: “และหากตีความว่ากลุ่มที่ฝ่าฝืนยอมให้ความหมายว่าพวกหลงผิดและพวกดื้อรั้นเว้นแต่ผู้ที่ยอมรับศรัทธาซึ่งพวกเขาจะบริสุทธิ์จากความขาดทุนไปสู่ผลกำไรแห่งชีวิต”

การนอบน้อมถ่อมตนและการควบคุมสมาธิถือเป็นอีกมิติหนึ่งของการบริหารพลังศรัทธาให้เพิ่มพูนมากขึ้น ฟัครุดดีน อรรรอซีย์ (Fakhr al-Dīn al-Rāziy, 1992-1412: 32/626) ได้อธิบายว่า: “ระดับการนอบน้อมถ่อมตนและการควบคุมสมาธิเพื่อพระองค์นั้นไม่มีรูปแบบที่สิ้นสุดและแท้จริงสถานภาพความยิ่งใหญ่และพลังอำนาจแห่งพระองค์ไม่มีวันเสื่อมสลาย เมื่อมนุษย์ได้เรียนรู้ซึ่งปฏิบัติในการสวามิภักดิ์ที่หลากหลายต่อพระองค์ ความยำเกรงยอมเพิ่มมากขึ้น แล้วมนุษย์จะมีเกียรติได้อย่างสมบูรณ์ด้วยการแสดงออกซึ่งความสวามิภักดิ์ต่อพระองค์ ส่วนการละเว้นสิ่งที่สูงค่าและตัดรอนสิ่งที่ด้อยค่าคือจำแนกหนึ่งของความขาดทุน กล่าวคือแท้จริงมนุษย์ไม่พ้นจากความว่างเปล่าของอายุ เพราะมนุษย์ได้ใช้จ่ายหมดไปตามกาลเวลา หากบริหารเวลาหมดไปกับความชั่ว ย่อมขาดทุนอย่างชัดเจน และหากได้บริหารเวลาด้วยกับสิ่งที่อนุมัติก็ขาดทุนเช่นกัน เพราะมันไม่ได้เกิดผลลัพธ์ในคุณความดีแต่อย่างใดเท่ากับสูญเปล่า และหากบริหารเวลาด้วยการสวามิภักดิ์เว้นแต่ต้องปฏิบัติในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งถึงจะเกิดผลด้วยการนอบน้อมถ่อมตนและการควบคุมสมาธิอย่างสมบูรณ์เพื่อพระองค์”

ฟัครุดดีน อรรรอซีย์ (Fakhr al-Dīn al-Rāziy, 1992-1412: 32/620-621) ได้อธิบายถึงพลังศรัทธาที่นำไปสู่การรู้จักสำนึกผิดว่า: “อายุที่เหลืออยู่ของแต่ละคนนั้นไร้ค่าหากปล่อยให้สูญเปล่าเป็นพันปี และได้สภาพผิดเนื่องจากเล็งเห็นคุณค่าของโลกหน้ากับอายุที่เหลืออยู่ในการได้พำนักอยู่สวนสวรรค์อันนิรันดร์ เขาจึงปฏิบัติตนอยู่ในความดีและทุกอย่างในชีวิตกลายเป็นความมีเกียรติในการเล็งเห็นคุณค่าของวันเวลาที่เหลืออยู่ เท่ากับว่ากาลเวลาและยุคสมัยเป็นผลแห่งรากฐานของความโปรดปรานทั้งหลาย” กล่าวคือการรู้จักสำนึกผิดเป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถขับเคลือบพลัง

ศรัทธาในการบริหารเวลาที่เหลืออยู่เกิดคุณค่าแก่ชีวิต เพราะพระองค์ทรงสาบานด้วยกาลเวลาเพื่อต้องการให้รำลึกถึงอดีตกาลที่ผ่านมาว่าอายุที่สูญเปล่าและว่างเปล่าจากการใช้ความพยายามในการบริหารเวลาเพื่อสร้างสมคุณความดีคือความบกพร่องในชีวิตและธาตุแท้ของความขาดทุน”

อิบน์ อาซุร (‘Ibn ‘Āthūr. 2000-1420: 30/463) ได้อธิบายถึงระดับความขาดทุนว่า: “และความขาดทุนมีหลายระดับซึ่งการปฏิเสธศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และไม่ยอมรับสถานภาพของการเป็นศาสนทูต ﷺ ถือเป็นบาปและความขาดทุนระดับสูงสุด ส่วนบาปเล็กน้อยๆ สามารถลบล้างด้วยความดีที่เราได้ปฏิบัติราบใดที่เราละทิ้งบาปใหญ่และความชั่วทั้งหลาย ดังที่พระองค์ดำรัสว่า

﴿إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ﴾

(سورة هود: بعض من آية 114)

ความว่า “แท้จริงความดีทั้งหลายย่อมลบล้างความชั่วทั้งหลาย”

(สุเราะฮฮุด: ส่วนหนึ่งของโองการ 114)

ดังนั้นมาตรฐานวัดความเป็นมนุษย์ที่ดีเลิศนั้นส่วนสำคัญต้องมาจากพลังศรัทธาที่ขับเคลื่อนอยู่ในจิตวิญญาณที่ได้แสดงออกซึ่งเจตจำนงอันหลากหลายต่อการสวามิภักดิ์แด่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ อยู่ตลอดเวลา จากทัศนะหนึ่งในหนังสืออรรถาธิบายอัลกุรอาน Lubāb al-T’awīl fi Ma‘ānīy al-Tanzīl ซึ่งชี้ให้เห็นถึงมาตรฐานของมนุษย์ว่า: “เมื่อได้ใช้ชีวิตที่ยืนยาวบนโลกนี้และแก่ชราลงโดยที่ไม่ได้บริหารชีวิตให้เกิดความดีงาม เขาก็อยู่ในความบกพร่องและล่าถอยอย่างไร้ค่าเว้นแต่บรรดาผู้ที่มีศรัทธา พวกเขาจะได้รับการบันทึกผลตอบแทนและสิ่งที่ดีในกิจการงานที่พวกเขาได้ปฏิบัติไว้เมื่อตอนยังหนุ่มและแข็งแรงดี ดังดำรัสของพระองค์ที่กล่าวถึงผลตอบแทนของมนุษย์ที่มีศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลาย กล่าวคือ “การตอบแทนของพวกเขา ณ ที่พระเจ้าของพวกเขาคือสวนสวรรค์หลากหลายอันสถาพร ณ เบื้องล่างของมันมีลำน้ำหลายสายไหลผ่าน พวกเขาเป็นผู้พำนักอยู่ในนั้นตลอดกาล อัลลอฮ์ ﷻ ทรงพอพระทัยต่อพวกเขา และพวกเขาก็ยินดีในพระองค์ นั่นคือสำหรับผู้ที่ถูกเกรงพระเจ้าของพวกเขา²¹²” และอีกดำรัสที่ว่า “โดยที่สำหรับพวกเขาจะได้รับรางวัลอย่างไม่มีที่สิ้นสุด²¹³” (al-Khāzin, 1979-1399: 7/287)

จากหลากหลายนัยอธิบายข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการบริหารเวลาในด้านหลักการศรัทธาต้องอาศัยพลังขับเคลื่อนจิตใต้สำนึกด้วยจิตวิญญาณอันบริสุทธิ์ เรียนรู้ทักษะพื้นฐานในหลักการศรัทธา ได้รับการชี้แนะทางจากศาสนทูต ﷺ การน้อมน้อมถ่อมตน การรู้จักควบคุมสมาธิ การรู้จักสำนึกผิดและเข้าใจถึงมาตรฐานของความเป็นมนุษย์อย่างลึกซึ้ง สิ่งเหล่านี้คือเงื่อนไขแห่งความเป็นเลิศในการบริหารเวลาในด้านหลักการศรัทธาที่สามารถสร้างความสำเร็จและสร้างผลกำไรที่ยั่งยืนให้แก่ชีวิตทั้งโลกนี้และโลกหน้าอย่างแท้จริง

²¹² สุเราะฮฮอัลบัยยีนะฮ โองการที่ 8.

²¹³ สุเราะฮฮอดดีน โองการที่ 6.

4.1.2 การบริหารเวลาในด้านหลักศาสนบัญญัติ

หลักศาสนบัญญัติเป็นหลักการศาสนาในรูปแบบของการปฏิบัติตนที่อยู่บนพื้นฐานของบัญญัติที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงบังคับใช้ การบริหารเวลาในด้านหลักศาสนบัญญัติไม่อาจบรรลุผลลัพธ์ที่ดีได้เว้นแต่ต้องเกิดจากพลังศรัทธาภายในจิตใจที่ขับเคลื่อนแสดงออกมาให้เห็นในรูปภายนอกจนเกิดภาพลักษณ์ที่ดึงดูดและบริหารช่วงเวลาต่างๆ ให้เกิดผลลัพธ์อันคุ้มค่าให้แก่ชีวิต ความศรัทธาเพียงอย่างเดียวมีอาจทดแทนความขาดทุนและสร้างผลกำไรให้แก่ชีวิตได้เว้นแต่ต้องอาศัยการปฏิบัติหลากหลายคุณความดีที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ ฟัครุดดีน อัรรอซีย์ (Fakhr al-Dīn al-Rāziy, 1992-1412: 32/626) ได้อธิบายถึงมิติของความขาดทุนไว้ว่า: “แท้จริงมนุษย์จะอยู่ในความขาดทุนอยู่เรื่อยไปเพราะความขาดทุนคือการสูญเสียต้นทุน และต้นทุนคืออายุที่มนุษย์ได้ใช้จ่ายหมดไปตามกาลเวลา ทั้งนี้เพราะทุกช่วงเวลาที่ผ่านมาในชีวิตมนุษย์ หากมันได้พลิกผันไปยังความชั่ว ย่อมขาดทุนแน่นอน และหากสาละวนด้วยกับสิ่งที่อนุมัติก็ขาดทุนเช่นกันเพราะมันไม่ได้เกิดผลลัพธ์ในคุณความดีแต่อย่างใดเท่ากับสูญเสียเปล่า และหากสาละวนด้วยกับการสวามิภักดิ์เว้นแต่ต้องปฏิบัติในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งถึงจะเกิดผล” กล่าวคือ “ชีวิตและอายุของพวกเขาประสบความสำเร็จสูญเสียและหายนะเว้นแต่ผู้ศรัทธาที่ปฏิบัติคุณความดีจะไม่สูญเสียอายุและทรัพย์สินเพราะพวกเขาได้บริหารกิจการงานต่างๆ ด้วยอายุและทรัพย์สินเพื่อความจำเริญและความผาสุกอันยั่งยืน” (Fakhr al-Dīn al-Rāziy, 1992-1412: 32/624)

อิบนุอาดีล (Ibn ‘Ādil, n.d.: 16/446) ได้อธิบายว่า: “﴿وَعَمَلُوا﴾ คือยอมรับปฏิบัติด้วยแรงศรัทธา และ ﴿الصَّالِحَاتِ﴾ คือประเภทต่างๆ ของความดี กล่าวคือพวกเขาปฏิบัติตามพระบัญชาใช้และหลีกเลี่ยงจากสิ่งต้องห้ามในเรื่องศาสนกิจ เช่นละหมาด ในเรื่องจารีตประเพณี เช่นการค้าขาย พวกเขาถือบรรดาผู้ที่ยอมซื้อโลกหน้าด้วยกับราคาโลกนี้ที่ด้อยค่า การสะสมทรัพย์ไม่ทำให้พวกเขาละเลยบัญญัติเหล่านั้น พวกเขาถือบรรดาผู้ประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างยั่งยืนและได้รับความผาสุกอันสถาพรนิรันดร์ และพวกเขาจะไม่ประสบกับความขาดทุนแต่อย่างใด”

จะเห็นได้ว่ามนุษย์ที่พยายามแสดงออกซึ่งการสวามิภักดิ์ต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ อย่างเคร่งครัดตามรูปแบบวิถีปฏิบัติที่ถูกบัญญัติไว้ พยายามบริหารเวลาเพื่อปฏิบัติคุณความดีต่างๆ จะนำมาซึ่งความจำเริญในชีวิต ทั้งละหมาด จ่ายซะกาต ถือศีลอด ประกอบพิธีหัจญ์และอื่นๆ จากแนวทางที่หลากหลายของคุณความดีที่พระองค์ทรงบัญญัติ ไม่ว่าจะภาคบังคับหรือภาคส่งเสริม ทั้งส่วนตนหรือส่วนรวม ทั้งนี้ต้องยึดด้วยเจตนารมณ์อย่างแท้จริงเพราะการยึดด้วยเจตนารมณ์เพื่อประกอบคุณความดีต่างๆ ถือเป็นอีกบริบทหนึ่งของการบริหารเวลาในด้านหลักศาสนบัญญัติ อัชเชาว์ กานีย์ (al-Shawkānīy, n.d.: 5/699) ได้อธิบายว่า: “คือพวกเขาได้ศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และกระทำความดีรวมกันทั้งการยึดมั่นและการปฏิบัติตน พวกเขาคือผู้ที่ได้รับกำไรเนื่องจากพวกเขาได้ปฏิบัติกิจการงานเพื่อโลกหน้าและความรุ่งเรืองของโลกนี้ไม่ทำให้พวกเขาต้องหันเหออกจากกิจการงานของโลกหน้า”

อัลคอซิมิน (al-Khāzin, 1979-1399: 7/286-287) ได้อธิบายอีกว่า: “มนุษย์ไม่พ้นจากความขาดทุนเพราะความขาดทุนคือการใช้เวลาของอายุหมดไปอย่างไร้ประโยชน์ แต่ละช่วงเวลาที่ผ่านมาผ่านไปอาจอยู่ในกรอบของการสวามิภักดิ์หรือกระทำความชั่ว หากเวลาที่ผ่านไปได้กระทำสิ่ง

ที่เป็นความชั่ว มันคือความขาดทุนอันชัดเจน และหากได้ปฏิบัติอยู่ในการสวามิภักดิ์ถือเป็นความดีที่เพิ่มพูน แท้จริงความจำเริญและความผาสุกของมนุษย์ขึ้นอยู่กับความรักที่ผูกพันกับโลกหน้าและหันหลังให้กับความหลงใหลของโลกนี้ จากนั้นมูลเหตุที่ชักนำไปสู่โลกหน้ามันชัดเจน ส่วนมูลเหตุที่ชักนำไปสู่ความรักที่ผูกพันกับโลกนี้มันชัดเจน ด้วยเหตุนี้มนุษย์ส่วนมากต่างสาละวนด้วยความรักและหลงใหลในโลกนี้ที่ติดต่อกับการชวนชวยมัน พวกเขาจึงตกอยู่ในวังวนแห่งความขาดทุนและความสูญเสียอันมิอาจทดแทนคุณค่าให้แก่ชีวิตได้ กล่าวคือ ทุกช่วงเวลาที่ผ่านมาของมนุษย์ไป หากได้บริหารเวลาอยู่ในการสวามิภักดิ์ต่อพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ มันคือคุณความดี หากมิเช่นนั้นมันคือความขาดทุน ความเสียหายและความหายนะของชีวิต”

ฟัครุดดีน อรรอซีย (Fakhr al-Dīn al-Rāziy, 1992-1412: 32/626-627) ได้อธิบายเสริมอีกว่า: “จากโองการ ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ นอกจากบรรดาผู้ศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลายซึ่งประกอบด้วยแง่คิดในประเด็นต่างๆ ดังนี้ 1) เป็นความประสงค์ของผู้ที่ต้องการยกเลิกสัญญาบาป (ความขาดทุน) ด้วยโองการนี้ซึ่งพวกเขาอ้างว่าโองการนี้บ่งชี้ถึงสภาพของมนุษย์อยู่ในความขาดทุนยกเว้นเงื่อนไขหรือคุณสมบัติสองประการซึ่งเรารู้ว่ามันคือความศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลาย หากมิเช่นนั้นความขาดทุนย่อมประสบแก่พวกเขาทั้งโลกนี้และโลกหน้าเพราะคุณสมบัติทั้งสองเป็นหนทางรอด หากปฏิบัติไว้เพียงเล็กน้อยหรือไม่ได้ปฏิบัติเลยแน่นอนอนความปลอดภัยย่อมน้อยกว่าความหายนะ 2) ข้อยกเว้นในโองการก่อให้เกิดผลลัพธ์ 3 ประการ (หนึ่ง) เป็นการบริหารความเสี่ยงที่ดีของอายุและความหนุ่มของผู้ที่ศรัทธาเพราะกิจการงานสามารถถึงไปยังความดีอย่างเต็มที่ได้ด้วยวัยและพลังอันแรงกล้าของเขา (สอง) เป็นการย้ำเตือนให้เห็นถึงทุกอย่างที่เชิญชวนท่านไปสู่การสวามิภักดิ์ต่อพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ คือความดีงาม และทุกอย่างที่หันให้ท่านออกห่างจากการสวามิภักดิ์ต่อพระองค์คือความเสียหาย 3) เกิดประเด็นคำถามข้อแตกต่างเกี่ยวกับกรณีข้อชี้ขาดถึงความขาดทุนแต่ไม่ได้กล่าวถึงสาเหตุของมัน ส่วนผลกำไรได้กล่าวถึงสาเหตุของมันคือการศรัทธาและปฏิบัติกิจการงานที่ดีแต่ไม่กล่าวถึงข้อชี้ขาด? เราขอตอบว่าการที่ไม่กล่าวถึงสาเหตุของความขาดทุนเพราะความขาดทุนเกิดผลจากการละทิ้งหรือเผชิญหน้ากับมัน ส่วนผลกำไรจำเป็นต้องปฏิบัติถึงจะเกิดผล หากละทิ้งไม่ปฏิบัติย่อมขาดผลกำไร และอีกแนวทางหนึ่งให้ทัศนะว่า ความขาดทุนเป็นสิ่งที่คลุมเครือและไม่แยกราายละเอียดต่างๆ ส่วนผลกำไรแยกราายละเอียดและชี้แจงมันเพราะพระองค์ต้องการบ่งชี้ให้เห็นความเหมาะสมของเกียรติคุณความดีที่ก่อให้เกิดผลกำไร”

ในมิติของการบริหารเวลาในด้านศาสนบัญญัติ หากอาศัยวลีสำคัญที่ปรากฏในสุเราะฮ์อัลอัศรคือ ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ ซึ่งให้นัยอธิบายถึงบรรดาผู้ที่กระทำความดีทั้งหลายย่อมครอบคลุมถึงรูปแบบต่างๆ ของความดี กลุ่มมุอะตะซิละฮ์²¹⁴ บอกว่า การใช้ชื่อเรียกกิจการงานว่าบรรดาสิ่งที่ดีเพื่อเป็นการย้ำเตือนถึงแนวทางคุณความดีอันหลากหลาย ไม่ใช่แค่กิจการงานที่อ้อชะรี

²¹⁴ คือกลุ่มที่ยึดแนวคิดหลักอะกีดะฮตามแนวทางของวาฮิด บินอะฏออ เดิมคือลูกศิษย์ของหะสัน อัลบศรี.

ยะฮ์²¹⁵ กล่าวไว้เท่านั้น ส่วนอัลอัซหะรียะฮ์ให้นัยอธิบายว่าพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงให้คุณลักษณะของกิจการงานว่าเป็นสิ่งที่ดี แต่พระองค์ไม่ได้ชี้แจงถึงสาเหตุแนวทางต่างๆ ที่ย้อนกลับไปยังสิ่งที่ดีเหล่านั้น หรือสาเหตุของตัวกิจการงาน (Fakhr al-Dīn al-Rāziy, 1992-1412: 32/628) เป็นการบ่งบอกถึงหลากหลายแนวทางความดีที่อยู่ภายใต้กรอบแห่งบัญญัติของพระองค์ซึ่งแน่นอนความดีรูปแบบต่างๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับโองการและหะดีษที่ชี้ให้เห็นถึงมิติต่างๆ ของการบริหารเวลาที่ต้องปฏิบัติอย่างถูกต้องวิธี เช่น

พระองค์ดำรัสว่า

﴿...إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾

(سورة النساء، بعض من آية: 103)

ความว่า “แท้จริงการละหมาดเป็นข้อบัญญัติที่ถูกกำหนดเวลา²¹⁶ไว้แก่ผู้ศรัทธาทั้งหลาย”

(สุเราะฮ์อันนิซาอ, ส่วนหนึ่งของโองการ: 103)

อิบน์ กะษีร์ (Ibn Kathīr, Ahmad shakir, 2005-1426: 1/569) ได้อธิบายว่า: “การละหมาดนั้นต้องปฏิบัติตามเวลาที่ถูกกำหนดไว้ อิบน์อับบาส رضي الله عنه ได้กล่าวว่า โองการดังกล่าวนี้หมายถึงละหมาดฟัรฎู และอิบน์มุสอูด رضي الله عنه ก็ได้กล่าวว่า แท้จริงการละหมาดนั้นมีเวลาที่แน่นอน เหมือนกับการประกอบพิธีฮัจญ์”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ช่วงเวลาของการละหมาดฟัรฎูนั้นมีการกำหนดเวลาที่แน่นอน ไม่อนุญาตให้สับเปลี่ยนหรือรวมกันในเวลาหนึ่งเวลาใดเป็นการเฉพาะ และท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวถึงความประเสริฐกับการใช้ทักษะะบริหารในการละหมาดเช่นกันว่า

ท่านอิบน์อุมีร์ رضي الله عنه เล่าว่า ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวว่า

((صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةِ الْفَدِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً))

(أخرجه مسلم، د.ت.: 1، 450، 650)

ความว่า “การละหมาดแบบหมู่คณะนั้นประเสริฐกว่าการละหมาดคนเดียวถึง 27 เท่า”

(บันทึกโดย Muslim, n.d.: 1, 450, 650)

จากหะดีษข้างต้นสามารถยืนยันได้ถึงความต่างระหว่างการละหมาดแบบหมู่คณะ และแบบตัวคนเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งละหมาดวันศุกร์ในรอบสัปดาห์จำเป็นจะต้องละหมาดร่วมกันแบบหมู่คณะ ดังนั้นการรู้จักใช้ทักษะการบริหารเวลาและรูปแบบการละหมาดจะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีงามและมีผลกำไรที่ได้รับการตอบแทนในวันโลกหน้า

และเกี่ยวกับการถือศีลอด พระองค์ดำรัสว่า

²¹⁵ คือ อะลี บิน อิสมาอีล บิน อิสมาก บิน สาลิม บิน อิสมาอีล บิน अबดุลลอฮ์ บิน มุซา บิน บิลาล บิน อะบีบรูดะฮ์ บิน อะบีมุซา อัลอัซฮารี หรือชานานามว่า อะบูลหะสัน อัลอัซฮารี ปราชญ์สายอะฮลิซุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 260 เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 324.

²¹⁶ ถูกกำหนดไว้ในวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง 5 เวลาดังที่ทราบกันแล้ว.

﴿... فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ
فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا
الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

(سورة البقرة، بعض من آية: 185)

ความว่า “ดั่งนั้นผู้ใดในหมู่พวกเจ้าเข้าอยู่ในเดือนนั้นแล้วก็จงถือศีล
อดในเดือนนั้นและผู้ใดป่วยหรืออยู่ในการเดินทางจงถือใช้ในวันอื่น
แทน อัลลอฮ์ทรงประสงค์ให้ความสะดวกแก่พวกเจ้าและไม่ทรงให้
มีความลำบากแก่พวกเจ้า และเพื่อพวกเจ้าจะได้ให้ครบถ้วนซึ่งจำ
นวนวัน (ของเดือนรอมฎอน) และเพื่อพวกเจ้าจะได้ให้ความเกรียง
ไกรแต่อัลลอฮ์ในสิ่งที่พระองค์ทรงแนะนำแก่พวกเจ้า และเพื่อพวก
เจ้าจะขอบคุณ”

(สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์, ส่วนหนึ่งของโองการ: 185)

อิบนุ กะษีร์ (’Ibn Kathīr, ’Ahmad shakir. 2005-1426: 1/221,223) ได้อธิบาย
ว่า: “กำหนดการณ์ที่จำเป็นเหนือบุคคลใดก็ตามที่อาศัยอยู่ในเมืองๆหนึ่งขณะที่เข้าสู่เดือนรอมฎอน
อย่างแน่ชัด ต้องถือศีลอดทันทีโดยไม่มีข้อสงสัยใดๆ และอนุญาตให้ละศีลอดได้สำหรับผู้ป่วย หรือผู้ที่
อยู่ในการเดินทาง โดยมีเงื่อนไขให้ชดใช้ในวันอื่นแทน ดั่งนั้นเมื่อพวกท่านได้ยื่นหยัดเชือกฟางในคำสั่ง
ของอัลลอฮ์ ﷻ โดยการปฏิบัติในสิ่งที่เป็นข้อบังคับ ละทิ้งสิ่งที่ต้องห้าม รักษาไว้ซึ่งกรอบแห่งบทบัญญัติ
เหล่านั้น หวังว่าพวกท่านจะเป็นผู้ที่จะขอบคุณ”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า เวลาของการถือศีลอดนั้นคือเมื่อเข้าสู่
เดือนรอมฎอนอย่างแน่ชัด ถือเป็นข้อบังคับส่วนบุคคลสำหรับมุสลิมที่บรรลุนิติภาวะ มีสติปัญญาที่
สมบูรณ์จำเป็นต้องถือศีลอดทุกคน นอกจากบุคคลที่ศาสนบัญญัติอนุญาตให้ละศีลอดได้แต่ต้องชดใช้
หรือบุคคลที่ศาสนบัญญัติอนุโลมให้ไม่ต้องถือศีลอดแต่ต้องจ่ายฟิเดยะฮ์เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

รอมฎอนถือเป็นเดือนแห่งความจำเริญในรอบปี ไม่ว่าจะการละศีลอด ละหมาดตะรอ
วีหฺ การทานข้าวสละฮฺในช่วงหน้ารุ่ง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงสิบคืนสุดท้ายนั้น ศาสนทูต ﷺ ได้
ส่งเสริมให้ประชาชาติของท่านแสวงหาคืนลัยละตุลก็อดรฺโดยการแข่งขันกันในการประกอบศาสนกิจ
ในรูปแบบต่างๆ²¹⁷

ท่านอิบนุอุมร์ رضي الله عنه กล่าวว่า ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวว่า

((تَحْيِيْنَا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي الْعَشْرِ الْآخِرِ أَوْ قَالَ فِي التَّسْعِ الْآخِرِ))

(أخرجه مسلم، د.ت.: 1165، 822، 2)

ความว่า “ท่านทั้งหลายจงแสวงหาคืนลัยละตุลก็อดรฺในช่วงสิบคืน
สุดท้าย หรือ (บางรายงาน) ท่านกล่าวว่าในช่วงเก้าคืนสุดท้าย”

(บันทึกโดย Muslim, n.d.: 2, 822, 1165)

217

เพราะการประกอบศาสนกิจที่ตรงกับคืนลัยละตุลก็อดรฺนั้นจะได้รับภาคผลบุญถึง 1000 เดือนด้วยกัน ดั่งโองการพระองค์อัลลอฮ์
ดาร์สไว้ในอายะฮ์ที่3 สุเราะฮ์อัลก็อดรฺ.

และในเรื่องการจ่ายชะกาต พระองค์ดำรัสว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ
مِنَ الْأَرْضِ... ﴾

(سورة البقرة، بعض من آية: 267)

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลายจงบริจาคส่วนหนึ่งจากบรรดา
สิ่งดีๆ²¹⁸ ที่พวกเจ้าได้แสวงไว้ และจากสิ่งที่เราได้ให้ออกมาจากดิน²¹⁹
สำหรับพวกเจ้า”

(สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์, ส่วนหนึ่งจากโองการ: 267)

อิบนุ กะษีรฺ (Ibn Kathīr, 1999-1420: 1/697) ได้อธิบายว่า: “ผลผลิตหรือ
ผลประโยชน์ที่ดีที่ได้อบรมรวม หรือเก็บเกี่ยวไว้จากช่วงเวลาของการแสวงหาปัจจัยยังชีพต่าง ๆ นั้น
จะต้องบริจาคชะกาตบางส่วนจากผลผลิต หรือผลประโยชน์เหล่านั้นให้กับผู้มีสิทธิรับทางสังคมมุสลิม
ซึ่งมันเป็นการเกื้อกูลแบ่งปันกัน และเป็นหลักประกันทางสังคมที่ก่อให้เกิดเสถียรภาพต่อพี่น้องมุสลิม
โดยรวม อะลีย์และสุตดียได้กล่าวถึงผลผลิตหรือผลประโยชน์ที่ดี นั่นคือ ทองคำ เงิน พืชพรรณผลไม้
หรือสิ่งเพาะปลูกต่างๆ”

และพระองค์ดำรัสอีกว่า

﴿...وَأَتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ... ﴾

(سورة الأنعام، بعض من آية: 141)

ความว่า “และจงจ่ายสิทธิของมันในวันที่เก็บเกี่ยวมัน”

(สุเราะฮ์อัลอันอาม, ส่วนหนึ่งจากโองการ: 141)

อัญญาอะบะรียฺ (al-Tabarī, 2002-1423: 32/166) ได้อธิบายว่า: “จากอิบนุ
อับบาส رضي الله عنه กล่าวว่า สิทธิของมันคือชะกาตที่ได้ถูกบัญญัติไว้ และวันที่เก็บเกี่ยวมันคือวันที่ถูกขังตวง
หรือรู้ได้จากการขังตวง”

ส่วนในเรื่องของการประกอบพิธีหัจญ์ พระองค์ดำรัสไว้ว่า

﴿ الْحُجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحُجَّ فَلَا رَفْثَ وَلَا فُسُوقَ
وَلَا جِدَالَ فِي الْحُجِّ وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ
الزَّادِ التَّقْوَى وَاتَّقُوا يَا أُولِي الْأَلْبَابِ ﴾

(سورة البقرة : 197)

ความว่า “(เวลา) การทำฮัจญ์นั้นมีหลายเดือนอันเป็นที่ทราบกันอยู่
แล้ว ดังนั้นผู้ใดที่ได้ให้การทำฮัจญ์จำเป็นแก่เขาในเดือนเหล่านั้น²²⁰

²¹⁸ คือสิ่งดีที่ได้มาในทางที่ชอบด้วยบัญญัติศาสนา

²¹⁹ อันได้แก่พืชผลที่พวกเขาเพาะปลูก และรวมไปถึงแร่ต่างๆที่ขุดพบ และน้ำมันที่สำรวจพบในแหล่งต่างๆ

²²⁰ หลังจากทำการอิห์รอมแล้ว

แล้วต้องไม่มีการสมสู่ และไม่มีการละเมิดและไม่มีการวิวาทใดๆ ใน (เวลา) การทำฮัจญ์ และความดีใดๆ ที่พวกเจ้ากระทำ อัลลอฮ์ทรง

รู้ดีและพวกเจ้าจงเตรียมเสียบึงเถิด²²¹ แท้จริงเสียบึงที่ดีที่สุดนั้นคือ ความยำเกรงและพวกเจ้าจงยำเกรงข้าเถิดโอ้ผู้มีปัญญาทั้งหลาย”

(สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์ : 197)

อัญญาบะรีย์ (al-Ṭabarī, 2000-1420: 4/115) ได้อธิบายว่า: “อิบนุอับบาส رضي الله عنه ได้รายงานไว้ว่า (เวลา) การทำฮัจญ์นั้นมีหลายเดือนอันเป็นที่ทราบกันอยู่ นั่นคือ เขาวาล ชุลเกาะฮ์อะดะฮ์ และอีก 10 วันของชุลหิจญะฮ์ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงให้มีเดือนเหล่านี้เพื่อการทำฮัจญ์ และช่วงเวลาของเดือนที่เหลือไว้เพื่อการทำอุมเราะฮ์ ดังนั้นผู้หนึ่งผู้ใดไม่สมควรอิหฺรอมฮัจญ์เว้นแต่จะต้องอิหฺรอมในเดือนฮัจญ์เพียงเท่านั้น ส่วนการอิหฺรอมอุมเราะฮ์นั้นสามารถกระทำได้ทุกเดือน”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า การอิหฺรอมฮัจญ์มีช่วงเวลาที่เหมาะสม ไม่อนุญาตให้อิหฺรอมฮัจญ์ในช่วงเวลาที่ไม่ได้กำหนดไว้ ซึ่งเป็นการบอกลึงการรู้จักใช้ทักษะบริหารเวลาที่ถูกต้อง และในโองการข้างต้นได้ย้ำถึงข้อห้ามต่างๆ ในช่วงเวลาของการอิหฺรอมฮัจญ์นั้นเป็นการเสริมทักษะการบริหารเชิงปฏิบัติในส่วนข้อห้าม และรวมถึงคุณค่าแห่งช่วงเวลาที่ได้ก่อให้เกิดตักวาขึ้น คือเสียบึงที่ดีเยี่ยมที่สุดสำหรับผู้ศรัทธาที่จะเดินทางไปสู่โลกหน้า

การประกอบพิธีฮัจญ์ถือเป็นศาสนกิจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยคุณความดีอันมากมาย อันเนื่องมาจากต้องสละทรัพย์สิน เวลา รวมถึงสุขภาพจิตที่หนักแน่นและสุขภาพร่างกายที่เข้มแข็งพร้อมเพื่อการประกอบศาสนกิจจนลุล่วง ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวยืนยันถึงความประเสริฐในเรื่องดังกล่าวไว้ ซึ่งมีรายงานจากอะบูฮุร็อยเราะฮ์ رضي الله عنه ท่านได้ยืนยันศาสนทูต ﷺ กล่าวว่า

((مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ))

(أخرجه البخاري، 1419 : 1521)

ความว่า “บุคคลใดได้ประกอบพิธีฮัจญ์เพื่ออัลลอฮ์ แล้วไม่มีการสมสู่และไม่มีการละเมิดเขาจะกลับมาเหมือนวันที่ได้คลอดจากท้องมารดาของเขา²²²”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1419: 1521)

จะเห็นได้ว่า การประกอบพิธีฮัจญ์ที่มีความบริสุทธิ์ใจ ปราศจากการประพฤติกิเลสลามกอนาจาร และยับยั้งการละเมิดในรูปแบบต่างๆ นั้นจะนำมาซึ่งคุณค่าแห่งชีวิต กล่าวคือพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงลงล้างบาปให้แก่เขาเปรียบเสมือนวันที่คลอดออกจากท้องมารดาของเขา ถือเป็นความโปรดปรานอันยิ่งใหญ่แห่งพระองค์ที่มีให้แก่ประชาชาติอิสลามในยุคนี้

ดังนั้น บทบัญญัติต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นถือเป็นหลักฐานยืนยันที่แน่ชัดในการเสริมสร้างทักษะให้มุสลิมทุกคนรู้จักมิติแห่งเวลาเหล่านั้นไปประยุกต์ใช้และบริหารจัดการเวลาให้อยู่ในหลักการที่ศาสนาได้กำหนดไว้เพื่อก่อให้เกิดผลานิสงค์ผลบุญในโลกหน้าและยังก่อผลประโยชน์

²²¹ หมายถึงเสียบึงในการเดินทางไปทำฮัจญ์

²²² คือ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงอภัยโทษในบาปของเขาทั้งหมด.

ความดีแก่ตนเอง ครอบครัว และสังคม ความดีย่อมเกิดจากการปฏิบัติที่ถูกต้องและบริหารอย่างตรงเวลา หากมีเช่นนั้นความดีย่อมสูญเปล่าและความขาดทุนเท่านั้นที่เหลืออยู่ กลายเป็นผู้ล้มเหลวในชีวิตอย่างที่สุด และโองการที่ว่า ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ ชี้ให้เห็นถึงประเภทของมนุษย์และชี้ให้เห็นถึงรูปแบบการบริหารความดีว่า “เป็นกรณียกเว้นบรรดาผู้ที่ศรัทธาซึ่งเป็นการยืนยันให้ทราบว่าแท้จริงมนุษย์มีสองประเภท คือผู้ที่ขาดทุนและไม่ขาดทุน ดังนั้นบรรดาผู้ที่ศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลายพ้นจากสภาพของผู้ขาดทุนตราบดีที่ไม่ละทิ้งการกระทำความดีและก่อความผิด และการสารภาพผิดจากบาปเป็นส่วนหนึ่งของความดีที่มีความสำคัญยิ่ง บุคคลใดที่บริหารคุณสมบัติของผู้ศรัทธาอย่างจริงจังและไม่ประพฤติก้าวหรือประพฤติดแต่สารภาพผิดอย่างจริงจัง เขาย่อมประสบผลกำไรและได้รับความดีงามในบั้นปลายของชีวิต ส่วนผู้ที่ไม่กระทำความดีและไม่ยอมสารภาพผิด เขาย่อมได้รับความขาดทุนในชีวิตอย่างแน่นอน” (‘Ibn ‘Ashur. 2000-1420: 30/463)

4.1.3 การบริหารเวลาในด้านหลักคุณธรรมจริยธรรม

หลักคุณธรรมและจริยธรรมเป็นอีกหลักการหนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญไม่น้อยไปกว่าหลักการศรัทธาและหลักการอิสลาม เพราะหลักคุณธรรมและจริยธรรมนั้นสามารถควบคุมปฏิกริยาทั้งภายนอกและภายในของมนุษย์ สามารถบริหารภาวะจิตใจให้รู้จักระงับยับยั้ง ต่อสู้อารมณ์ใฝ่ต่ำ และผลักดันให้เกิดคุณความดีอันมากมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติของจิตวิญญาณที่ครอบครองไว้ด้วยพลังศรัทธา หากขาดการควบคุมและบริหารภาวะจิตใจอย่างถูกวิธีย่อมนำไปสู่ความหายนะ กล่าวคือเป็นบุคคลล้มละลายทางจิตวิญญาณและสูญเสียพลังศรัทธาในจิตใจ หากเป็นเช่นนั้นการขับเคลื่อนคุณความดีต่างๆ ทางภายนอกที่ต้องอาศัยพลังศรัทธาย่อมส่งผลกระทบต่อเสื่อมเสียถึงวิถีปฏิบัติและขาดความจำเริญในบุญกุศลที่ได้พยายามบริหารอยู่ในแต่ละช่วงเวลา

การตักเตือนกันและกันถือเป็นมิติสำคัญของหลักคุณธรรมและจริยธรรมที่ปรากฏในสุเราะฮ์อัลอ์ศรซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติอันทรงพลังที่สามารถขับเคลื่อนเจตนารมณ์แห่งอิสลามให้บรรลุถึงเป้าหมายที่แท้จริงในทางด้านสังคมอันหมายถึงบทบัญญัติต่างๆ ของพระองค์และต้องอาศัยความอดทนในการยืนหยัดด้วยปัญญาใช้ ละทิ้งคำสั่งห้ามและเผชิญหน้าด้วยความเด็ดเดี่ยวต่อกระแสต่อต้านทางสังคมอย่างชาญฉลาดรวมถึงมอบหมายบททดสอบต่างๆ แต่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ

อับดุลลอฮ์ ยูสุฟ อะลี ²²³ (‘Abdullah Yūsuf ‘Alī, 1991-1411: 1693) ได้อธิบายถึงแนวทางและมิติของการตักเตือนกันและกันในสังคมและความอดทนว่า: “โองการสุดท้าย ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ คือยกเว้นผู้มีความศรัทธา กระทำความดีชอบธรรม ร่วมแนะนำตักเตือนกันและกันในสังคม และในความอดทนและคงมั่น กล่าวคือศรัทธาคือเกราะป้องกันของเขาซึ่งเป็นเหตุให้เขากล้าเผชิญหน้ากับโลกแห่งวัตถุด้วยชีวิตและจิตวิญญาณอันชอบธรรมที่ส่งผลดีต่อการก้าวขึ้นสู่สวรรค์ ²²⁴ ไม่เพียงแต่ปฏิบัติในหน้าที่ส่วนตนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเขาต้องเผยแผ่ไปท่ามกลางพี่น้องของตนเพื่อพวกเขาจะเห็นสังคมและ

²²³ คือ ปราชญ์มุสลิมชาวอินเดีย เกิดในเมืองมุมไบปีอิิจเราะฮ์ศักราชที่ 1290 และเสียชีวิตในปีอิิจเราะฮ์ศักราชที่ 1371.

²²⁴ คือการก้าวสู่ความสำเร็จที่แท้จริงในโลกหน้า.

เตรียมพร้อมสำหรับความผิดที่หวังความโปรดปราน และความไม่วิตกกังวลระหว่างบททดสอบและความทุกข์ของชีวิตที่เผชิญอยู่ซึ่งสำหรับเขาและพวกเขาจะบรรลุลูกซึ่งความสุขอันยั่งยืน”

อะหมัด อัศคอวีย์²²⁵ (‘Aḥmad al-Sāwīy, 1993-1414: 4/472) ได้อธิบายถึงสิทธิหน้าที่ของการตักเตือนกันและกันในสังคมและศาสนาว่า: “แท้จริงพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงชี้ขาดถึงความขาดทุนของมนุษย์เว้นแต่ผู้ที่มีคุณสมบัติ 4 ประการ คือมีศรัทธา กระทำความดี ตักเตือนกันและกันด้วยสังคม และตักเตือนกันและกันด้วยความอดทน วิทยปัญญาดังกล่าวคือความมีศรัทธาและกระทำความดีเป็นสิทธิหน้าที่อันพึงประสงค์ส่วนบุคคล ส่วนการตักเตือนกันและกันด้วยสังคมและตักเตือนกันและกันด้วยความอดทนเป็นสิทธิหน้าที่อันพึงประสงค์ที่ต้องปฏิบัติต่อส่วนรวม และหากสามารถร่วมปฏิบัติทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวมได้อย่างจริงจังเป็นการบ่งบอกว่าเขาได้ยืนหยัดด้วยสิทธิแห่งพระองค์และด้วยสิทธิแห่งป่าวของพระองค์”

จะเห็นได้ว่าการตักเตือนกันและกันในเรื่องสังคมและศาสนาเป็นมิตินิติการบริหารเวลาด้านจิตวิญญาณของผู้ศรัทธาที่ปฏิบัติตนอยู่ในคุณความดีได้ใช้ความพยายามเผยแพร่บทบัญญัติต่างๆ สู้สังคมพร้อมทั้งควบคุมภาวะทางจิตใจให้มีความมั่นคงอยู่ตลอดเวลาเพื่อเป้าหมายดำรงไว้ซึ่งเจตนารมณ์อิสลาม สัยยิด กุฎบ (Sayyid Qutb, 1994-1415: 6/3964) กล่าวว่า: “การดำรงไว้ซึ่งแนวทางที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงปรารถนาไม่ได้ราบรื่นปัจจุบันทันด่วน ก้าวกระโดดและเกิดเหตุการณ์ที่ต่อเนื่อง แต่มันมาจากแรงจูงใจและมุ่งหน้าไปยังเป้าหมายและต่างฝ่ายให้ความร่วมมือและขับเคลื่อนองค์กรมุสลิมไปยังเป้าหมายเดียวกันในฐานะที่เป็นกลุ่มเชื่อมโยงในความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันกับสายเชือกที่แข็งแกร่งนี้”²²⁶

ฉะนั้นการตักเตือนกันและกันมีความสำคัญอย่างยิ่งในมิติของการขับเคลื่อนเจตนารมณ์อิสลามเพราะมันคือรูปแบบการบริหารแต่ละช่วงเวลาของชีวิตให้เกิดผลประโยชน์ต่างๆ ร่วมกันระหว่างประชาชาติอิสลามเพราะรูปแบบการบริหารดังกล่าวต้องใช้ความพยายามที่มุ่งมั่นอย่างเต็มความสามารถและต้องอาศัยความอดทนด้วยภาวะจิตใจที่หนักแน่นเพื่อดำรงไว้ซึ่งมิติต่างๆ ของสังคม อิบน์ อาซุร (‘Ibn ‘Ashur, 2000-1420: 30/463) ได้อธิบายถึงมิตินิติการตักเตือนกันและกันตามนัยอธิบายของท่านว่า: “ประโยค ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ ถัดจาก ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾ ซึ่งเป็นการถักประโยคเฉพาะมาจากประโยคทั่วไปเพื่อบ่งชี้ถึงความอดทนที่ต้องแบกรับความยากลำบากในการยืนหยัดด้วยสังคมและกระแสด้านหรือสร้างความลำบากใจจากผู้ที่เขาได้แนะนำตักเตือนซึ่งถือเป็นอีกส่วนหนึ่งของความอดทน และแก่นแท้ของความอดทนคือการยับยั้งตนเองจากอารมณ์ความต้องการหรือสภาวะแวดล้อมที่ชักนำไปสู่ความผิดเพื่อให้รอดพ้นจากบาปและภัยอันตรายเนื่องจากกลัวความกริ้วโกรธจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ หรือการลงโทษด้วยอำนาจของผู้นำที่ดี ส่วนการอดทนในสิ่งที่เป็นความชั่ว เช่นอดทนอดทนอดทนเพื่อสิ่งไร้สาระและกระทำความผิดหรืออดทนในรสชาติของเหล่าเพื่อต้องการดื่มมัน ไม่เข้าข่ายในการอดทนตามบัญญัติศาสนาเพราะพฤติกรรมดังกล่าวต้องละเว้นปฏิบัติซึ่งการละเว้นปฏิบัตินั้นถือเป็นความอดทนโดยแท้จริง การยืนหยัดในความดีตามรูปแบบ

²²⁵ คือ อะหมัด บิน มุหัมมัด อัลมาลิกีย์ อัลคลุศีย์ เกิดในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1175 เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 1241.

²²⁶ สายเชือกแห่งอุดมการณ์อิสลาม.

บัญญัติศาสนาทั้งหลักการยึดมั่นหรือหลักคุณธรรมจริยธรรมเข้าอยู่ในหลักแห่งสัจธรรม ส่วนการกระทำความดีต่างๆ และหลักแห่งความชั่วทั้งหลายเข้าอยู่ในหลักแห่งความอดทนหรือขันติธรรม”

การใช้จรรยาบรรณด้วยความอดทนคือยอดราชาแห่งความประเสริฐในหลักคุณธรรมจริยธรรมเพราะความสัมพันธ์ของหลักคุณธรรมจริยธรรมที่นำสรรเสริญเกี่ยวข้องกับผู้ที่ต้องแบกรับ(อดทน)สิ่งที่ขัดแย้งกับอารมณ์ความต้องการอันหลากหลาย มีความเหนียวยากลำบากจนนำไปสู่ความอดทนซึ่งกลายเป็นผู้ที่ได้ครอบครองมารยาทที่ดีและสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ตนเองและเช่นเดียวกันทุกๆ การกระทำความดีเกี่ยวข้องกับการบังคับตนเองต่อการละทิ้งในสิ่งที่ทำให้เกิดความเปี่ยมไปสู่มั่น และมีสายรายงานจากอะนัส บินมาลิก رضي الله عنه ศาสนทูต ﷺ กล่าวว่า

((حُفَّتِ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ وَحُقَّتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ))

(أخرجه مسلم، د.ت.: 7308)

ความว่า “สวรรค์ถูกล้อมรอบด้วยสิ่งที่ไม่ชอบใจ ส่วนนรกถูกล้อมรอบด้วยสิ่งที่มีอารมณ์ตัณหาพอใจ”

(บันทึกโดย Muslim, n.d.: 7308)

และอะลี บินอะบีฏอลิบ رضي الله عنه กล่าวว่า (الصَّبْرُ مَطِيَّةٌ لَا تَكْبُؤُ) หมายถึงความอดทนคือพาหนะที่ใช้ขี่(บังคับ)มันซึ่งท่าน(พยายามบังคับ)อย่าให้มันหกล้ม ดังนั้นการตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรมและความอดทนเป็นสภาพวิถีชีวิตของบรรดาผู้ที่มีความปรารถนาในการยับยั้งคบบนการส่งเสริมให้ปฏิบัติทั้งสองอย่างจนเป็นลักษณะนิสัยของพวกเขา และเป้าหมายของบรรดาผู้ศรัทธาด้วยการดำรงไว้ซึ่งสัจธรรมและอดทนบนสิ่งที่ไม่ชอบใจเพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกันในศาสนาและประชาชาติอิสลามเพราะบุคคลหนึ่งจะไม่กล่าวตักเตือนผู้อื่นเว้นแต่สิ่งนั้นต้องเป็นสิ่งที่ดีที่เขาเองยึดถือปฏิบัติและน้อยนักที่บุคคลหนึ่งกล่าวตักเตือนผู้อื่นในสิ่งที่ดีแต่เขาเองไม่ปฏิบัติหรือใช้ให้ผู้อื่นอดทนแต่เขาเองกลับแสดงความเศร้าเสียใจออกมา แท้จริงพระองค์ได้ดำรัสเพื่อขู่สำทับชนชาวอิสราเอลว่า

﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾

(سورة البقرة: 44)

ความว่า “สุเจ้ากำชับคนอื่นให้ปฏิบัติตามคุณธรรม แต่สุเจ้ากลับลืมตัวเองกระนั้นหรือ ทั้งๆ ที่สุเจ้าอ่านคัมภีร์แล้วสุเจ้ายังไม่ใช้ปัญญาอีกหรือ”

(สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์: 44)

โองการดังกล่าวเป็นการชี้ให้เห็นถึงความบกพร่องของชนชาวอิสราเอลที่มีความประมาทและขาดวินัยในการเชิญชวนผู้อื่นอย่างสมบูรณ์แบบ” (‘Ibn ‘Āshur. 2000-1420: 30/463)

ในมิติของการบริหารเวลาในด้านหลักคุณธรรมจริยธรรม หากสังเกตประโยคสำคัญที่ปรากฏในสุเราะฮ์อัลลอฮ์คือ ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ ซึ่งให้นัยอธิบายถึงการบริหารด้านหลักคุณธรรมจริยธรรมในรูปแบบของการตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรมและความอดทนเพื่อเป็นเกราะป้องกันความติงามที่ปฏิบัติไว้และช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพส่วนบุคคลและส่วนรวมให้มีระเบียบ

ตามวิถีแห่งอิสลาม รูปแบบของการพักผ่อนกันและกันดังกล่าวมีความสัมพันธ์และครอบคลุมถึง
โองการอื่นและหะดีษที่ชี้ให้เห็นถึงมิติต่างๆ ของการบริหารเวลาด้านหลักคุณธรรมจริยธรรม

ดังพระองค์ดำรัสว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤١﴾ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا﴾

(سورة الأحزاب: 41-42)

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงรำลึกถึงอัลลอฮ์ โดยการรำลึก
อย่างมากมาย²²⁷ และซ้องสวดดีพระองค์ทั้งยามเช้าและยามเย็น²²⁸”

(สุเราะฮ์อัลอะหزاب: 41-42)

อัลบะฆะเวีย (al-Baghawī, 1997-1417: 3/360) ได้อธิบายว่า: “การรำลึกถึง
อัลลอฮ์ ﷻ โดยการรำลึกอย่างมากมายนั้น คือทั้งกลางคืนและกลางวัน ทั้งบนบกและในทะเล ทั้งยาม
สุขสบายและเจ็บป่วย ทั้งที่เร็นลับและเปิดเผย ส่วนการซ้องสวดดีพระองค์ทั้งยามเช้าและยามเย็นนั้น
คือละหมาดศุบฮ์และซุฮรี ส่วนกัลบีย์กล่าวว่า “ยามเย็น” คือทั้งซุฮรี อัศรี มัฆริบ และอิชาอ์”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า การรำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ นั้นต้องเกิดขึ้น
ทุกสถานที่ ทุกช่วงเวลาของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ไม่ว่าจะอยู่สถานะหรือสถานการณใด ไม่ว่าจะ
สูงเกียรติหรือไร้เกียรติก็ตาม เพราะพระองค์คือผู้ทรงตั้งยั้งในการรำลึกและการซ้องสวดดี และแม้ใน
ยามที่มีความทุกข์หรือเดือดร้อน พระองค์ก็ทรงสั่งใช้ให้สร้างคุณความดีอีกเช่นกัน

ดังพระองค์ดำรัสไว้ว่า

﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ﴾

﴿وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾

(سورة آل عمران: 134)

ความว่า “คือบรรดาผู้ที่บริจาคทั้งในยามสุขสบายและในยามเดือด
ร้อน²²⁹ และบรรดาผู้ข่มโทษ และบรรดาผู้ให้อภัยแก่เพื่อนมนุษย์
และอัลลอฮ์นั้นทรงรักผู้กระทำดีทั้งหลาย”

(สุเราะฮ์อาละอิมรอน: 134)

อิบนุ กะษีร์ (Ibn Kathīr, 1999-1420: 2/119) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์
ﷻ ได้ดำรัสถึงคุณลักษณะของชาวสวรรค์ นั่นคือผู้ที่บริจาคทั้งในยามเคราะห์ร้ายหรือสะดวกสบาย
ในยามที่เข้มแข็งหรืออ่อนแอ ทั้งในยามสุขภาพดีหรือเจ็บป่วย และในทุกๆสถานการณ์”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ทุกช่วงเวลาสำหรับผู้มีศรัทธานั้นมี
คุณค่ายิ่ง ถ้าหากว่ารู้จักการบริหารเวลาให้เกิดประโยชน์ด้วยการบริจาคในหนทางของอัลลอฮ์ ﷻ
และโองการนี้ยังกล่าวถึงช่วงเวลาที่มีคุณค่าของการอดทนและการรู้จักให้อภัยซึ่งกันและกันด้วย

²²⁷ รำลึกถึงอัลลอฮ์ด้วยการกล่าว “ลาอิลาฮะอิลลัลลอฮ์” “อัลฮัมดุลิลลาฮ์” การให้เกียรติและการให้ความบริสุทธิ์อย่างมากมาย ทั้ง
ในเวลากลางคืน กลางวัน ยามเดินทาง และยามพำนัก

²²⁸ การที่กล่าวถึงเวลาทั้งสองก็เพราะมันเป็นเวลาที่ประเสริฐยิ่ง โดยมีมะลาอิกะฮ์ได้ลงมาในเวลาดังกล่าว

²²⁹ คือในยามมั่งมี และในยามพืดเคือง

พระองค์ดำรัสไว้อีกว่า

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾

(سورة الحجرات: 10)

ความว่า “แท้จริงบรรดาผู้ศรัทธาเป็นพี่น้องกัน²³⁰ ดังนั้นพวกเจ้าจงไกล่เกลี่ยประนีประนอมกันระหว่างพี่น้องทั้งสองฝ่ายของพวกเจ้า²³¹ และจงยำเกรงอัลลอฮ์เถิด เพื่อว่าพวกเจ้าจะได้รับความเมตตา”

(สุเราะฮ์อัลหุญรุต: 10)

อัญญาชะบะรีย (al-Tabariy, 2000-1420: 22/297) ได้อธิบายว่า: “ผู้ศรัทธานั้นเป็นพี่น้องกันในทางศาสนา และเมื่อใดที่มีการต่อสู้หรือทะเลาะระหว่างพี่น้องทั้งสองฝ่าย ก็ให้ผู้นำมุสลิมเกลี้ยกล่อมโดยชักนำไปสู่บัญญัติของอัลลอฮ์ ﷻ และเราะซูล ﷺ และจงเกรงกลัวต่ออัลลอฮ์ ﷻ ด้วยการปฏิบัติในสิ่งที่เป็นข้อบังคับต่างๆ ในการประนีประนอมระหว่างพี่น้องที่ทะเลาะกันและห่างไกลจากสิ่งที่เป็นความชั่วทั้งหลายเพื่อว่าจะได้รับความเมตตาจากพระองค์

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ในเวลาที่พี่น้องมุสลิมทะเลาะกันจะต้องนำบัญญัติของอัลลอฮ์ ﷻ และศาสนทูต ﷺ มาไกล่เกลี่ยประนีประนอมเพื่อก่อให้เกิดความรักความเข้าใจ การรู้จักให้อภัยซึ่งกันและกันซึ่งนำมาสู่ความเมตตาจากพระองค์

ดังนั้นการบริหารเวลาด้านหลักคุณธรรมจริยธรรมถือเป็นมิติจำเป็นเหนือมุสลิมทุกคนจะต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม การตักเตือนกันและกันเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจทั้งระดับปัจเจกบุคคลและสังคม ดังหะดีษได้กล่าวถึงมิติของการตักเตือนกันและกันซึ่งอิบนุอุมร์ رضي الله عنه ได้เล่าว่า ศาสนทูต ﷺ ได้จับไหล่ฉันแล้วกล่าวว่า

((كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ أَوْ عَابِرُ سَبِيلٍ))

ความว่า “จงทำตัวดังคนแปลกหน้าในโลกนี้ หรือเป็นเสมือนผู้เดินทาง (พเนจร)”

((وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَقُولُ إِذَا أَمْسَيْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الصَّبَاحَ وَإِذَا أَصْبَحْتَ

فَلَا تَنْتَظِرِ الْمَسَاءَ وَخُذْ مِنْ صِحَّتِكَ لِمَرْضِكَ وَمِنْ حَيَاتِكَ لِمَوْتِكَ))

(أخرجه البخاري، 1419: 6416)

ความว่า “และอิบนุอุมร์ رضي الله عنه กล่าวแก่ผู้ฟังว่า “ถ้าท่านอยู่ในช่วงเวลาค้างอย่าได้รอถึงรุ่งเช้า ถ้าท่านอยู่ในช่วงเช้าก็อย่าได้รอจนถึงเวลาเย็น จงใช้ (เวลาเพื่อประโยชน์ด้วยการประกอบศาสนกิจ)

²³⁰ ความเป็นพี่น้องกันในหมู่มุสลิมมุอิมินนั้น ผลที่จะติดตามมาก็คือ ความรักใคร่ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกัน นี่คือนัยแห่งความหมายหลักของมุอิมินผู้ศรัทธา ในอายะฮ์เป็นการบ่งชี้ว่าการเป็นพี่น้องกันในอิสลามนั้นเข้มข้นกว่าการเป็นพี่น้องทางสายเลือดหรือวงศ์ตระกูล.

²³¹ คืออย่าให้การแตกแยกเข้ามามีบทบาท และอย่าให้การเกลียดชังระหว่างกันเข้ามาสิงอยู่ในหมู่คณะ.

ในขณะที่ท่านมีสุขภาพแข็งแรงดีก่อนที่จะเจ็บป่วย และจงใช้
(เวลาเพื่อประโยชน์ด้วยการประกอบศาสนกิจ) ในชีวิตท่านก่อนที่
ท่านจะสิ้นลมหายใจ”

(บันทึกโดย al-Bukhārī, 1419: 6416)

อิบนุ หะญูร อัลดัสเกาะลานีย์ (‘Ibn Hajr al-‘Asqālānī, n.d.: 18/224) ได้
อธิบายไว้เกี่ยวกับประโยคเปรียบเทียบ (كلام التشبيه) ซึ่งได้มีการจำแนกดังต่อไปนี้ : “อัสตีบีย ได้
กล่าวถึงประโยคแรก (فَلَا تَنْتَظِرِ الْمَسَاءَ) وَلَا تَنْتَظِرِ الصَّبَاحَ وَإِذَا أَصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الْمَسَاءَ) คือ ท่านจงเดิน
ต่อไปอย่าท้อถอย ดังนั้นแท้จริงถ้าหากท่านยุติไม่เดินต่อ เท่ากับท่านได้ปล่อยเวลาให้หมดไปโดยเปล่า
ประโยชน์ และท่านจะพบหายนะหรืออันตรายในหุบเขาดังกล่าว (นั่นคือเป็นการเปรียบเทียบหุบเขา
กับคุณยาที่ท่านกำลังผจญภัยอยู่) และรายงานของลัษษ ในประโยคที่สอง (وَخُذْ مِنْ صِحَّتِكَ لِمَرْضِكَ)
وَخُذْ مِنْ صِحَّتِكَ لِمَرْضِكَ) คือ การสละส่วนในขณะที่มีสุขภาพแข็งแรงดีนั้นด้วยการ
สวามิภักดิ์ต่ออัลลอฮ์ ﷻ (ในสิ่งที่พระองค์ทรงบัญชาใช้และสิ่งต้องห้าม) โดยพิจารณาหากมั่นใจว่ามี
ความสะเพร่าบกพร่องในขณะเจ็บป่วยไม่สามารถทดแทนในความบกพร่องนั้นได้ ส่วนในประโยคที่
สาม (وَمِنْ حَيَاتِكَ لِمَوْتِكَ) ในรายงานของลัษษ เพิ่มเติมว่า “مَا اسْمُكَ غَدًا” لَا تَنْتَظِرِ يَا عَبْدَ اللَّهِ مَا اسْمُكَ غَدًا”
(ดังนั้นแท้จริงท่านจะไม่พบตัวท่าน โอ้อาวของอัลลอฮ์ ﷻ อะไรคือชื่อของท่านในวันพรุ่งนี้) นั่นคือ
ท่านจะถูกเรียกว่าผู้อัปโชคหรือผู้รับโชคลาก? ทั้งๆที่ไม่มีโอกาสเลือกฐานะชื่อใดเป็นการเฉพาะ และ
มันไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด (เพราะท่านได้ตายจากโลกนี้ไปเสียแล้ว)”

ดังนั้น จากหะดีษและคำอธิบายข้างต้นนั้นสามารถนำมาวิเคราะห์และจำแนกทักษะ
การบริหารชีวิตในด้านหลักคุณธรรมจริยธรรมได้ดังต่อไปนี้

1) ประโยคที่หนึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้ช่วยเสริมสร้างทักษะให้กับวิถีชีวิตของแต่ละ
บุคคลให้รู้จักการสร้างขวัญกำลังใจ อย่าท้อถอย ต่อสู้กับอารมณ์ใฝ่ต่ำและอุปสรรคในการดำเนินชีวิต
เพื่อใช้เวลาบนโลกนี้ให้คุ้มค่าด้วยการสั่งสมความดีเพื่อโลกหน้า

2) ประโยคที่สองทำให้รู้จักการใช้ทักษะในการบริหารเวลาให้ตรง และเหมาะสมตาม
สภาพของแต่ละบุคคล สังคม และบริบทที่มีความเป็นเทคโนโลยีหรือสื่อไฮเทคต่างๆที่มีความ
หลากหลายในวิถีชีวิตมนุษย์ที่กำลังเผชิญอยู่ในภาวะสังคมโลกปัจจุบัน

3) ประโยคที่สามสามารถสร้างทักษะพลังทางความคิด รู้จักใช้ปัญญาไตร่ตรองถึง
เป้าหมายของชีวิตที่แท้จริงว่าโลกหน้าคือความสำเร็จที่ยั่งยืน ส่วนโลกนี้เป็นแค่เพียงทางผ่านซึ่งใน
ระหว่างนี้ต้องพยายามสะสมเสียบางความดีให้มากที่สุดโดยนำเอารูปแบบวิถีชีวิตของความเป็นมุสลิม
มาปฏิบัติใช้ให้มีความถูกต้องและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับตนเองและสังคม

ดังนั้น กล่าวสรุปได้ว่าการบริหารเวลาด้านหลักคุณธรรมจริยธรรมด้วยการอาศัย
ทักษะในด้านต่างๆ และรู้จักนำทักษะเหล่านั้นมาบริหารการดำเนินชีวิตจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ
ตนเองและสังคมโดยรวมและจะนำพาชีวิตไปสู่ความเป็นเลิศและประสบความสำเร็จทั้งโลกนี้ และโลก
หน้าได้อย่างคุ้มค่า ปลอดภัยและมีความเป็นปกติสุขได้ในที่สุด

4.2 คุณลักษณะของเวลา

เวลาเป็นตัวแปรอิสระที่ขับเคลื่อนทุกสรรพสิ่งให้โคจรไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง บางอย่างเลื่อนหายไปตามพลวัตของห้วงเวลาและมีบางอย่างถูกบังเกิดทดแทนสิ่งที่เลื่อนหายไป ชีวิตแล้วชีวิตเล่าที่จากไปกลับถูกทดแทนด้วยชีวิตใหม่ที่ต่างกัน เวลาที่ผ่านมากับชีวิตที่ดำเนินอยู่รวมถึงมิติต่างๆ ของเวลาที่กำลังมุ่งหน้าไปเผชิญกับมัน สำหรับมนุษย์มันคือความท้าทายที่น่าอัศจรรย์ใจซึ่งมันอาจเป็นความดีที่ต้องเผชิญหรืออาจเป็นความชั่วที่ต้องประสบกับมัน อะบุลหะสัน อันนัควีย์ ('Abu al-Hasan al-Nadwī. 1994: 4/536) ได้กล่าวถึงนัยอธิบายโองการแรกของสุเราะฮ์อัลศุรว่า: “ขอสาบานด้วยกาลเวลา กล่าวคือที่ผ่านมาในทุกมิติของชีวิตซึ่งมนุษย์เป็นผู้ออกแบบที่มาของความล้มเหลว และคำว่า (عَصْرٌ) คือทุกช่วงที่ไม่จำกัดขอบเขตของเวลาระหว่างที่ผู้คนจากไปและกลายเป็นสูญพันธุ์” กล่าวคือมนุษย์คือผู้ออกแบบชีวิตในแต่ละช่วงเวลาเพื่อตอบสนองเจตนารมณ์ที่ตนเองปรารถนาจะให้ความล้มเหลวหรือสร้างความล้มล้ำค่าขึ้นอยู่กับการบริหารเวลาที่ดี และคุณลักษณะของเวลาสามารถจำแนกได้ 2 ประเด็นหลักดังนี้

4.2.1 เป็นสิ่งมีค่าที่สุดที่มนุษย์มี

สิ่งที่กระบวนความคิดส่องให้เห็นถึงคุณค่าของเวลาคือมิติต่างๆ ของเวลาที่ผ่านมาซึ่งไม่สามารถย้อนอดีตเพื่อกลับไปแก้ไขหรือปรับแต่งหากมันได้สร้างความบกพร่องให้แก่ชีวิต ไม่สามารถย้อนกลับไปทวงคืนความหนุ่มและความร่ำรวยที่ผ่านมา ไม่สามารถกลับไปหยิบฉวยผลกำไรที่แรงกล้าเพื่อมาใช้ในช่วงเวลาที่อ่อนแอ และไม่มีความเจ็บป่วยที่กำลังประสบอยู่แลกกับการมีสุขภาพที่ดีในอดีตที่ผ่านมา ดังสายรายงานจากอิมามอิบน์อบาส رضي الله عنه ศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวตักเตือนแก่ผู้ชายคนหนึ่งว่า

((إِعْتَنِمَ حَمْسًا قَبْلَ حَمْسٍ: شَبَابُكَ قَبْلَ هَرَمِكَ وَ صِحَّتِكَ قَبْلَ سَقَمِكَ
وَ غِنَاكَ قَبْلَ فُقْرِكَ وَ فَرَاغِكَ قَبْلَ شَعْلِكَ وَ حَيَاتِكَ قَبْلَ مَوْتِكَ))

(أخرجه الحاكم، 1411: 7846)

ความว่า “จงฉวยโอกาสปฏิบัติทำประการก่อนที่ห้าประการจะมาถึง วัยหนุ่มของท่านก่อนวัยชราจะมาหา สุขภาพที่ดีของท่านก่อนความเจ็บป่วยจะมาหา ความร่ำรวยของท่านก่อนที่ความยากจนจะมาหา เวลาว่างของท่านก่อนภารกิจที่ยุ่งได้มาหา และการมีชีวิตของท่านก่อนความตายจะมาหา”

(บันทึกโดย al-Hākim, 1411: 7846)²³²

²³² อัลบานีย์ชี้ขาดว่าเศาะฮ์ิฮใน Ṣaḥīḥ al-Targhīb wa al-Tarhīb เล่ม 3 หน้า 168 เลขที่ 3355 และมีบันทึกโดยอัลบัยหะกี๊ยเช่นกันใน Sh‘ab al-‘Imān เล่ม 7 หน้า 263 เลขที่ 10248.

จะเห็นได้ว่าหะดีษข้างต้นย้ำเตือนให้ตระหนักถึงโอกาสที่ต้องรีบไขว่คว้าเพราะเมื่อมันผ่านพ้นไปแล้วไม่สามารถเรียกคืนและย้อนกลับไปหามัน พยายามบริหารเวลาในการปฏิบัติคุณความดีต่างๆ ให้มากมายด้วยโอกาสของความหนุ่ม การมีสุขภาพที่ดี มีความร่ำรวย ยังมีเวลาว่าง และยังมีชีวิตอยู่เพราะเมื่อความโปรดปรานเหล่านี้ผ่านพ้นอายุไปตามกาลเวลา การปฏิบัติคุณความดีต่างๆ ย่อมบกพร่องและขาดทุนอย่างแน่นอน เมื่อความตายมาถึงไม่สามารถร้องขอประวิงเวลาอีกต่อไป

ดังพระองค์ดำรัสว่า

﴿وَلَنْ يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجْلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾

(سورة المنافقون: 11)

ความว่า “และอัลลอฮ์จะไม่ประวิงเวลาให้แก่ชีวิตใด เมื่อวาระแห่งความตายของมันมาถึงแล้ว และอัลลอฮ์ทรงตระหนักยิ่งในสิ่งที่พวกเจ้ากระทำ”

(สุเราะฮ์อัลมุนาฟิฎูน: 11)

อิบน์ กะษีร์ (*Ibn Kathīr, 1999-1420: 8/133) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์จะไม่ทรงผ่อนผันแก่คนหนึ่งคนใดหลังจากที่เวลาแห่งความตายมาถึงเขาเพราะพระองค์ทรงรู้ดีและทรงตระหนักยิ่งต่อบุคคลซึ่งหากประวิงเวลาไว้เขาย่อมกลับมาทำความชั่วอีกเช่นเคย”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่าพระองค์ทรงรู้ดีในสิ่งที่พวกเขาเรียกร้องขอแต่พระองค์ทรงตระหนักยิ่งกว่าว่าความจริงพวกเขาไม่กระทำตามสิ่งที่ร้องขอไว้อย่างแน่นอน เป็นความน่าแปลกใจสำหรับความคิดของมนุษย์ ยูสุฟ อัลเกาะเราะฎอวียี (Yūsuf al-Qaradāwīy, 1992: 11) ได้กล่าวถึงความเพ้อฝันของมนุษย์ว่า: “เมื่อความตายมาถึงมนุษย์หันหลังให้กับโลกนี้และมุ่งสู่โลกหน้า เขาจะไฝ่ฝันว่าหากเขาได้รับโอกาสอีกครั้งหนึ่งและได้รับการประวิงเวลาไปอีกนิดหนึ่งเพื่อที่เขาจะได้ปรับปรุงแก้ไขในสิ่งที่ได้ทำให้เสียหายและชดเชยในสิ่งที่พลาดโอกาสไป” เป็นความเพ้อฝันที่ไร้ปัญญา สิ้นดีและความตายเปรียบได้ดั่งเส้นชัยที่ทุกคนต้องก้าวไป จะช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับพระประสงค์ของพระองค์ แต่สิ่งที่จะต้องคำนึงคือเวลาที่ทุกคนกำลังอยู่ในลู่วิ่งได้ใช้ความพยายาม ความมุมานะ ความตั้งใจและไฝ่หาความสำเร็จเพียงใด เส้นขอบลู่วิ่งเปรียบดั่งกรอบแห่งบัญญัติของพระองค์ หากวิ่งนอกลู่วิ่งย่อมประสบความพ่ายแพ้และขาดทุนและหากวิ่งตามกรอบโอกาสประสบชัยชนะและความสำเร็จย่อมมีสูง การเล็งเห็นคุณค่าของเวลาและการรู้จักบริหารเวลาให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตคือส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนชีวิตให้มุ่งไปสู่ความสำเร็จตามเจตนารมณ์ของเป้าหมายที่ตั้งไว้

เมื่อโลกหน้ามาถึงทุกๆ ชีวิตได้รับผลตอบแทนตามที่เขาได้ขวนขวายไว้ ชาวสวรรค์ได้เข้าสวรรค์และชาวนรกได้เข้านรก ถึงเวลานั้นชาวนรกยังไฝ่ฝันอีกว่า หากพวกเขาได้มีโอกาสกลับมาบริหารชีวิตที่ถูกกำหนดด้วยหน้าที่อีกสักครั้งเพื่อพวกเขาได้เริ่มต้นใหม่ในการประกอบกิจการงานที่ดี แต่มันช่างไกลชะเหลือเกินในการเรียกร้องสิทธิดังกล่าว เพราะเวลาของการประกอบกิจการงานหมดลงและเวลาของการตอบแทนก็ได้มาถึงแล้ว (Yūsuf al-Qaradāwīy, 1992: 11) เป็นการบริหารจัดการใต้สำนึกที่ล้มเหลวด้วยการเรียกร้องสิทธิที่ไร้แก่นสารเพราะเวลาและสิทธิของพวกเขาถูกปล่อยทิ้งในตอนที่ยังมีโอกาสอยู่บนโลกนี้ เป็นความขาดทุนที่หมดโอกาสลงทุนใหม่อีกครั้ง

พระองค์ดำรัสว่า

﴿وَهُمْ يَصْطَرِحُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ
 أَوْ لَمْ نُعَمَّرْكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ
 مِنْ نَصِيرٍ﴾

(الفاطر: 37)

ความว่า “และพวกเขาจะตะโกนอยู่ในนรกนั้นว่า ข้าแต่พระเจ้าของเรา ขอพระองค์ได้ทรงโปรดนำเราออกไป เพื่อเราจะได้ประกอบการทำงานที่ดีอื่นจากที่เราได้ปฏิบัติไปแล้ว และเรามีได้ให้อายุของพวกเจ้ายืนนานพุดอกหรือ เพื่อผู้ที่ใคร่ครวญจะได้รำลึกถึงข้อตักเตือนและ (ยิ่งกว่านั้น) ได้มีผู้ตักเตือนมายังพวกเจ้าแล้ว ดังนั้นพวกเจ้าจึงลืมนสติ เกิด เพราะสำหรับบรรดาผู้ธรรมนั้นจะไม่มีผู้ช่วยเหลือ”

(อัลฟาฏีร: 37)

อิบน์ กะษีรฺ (‘Ibn Kathīr, 1999-1420: 6/552-553) ได้อธิบายว่า: “พวกเขาได้เรียกร้องต่อพระองค์ด้วยน้ำเสียงของพวกเขา เป็นการร้องขอกลับมาโลกนี้อีกครั้งเพื่อพวกเขาได้ประกอบกิจการงานอื่นที่นอกเหนือจากที่เคยปฏิบัติ และพระองค์ทรงรู้ดีหากส่งพวกเขากลับมาโลกนี้ย่อมกลับมาประกอบกิจการฝืนอีก แท้จริงพวกเขาคือบรรดาผู้โง่กบ ด้วยเหตุดังกล่าวพระองค์จึงไม่ตอบรับการร้องขอของพวกเขา”

จากโองการและคำอธิบายบ่งชี้ให้รู้ว่าเวลาที่ใช้ชีวิตอยู่บนโลกนี้มันมีคุณค่ามากมายสามารถนำความปลอดภัยในโลกหน้าได้อย่างแท้จริง การบริหารช่วงเวลาต่างๆ เพื่อประกอบคุณความดีคือกุญแจสำคัญที่จะไขความสำเร็จให้แก่ชีวิต มันเป็นความเกินพอสำหรับเวลาที่พระองค์ทรงโปรดปรานให้ไว้บนโลกนี้เพื่อผู้ที่รู้จักใคร่ครวญได้สร้างจิตสำนึกในการประกอบความดีงามที่อยู่ภายใต้บัญญัติของพระองค์

รายงานจากอะบิฮุร็อยเราะฮฺ رضي الله عنه ศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวเตือนสติไว้ว่า
 ((أَعْدَزَ اللَّهُ إِلَىٰ أَمْرِي أَحْرَ أَجَلَهُ حَتَّىٰ بَلَغَهُ سِتِّينَ سَنَةً))

(أخرجه البخاري، 1419: 6419)

ความว่า “อัลลอฮ์ทรงรับข้อแก้ตัวของบุคคลจนเขามีอายุถึง 60 ปี”

(บันทึกโดย al-Bukhārī, 1419: 6419)

อิบน์ หะญัรฺ อัลอัศเกาะลานีย์ (‘Ibn Hajr al-‘Asqalānīy, n.d.: 18/229) ได้อธิบายว่า “ข้อแก้ตัวคือการขจัดอุปสรรคในสิ่งที่ผิดพลาด กล่าวคือหมดโอกาสแก้ตัวตั้งเช่นหากยืดเวลาอายุให้อีกฉันจะทำตามสิ่งที่ถูกบัญชาไว้ พระองค์ทรงยืดเวลารับข้อแก้ตัวของเขาไว้แล้วเมื่อครั้งอยู่โลกนี้ซึ่งเขาเองสามารถกระทำได้แต่เขาก็ไม่ได้กระทำ”

จากหะดีษและคำอธิบายดังกล่าวข้างต้นบ่งชี้ให้เห็นถึงระยะเวลาที่พระองค์ทรงเมตตาเพื่อหวังการแก้ตัวของแต่ละบุคคลสำหรับผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบที่พระองค์ทรงกำหนดไว้ ยูซุฟ อัลเกาะเราะฮฺอูวีย์ (Yūsuf al-Qaradāwīy, 1992: 11) ให้ทัศนะมุมมองว่า: “ด้วยอายุถึง 60 ปีซึ่งถือเป็นจำนวนที่เพียงพอสำหรับผู้เพิกเฉยละเลยที่จะตื่น สำหรับผู้เตลิดไปที่จะกลับมา และสำหรับผู้

ล่องละเมิดที่จะขอลูแกโทษ” ดังนั้นเวลาเป็นทรัพยากรธรรมชาติอันล้ำค่าที่พระองค์ทรงให้มาเพื่อเป็นตัวแปรชีวิตสำหรับมนุษย์ได้อำนวยประโยชน์จากมัน เวลาไม่เคยหมดแต่ที่หมดคือสิ่งที่สร้างปฏิกริยาอยู่กับมัน ผ่านแล้วก็ผ่านไปและเวลาใหม่มาแทนที่ซึ่งไม่อาจทดแทนได้เหมือนดั่งวันวานที่ผ่านมา

ตั้งคำพังเพยได้สาธยายว่า

(إِنَّا لَنَفْرَحُ بِالْأَيَّامِ نَقَطْعُهَا وَكُلُّ يَوْمٍ مَضَى نَقْصٌ مِنَ الْأَجَلِ)

มีใจความว่า “อันความสุขสำราญในแต่ละวันที่เราโอบฉวย และทุกวันที่ผ่านชีวิตเหลือน้อยลงไปทุกที”

กล่าวคือ มิติแห่งเวลาปรากฏเรื่องราวและสิ่งต่างๆ ที่มีความน่าประหลาดใจ เวลาที่ผ่านพ้นมนุษย์ได้รับความสุขสำราญโดยคิดว่ามันคือกำไรชีวิตพร้อมทั้งความจริงแล้วอายุได้สูญหายไปและแท้จริงมนุษย์ย่อมอยู่ในความขาดทุน (Fakhr al-Dīn al-Rāzīy, 1992-1412: 32/621)

4.2.2 ผ่านไปอย่างรวดเร็วและไม่ถูกทดแทน

มิติของเวลาอีกคุณลักษณะหนึ่งทีถือเป็นแก่นแท้ของมันคือผ่านไปอย่างรวดเร็วและไม่ถูกทดแทน จากหนังสือ *al-Wakt fī Hayāt al-Muslim* กล่าวถึงคุณลักษณะของเวลาว่า “มันผ่านไปเหมือนก้อนเมฆที่ลอยผ่านพื้น วิ่งไปเหมือนกระแสนลม ไม่ว่าจะเป็นเวลาแห่งความสุขและยินดีหรือเวลาแห่งความโศกเศร้าเสียใจก็ตาม แม้ว่าวันเวลาแห่งความสุขจะผ่านไปเร็วกว่าและวันเวลาแห่งความทุกข์โศกจะดำเนินไปอย่างช้าๆ และหนักหน่วง นั่นเป็นเพียงในความรู้สึกของผู้ประสบเท่านั้น ไม่ใช่เป็นความจริง กวีท่านหนึ่งร้อยเรียงว่า..

مَرَّتْ سِنِينَ بِالْوَصَالِ وَبَاهُنَا
فَكَأَنَّهَا مِنْ قَصْرِهَا أَيَّامٌ
ثُمَّ انْتَنَتْ أَيَّامٌ هَجْرٍ بَعْدَهَا
فَكَأَنَّهَا مِنْ طُولِهَا أَعْوَامٌ
ثُمَّ انْقَضَتْ تِلْكَ السُّنُونُ وَأَهْلَهَا
فَكَأَنَّهَا وَكَأَنَّهُمْ أَحْلَامٌ

มีใจความว่า “หลายปีแห่งความจำพราวและรำพึงได้ผ่านพ้น ดุจดั่งวันวานเพิ่งผ่านมา แล้วดวงจิตคิดถึงคะนึงหา ดุจด่านกาลเวลามานานปี สิ้นชีวิและสิ้นกาล ดุจดั่งความฝันแห่งรัตติกาลที่ผ่านไป”

(Yūsuf al-Qaradāwīy, 1992: 9)

จากบทกวีที่กล่าวมาข้างต้นจึงสามารถพรรณนาได้ว่าเวลาที่ผ่านพ้นแม้ว่ามันจะมอบความสุขและสมหวังมาให้หรือสร้างความเศร้าโศกและสิ้นหวังเพียงใด แต่สิ่งที่สามารถสัมผัสได้ถึงแก่นแท้ของมันคือผ่านไปอย่างไร้สติ แม้อยากกลับไปเก็บเกี่ยวสิ่งดีๆ ที่ผ่านมาหรือหวนกลับไปเพื่อแก้ไขความสูญเสียต่างๆ นานา แต่ก็พบว่ามันแค่ความทรงจำที่จำพราวและจากเราไป ไม่หวนกลับคืนมา โอ้! อนิจจาช่างไร้วาสนาสำหรับผู้ไร้แก่นสารซึ่งความดั่งาม ยุสุฟ อัลเกาะเราะฮ์อูวีย (Yūsuf al-Qaradāwīy, 1992: 9) ให้ทัศนะแนวคิดว่า: “แม้ว่าอายุขัยของมนุษย์ที่ใช้ชีวิตอยู่บนโลกนี้จะยืนยาวเพียงใด²³³ แต่มันสั้นนักหากความตายคือจุดจบของทุกๆ ชีวิต”

ตั้งกวีนิพนธ์ร้อยเรียงไว้ว่า

²³³

กล่าวคือตามความรู้สึกนึกคิดที่เป็นปกติวิสัยธรรมชาติของมนุษย์.

وَإِذَا كَانَ آخِرُ الْعُمْرِ مَوْتًا فَسَوَاءٌ قَصِيرٌ وَالطَّوِيلُ

มีใจความว่า “หากบั้นปลายของอายุคือความตาย ไม่ว่าจะสั้นหรือยาวก็เท่ากัน”

กล่าวคือเมื่อความตายมาถึง ช่วงเวลาหลายปีที่ดีำเนินชีวิตอยู่จะย่นเข้ามาจนเปรียบเทียบได้ตั้งเวลาเพียงชั่วครู่ที่ผ่านไปเหมือนสายฟ้าแลบ ได้มีเรื่องเล่าที่กล่าวถึงศาสนทูตนูหฺ عليه السلام ในขณะที่มะลาอิกะฮฺแห่งความตายได้มาหาเพื่อเอาวิญญาณของท่านหลังจากที่เวลาผ่านไปมากกว่า 1000 ปี ซึ่งเป็นเวลาที่ท่านอยู่ก่อนและหลังเกิดน้ำท่วมใหญ่ขึ้นในโลก มะลาอิกะฮฺกล่าวว่า โอ้ศาสนทูต ผู้ซึ่งมีอายุยืนยาวที่สุด ท่านรู้สึกเช่นไรกับโลกนี้? ท่านตอบว่า เปรียบตั้งบ้านหลังหนึ่งที่มี 2 ประตู ฉะนั้นเข้ามาทางประตูหนึ่งและออกไปอีกทางประตูหนึ่ง”

พระองค์ดำรัสถึงประหนึ่งความเร็วของวันเวลาว่า

﴿كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبُثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا﴾

(سورة النازعات: 46)

ความว่า “วันที่พวกเขาจะเห็นมัน (วันสิ้นโลก) ประหนึ่งว่าพวกเขา มิได้พำนักอยู่โลกนี้ เว้นแต่เพียงช่วงเวลาค่าหนึ่งและเช้าหนึ่งของมันเท่านั้น”

(สุเราะฮฺอันนาซียาต: 46)

อัญญาอะบะรียฺ (al-Ṭabarī, 2000-1420: 24/214) ได้อธิบายว่า: “เปรียบตั้งพวกเขาอ้างเท็จต่อวันกียามะฮฺ เมื่อมันปรากฏขึ้นซึ่งความน่ากลัวอันใหญ่หลวงแก่สายตาทูกเขาจนรู้สึกเหมือนกลัวว่าพวกเขา มิได้พำนักอยู่โลกนี้ เว้นแต่เพียงช่วงเวลาค่าหนึ่งและเช้าหนึ่งของมันเท่านั้น”

จากโองการและคำอธิบายบ่งชี้ให้รู้ว่าวันสิ้นโลกคืออายุของเวลาที่มนุษย์ใช้ชีวิตอยู่บนโลกนี้แม้มนุษย์บางจำพวกไม่เชื่อ แต่สำหรับมุสลิมมันคือวันแห่งสัจธรรมเป็นวันที่มุสลิมเฝ้ารอด้วยหัวใจที่เปี่ยมด้วยความศรัทธาซึ่งเป็นวาระสิ้นสุดของโลกนี้อย่างถาวร การบริหารเวลาแห่งชีวิตด้วยการสะสมความดีงามคือวิสัยทัศน์ของมนุษย์ที่มองการไกล กล่าวคือเล็งเห็นคุณค่าอันสถาพรในโลกหน้าและเล็งเห็นความสำคัญของเวลาที่ไม่อาจทดแทนหากมันได้ผ่านเลยไปโดยไม่ทันสร้างสมคุณงามความดี ฎ็อนฏ็าวียฺ²³⁴ (Ṭanṭāwīy. n.d.: 1/4562) ได้กล่าวถึงนัยความหมายที่ชี้ให้เห็นความสำคัญในแต่ละมิติของเวลาที่ปรากฏขึ้นว่า: “เป็นอุทาหรณ์ที่บ่งชี้อย่างชัดเจนถึงความเกรียงไกรแห่งเดชานุภาพของพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ และเหตุการณ์ในช่วงเวลาต่างๆ ที่มนุษย์ได้ประจักษ์แก่สายตาและรับรู้เหตุการณ์เหล่านั้นได้จากผู้อื่น พวกเขาได้เห็นกันแล้วที่ร่ำรวยกลายเป็นคนยากจน แข็งแรงกลายเป็นอ่อนแอ สุขใจแล้วกลายเป็นความโศกเศร้า ขอพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ โปรดประทานเมตตาแต่กวีร้อยเรียงที่ว่า

أَشَابَ الصَّغِيرُ وَأَفَى الْكَبِيرُ كَرَّ الْعَدَاةُ وَمَرَّ الْعَشِي

มีใจความว่า “ผู้เยาว์เป็นหนุ่มและผู้ใหญ่ได้ดับสิ้น ยามเช้าเวียนมาและค่ำคืนได้ผ่านไป”

234

คือ มุหัมมัด สัยยิด อะฎ็อยะฮฺ ฎ็อนฏ็าวียฺ เกิดในปีฮิจเราะฮฺศักราชที่ 1346 เป็นอุละมาอ์มหาวิทยาลัยอัลอัซฮัร สายอะฮฺลิสุนนะฮฺวัลญะมาอะฮฺ อัชชาฟีอี๋ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮฺศักราชที่ 1431.

4.3 หน้าที่ของมุสลิมกับการบริหารเวลา

การบริหารเวลาคือการจัดการวิถีการดำเนินชีวิตที่มีปฏิสัมพันธ์กับช่วงต่างๆ ของเวลาซึ่งชีวิตจะประสบความสำเร็จหรือกระทบความล้มเหลวส่วนสำคัญมาจากการบริหารเวลาอย่างมีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตและเข้าใจระบอบต่างๆ ด้วยบัญญัติอิสลาม กล่าวได้ว่าการบริหารเวลา คือหน้าที่จำเป็นสำหรับมุสลิม การปลูกฝังจิตวิญญาณแห่งศรัทธาและปฏิบัติตนด้วยหลากหลายความดีงามนั้นคือการสร้างผลกำไรและลดภาวะความขาดทุนออกจากการบริหารจัดการเวลาได้ อะหมัด อัศศอวีรี ('Ahmad al-Ṣāwīy, 1993-1414: 4/471) ได้กล่าวถึงนัยเหตุผลความสัมพันธ์ของมนุษย์กับการบริหารเวลาว่า: “เพราะมนุษย์ทุกคนไม่พ้นไปจากความขาดทุนเนื่องจากความขาดทุนคือความสูญเปล่าของอายุซึ่งมนุษย์ทุกคนได้ใช้ช่วงเวลาที่ผ่านมาพ้นด้วยการประกอบความดีหรือกระทำความชั่ว หากบริหารเวลาเพื่อช่วยออมขาดทุนอย่างแน่นอน และหากบริหารเวลาเพื่อประกอบความดีที่นอกเหนือจากบัญญัติที่ถูกต้องบังคับใช้ เขาย่อมได้รับกำไรคุณความดีอันมากมาย” จึงเห็นได้ว่าสำหรับมุสลิมแล้วการสร้างความจำเริญและความสำเร็จนั้นส่วนสำคัญที่สุดต้องรู้จักการบริหารเวลาเพราะมุสลิมเชื่อว่าเวลาคือสภาวะที่ก่อให้เกิดความขาดทุนในแต่ละมิติของชีวิตมนุษย์ ดังนั้นการบริหารเวลาจึงเป็นทางออกและทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดในการขจัดความขาดทุน

4.3.1 เก็บบทเรียนและรู้เท่าทันถึงภัยที่ทำลายเวลา

เหตุการณ์และเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละมิติของชีวิตมันคือบทเรียนที่สามารถเก็บเกี่ยวมาวิเคราะห์และใคร่ครวญเพื่อนำมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในการบริหารจัดการชีวิตให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างลงตัว อิสลามเป็นระบอบแห่งการดำเนินชีวิตในทุกๆ มิติ อัลกุรอานเป็นรัฐธรรมนูญฉบับร่วมสมัยที่สมบูรณ์ซึ่งใช้เป็นทางนำในการบริหารจัดการชีวิต และแบบฉบับที่สำคัญซึ่งถือเป็นแบบอย่างอันทรงเกียรติคือแบบฉบับของศาสนทูต ﷺ การเก็บเกี่ยวบทเรียนชีวิตในแต่ละมิติของเวลาที่ผ่านมาสามารถเป็นเกราะป้องกันสำหรับผู้มีศรัทธาเพื่อรู้เท่าทันภัยที่ทำลายเวลา ความเพิกเฉยหรือความประมาทเป็นบ่อเกิดหนึ่งที่ทำลายเวลาให้สูญเปล่าและสร้างความขาดทุนให้แก่ชีวิต ดังรายงานจากอิบนุอับบาส رضي الله عنه ศาสนทูต ﷺ ได้กำชับในเรื่องนี้ว่า

((نَعْمَتَانِ مَغْبُوتَانِ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ الصَّحَّةُ وَالْفَرَاغُ))

(أخرجه البخاري، 1419: 6412)

ความว่า “มีความโปรดปรานอัลลอฮ์ 2 ประการ ที่มนุษย์มากมายปล่อยให้มันสูญเปล่าไปนั่นคือ การมีสุขภาพดี และการมีเวลาว่าง”

(บันทึกโดย al-Bukhārī, 1419: 6412)

อิบนุ หะญูร์ อัลอัศเกาะลานีย์ ('Ibn Hajr al-'Asqalānīy, n.d.: 18/219) ได้อธิบายว่า “บุคคลหนึ่งจะเป็นผู้มีเวลาว่างได้ต้องมีสุขภาพดีด้วย ดังนั้นเมื่อเขามีความพร้อมดังกล่าวก็จงป้องกันอย่าปล่อยให้เกิดความว่างเปล่าโดยไม่ได้ขอบุคคลในความโปรดปรานที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ

ทรงมอบให้ด้วยการปฏิบัติในคำสั่งใช้และห่างไกลจากคำสั่งห้าม ผู้ที่เพิกเฉยในเรื่องดังกล่าวคือผู้ที่ปล่อยให้มันสูญเปล่า และประโยคที่ว่า “ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ ” เป็นการบ่งชี้ว่าผู้ที่ป้องกันได้นั้นส่วนน้อย อิบน์ อัลญะซีเย กล่าวหาว่า ผู้ที่ได้ใช้เวลาว่างและสุขภาพดีของเขาเพื่อการภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ คือผู้ที่ได้รับความผาสุก และผู้ที่ได้ใช้มันทั้งสองเพื่อความชั่วต่ออัลลอฮ์ ﷻ คือผู้ที่สูญเปล่า”

จากหะดีษและคำอธิบายดังกล่าวข้างต้นบ่งชี้ให้เห็นถึงความโปรดปราน 2 ประการที่มนุษย์มากมายเพิกเฉย ไม่รู้ถึงความสำคัญของมันและไม่ได้ขอบคุณอัลลอฮ์ ﷻ อย่างแท้จริงต่อความโปรดปรานทั้ง 2 ประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีเวลาว่างซึ่งบางครั้งได้ถูกปล่อยให้ชีวิตผ่านมันไปทั้งที่ไม่มีคุณค่าใดๆ เกิดขึ้นเลย การใช้ชีวิตอยู่ในโลกนี้จำเป็นต้องรู้จักคุณค่าและทักษะการบริหารเวลาเพื่อสร้างสมคุณความดีให้เกิดประโยชน์สูงสุดในโลกหน้า โลกนี้จึงเป็นสถานที่ที่เกี่ยวเนื่องกับผลกระทบต่างๆ ซึ่งอาศัยช่วงเวลาที่ยังมีสุขภาพดีและเวลาว่างที่อำนวย โดยการบริหารจัดการเวลาแห่งชีวิตให้เป็นเลิศและคุ้มค่าที่สุด และมีการนิยามคำว่า الْفُرَاغُ (อัล-ฟะรอฆ/การมีเวลาว่าง) คือการว่างจากการงานและปัญหาอุปสรรคต่างๆ ทางโลกที่ขัดขวางบุคคลจากการเข้าไปวนอยู่กับกิจการที่สร้างสรรค์เขาในปรโลก²³⁵ (Yūsuf al-Qaradāwī, 1992: 10) ถือเป็นความประมาทของมนุษย์โดยแท้ที่ปล่อยให้ความโปรดปรานต่างๆ ที่พระองค์ประทานให้มาหลุดมือไปโดยไม่ฉวยโอกาสเพื่อสรรค์สร้างคุณความดีอันมากมายเนื่องจากไม่เข้าใจแก่นแท้ของโลกนี้และหันหลังให้กับชีวิตที่แท้จริงในโลกหน้า

พระองค์ดำรัสเพื่อบ่งบอกถึงลักษณะของผู้ที่เพิกเฉยไว้ว่า

﴿يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ﴾

(سورة الروم: 7)

ความว่า “พวกเขา (มนุษย์) รู้แต่เพียงผิวเผินในเรื่องการดำรงชีวิตในโลกนี้ และพวกเขาไม่คำนึงถึงการมีชีวิตในโลกหน้า”

(สุเราะฮ์อรูม: 7)

อัลบะฆะวะวี (al-Baghawī, 1997-1417: 6/262) ได้อธิบายว่า: “พวกเขาเพิกเฉยไม่สนใจและไม่คำนึงถึงโลกหน้า ไม่รู้จักใคร่ครวญและไม่ปฏิบัติเพื่อโลกหน้า”

จากโองการและคำอธิบายบ่งชี้ให้รู้ว่าการให้ความสำคัญและการใคร่ครวญเพื่อปฏิบัติในสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์เพื่อโลกหน้าคือเคล็ดลับในการขจัดความเพิกเฉยออกจากจิตใจของมนุษย์ ฟ้าครุดดีน อรรรอซีเย (Fakhr al-Dīn al-Rāziy, 1992-1412: 32/626) ได้กล่าวกระตุ้นถึงแนวความคิดสร้างความผูกพันกับโลกหน้าและหันหลังให้กับโลกนี้เป็นเคล็ดลับหนึ่งที่จะขจัดความเพิกเฉยว่า: “แก่นแท้ของความเป็นมนุษย์นั้นอยู่ในความขาดทุนและล้มเหลว และรับรองได้ว่าความจำเริญและความผาสุกของมนุษย์ขึ้นอยู่กับความรักที่ผูกพันกับโลกหน้าและหันหลังให้กับความหลงใหลของโลกนี้ จากนั้นมูลเหตุที่ชักนำไปสู่โลกหน้ามันเริ่มกลับ ส่วนมูลเหตุที่ชักนำไปสู่ความรักที่ผูกพันกับโลกนี้มันขัดแย้ง นั่นคือประสาทสัมผัสทั้งห้า อารมณ์ตัณหาและความมีโมโหโทสะ ด้วยเหตุนี้มนุษย์ส่วนมากต่างสาละวนด้วยความรักและหลงใหลในโลกนี้ที่ติดต่อกับการชวนชวายนมัน พวกเขาจึงตกอยู่ในวังวนแห่งความขาดทุนและความสูญเสียอันมีอาจทดแทนคุณค่าให้แก่ชีวิตได้”

²³⁵ คือ โลกหน้าหรือโลกอาคีเราะฮ์.

สัยยิด กุฎบ (Sayyid Qutb. 1994-1415: 6/3965) ได้อธิบายถึงมิติของการใคร่ครวญเพื่อขจัดความเพิกเฉยต่ออีกว่า: “พระเจ้าผู้ทรงอภิบาลได้กำหนดแนวทางที่มนุษย์สามารถรับรู้ด้วยจิตสำนึก เล็งเห็นคุณค่า ชั่งน้ำหนักความคิด ใช้หลักพิจารณาเข้าถึงบทบัญญัติและเข้าใจกฎหมายต่างๆ และทุกสิ่งที่เชื่อมโยงพวกเขากับพระเจ้า สรรพสิ่งหรือชีวิตผู้คน สามารถขับไล่ชีวิตออกจากอารมณ์ความต้องการหรือสร้างคุณประโยชน์ให้แก่ชีวิตโดยใช้บทบัญญัติและความเป็นธรรมภายในจิตใจของพวกเขาเป็นเครื่องตัดสินและยกระดับเครื่องหมายแห่งผู้ศรัทธาด้วยแนวทางที่ก่อให้เกิดคุณค่าแห่งชีวิตและยืนหยัดอยู่ในคุณค่าเหนือจิตสำนึกแห่งความโง่เขลาและใคร่พิการณามันอยู่ตลอดเวลา” จะเห็นได้ว่าความเพิกเฉยคือมิติหนึ่งของความประมาท²³⁶ การให้ความสำคัญ การสร้างความผูกพันกับโลกหน้า การหันหลังให้กับความหลงใหลในโลกนี้ และการใคร่ครวญ ถือเป็นปฏิกิริยาสำคัญที่มีส่วนช่วยให้สามารถรู้เท่าทันภัยทำลายเวลา

4.3.2 บริหารเวลาเพื่อประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม

การเสริมสร้างพลังขับเคลื่อนในวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชาติอิสลามให้เกิดเสถียรภาพนั้นถือเป็นหน้าที่จำเป็นอีกประการหนึ่งสำหรับมุสลิมต้องให้ความสำคัญเพราะมันคือความสำเร็จอันทรงค่าซึ่งให้บรรลุถึงเป้าหมายตามเจตนารมณ์แห่งอิสลาม สัยยิด กุฎบ (Sayyid Qutb. 1994-1415: 6/3967) ได้อธิบายว่า: “คุณค่าของความศรัทธาต้องอาศัยการขับเคลื่อน การปฏิบัติ การสร้างสรรค์และการฟื้นฟูมุ่งสู่แนวทางแห่งพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ไม่ใช่การเก็บตัวและปิดกั้นตนเองจากสภาพสังคม การมโนธรรมและความตั้งใจที่ดีเพียงอย่างเดียวไม่สามารถขับเคลื่อนพลังศรัทธาให้เกิดคุณค่าได้ และวิสัยธรรมชาตแห่งอิสลามที่โดดเด่นนี้จะเป็นกำลังสำคัญในการดำเนินชีวิตนี้คือแนวคิดตราบใดที่ความศรัทธาคือการเชื่อมโยงด้วยแนวทางแห่งพระเจ้าผู้ทรงอภิบาลซึ่งเป็นพลังขับเคลื่อนที่ถาวรที่มีส่วนสำคัญในการดำรงอยู่ออกมาจากแผนการจัดการที่ยึดไว้กับเป้าหมายอันสูงสุดด้วยวิธีการเคลื่อนไหวอันบริสุทธิ์ที่มีความเหมาะสมซึ่งมาจากแนวทางแห่งพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ”

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่าแรงศรัทธาคือพลังขับเคลื่อนที่มีความสำคัญในการผลักดันเจตนารมณ์อิสลามให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคง เป็นรูปแบบการบริหารที่ยั่งยืนเพื่อพัฒนาตนและองค์กรอิสลามให้บรรลุซึ่งเป้าหมายแห่งสัจธรรมที่อยู่ภายใต้การเคลื่อนไหวอันบริสุทธิ์ด้วยทางนำจากพระองค์ซึ่งเป็นการบริหารทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและต่อสังคมทุกระดับและเป็นการขจัดความขาดทุนแห่งวิถีชีวิตทั้งระบบ ฏ็อนฏอวีย์ (Tantāwīy, n.d.: 1/4563) ได้กล่าวเสริมว่า: “แท้จริงมนุษย์ทุกคนอยู่ในความขาดทุนและบกพร่องนอกจากบรรดาผู้ศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ อย่างสัตย์จริง และกระทำความดีทั้งหลาย ทั้งละหมาด จ่ายซะกาต ถือศีลอด ประกอบพิธีหัจญ์และอื่นๆ จากแนวทางที่หลากหลายคุณความดี และตักเตือนกันและกันด้วยการยึดมั่นในสิ่งที่เป็นสัจธรรมซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลาย และตักเตือนกันและกันให้ยืนหยัดด้วยความอดทนบนการแสดงออกซึ่งการสวามิภักดิ์ต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ บนบททดสอบ เคารพกรรมและความเจ็บปวดที่ประสบอยู่ในการดำเนินชีวิต บุคคลเหล่านี้จะได้รับการปกป้องจากความขาดทุน”

ดังพระองค์ดำรัสว่า

²³⁶ นั่นคือรวมถึงการผัดวันประกันพรุ่งและการตำหนิเวลาหรือไม่ให้ความสำคัญกับเวลานั่นเอง.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا﴾

(سورة التحريم: بعض من آية 6)

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงคุ้มครองตัวของพวกเจ้า และครอบครัวของพวกเจ้าให้พ้นจากไฟนรก”

(สุเราะฮ์อัลตะหะรีม: ส่วนหนึ่งของโองการ 6)

อิบน์ กะษีรฺ (Ibn Kathīr, 1999-1420: 8/167) ได้อธิบายว่า: “เงาะหากและมะกอดิลกล่าวว่าเป็นสิทธิจำเป็นเหนือมุสลิมต้องสั่งสอนให้ความรู้แก่ครอบครัว ทั้งญาติใกล้ชิดและคนรับใช้บ่าวสาวในข้อบังคับและข้อห้ามต่างๆ ที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นบ่งชี้ให้เห็นรูปแบบการบริหารหน้าที่รับผิดชอบทั้งระดับส่วนบุคคลและภาคสังคมที่เริ่มจากครอบครัวและบุคคลรอบข้างจนถึงระดับบุคคลภายนอก (Fakhr al-Dīn al-Rāziy, 1992-1412: 32/628) ให้มุมมองว่า: “การตักเตือนกันและกันในสิ่งที่เป็นศีลธรรมครอบคลุมถึงบัญญัติของศาสนาทั้งหมดทั้งภาควิชาการและการปฏิบัติ ส่วนการตักเตือนกันและกันให้มีความอดทนครอบคลุมถึงการแบกรับตนเองและยืนหยัดบนความยากลำบากในข้อบังคับต่างๆ ที่จำเป็นต้องปฏิบัติ และหลีกเลี่ยงจากสิ่งต้องห้ามเมื่อต้องเผชิญกับสิ่งที่น่ารังเกียจเหล่านั้น (Fakhr al-Dīn al-Rāziy, 1992-1412: 32/629) กล่าวอีกว่า: “และแท้จริงผู้ที่ปฏิบัติข้อบังคับต่อตนเองเช่นไรแก่ผู้อื่นก็ให้ปฏิบัติด้วยเช่นกัน ส่วนหนึ่งคือการเชิญชวนไปสู่บัญญัติแห่งศาสนา การตักเตือน การสั่งใช้ด้วยคุณความดี และการยับยั้งจากสิ่งเลวร้าย ถือเป็นความจำเป็นต่อตนเองและแก่ผู้อื่นในการปฏิบัติต่อกัน”

จากมุมมองข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการบริหารเวลาเพื่อประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวมเป็นมิติของการบริหารทั้งระบบทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและต่อสังคมทุกระดับ เป็นการแสดงให้เห็นถึงปาฏิหาริย์ของสุเราะฮ์อัลอัสรฺที่มีนัยอธิบายจากหลากหลายทัศนะปราชญ์มุสลิมที่ครอบคลุมถึงบริบทต่างๆ ของมนุษย์ที่ไฝหาความสำเร็จ และพยายามดำรงไว้ซึ่ง 4 คุณสมบัติที่สร้างความเป็นเลิศในการดำเนินชีวิตเพื่อขจัดความขาดทุนในโลกนี้และสร้างผลกำไรอันยั่งยืนในโลกหน้า

ดังนั้นจากหลายทัศนะที่ได้แสดงให้เห็นถึงความลึกลับในวิชาการที่ปรากฏอยู่ในสุเราะฮ์อัลอัสรฺแต่ละมิตินั้นมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารเวลาทั้งระบบที่ครอบคลุมถึงจิตวิญญาณและเจตนารมณ์แห่งอิสลามที่สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่มนุษย์ได้แสวงหาผลกำไรความดีงามให้แก่ชีวิตเนื่องจากเล็งเห็นถึงความสำคัญในแต่ละมิติของเวลา อิมามอัชชาฟีอีย์ (ขออัลลอฮ์ ﷻ ทรงเมตตาท่าน) กล่าวถึงความประเสริฐในการสร้างประโยชน์ให้แก่ชีวิตจากสุเราะฮ์อัลอัสรฺว่า “หากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ มีทรงประทานสุเราะฮ์อื่นนอกจากสุเราะฮ์นี้ มนุษย์ก็ได้รับประโยชน์ตลอดชีวิต” (al-Ṣābūnīy, n.d.: 3/600) ซึ่งหากได้พิจารณาคำกล่าวของท่านอย่างลึกซึ้งจะพบว่าประโยชน์ของชีวิตคือมนุษย์ที่รู้คุณค่าของเวลา พยายามบริหารเวลาในแต่ละมิติของทุกๆ กิจกรรมงานเพื่อสร้างคุณค่าและความจำเริญให้แก่ชีวิต ความขาดทุนคือพลังกระตุ้นที่จะหาทางรอดหรือทางออกของชีวิตจะยึดเหนี่ยวแรงศรัทธาให้คงมั่นในจิตใจ จะทุ่มเทร่างกายและแรงทรัพย์เพื่อดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและความดีงามอันมากมาย ซึ่งไม่อาจจะบรรลุถึงเป้าหมายอันยั่งยืนได้เว้นแต่ต้องรู้จักใช้ประโยชน์ในการบริหารเวลา

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการบริหารเวลา กรณีศึกษาสุเราะฮ์อัลอัศร ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1.1 ความหมายและความสำคัญของเวลา

เวลาคือตัวแปรอิสระที่มีนัยความหมายถึงปรากฏการณ์ที่มีปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์ในแต่ละบริบทของชีวิตตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งสิ้นลมหายใจ เวลาสามารถขับเคลื่อนมิติต่างๆ ของชีวิตให้ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวส่วนสำคัญมาจากการรู้จักบริหารเวลาเพราะการบริหารเวลาเป็นพฤติกรรมที่มนุษย์พยายามแสดงออกมาซึ่งความมีระเบียบวินัยในการดำเนินวิถีชีวิตให้มีความจำเรียว ทั้งทางด้านจิตวิญญาณแห่งศรัทธา ด้านการประกอบกิจการงาน รวมถึงด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งดำรงอยู่ภายใต้กรอบแห่งบทบัญญัติที่พระองค์ทรงบังคับใช้

ส่วนความสำคัญของเวลา หากพิจารณาถึงอายุมนุษย์ที่กำลังเผชิญอยู่บนโลกนี้ ปรากฏการณ์ที่อำนวยความสะดวกและสร้างโอกาสให้แก่มนุษย์ในทุกๆ มิติของชีวิตที่ดีที่สุดคือเวลา จะได้รับผลกำไรหรือเกิดภาวะขาดทุนขึ้นอยู่กับการเล็งเห็นความสำคัญและพยายามสร้างคุณประโยชน์ให้แก่ชีวิตในแต่ละมิติของช่วงเวลาให้คุ้มค่าที่สุด

5.1.2 ความเป็นมาและความสัมพันธ์ของสุเราะฮ์อัลอัศรกับเวลา

สุเราะฮ์อัลอัศรเป็นโองการที่มีความกะทัดรัดและกระชับในสำนวนโวหารแต่มิใช่อธิบายส่วนเนื้อหาที่ครอบคลุมถึงมิติต่างๆ ของมนุษย์ในแต่ละบริบทของการดำเนินชีวิต การสาบานด้วยเวลาเป็นอุทาหรณ์อันเร้นลับและมีความน่าอัศจรรย์ใจกับเรื่องราวต่างๆ ที่ปรากฏขึ้นทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตซึ่งมนุษย์ได้ใคร่ครวญและนำมาเป็นอนุสติเตือนเพื่อสร้างแนวคิดที่เหมาะสมในการประกอบคุณความดีและหาทางรอดจากความขาดทุน ความสำคัญ ความประเสริฐและสาเหตุที่สุเราะฮ์ถูกประทานลงมาไม่ใช่เพียงแค่ว่าได้ศึกษาเรียนรู้เท่านั้นแต่มันเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งระดับปัจเจกชนและสังคมทุกระดับ เป็นแนวคิดทฤษฎีทางด้านวิชาการและนำไปสู่การปฏิบัติจริงตามบริบทต่างๆ ของทฤษฎี

ความสัมพันธ์ของสุเราะฮ์อัลอัศรเป็นบริบทแขนงหนึ่งที่มีความสำคัญระหว่างสำนวนต่อสำนวนและเนื้อหาต่อเนื้อหา มีทั้งปฏิสัมพันธ์ในสุเราะฮ์ด้วยตนเองและยังสร้างปฏิสัมพันธ์

อันกลมกลืนกับสำนวนและเนื้อหาในสุเราะฮ์อื่น ทักษะต่างๆ จากปวงปราชญ์ในการอธิบายสุเราะฮ์อัลอัศรส่งผลให้เกิดมโนธรรมและนามธรรมที่สัมผัสได้ถึงอรรถรสของปฏิสัมพันธ์เหล่านั้น

5.1.3 วิธีการบริหารเวลาที่ปรากฏในสุเราะฮ์อัลอัศร

มิติของเวลาเป็นเรื่องที่ต้องนำมาประเมินผลเพราะเวลาคือสิ่งล้ำค่าที่มนุษย์มีไว้ครอบครอง หากมนุษย์ไม่รู้จักการประเมินผลและเก็บเกี่ยวบทเรียนต่างๆ ที่ผ่านมาในชีวิตมาใช้ในการบริหารจัดการที่ดีไม่ว่าทางด้านหลักการศรัทธา หลักศาสนบัญญัติ และหลักคุณธรรมจริยธรรมย่อมทำให้มนุษย์อยู่ในภาวะบกพร่องและขาดสมดุลในการดำเนินชีวิต มันคือความขาดทุนเนื่องจากการเพิกเฉยในการบริหารเวลาและความเพิกเฉยถือเป็นภัยอันตรายที่คุกคามบริบทต่างๆ ของชีวิตนำไปสู่ความล้มเหลวอย่างร้ายแรงซึ่งไม่สามารถเรียกเวลาเหล่านั้นกลับคืนมาแก้ไขอีกครั้ง

ดังนั้นการบริหารเวลาในด้านหลักการศรัทธา หลักศาสนบัญญัติ และหลักคุณธรรมจริยธรรมที่ประมวลได้จากทักษะปวงปราชญ์ที่อธิบายสุเราะฮ์อัลอัศรเป็นตัวชี้วัดที่สามารถประเมินผลความเป็นมนุษย์ที่ดีเลิศและสร้างความสำเร็จให้บรรลุซึ่งความดีงามให้แก่ชีวิตได้ เล็งเห็นความล้ำค่าของเวลาและสรรค์สร้างความดีงามในรูปแบบต่างๆ เพื่อเติมเต็มในเวลาที่กำลังจะผ่านพ้นไปโดยสำนึกว่าเมื่อผ่านพ้นไม่อาจทดแทนได้อีก การเก็บเกี่ยวปรากฏการณ์ที่เคยประสบมาเป็นบทเรียนเพื่อการปรับปรุงตนให้มีความเหมาะสมและเสริมสร้างระเบียบวินัยให้ดีขึ้นคือทางเลือกที่ดีเลิศสำหรับมนุษย์เพื่อการบริหารจัดการเวลาแห่งชีวิตให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนตนและส่วนรวม

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 ความหมายและความสำคัญของเวลา

เวลา หมายถึง ช่วงระยะเวลาความยาวนานที่มีอยู่หรือเป็นอยู่ โดยนิยามกำหนดขึ้นเป็นคู่คร่าว วัน เดือน ปี เป็นต้น หรือให้นัยความหมายถึงสำนวนหนึ่งจากสิ่งหรือปรากฏการณ์ใหม่ที่เป็นที่รู้จักกันโดยถูกกำหนดให้เกิดขึ้นกับปรากฏการณ์ครั้งอื่นที่คาดหวังไว้ ส่วนการบริหาร หมายถึง การดำเนินการและการจัดการ เป็นกระบวนการต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การควบคุม และอื่นๆ ที่ถูกพิจารณาจัดกระทำขึ้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ กล่าวได้ว่า “การบริหารเวลา” คือการปฏิบัติงานภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยใช้องค์ความรู้รวมถึงศิลปะวิธีการต่างๆ จนเป็นผลสำเร็จตรงตามเป้าหมายที่ได้เลือกตัดสินใจ

ส่วนความสำคัญของเวลาถือเป็นองค์ประกอบสำคัญหนึ่งที่ต้องทำการเรียนรู้และศึกษาอย่างลึกซึ้ง เพราะการเล็งเห็นถึงความสำคัญของเวลาจะนำมาซึ่งการรู้จักจำแนกในบริบทต่างๆ ของเวลาได้อย่างง่าย และสร้างผลประโยชน์ให้กับผู้ที่ต้องการใช้ทักษะในการบริหารเวลาให้เกิดคุณค่าอันสูงสุด ทั้งความเป็นอยู่ของมนุษย์ ความประเสริฐ และผลตอบแทนของมนุษย์ที่รู้คุณค่าของเวลาถือเป็นมิติหลักในการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล

5.2.2 ความเป็นมาและความสัมพันธ์ของสุเราะฮ์อัลอัศรกับเวลา

สุเราะฮ์อัลอัศรมี 3 โองการ ประกอบด้วย 14 พยางค์ และ 68 อักษร เป็นลำดับที่ 103 จากสุเราะฮ์ทั้งหมด 114 สุเราะฮ์ตามรูปแบบเรียบเรียงโดยทั่วไป และ 13 ตามลำดับการประทานจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ แก่ศาสนทูตมุฮัมมัด ณ นครมักกะฮ์ ซึ่งประกอบด้วยการตั้งชื่อ ความสำคัญ ความประเสริฐ สาเหตุการประทาน และหลักการใช้ภาษาในสุเราะฮ์อัลอัศร

สุเราะฮ์อัลอัศรเป็นสุเราะฮ์ที่มีความกระชับและรัดกุมทางด้านสำนวนโวหาร แต่ในด้านของเนื้อหาได้มีการประมวลไว้หลากหลายนัยอรรถาธิบายของปวงปราชญ์ซึ่งครอบคลุมถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ที่จัดอยู่ในประเภทผู้ขาดทุน และประเภทมนุษย์ที่มีความจำเริญและได้รับความผาสุก โดยมีนัยการอรรถาธิบายตามทัศนะของปวงปราชญ์แต่ละยุคที่มีความเข้มข้นในเชิงวิชาการที่ควรแก่การศึกษาค้นคว้าเพื่อนำแนวคิดเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ให้เกิดคุณค่าอันสูงสุด

ความสัมพันธ์เป็นอีกมิติหนึ่งที่มีความสำคัญเพราะหากพิจารณาถึงหลักการใช้ภาษาในสุเราะฮ์ฉบับนี้ได้ว่าความสละสลวยและลุ่มลึกของภาษาที่ใช้มีความสัมพันธ์ในมิติต่างๆ ของศาสตร์ ทั้งรากศัพท์ของคำ หลักการอ่าน หลักไวยากรณ์ และวาทศาสตร์ทางด้านอรรถศิลป์ วิจิตรโวหารและประจักษ์โวหาร ส่วนความสำคัญทางด้านเนื้อหาของสุเราะฮ์อัลอัศรพบว่าแก่นแท้ของความสัมพันธ์เกิดจากความประสงค์และลิขิตการณ์ที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกำหนดไว้ เมื่อพิจารณาแต่ละโองการของตัวบทที่ปรากฏอยู่สามารถชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ 3 มิติที่มีความเกี่ยวข้องกันดังนี้

- 1) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้าผู้ทรงสร้างกับมนุษย์จนนำไปสู่การศรัทธาในอำนาจแห่งพระองค์
- 2) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับการขับเคลื่อนมิติของชีวิตในช่วงเวลาต่างๆ จนนำไปสู่การปฏิบัติตนตามแนวทางที่รองรับแรงศรัทธา
- 3) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันในมิติทางสังคม ถือเป็นความสัมพันธ์แต่ละโองการของสุเราะฮ์อัลอัศร

และในขณะเดียวกันความสัมพันธ์ทางด้านเนื้อหาของสุเราะฮ์อัลอัศรยังเชื่อมโยงถึงโองการอื่นที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์อัลกุรอาน ถือเป็นความสัมพันธ์ของสุเราะฮ์อัลอัศรกับสุเราะฮ์อื่นทั้งทางด้านภาษาศาสตร์และเนื้อหาในบริบทต่างๆ

5.2.3 วิธีการบริหารเวลาที่ปรากฏในสุเราะฮ์อัลอัศร

การบริหารเวลาถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการดำเนินชีวิตที่มีความสำคัญยิ่ง ทุกช่วงเวลาของชีวิตมันคือผลลัพธ์ที่สามารถสร้างคุณค่าของอายุได้รับผลประโยชน์ที่ดีหรืออาจเป็นความสูญเสียเปล่าที่ไร้แก่นสารและไม่ก่อให้เกิดความผลประโยชน์แต่อย่างใด หากเป็นเช่นนั้นชีวิตที่ใช้จ่ายไปแต่ละช่วงเวลาไม่สามารถให้ผลกำไรแก่ชีวิตได้ กล่าวคือเป็นความขาดทุนที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้และชีวิตจะขับเคลื่อนไปข้างหน้าอย่างขาดวินัยและไร้สมรรถภาพ

สุเราะฮ์อัลอัศรเป็นโองการจากดำรัสพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่สร้างทักษะพื้นฐานให้แก่มนุษย์ที่ต้องการทางรอดแห่งชีวิต ความขาดทุนสามารถปกป้องได้ด้วยพลังศรัทธา การกระทำความดี

ตักเตือนกันและกันด้วยสัจธรรมและด้วยความอดทน เป็นคุณสมบัติ 4 ประการที่ครอบคลุมถึงหลักความศรัทธา หลักศาสนบัญญัติและหลักคุณธรรมจริยธรรม ดังนั้นการรู้จักบริหารเวลาในแต่ละด้านจะนำมาซึ่งความเป็นเลิศในวิถีการดำเนินชีวิตโดยการวิเคราะห์ห้วงค์ความรู้จากสุเราะฮ์ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้อย่างชาญฉลาดสามารถสร้างความจำเริญต่อตนเอง ครอบครัวและสังคมทุกระดับ

เวลาเป็นตัวแปรอิสระที่ขับเคลื่อนทุกสรรพสิ่งให้โคจรไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง บางอย่างเลื่อนหายไปตามพลวัตของห้วงเวลาและมีบางอย่างถูกบังเกิดทดแทนสิ่งที่เลื่อนหายไป ชีวิตแล้วชีวิตเล่าที่จากไปกลับถูกทดแทนด้วยชีวิตใหม่ที่ต่างกัน เวลาที่ผ่านมากับชีวิตที่ดำเนินอยู่รวมถึงมิติต่างๆ ของเวลาที่กำลังมุ่งหน้าไปเผชิญกับมัน สำหรับมนุษย์มันคือความท้าทายที่น่าอัศจรรย์ใจซึ่งมันอาจเป็นความดีที่ต้องเผชิญหรืออาจเป็นความชั่วที่ต้องประสบกับมัน และสิ่งที่ค้นพบในความเป็นคุณลักษณะของเวลาคือเป็นสิ่งที่ค่าที่สุดที่มนุษย์มี ผ่านไปอย่างรวดเร็วและไม่ถูกทดแทน

ดังนั้นการบริหารเวลาคือการจัดการวิถีการดำเนินชีวิตที่มีปฏิสัมพันธ์กับช่วงต่างๆ ของเวลาซึ่งชีวิตจะประสบความสำเร็จหรือกระทบความล้มเหลวส่วนสำคัญมาจากการบริหารเวลาอย่างมีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตและเข้าใจระบอบต่างๆ ด้วยบัญญัติอิสลาม กล่าวได้ว่าการบริหารเวลาคือหน้าที่จำเป็นสำหรับมุสลิม การปลูกฝังจิตวิญญาณแห่งศรัทธาและปฏิบัติตนด้วยหลากหลายความดีงามนั้นคือการสร้างผลกำไรและลดภาวะความขาดทุนออกจากการบริหารจัดการเวลาได้ และส่วนสำคัญที่ช่วยผดุงไว้ซึ่งการบริหารจัดการที่ดีคือ การเก็บบทเรียนและรู้เท่าทันถึงภัยที่ทำลายเวลา รวมถึงการรู้จักบริหารเวลาเพื่อประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องการบริหารเวลา กรณีศึกษาสุเราะฮ์อัลอัศร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

- 1) ควรมีการศึกษานโยบายและยุทธศาสตร์ของเวลาในอัลกุรอานและฮิสซันนะฮ์
- 2) ควรมีการศึกษาการใช้เวลาในการแสวงหาความรู้ของนักปราชญ์อิสลามบางท่าน เช่น อิมามหะนะฟีอี อิมามมาลิก อิมามชาฟีอี และอิมามอะหมัด
- 3) ควรมีการศึกษาการใช้เวลาขององค์กรอิสลามในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของสัปบุรุษ เช่น มัสญิดและมุลนิธิ

บรรณานุกรม

หนังสือ :

คณะกรรมการกลุ่มปรับปรุงชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหาร. 2524. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหาร (Introduction to Administration)**. กรุงเทพฯ: ประชาชนจำกัด

ประธานกรรมการชำระพจนานุกรมและคณะกรรมการ. 2544. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

มานพ วงศ์เสงี่ยม. 2551. **พจนานุกรมอาหรับ-ไทย**. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือมานพ วงศ์เสงี่ยม.

สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ. 1425. **พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมความหมายภาษาไทย**. ซาอูดีอาราเบีย: ศูนย์กษัตริย์ฟะฮัดเพื่อการพิมพ์อัลกุรอานแห่งนครมะดีนะฮ์.

อับดุลเลาะ การ์รีนา. 2556. **อุลุมอัลกุรอาน 2**. ปัตตานี : ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

'Abū al-Ḥasan al-Nadwīy. 1994. **Tafsīr al- Qurān** (تفسير القرآن). India: Lucknow.

'Abū Dāwud, Sulayman bin al-'Ash'adh al-Sajastāniy. n.d. **Sunan Abū Dāwud** (سنن أبو داود). (s.n): Mawk'ī al-'Islām.

'Abū Ḥayyān, Muḥammad bin Yūsuf bin 'Alīy. n.d. **al-Bahr al-Maḥīṭ** (البحر المحيط). (s.n): Mawk'ī al-Tafāsīr.

'Ahmad Shākir. 2005. **'Umdat al-Tafsīr 'alā al-Ḥāfiz 'Ibn Kathīr** (عمدة التفسير على الحافظ ابن كثير). (s.n): Dār al-Wafā'a.

'Abdullah bin Muḥamad dan Sejabat. 2000. **Pimpinnan al-Rahmān** (فيمفنين الرحمن). Malīsiya: Dār al-Fikr.

'Abdullah Yūsuf 'Alīy. 1991. **Tarjamah Ma'ānīy al-Qurān al-Karīm bi 'Injilīziyyah** (ترجمة القرآن الكريم بالانجليزية). al-'Amrīkīyyat: Sharīkat 'Amānat.

- al-Albaniy, Muhammad Nasir al-Din. 2002. **Salsalah al-'Ahādīth al-Ṣaḥīḥat wa shai' min faqihā wa fawa'idihā** (سلسلة الأحاديث الصحيحة وشيء من فقهها وفوائدها). Riyād: Maktabat al-Ma'ārif.
- al-Albaniy, Muhammad Nasir al-Din. 2002. **Ṣaḥīḥ Abū Dāwud** (صحيح أبو داود). Kuwīt: Mu'assasat Gharās.
- al-Albaniy, Muhammad Nasir al-Din. 2002. **Ṣaḥīḥ wa Ḍa'if Sunan Abiy Dāwud** (صحيح وضعيف سنن أبي داود). al-'Iskandarīyah: Markaz Nūr al-'Islam.
- 'Alīy bin Sulṭān Muḥammad al-Qārīy. 2001. **Mirqāt al-Mafātīḥ sharḥ Mishkāṭ al-Maṣābīḥ** (مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح). Bairūt: Dār al-Kutub al-'Ilmīyah.
- 'Aṣḥbīrān Ya'qūb. 1929. **Ḥadīdh 'Ampat Puluh Bahāsa Malāyū** (حديث أمفة فوله بهاس ملايو). Bangkok: Muhammad al-Nahdīy wa 'Awlādih.
- al-Baghawīy, Maḥyīy al-Sunnah abu Muḥammad al-Husain bin Mas'ūd. 1996. **Ma'ālim al-Tanzīl** (معالم التنزيل). Mawk'ī Majm'a al-Malik fahd Li 'Ittibā'ah al-Mashaf al-Sharīf: Dār al-Ṭayyibah li al-Nashr wa al-Tawzī'i.
- al-Baqā'īy, 'Ibrāhīm bin 'Umar bin Ḥasan al-Ribār. n.d. **Naẓam al-Durar fi Tanāsub al-'Aāyāt wa al-Suwar** (نظم الدرر في تناسب الآيات والسور). (s.n): Mawk'ī al-Tafāsīr.
- al-Bayḍāwīy, Nāṣir al-Dīn 'Abū al-Khaīr 'Abdullah bin 'Umar bin Muḥammad. n.d. **'Anwār al-Tanzīl wa 'Asrār al-Ta'wīl** (أنوار التنزيل وأسرار التأويل). (s.n): Mawk'ī al-Tafāsīr.
- al-Bukhārīy, Abū Abdullah Muḥammad bin 'Isma'īl, Muḥammad fu'ād Abd al-Bāqīy. 1999. **al-Jami' al-Musnad al-Ṣaḥīḥ al-Mukhtaṣar min 'Umūr Rasūlillah fi sunanih wa 'ayyamih** (الجامع المسند الصحيح المختصر من أمور رسول الله في سننه وأيامه). Riyād: Dār al-Salām.
- al-Fādānīy, Muḥammad Yāsīn bin 'Īsā. n.d. **Ḥusn al-Ṣiyaghat** (حسن الصياغة). (s.n): Dār 'Iḥya' al-Kutub al-'Arabīyyah.

- Fakhr al-Dīn al-Rāziy, Muḥammad bin ‘Umar bin al-Ḥasian bin al-Ḥasan bin ‘Alīy. 1992. **Mafātīḥ al-Ghaib** (مفاتيح الغيب). al-Qāhirat, Mesr: Dār al-Ghad al-‘Arabiyy.
- al-Ghāzālīy Ḥujjah al-Islam Abiy Hāmid. 2011. **Matn Badāyat al-Hidāyat** (متن بداية الهداية). Bairūt: Dār al-Kutub al-‘Ilmīyyah.
- ’Ibn ‘Ādil, ‘Umar bin ‘Alīy. n.d. **Tafsīr al-Lubāb** (تفسير اللباب). (s.n): Mawk‘i al-Tafāsīr.
- ’Ibn ‘Āthur, Muḥammad al-Ṭāhir bin Muḥammad bin Muḥammad al-Ṭāhir bin ‘Āthur. 2000. **al-Taḥrīr wa al-Tanwīr** (التحرير والتنوير). Bairūt: Mu’assasat al-Tārīkh al-‘Arabiyy.
- ’Ibn Fawrak, ‘Abiy Bakr Muḥammad bin al-Ḥasan. 2009. **Tafsīr ‘Ibn Fawrak** (تفسير ابن فورك). Sa‘ūdīy: Jāmi‘at ‘umm al-Qurā.
- ’Ibn Ḥajr al-‘Asqālānīy, Abū al-Faḍl ‘Ahmad bin ‘Alīy bin Muḥammad bin ‘Ahmad. n.d. **Faṭḥ al-Bārīy bi sharḥ Ṣaḥīḥ al-Bukhārīy** (فتح الباري بشرح صحيح البخاري). (s.n): Mawk‘i al-’Islām.
- ’Ibn Kathīr. 2000. **Tafsīr al-Qur’ān al-‘Aẓīm** (تفسير القرآن العظيم). Sa‘ūdīy: Mawk‘i Majm‘a al-Malik fahd Li ‘Ittibā‘ah al-Mashaf al-Sharīf.
- ’Ibrāhīm al-Fakīy. 2010. **‘Idārat al-Wakt** (إدارة الوقت). al-Qāhirat, Mesr: ‘Ibd‘a, Kulub.
- ’Ibrāhīm al-Qaṭṭān. n.d. **Taysīr al-Tafsīr** (تيسير التفسير). (s.n): Mawk‘i al-Tafāsīr.
- al-Jurjānīy al-Hafnīy, ‘Alīy bin Muḥammad bin ‘Alīy al-Sayyid al-Zaynīy Abū al-Ḥasan al-Ḥusainīy. 1998. **Kitāb al-T‘arifāt** (كتاب التعريفات). Bairūt: Dār al-Fikr.
- al-Khāzin, ‘Alā‘a al-Dīn ‘Alīy bin Muḥammad bin ‘Ibrāhīm. 1979. **Lubāb al-T‘awīl fi Ma‘ānīy al-Tanzīl** (لباب التأويل في معاني التنزيل). Bairūt: Dār al-Fikr.
- Lajnat min ‘Ulamā‘a al-’Azḥar. n.d. **al-Muntakhab** (المنتخب). (s.n): Mawk‘i al-Tafāsīr.
- Maḥmūd bin ‘Ahmad al-Ṭaḥḥan. 1985. **Taysīr Muṣṭalaḥ al-Ḥadīth** (تيسير مصطلح الحديث). al-’Iskandarīyah: Markaz al-Hudā li al-Dirāsāt.

- Muḥammad 'Idrīs Abd al-Ra'ūf al-Marbawīy. 1929. **Qāmūs Idrīs al-Marbawīy** (قاموس إدریس المرئوي). Bairūt: Dār al-Kutub al-'Ilmīyyah.
- Muḥammad Sa'īd bin 'Umar. 1970. **Nūr al-'Iḥsān** (نور الإحسان). Bangkok: Muhammad al-Nahdīy wa 'Awlādih.
- Muhammad Yūnus 'ibn Abd al-Shattār. 2002. **Jabāl al-Ḥasanāt bi Daqā'iq Ma'dūdāt** (جبل الحسنات بدقائق معدودات). Makkah: al-Waḥīd.
- Muslim bin al-Hajjāj bin Muslim al-Qashīrīy al-Naysābūrīy, 'Abū al-Ḥusain. n.d. **Jami' al-Ṣaḥīḥ al-Musammā Ṣaḥīḥ Musim** (الجامع الصحيح المسمى صحيح مسلم). Bairūt: Dār al-Jail, al-Afāq.
- al-Māturīdīy, Muḥammad bin Muḥammad bin Maḥmūd. 2005. **T'awīlāt 'Ahl al-Sunnah** (تأويلات أهل السنة). Bairūt: Dār al-kutub al-'Alamīyyah.
- al-Nasafīy, 'Abdullah bin Muḥamad bin Maḥmūd. n.d. **Tafsīr al-Nasafīy** (تفسير النسفي). (s.n): Mawk'ī al-Tafāsīr.
- al-Nawawīy, Abū Zakariyā Yahyā bin Sharf bin Marīy. 1971. **al-Minhāj sharḥ Ṣaḥīḥ Muslim bin al-Hajjāj** (المنهاج شرح صحيح مسلم بن الحجاج). Bairūt: Dār 'ihy'ā al-Turāth al-Arabīy.
- al-Naysābūrīy, Ḥasan bin Muḥammad bin al-Ḥusain. n.d. **Tafsīr al-Naysābūrīy** (تفسير النيسابوري). (s.n): Mawk'ī al-Tafāsīr.
- al-Qurṭubīy, Muḥammad bin 'Ahmad bin Abiy Bakr bin farraḥ. n.d. **al-Jām'ī li 'Ahkam al-Qurān** (الجامع لأحكام القرآن). (s.n): Mawk'ī Y'asūb.
- al-Samarqandīy, Nash bin Muḥammad bin 'Ibrāhīm bin al-Khaṭṭāb. n.d. **Baḥr al-'Ulūm** (بحر العلوم). (s.n): Mawk'ī al-Tafāsīr.
- al-S'adīy, 'Abdurrahmān bin Nāṣir bin 'Abdullah. 2000. **Taysīr al-Karīm al-Raḥmān fi Tafsīr al-Mannān** (تيسير الكريم الرحمن في تفسير المنان). Sa'ūdīy: Mawk'ī Majm'a al-Malik fahd Li 'Ittibā'ah al-Mashaf al-Sharīf.

- Sayyid Qutub. 1994. **Fī Zilāl al-Qurān** (في ظلال القرآن). al-Qāhirat: Dār al-shurūq.
- al-Shanqītīy, Muḥammad al-'Amīn bin Muḥammad al-Mukhtār bin Abd al-Qadīr al-Jaknīy. 1995. **'Aḍwā' al-Bayān fī 'iyḍāḥ al-Qur'ān bi al-Qur'ān** (أضواء البيان في إيضاح القرآن بالقرآن). Bairūt: Dār al-Fikr.
- al-Shawkānīy, Muḥammad bin 'Alīy. n.d. **Fath al-Qadīr** (فتح القدير). (s.n): Mawk'ī al-Tafāsīr.
- al-Sayūtīy, 'Abd al-Raḥmān bin 'Abībakr. 2008. **al-'Itqān fī 'Ulūm al-Qur'an**. (الإتقان في علوم القرآن). Miṣr: al-Ḥay'ah al-Miṣrīyah al-'Āmmah lil Kitāb.
- al-Suyūtīy, 'Abd al-Raḥmān bin 'Abībakr. n.d. **al-Dur al-Manthūr** (الدرر المنتور). (s.n): Mawk'ī al-Tafāsīr.
- al-Šābūnīy, Muḥammad 'Alīy. n.d. **Šafwah al-Tafāsīr** (صفوة التفاسير). al-Qāhirat: Dār al-Šābūnīy.
- al-Šawīy, 'Ahmad bin Muḥammad al-Mālikīy. 1993. **Ḥāshiyah 'alā tafsīr al-Jalāliyan** (حاشية على تفسير الجلالين). Bairūt: Dār al-Fikr.
- al-Ṭabarīy, Abū Ja'far Muḥammad bin Jarīr bin Yazīr al'amīlīy. 2000. **Jāmi' al-Bayān fī Ta'wīl al-Qur'ān** (جامع البيان في تأويل القرآن). Sa'ūdīy: Mawk'ī majm'a al-Malik fahd Li 'Ittibā'ah al-Maṣḥaf al-Sharīf.
- Al-Ṭabrānīy, Abū al-Qāsim Sulayman bin 'Aḥmad. 1995. **al-Mu'jam al-'Awsat** (المعجم الأوسط). al-Qāhirat, Mesr: Dār al-Ḥaramain.
- Ṭanṭāwīy, Muḥammad Sayyid. n.d. **al-Tafāsīr al-Wasīṭ** (التفاسير الوسيط). (s.n): Mawk'ī al-Tafāsīr.
- al-Tirmidhīy, Muḥammad bin 'Isā. 1975. **Sunan al-Tirmidhīy** (سنن الترمذي). Miṣr: Sharikah Maktabah wa Maṭba'ah Muṣṭafa al-Balī al-Halabīy.
- Yūsuf al-Qārḍāwīy. 1992. **al-Wakt fī ḥayāt al-Muslim** (الوقت في حياة المسلم). Miṣr: Dār al-Muttaḥadah.

al-Zurqānīy, Muḥammad ‘Abd al-‘Azīm. (n.d.). **Manāhil al-‘Irfan fi ‘Ulūm al-Qur’ān** (مناهل العرفان في علوم القرآن). Bairūt: ‘Isā al-Bābīy al-Halabīy.

หนังสือแปล :

มอริส บุกายย์. 2551. **คัมภีร์ไบเบิล คัมภีร์กุรอาน และวิทยาศาสตร์**. แปลโดย กิติมา อมรทัต. กรุงเทพมหานคร: นันทชา พรินต์ติ้ง.

ยูสุฟ อัล-กีรอฎอวีย. (ม.ป.ป.). **อิสลามกับการบริหารเวลา**. แปลโดย อนัส แสงอารี. สงขลา: อาลีพานิชย์.

อบูฏ็อลฮะฮฺ มุฮัมมัด ยูनुส อิบนู อับดิซซัตตาร์. 2555. **เพียงไม่กี่นาทีกับความดีเท่าภูเขา**. แปลโดย ญะมัล ไกรชิต. กรุงเทพมหานคร: สายสัมพันธ์.

วิทยานิพนธ์ :

ก้อหรี บุตรหล้า. 2549. **การศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้ศรัทธาในสุเราะฮ์อัลมูมินูน โองการที่ 1-11**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

มูอ้าหมัด สันหมาน. 2549. **การศึกษาวิเคราะห์หลักจริยธรรมในสุเราะฮ์อัลหุญรูด**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาอิสลามศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

โปรแกรมสำเร็จรูป :

- อัลมักตะบะฮฺ อัชชามิละฮฺ (المكتبة الشاملة)
- อัลมักตะบะฮฺ อัลวะเกาะฟียะฮฺ (المكتبة الوقفية)
- อัลมักตะบะฮฺ อัลอิสลามียะฮฺ (المكتبة الإسلامية)

เว็บไซต์ :

- <https://dict.longdo.com> (สืบค้นเมื่อวันที่: 27/5/59)
- <https://www.gotoknow.org> (สืบค้นเมื่อวันที่: 27/5/59)
- www.ipsr.mahidol.ac.th (สืบค้นเมื่อวันที่: 18/06/59)
- www.al-jazirah.com (สืบค้นเมื่อวันที่: 21/01/60)
- articles.islamweb.net (สืบค้นเมื่อ: 30/12/60)
- www.ahlalhdeth.com (สืบค้นเมื่อ 30/12/60)

Prince of Songkla University
Pattani Campus
ภาคผนวก

สารบัญอัลกุรอานที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์เล่มนี้

หน้า	ชื่อสูเราะฮ์	หมายเลข อายะฮ์	ตัวบทอัลกุรอาน	ลำดับ ที่
1	อัลอัศร	1-2	﴿وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿٢﴾﴾	1
2	อัลอัศร	3	﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾	2
4	อัลสะญะดะฮ์	4	﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ...﴾	3
4	อัศศอฟฟาต	164-166	﴿وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ ﴿١٦٤﴾ وَإِنَّا...﴾	4
5	อัลบะเกาะเราะฮ์	185	﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ...﴾	5
6	อัลญุมะฮ์	2	﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ...﴾	6
6	อัลนะบะอ์	17-18	﴿إِنَّ يَوْمَ الْقَضِيِّ كَانَ مِيقَاتًا ﴿١٧﴾ يَوْمَ...﴾	7
7	อัลหะดีด	22	﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ...﴾	8
7	อัลหัจญ	5	﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تُرَابٍ...﴾	9
8	อัลเราะห്മาน	29	﴿يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾	10
9	อัลมูมิnun	80	﴿وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾	11
9	อัลบะเกาะเราะฮ์	28	﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا...﴾	12
10	อัลเกาะศ็อศ	84	﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى الَّذِينَ...﴾	13
10	อันนิซาอ	103	﴿...إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا...﴾	14

11	อัลบะเกาะเราะฮฺ	185	﴿...فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ...﴾	15
12	อัลอันอาม	141	﴿...وَأْتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ...﴾	16
12	อัลบะเกาะเราะฮฺ	197	﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ...﴾	17
13	อันนิซาอ	43	﴿...وَأِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ...﴾	18
14	อันนิซาอ	100	﴿وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاعًا كَثِيرًا وَسَعَةً...﴾	19
15	อัลญุมอะฮฺ	10	﴿فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ...﴾	20
15	อัลอะหฺซาบ	41-42	﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ...﴾	21
16	อัลบะเกาะเราะฮฺ	148	﴿وَلِكُلِّ وِجْهَةٍ هُومُؤَلِّيهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ...﴾	22
16	อัลหุญรีฮฺ	10	﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ...﴾	23
17	อาละอิมรอน	134	﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ...﴾	24
31	อัลบะเกาะเราะฮฺ	266	﴿...فَأَصَابَهَا إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ...﴾	25
31	ยฺสุฟ	36	﴿وَدَخَلَ مَعَهُ السَّجْنَ فَتَيَانٍ قَالَ أَحَدُهُمَا...﴾	26
32	ยฺสุฟ	49	﴿ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَامٌ فِيهِ...﴾	27
33	อันนะบأ	14	﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا﴾	28
34	อัลอินसान	1	﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ...﴾	29
39	อัลบะเกาะเราะฮฺ	282	﴿...إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا...﴾	30
40	ฮุด	1	﴿الرَّكِيبِ أَهْلِكُمْ يُكَلِّمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمِيمِ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ...﴾	31
40	อาละอิมรอน	185	﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّقُونَ...﴾	32
41	อัลญาญิยะฮฺ	24	﴿وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ...﴾	33
41	อັตตีน์	4	﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾	34
42	อัลหุญรีฮฺ	13	﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ...﴾	35
44	อัลชุกร	68	﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي...﴾	36
45	อัลชุกร	69	﴿وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ...﴾	37

45	อัชชูมัร	70	﴿وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ...﴾	38
46	อัตเตาบะฮฺ	72	﴿وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ...﴾	39
47	อัตตะฮอบุน	10	﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا...﴾	40
48	ฮุด	111	﴿وَإِنَّ كُلًّا لَّمَّا لَيُوفَيْنَهُمْ رُبُّكَ...﴾	41
49	อัลบัยยินะฮฺ	7	﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ...﴾	42
49	อัลกะฮ์ฟ	30	﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا...﴾	43
49	อัลบะเกาะเราะฮฺ	25	﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ...﴾	44
52	อาละฮิมรอน	191	﴿الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا...﴾	45
54	อัลบะเกาะเราะฮฺ	23	﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا...﴾	46
68	ยูดุส	2	﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾	47
80	อัลฟุรกอน	62	﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ حِلْفَةً...﴾	48
80	อัลอันอาม	12	﴿قُلْ لِمَنْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ...﴾	49
80	อัลอันอาม	13	﴿وَلَهُ مَا سَكَنَ فِي اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ...﴾	50
81	อัลอัมบิยาอ	1	﴿اِقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ...﴾	51
83	อัตตะหรีม	6	﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ...﴾	52
100	อาละฮิมรอน	85	﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا...﴾	53
105	อัตเตาบะฮฺ	111	﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ...﴾	54
106	อัศศ็อฟ	10	﴿...هَلْ أَذِلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ...﴾	55
108	อัชชูมัร	10	﴿إِنَّمَا يُؤَفِّي الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾	56
115	อัชชูมัร	65	﴿...لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ...﴾	57
115	อัลอันอาม	31	﴿قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ...﴾	58
116	อัลอะฮ์รอฟ	9	﴿وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ...﴾	59
116	อันนิสาอ	119	﴿...وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِنْ دُونِ...﴾	60
116	อัลมุลญาตะละฮฺ	19	﴿اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنسَاهُمْ...﴾	61
117	อัลหัจญ์	11	﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ...﴾	62
118	อัศศ็อฟ	11	﴿تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ...﴾	63

119	อาละอิมรอน	110	﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ...﴾	64
119	อัตตีน	5-6	﴿ثُمَّ رَدَدْنَا نَافِلِينَ إِلَّا الَّذِينَ...﴾	65
120	อัลอันอาม	151	﴿قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ...﴾	66
120	อัซซุมัร	2	﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ...﴾	67
121	ลุกมาน	17	﴿يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ...﴾	68
123	อัลฮะดีด	3	﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ...﴾	69
128	ฮูด	114	﴿إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ﴾	70
133	อัลบะเกาะเราะฮะฮ	267	﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ...﴾	71
137	อัลบะเกาะเราะฮะฮ	44	﴿اتَّأَمَّرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ...﴾	72
142	อัลมุนาฟิฏน	11	﴿وَلَنْ يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجْلُهَا...﴾	73
142	อัลฟาฏีร	37	﴿وَهُمْ يَصْطَرِّحُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا...﴾	74
145	อันนาซีอาต	46	﴿كَانَتْهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا...﴾	75
147	อรัรุม	7	﴿يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا...﴾	76

สารบัญอัลหะดีษที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์เล่มนี้

หน้า	ระดับหะดีษ	ชื่อผู้บันทึก	หมายเลข หะดีษ	ตัวบทอัลหะดีษ	ลำดับ ที่
13	เศาะฮี้หฺ	บุคอรี	348	((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَجُلًا مُعْتَزِلًا لَمْ يُصَلِّ فِي الْقَوْمِ...))	1
17	เศาะฮี้หฺ	มุสลิม	2643	((إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْفَهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا...))	2
19	เศาะฮี้หฺ	บุคอรี	6412	((نِعْمَتَانِ مَعْبُودٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ الصَّحَّةُ وَالْفَرَاغُ))	3
20	เศาะฮี้หฺ	ติรมิซีย์	2646	((مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ بِهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ))	4
20	หะสัน	ติรมิซีย์	2647	((مَنْ خَرَجَ فِي طَلَبِ الْعِلْمِ كَانَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَتَّى يَرْجِعَ))	5
21	เศาะฮี้หฺ	มุสลิม	114	((أَنَّ تِلْدَ الْأُمَّةِ رَتَبَتَهَا وَأَنَّ تَرَى الْحَفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ...))	6
22	เศาะฮี้หฺ	บุคอรี	80	((إِنَّ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ يُرْفَعَ...))	7
22	เศาะฮี้หฺ	บุคอรี	6416	((كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ أَوْ عَابِرِ سَبِيلٍ...))	8
34	เศาะฮี้หฺ	มุสลิม	2815	((مَنْ صَامَ رَمَضَانَ ثُمَّ أَتْبَعَهُ سِتًّا...))	9
39	มัรฟูอ์	ฆ็อบรอนีย์	16832	((لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يُدِيرَ الرَّجُلُ...))	10
43	เศาะฮี้หฺ	ติรมิซีย์	1596	((رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَذَّنَ فِي أُذُنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ...))	11
44	เศาะฮี้หฺ	อะบูดาูด	3118	((مَنْ كَانَ آخِرُ كَلَامِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ...))	12
46	มัรฟูอ์	อะหมัด	8742	((بِحُجِيِّ الْأَعْمَالِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَتَجِيءُ...))	13
50	หะสัน	ติรมิซีย์	3550	((أَعْمَارُ أُمَّتِي مَا بَيْنَ سِتِّينَ إِلَى...))	14
51	เศาะฮี้หฺ	บุคอรี	6491	((إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ...))	15

53	เศาะฮี้หฺ	มุสลิม	2335	((مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ وَحِينَ يُمَسِي...))	16
54	เศาะฮี้หฺ	ติรมิซียฺ	2346	((مَنْ أَصْبَحَ مِنْكُمْ آمِنًا فِي سِرْبِهِ...))	17
55	เศาะฮี้หฺ	ติรมิซียฺ	3158	((مَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَلَهُ...))	18
55	เศาะฮี้หฺ	บுகอริยฺ	5027	((خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ))	19
56	เศาะฮี้หฺ	อะบูดาหวุด	425	((خَمْسُ صَلَوَاتٍ افْتَرَضَهُنَّ اللَّهُ تَعَالَى...))	20
56	เศาะฮี้หฺ	มุสลิม	2763	((كُلُّ عَمَلٍ ابْنِ آدَمَ يُضَاعَفُ...))	21
57	หะสัน	อะบูดาหวุด	1611	((فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم - رُكَاةَ الْفِطْرِ...))	22
57	เศาะฮี้หฺ	มุสลิม	2335	((أَمَرَ بِرُكَاةِ الْفِطْرِ أَنْ تُؤَدَّى قَبْلَ...))	23
58	เศาะฮี้หฺ	บுகอริยฺ	1521	((مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرْتُبْ وَلَمْ...))	24
62	เศาะฮี้หฺ	นะสาอียฺ	482	((مَنْ فَاتَتْهُ صَلَاةُ الْعَصْرِ فَكَأَمَّا...))	25
62	เศาะฮี้หฺ	มุสลิม	6003	((لَا تَسُبُّوا الدَّهْرَ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الدَّهْرُ))	26
65	เศาะฮี้หฺ	มู้อบรอนียฺ	5124	((كَانَ الرَّحْلَانِ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ إِذَا اتَّقَيَا...))	27
87	เศาะฮี้หฺ	ติรมิซียฺ	181	((صَلَاةُ الْوُسْطَى صَلَاةُ الْعَصْرِ))	28
91	เศาะฮี้หฺ	มุสลิม	1410	((خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ...))	29
106	เศาะฮี้หฺ	มุสลิม	114	((أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ...))	30
131	เศาะฮี้หฺ	มุสลิม	650	((صَلَاةُ الْجُمَاعَةِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةِ...))	31
132	เศาะฮี้หฺ	มุสลิม	1165	((تَحْبِئُو الْبَيْلَةَ الْقَدْرَ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ...))	32
137	เศาะฮี้หฺ	มุสลิม	7308	((حُقَّتِ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ وَحُقَّتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ))	33
141	เศาะฮี้หฺ	หะกีม	7846	((إِعْتِنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ: شَبَابُكَ...))	34
143	เศาะฮี้หฺ	บுகอริยฺ	6419	((أَعَدَرَ اللَّهُ إِلَى أَمْرِي آخَرَ أَجَلَهُ...))	35

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล	มูฮำหมัด เหล็ลหมกุล	
รหัสประจำตัวนักศึกษา	5820420004	
วุฒิการศึกษา		
วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	2557

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

1. ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนศาสนิกัดอิสลาม (สถาบันศึกษาปอเนาะตออะติลลาห์) 162/2 หมู่ 7 ต.ห้วยน้ำขาว อ.คลองท่อม จ.กระบี่ 81120
2. กรรมการที่ปรึกษาด้านวิชาการ ประจำมัสยิดนูรุลฮูดา(บ้านคลองแค) หมู่ 5 ต.ห้วยน้ำขาว อ.คลองท่อม จ.กระบี่ 81120
3. ครูสอนศาสนาประจำโรงเรียนศาสนิกัดอิสลาม
email: mhdlemkul.1979@gmail.com

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

มูฮำหมัด เหล็ลหมกุล, ซาฟีอี อาดำ. 2561. “คุณค่าของเวลาในอิสลาม”. ปัตตานี. ตอรับเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2560 เพื่อตีพิมพ์บทความในฉบับที่ 25 ปีที่ 13 (ฉ.ที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2561) ลงในวารสารอัล-นूर บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี.